

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

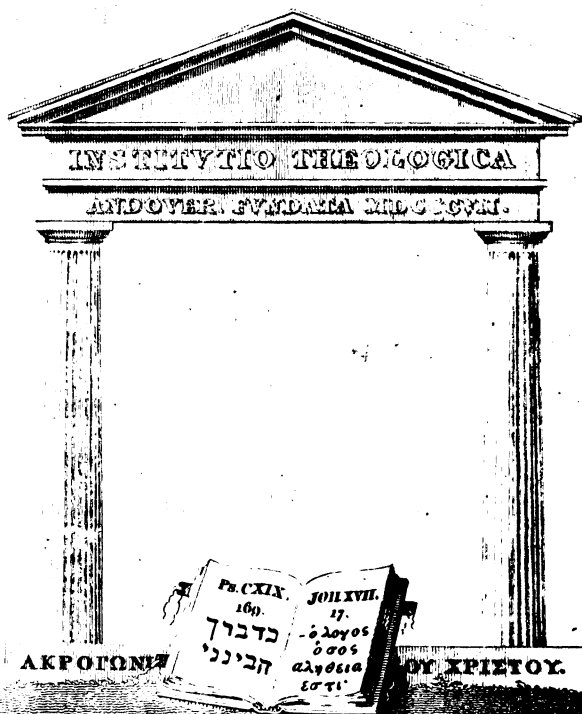
ANDOVER-HARVARD LIBRARY

AH 5MEH 2

364.5 Sonne

יהוה

135.37

Hebräisches Lesebuch

für den

Gymnasial - Unterricht

mit

Hinweisungen auf die Sprachlehren

des Herrn Prof. EWALD

und einigen Anmerkungen desselben

von

H. D. A. Sonne.

Leipzig, 1830.

In der Hahnschen Verlags - Buchhandlung.

Methodik

des

hebräischen Unterrichts auf Gymnasien.

Seit 30 Jahren hat das grammatische Studium, erst der griechischen, dann der lateinischen Sprache, große Fortschritte gemacht: die Formenlehre der hebräischen Sprache berichtigte Gesenius durch eine besonnene und umfassendere Vergleichung der semitischen Dialekte; die Syntax bereicherte derselbe mit zahlreichen Bemerkungen, besonders durch die Auffassung der Constructionen der Zeitwörter. Hierauf brachte Ewalds „kritische Grammatik der hebräischen Sprache“ das Studium dieser Sprache in Übereinstimmung mit den seit etwa 20 Jahren gemachten Fortschritten der allgemeinen oder philosophischen Grammatik. Dadurch trat der Genius dieser Sprache deutlicher hervor, und die Grammatik derselben verlor den willkürlichen, empirischen Charakter, der sie bis dahin von den profanen Sprachen unterschied: nun erst stimmten die verschiedenen Theile der Grammatik mit sich selbst überein, und es wurde offenbar, daß den semitischen Sprachen dieselben Gesetze des Denkens und der Sprachbildung zum Grunde liegen, welche man bey den profanen Sprachen aufgefunden hatte; der Weg wurde gewiesen, durch Vergleichungen und Beobachtungen aus den semitischen Sprachen die grammatische Theorie auch ferner zu vereinfachen und zu berichtigen: ein Weg, der zwar oft ver-

† *

sucht ist; auf welchem aber die ersten Sprachforscher unserer Zeit wegen unzureichender Kenntniß dieses Sprachstamms Fehltritte gemacht haben.

Dieses Lesebuch soll die Einführung der „hebräischen Grammatik von Ewald“ (Leipzig bey Hahn, 1828) in Gymnasien befördern, damit der hebräische Sprachunterricht überhaupt und die Harmonie bey dem Studium aller drey klassischen Sprachen insbesondere gewinne.

Dazu verlangt das Interesse der Theologie und der Kirche, daß der Theolog sich auf der Höhe der Philologie erhalte: dadurch war im 16. Jahrhundert die Reformation bedingt; dadurch wird im 19. Jahrhundert eine fortgesetzte Reformation den Rationalismus mit dem Supernaturalismus aussöhnen, wie diese in der treu-erkannten Lehre Jesu versöhnt erscheinen. Den Verfasser leitete daher bey der Auswahl der Lesestücke noch ein besonderes Interesse der künftigen Theologen. Der Inhalt der gewählten Stücke soll denselben zugleich die Grundzüge der politischen und intellektuellen Geschichte der Hebräer mittheilen: so wird dieses Lesebuch die Stelle einer praktischen Vorbereitung zur Lektüre des Neuen Testaments vertreten. Mit Recht sind gegenwärtig encyclopädische Realien von den Schulen verbannt; aber große Vorsicht ist nöthig, daß nicht der jugendliche Geist Worte für Begriffe, Formen für das Wesen ergreife, damit die Wissenschaft dem Leben heilsam bleibe: besonders ist diese Vorsicht in der Theologie anzuwenden, welche, wie die Philosophie, der Gefahr ausgesetzt ist, Systeme aus Worten ohne Bedeutung, vielleicht mit viel logischer, aber wenig realer Wahrheit, zu erbauen.

Im Zeitalter der lutherischen Scholastik wurde der *locus de perspicuitate verbi divini* dahin ausgedehnt, daß die hebräische Sprache auch ohne Vergleichung der Dia-

lekte durch sich selbst deutlich seyn müsse: aus diesem Wahne gingen diejenigen philologischen Grillen hervor, gegen welche Albert Schultens ankämpfte, dessen *origines linguae hebr.* noch jetzt eine vortreffliche Schule sind, die Eigenthümlichkeiten des semitischen Sprachstamms, besonders in der Ableitung der Bedeutungen, kennen zu lernen. Doch die holländische Schule übertrieb; große Namen unter den deutschen Theologen und Exegeten erlaubten sich, in die arabischen — nicht *lexica*, sondern — *glossaria*, wie in einen Glückstopf zu greifen. Gesenius erwarb sich das große Verdienst, diese Mißbräuche aufzudecken und zu beschränken und der hebräischen Sprache den Charakter des Dialekts wiederzugeben; er stellte in seinen Wörterbüchern das Recht der usuellen Bedeutungen wieder her und wurde dadurch ein Wohlthäter seiner Zeit. Nachdem aber die entgegengesetzte Willkür niedergekämpft ist, darf die hebräische Lexikographie bey dieser Empirie allein nicht stehen bleiben: auch von dieser Seite muß der hebräische Sprachunterricht mehr Übereinstimmung mit den Fortschritten des Griechischen und Lateinischen erhalten. Schon die reinalphabetische Anordnung des Lexikon wird nachtheilig wirken für die Auffassung der Entwicklung der religiösen Vorstellungen, wenn die Nothwendigkeit übersehen wird, die abstrakten Begriffe den sinnlichen unterzuordnen und abgeleitete, oft dem Scheine nach entfernt liegende Begriffe auf eine gemeinsame Stamm-Bedeutung zurückzuführen; wenn dadurch das gemüthliche und gefühlvolle Leben und der durchaus poetische Charakter verkannt wird, welcher die Sprachen des Orients von den verständig-geprägten Sprachen des Occidents scheidet. Der Verfasser hat sich bemüht, in dem angehängten Wortregister diesen Forderungen der Zeit zu genügen. In

einer Sprache, wo die Derivation selbst noch Flexion ist, wo die sinnliche Stamm-Bedeutung sich so oft in den abgeleiteten Begriffen abspiegelt, darf am wenigsten dem Anfänger ein rein-alphabetisches Wortregister erlaubt werden; denn dieß verführt ihn, bey den usuellen Bedeutungen stehen zu bleiben und sich mit dem allgemeinen Sinne der Sätze zu begnügen. Der Verfasser meint, daß dieß die Erfahrung aller aufmerksamen Gymnasial-Lehrer ist, und daß auch die Lehrer der griechischen Sprache so urtheilen werden, deren Derivation sich der Natur des Semitischen nähert. Früh müssen die Anfänger gewöhnt werden, die *radices* in den Derivaten zu erkennen: die Nothwendigkeit, jene zu suchen, wird sie fähiger machen, den innern Zusammenhang der Bedeutungen zu übersehen und nachher sich der alphabetischen Wörterbücher ohne Nachtheil zu bedienen. In dem Wort-Register sind die gebräuchlichen Bedeutungen des hebräischen Dialekts durch den Druck herausgehoben, denn diese sind es, welche zuerst memorirt werden müssen; Unge- wissheit in der Stamm-Bedeutung ist bezeichnet; der Dialekt, aus welchem Hilfsbedeutungen entlehnt sind, nach Schultens, Ewald und dem Lexikon von Winer (Lipsiae 1828) durch Abkürzungen angedeutet worden.

Nach den Erfahrungen des Verfassers ist Folgendes die beste Methode des hebräischen Unterrichts auf Schulen:

Man verwende dazu nur die beyden letzten Jahre des gesammten Schul-Cursus; dann aber wöchentlich 3 oder 4 Stunden: der Scholar, welcher das Hebräische anfängt, muß schon im Stande seyn, Vergleichen der hebräischen Grammatik mit der griechischen etc. zu verstehen und anzustellen. Man vertheile den Unterricht in 2 Klassen oder Cursus, den ersten zu $\frac{1}{2}$ Jahre, den zweyten zu $1\frac{1}{2}$ Jahre.

Im ersten Cursus, wo ganz empirisch verfahren wird, werden 1) die Buchstaben, Vokale und Lesezeichen memorirt; von den Accenten der *Silluk* mit *Soph-Passuk*, *Athnach* und *Sakeph-katon* bemerklich gemacht: die Schrift wird mit der Feder eingeübt und nach den ersten Seiten des Lesebuchs so lange syllabirt, bis keine Verwechselung der Zeichen mehr Statt findet und die Namen derselben fest im Gedächtniß haften. Jeder Fortschritt, ehe das Vorige genau memorirt ist, schadet auf immer. 2) Man lasse memoriren, doch stets mit schriftlicher Aufzeichnung, das *pronomens personale separatum*, die Regel vom Artikel, die Hauptregeln vom *genus*, *numerus* und *status* der *nomina*, das *substantivum* mit den *suffixis*, die übrigen gebräuchlichen *pronomina*, die Zahlwörter und die am häufigsten vorkommenden Partikeln: dabey gewöhne man den Scholaren, die Verbindung der *substantiva* mit den Suffixen und dem *status constructus* sich als *nomina composita* zu denken. Zugleich gehe man zu der Analyse und Erklärung des ersten Abschnitts des Lesebuches über und lasse genau alle Vokabeln nach der usuellen Bedeutung memoriren: die Stellen desselben sind aus a) Ps. 145, 8. 9: 95, 3. 4: 135, 13. 15: Proverb. 8, 14. b) Ps. 111, 10. Prov. 1, 7: 15, 33. c) 2. Sam. 7, 28. Ps. 119, 105. 111. 14. 151. 160. Prov. 13, 14: 16, 22. 2. Sam. 7, 14. 16. 28. d) Prov. 8, 18: 14, 26: 12, 5: 16, 18: 3, 32: 12, 22. e) Ps. 119, 72: 37, 16. Prov. 15, 16. 17: 16, 8: 17, 1: 16, 16: 8, 19: 17, 22. — 3) Nun folgt das Memoriren des *Verbum perfectum*: dabey leite man den Scholaren an, aus der Grammatik selbst die Natur der Theile des hebräischen *Verbum* zu erkennen. Infinitiv-Formen, als Bezeichnung der wahrgenommenen Thätigkeit bilden die Urstämme der Sprachen: die außer uns bemerkte Thätigkeit bedarf anfangs keiner *prae-* oder

affirmativa als Subjekts-Bezeichnung, daher im Hebräischen die formelle *radix* die dritte Person des mod. I. (des Indicativs) ist: die übrigen personellen Bezeichnungen haben die Natur der *nomina composita*. Die Neben-Conjugationen müssen als *Verba derivata* gefaßt, im mod. II. der Keim des *Conjunctiv* und *Optativ*, im *Waw conversivum* und in dem Gebrauche der Participien die Keime der *tempora* erkannt werden. Hierauf folge die Erklärung des zweyten Abschnitts des Lesebuchs, mit Benutzung der Charte von Palästina von Reichard und mit fortgehendem Memoriren der Vokabeln, so daß der Scholar keine Vocabel zweymal aufschreiben darf. Bey abweichenden Verbal-Formen lasse man die *forma perfecta* nach כָּתַב oder קָטַב bilden und bereite so die Regeln der Abweichungen der Buchstaben vor. Die gewählten Stellen sind aus dem Buche Josua: 1) 1, 1—6. 2) 1, 12—17. 3) 2, 1—4. 6. 9. 12—14. 23: 3, 1. 14. 17: 4, 12. 13. 4) 6, 1. 10. 11. 14. 15. 20. 21. 24. 25. 5) aus dem achten, 6) aus dem zehnten, 7) aus dem elften Kapitel. Die Redaction des Buches Josua läßt noch deutlich die historische Thatsache von der mythischen Einkleidung unterscheiden: die erstere ist in den aufgenommenen Stellen enthalten. — 4) Während der Erklärung dieser Stücke geht man zu der Lehre von den abweichenden Verbal-Flexionen über. Diese müssen mehr nach den Buchstaben-Regeln, §. 104. ff., als nach den Paradigmen aufgefaßt werden: aus den Buchstaben-Regeln müssen zuerst die Hauptregeln der Flexion dieser *verba imperfecta* abgezogen werden. Die Abweichungen der Guttural-Verba in der Punctuation sind durch 3 oder 4 Regeln bestimmt; eben so müssen aber auch den Scholaren die Abweichungen der *Verba quiescentia* und *defectiva* so regulär erscheinen, als die verschiedenen Klassen der griechischen Verbal-Formen. Auf diesem Wege werden

dann auch die *Verba dupliciter imperfecta* keine neue Schwierigkeiten darbieten, denn sie folgen denselben Buchstaben-Regeln. Erst muß aber der Scholar mit dem *materiale* der Sprache etwas bekannt seyn, bevor ihm die Buchstaben- und Sylben-Regeln, §. 51—158. ganz verständlich seyn können. Er lernt bey der Analyse die Wichtigkeit derselben einsehen und wird dann fähig, diese Regeln, welche die Grundlage der semitischen Grammatik sind, bey dem zweyten Cursus im Zusammenhange zu fassen. Bey der Analyse der Verba gewöhne man den Scholaren, sich oder dem Lehrer folgende Fragen zu beantworten: 1) Was ist die gegebene Form? 2) Von welcher *radix*? 3) Worin besteht die Abweichung von der *forma perfecta*? 4) Nach welchen Buchstaben-Regeln? (S. den Anhang.*)

Nach diesen Vorbereitungen wird der Scholar zu der vollständigen Auffassung der Grammatik in einem zweyten Cursus fähig seyn.

Die ganze Grammatik wird in Pensa vertheilt, welche der Scholar erst für sich studirt: dann fragt der Lehrer das aufgegebene Pensum sokratisch ab, erläutert es, hebt dabey die leitenden Hauptregeln hervor und zeigt deren Anwendung auf die untergeordneten Regeln nach. So wird die Grammatik füglich in Einem Jahre durchgenommen; dann wird der Scholar reif seyn, das letzte halbe Jahr zum Selbst-Interpretiren der etwa noch übrigen Lesestücke anzuwenden und dabey die Grammatik durch wiederholte Übung der Anwendung derselben zu repetiren.

Es ist zu wünschen, daß im letzten halben Jahre eine Vorbereitung zum künftigen Studium der Dialekte

*) Möge dieser Anhang den Lehrer in Stand setzen, hierbey heuristisch zu verfahren!

gegeben werde: wenigstens kann der Scholar noch auf der Schule den Elementar-Theil der syrischen und arabischen Grammatik bis so weit erlernen, daß er die lexikalischen Erklärungen und Vergleichen aus den Dialekten und die größeren grammatischen Werke von Gesenius, Ewald etc. verstehen und benutzen lernt. Eine vortreffliche Anweisung dazu enthält der *clavis dialectorum* von Albert Schultens, welchen der Scholar excerpieren mag.

Sobald man beym Lesen zum dritten Abschnitte übergegangen ist, muß mit der Wort-Erklärung die Erklärung der Sachen genauer als zuvor vereinigt und das eigentliche Interpretiren vorbereitet werden: deßhalb sind den Abschnitten des Lesebuchs kurze litterarische Einleitungen vorausgeschickt. Bey der Wort-Erklärung muß das Verhältniß der recipirten zu der Stamm-Bedeutung, bey den Substantiven etc. die Herleitung des Begriffs aus der Stamm-Bedeutung (nach §. 173 — 229.) nachgewiesen werden: bey allen grammatischen und exegetischen Übungen des letzten Jahres leite man den Scholaren an, in dem semitischen Sprachstamme mit drey Redetheilen den Übergang von den einsylbigen, aller Flexion entbehrenden, unvollkommenen ostasiatischen Sprachen zu den ausgebildeten, flexionsreichen Sprachen mit acht Redetheilen zu erkennen, deren gemeinsame Mutter das Indische (vielleicht baktrische) ist und zu welchen alle gebildeten Sprachen des alten und neuen Europa gehören. Der geistigen Erstarrung der Ostasiaten, bey denen Redetheile weder ausgeschieden sind, noch ausgebildet werden können, entging der Semit durch die Annahme eines dritten Buchstabens zu den einsylbigen Wurzeln einer Vorwelt; durch die Motion und Flexion, welche er in die Vokaltöne hineinlegte. Diese Erfindungen des menschlichen Geistes gehörten,

nebst der damit verbundenen Sylbenschrift, zu den Bedingungen der ferneren Ausbildung desselben: so konnte ein Sprachreichthum aus einer sehr geringen Zahl einsylbiger Urstämme hervorgehen. Im Semitischen erscheinen nur noch sehr wenige uralte Nomina und Partikeln mit zwey oder einem Buchstaben: die Kraft der Analogie hat auch den ältesten, vor der Bildung des semitischen Sprachstammes gewiß nur zweybuchstäbigen Wurzeln, diesen Sprach-Charakter der dreybuchstäbigen Wurzeln so tief eingepreßt, daß die kürzeren, noch übrigen Formen erst durch Abwerfung schwacher Buchstaben entstanden zu seyn scheinen (und nach der grammatischen Analogie entstanden sind), deren Zusatz den Urstamm erst zu einem semitischen Worte gebildet hatte. Daher erklärt sich die anfangs auffallende Erscheinung, daß die *Verba imperfecta* weit häufiger vorkommen, als die *formae perfectae*; denn ihre Wurzeln sind die ältesten Vokabeln, ihr Gebrauch der Bedeutung wegen der häufigste und dabey haben die einzelnen *radices* dieser Art die meisten abgeleiteten Bedeutungen und Formen.

Aus der Verschiedenheit des zugesetzten dritten Stammbuchstaben entstehen 1) die *formae cognatae*, durch Zusetzung einer *littera quiescens* oder durch Wiederholung des zweyten Wurzelbuchstaben. 2) Eben so wenig wird die Bedeutung geändert durch Zusetzung einer *littera liquida*, wozu auch das sanftere R gehört. Auf demselben Wege entstehen aus *trilitteris* viele *quadrilitterae*. 3) Diejenigen verwandten Formen, bey denen der Zusatz eines dritten, tönenderen Buchstaben (wozu auch das rauhere R am Ende gehört) die Bedeutung des Urstammes modificirt. So vom Urstamm und Naturlaut קץ die Form קצה und mit modificirten Bedeutungen קצע, קצה, קצר; auch trennt der Sprachgebrauch selbst bey *formis cognatis* im

engeren Sinne die Bedeutungen z. E. קץ von קצץ = קצה. Auch im Wortregister ist auf diese Ableitung aus einsylbigen Urstämmen aufmerksam gemacht, deren Gebrauch selbst die semitische Sprache mit wenigen Ausnahmen (z. E. das der semitischen Analogie widerstrebende ו') verschmäht. (§. 160. 161. S. 167.) Daraus erklärt es sich, daß die einsylbigen *Substantiva* die ältesten und nothwendigsten sind (z. E. א) und die Natur der *primitiva* haben; erst durch die Flexion erhalten sie den Charakter der *derivata* (so אֶל gleichsam von אלה) und treten dadurch in die semitische Analogie ein; daß ferner die *Saegolat*-Formen, welche den einsylbigen am nächsten stehen, auch zugleich die vielfachsten Bedeutungen haben, welche sonst durch Vokale und *Servil*-Buchstaben getrennt werden. Bestätigung dieser Ansichten finden sich in den zahlreichen Ableitungen aus den vor-semitischen Urstämmen א oder א, בל, wozu auch נבל, בק, גו, גם, הם, של, קב, פר, על, עם, עד, נת, מנ, כל, טל, חר, ור etc. und in Beobachtungen aus den Partikeln, welche sich aus älteren, volleren Formen verkürzt haben. Von diesen (nicht von Pronominal- und einigen Naturtönen z. E. א und ה der Frage) gilt das Urtheil des Grafen de Tracy, Grammaire S. 40. 37.: *Ces mots sont effectivement des dérivés de noms qui ont perdu leur forme et leur destination premières et auxquels on a attaché certaines idées de mode et de relation*; und wenn die Meinungen über Ursprung und Erklärung der Partikeln verschieden sind — *cela vient de ce que nos langages articulés ont été si travaillés, si tourmentés: ils ont revêtu des formes si variées, si détournées, que l'on a peine à reconnaître, à travers tant de déguisemens*. So werden Partikeln und Flexions-Bezeichnungen mit der Zeit aus *Nominibus*

n. *Pronominibus* zu Bezeichnungen der logischen Gesetze, nach welchen Begriffe und Urtheile gebildet werden.

Durch diese Darstellungen wird der Wunsch des Verf. hinlänglich gerechtfertiget seyn, daß an den hebräischen Lectionen der Gymnasien nicht nur die künftigen Theologen, sondern auch alle diejenigen Antheil nehmen möchten, welche einst in den Stand der Gymnasial-Lehrer einzutreten wünschen. Nicht allein ist die Kenntniß des Alten Testaments für die Verdentlichung und Berichtigung der Vorstellungen über die Anfänge der griechischen Geistesbildung und Litteratur, so wie überhaupt aller Völkergeschichte, von großer Wichtigkeit; die Kenntniß der hebräischen Sprache und Grammatik ist außerdem unerläßlich für die Lehre von den Redetheilen, besonders der *Adverbien*, *Praepositionen* und *Conjunctiven*, von dem naturgemäßen Gange der Bedeutungen, von der Bildung, Eintheilung und Construction der Verba, von den Participien und dem Satze: überhaupt für die Theorie jeder Grammatik. Freilich werden die meisten Philologen diesen Theil der Schul-Studien auf der Universität wieder aufgeben müssen: eine Ausnahme davon müssen aber wohl diejenigen machen, welchen einst auf Gymnasien der Unterricht in der hebräischen Sprache anvertraut werden kann.

Soll man auf Schulen hebräische Exercitien schreiben lassen? — der Stoff des Lernens und des Übens hat sich so vermehrt, daß man von neuem darauf bedacht seyn muß, alles Unfruchtbare und Überflüssige zu entfernen: es möchte daher zu hebräischen Exercitien auf guten Gymnasien schwerlich Zeit übrig seyn. Die hebräische Grammatik kann ihrer strengen Regelmäßigkeit wegen (ein Verdienst der masorethischen Punctuation) durch Grammatik und wiederholte Analyse vollkommen erkannt werden: dazu bedarf es nicht der Exercitien, welche überhaupt

eine nur dem Geschmacke schädliche und der Eitelkeit fröhnende Arbeit sind, so lange der Scholar noch nicht hinlänglich in Interpretiren geübt ist. Ist wirklich Zeit übrig, so verwende man sie zweckmäßiger 1) auf das Lesen und Excerptiren einleitender Werke, z. E. der lehrreichen Vorrede zu Gesenius Handwörterbuch der neueren Ausgabe, von *Lowth's poesis sacra ed. Michaelis*, Herders Geist der hebräischen Poesie, *de Wette's* Archäologie und Einleitungen. 2) zum Interpretiren zusammenhängender Stellen der Bibel, besonders aus dem Jesaias u. den kleinen Propheten: 3) zur Übung des Chaldäischen und Syrischen; zum Lesen der chaldäischen Stücke des Alten Testaments; zur Vergleichung des Textes des Neuen Testaments mit der *Peschito* und der Londoner Übersetzung des N. T. ins Hebräische. Wer letzteres ganz versäumt, wird auch in der Erklärung des N. T. nie zur Gewissheit gelangen.

Ein so vorbereiteter Jüngling wird dann fähig seyn, den Sinn der Lehre Jesu treu und lebendig in sich aufzunehmen und ein christlicher Theologos zu werden.

Alle diejenigen, welche dieses Lesebuch benutzen werden, sind dem Herrn Lyceal-Lehrer Hausmann zu Hannover Dank schuldig, dessen Kenntnisse dem so schweren Geschäfte der Correctur eines accentuirten hebräischen Textes gewachsen waren, und dessen Sorgfalt dem Wortregister eine auch durch das Äußere in die Augen fallende Deutlichkeit gab: gern benutzt auch der Verfasser diese Gelegenheit, demselben öffentlich zu danken.

Jlfeld, im April 1829.

H. D. A. Sonne.

I n h a l t.

I. Übung des Nomen und des einfachen Satzes	Seite 1
II. Übung des regelmässigen Verbum	4
III. Historische Abschnitte	19
<p style="margin-left: 20px;">A) Aus dem Mythenkreise semitischer Stämme. Gen. I—II, 3. IV, 9—22 VII, 11—15. 17—24. VIII, 1—19. XI, 27—32. XIV, 8—20. XVII, 1—11. XXI, 2—5. 22—32. XXII, 1—13. 15—19. XXV, 7—10.</p>	
<p style="margin-left: 20px;">B) Aus der hebräischen Geschichte im Geiste der Theokratie .</p>	57
<p style="margin-left: 20px;">Exod. III, 1—15. IV, 10—16. XX, 1—17. XXXIV, 10—16. Levit. XXIII, 1—11. 14—18. 20—22. 24. 25. 27. 34—36. 42. 43. XXV, 10—17. XXVI, 5—21. 25. 33. 38—40. 42. 44. 45. Deuter. XVIII, 18—22. 1. Sam. III, 1—4. 10—14. 19—21. VII, 15—17. VIII, 1—8. 21. IX, 1. 2. X, 1. 24. 25. 27. XV, 1—5. 7—19. 24—28. 35. XVI, 1. 10—15. 2. Sam. V, 1—6. 7. 9—12. VII, 1—16. VIII, 1—6. 13—15. XII. 26—30. 1. Reg. II, 10—12. V, 1. 9—14. III, 16—28. V, 15—20. 22—26. VI, 37. 38. VII, 1. X, 1—23. XII, 1. 14—17. 20. 26—31. 2. Reg. XVII, 1—6. XXIV, 8—14. 17—20. XXV, 1—12.</p>	
V. Poetische Stücke	68

A) Gnomien-Poesie	Seite 70
Prov. II. XXXI, 10—51.	
B) Psalmen	73
Ps. III. VI. XV. XXIX. XLII. XLIII. XLVI. L. II. XLV.	
LXXII. CXXXVII. CXXXIX. CIV. CVII.	
C) Prophetische Dichtungen	90
Jes. VI. Joel. I, 1—15. II, 12—14. 25—27. III, 1—5.	
Amos IX, 11—15. Jes. II, 1—5. Zephanj. I, 14—16.	
II, 1—3. 11. III, 9—20. Habak. II, 1—4. Jes. XLII, 1—9.	
LIX, 20. 21. LX, 1—9. LXVI, 18—22.	

Zusätze zu den Anmerkungen.

Der Herr Herausgeber hat mir seinen nicht von mir ausgegangenen Plan, ein neues hebräisches Übungsbuch zu bearbeiten, mitgetheilt und mir erlaubt, einige Zusätze zu den Anmerkungen zu machen. Ich habe in den folgenden Bemerkungen nur das unmittelbar die Erklärung Betreffende aus den Anmerkungen des Herrn Herausgebers berücksichtigt, und wünsche daß diese wenigen Zusätze den Lesern nicht unnütz seyn mögen.

Göttingen, am 2. Junius 1830.

Ewald.

S. 2. V. 19. Der Sinn des Spruches „Eine Lebensquelle ist die Weisheit ihrem Besitzer, und Züchtigung der Thoren Thorheit“ ist in der ersten Hälfte deutlich; die zweite aber sagt in Übereinstimmung mit dieser, daß die Thorheit, welche Thoren haben, gerade das ist wodurch sie gezüchtigt werden, indem nämlich ihre eigne Thorheit sie unglücklich und gestraft macht.

S. 5. V. 24. Die Präposition ב steht sehr richtig: in der Furcht Gottes ist festes Vertrauen d. h. in jener liegt dieses nothwendig, dieses besteht in jener, und fließt aus jener. — V. 55. Man könnte an der Form $\text{נִפְּחַ$ neben dem gewöhnlichen Infinitiv $\text{נִפְּחַ$ Anstoß nehmen, wie denn die jüdischen Commentare über den Unterschied beider und über jene seltene Form die abgeschmacktesten Erklärungen aufstellen. In beiden Formen muß man, schon nach dem Zusammenhange, den Inf. constr. erkennen. Dieser lautet gewöhnlich $\text{נִפְּחַ$, aber seltener, wiewohl nach dem Ursprunge eben so richtig, $\text{נִפְּחַ$, vgl. kl. Gr. §. 371. Daß nun in diesem Verse beide Infinitive wechseln nach den zwei Versgliedern, hat seinen Grund in der Weise des Parallelismus. Dessen Gesetz ist, in die Einförmigkeit, welche durch Wiederholung desselben Gedankens entsteht, wieder eine Mannichfaltigkeit der äußern Form und Darstellung zu bringen; es wechseln daher Synonyma in den sich entsprechenden Gliedern, oder im niedern Grade verschiedene mögliche Formen desselben Worts.

S. 9. V. 6. Die Mauer fiel $\text{נִפְּחַ$ unter sich ist ein kurzer Ausdruck für: sie fiel herab (nach unten) in sich zusammen.

S. 10. V. 4—6. Man muß nur die hebräische Satzverbindung nicht nach der lateinischen Sprache messen; nichts kann ungleicher seyn. Die Verbindung ist einfach diese: setz zu, während ihr im Hinterhalt der

††

Stadt auflauert, geht nicht sehr weit von ihr und seid bereit. Ich aber und alles Volk bei mir, wir wollen der Stadt nahe kommen, und wann man uns entgegen ziehen wird, so werden wir vor ihnen fliehen. Ihr aber erhebt euch (dann) vom Hinterhalt u. s. w.

S. 23. 24. Ich zweifle, ob אָן an irgend einer Stelle der Schriften vor dem Exil für den Nominativ stehe; die Gründe sind in der Gr. erklärt. Gen. 1, 30. ist אֶל־כָּל־חַיֵּי הַשָּׂדֶה Object, indem der Redende am Ende, bei dem Zusammenfassen des ganzen Gedanken, die Worte des Anfangs der Rede ich gebe euch v. 29. wieder in Gedanken aufnimmt und ergänzt. — Der Artikel in יוֹם הַשֵּׁשִׁי 1, 31. 2, 3. steht freilich nach seltener Art bloß vor dem Adjectiv; es ist dieß eine kürzere Ausdrucksart, indem der Begriff des Bestimmten in die Mitte der zwei zusammengehörigen Nomina tritt. Warum aber bei den vorigen Tagewerken der Artikel nie steht, davon scheint mir der einfachste Grund dieser, daß vorher die Tage durch den Nachsatz יוֹם אֶחָד „erster Tag“ „zweiter Tag“ nur gezählt werden. 3, 3. konnte der Artikel nicht fehlen. — Die Erklärung des וְכֵן 2, 2. durch das Plusquamperf. scheint ein unnöthiger Nothbehelf. Die Vollendung des ganzen Werks, will der Erzähler sagen, ward erst am siebenten Tage sichtbar, und ihr Zeichen und Beweis war das Aufhören von weiterer Arbeit, so wie die Ruhe und ruhige Betrachtung des nun vollendeten Werks.

S. 25. Gen. 6, 11. In der Redensart: die Erde ward verderbt vor Gott“ liegt nichts als die allgemeine Vorstellung, daß Gott stets sein wachsamtes Auge auf die Schöpfung gewandt hält; der folgende V. erklärt dieß genauer. — V. 15. אֶמְסָה steht im Sing. nach einer Zahl über zehn (§. 520.) und אָרָךְ ist stat. constr. 300 Ellen (ist, wird sein) die Länge des Schiffes. — V. 16. צִוְרָה kann als Sing. schon fem. seyn (vgl. §. 249.); und es für bloßen Singular zu halten, ist sowohl an sich als wegen 8, 6. richtiger. Es liegt so im Text keine Schwierigkeit, תְּכַלֶּנָּה, das man nicht wohl auf das Schiff ziehen kann, auf das einzelne Fenster zu beziehen. Und da כִּלְהָה vollkommen machen eine weitere Erklärung zu עָשָׂה scheint, so würde der Sinn seyn: und vollkommen nach der Elle (nach Proportion) es machen, oberwärts, am obern Theile des Schiffes.

S. 33. Gen. 17, 1. In der Aufforderung Gottes an Abraham „wandle vor mir“ umfaßt das vor mehr als eine Hinweisung auf Canaan; es muß im religiösen Sinne stehen: wandle in meinem Dienst, im steten Hinblick auf mich. — S. 39. Ex. 3, 15. Der Grund, weshalb erst mit מִן הַמָּחָר der Nachsatz beginnen kann, ist bloß dieser, weil es ohne Copula gesetzt ist. Der erste Satz mit הָיָה und dem Participium setzt gleich das Seyn, den Zustand der Handlung in der Zukunft, und die zwei folgenden Sätze mit Vav relativum schließten zwei sich dann aus diesem Zustande weiter entwickelnde, fortschreitende Handlungen an, die beide mit gleichem Recht den Vordersatz fortsetzen können. — S. 42. Ex. 34, 15. 16.

Von Vorder- und Nachsatz kann hier wohl nicht die Rede seyn; denn alle einzelne Handlungen sind durch das Vav relativum so nach einander erwähnt, wie sie sich der Natur der Sache nach in Reihe entwickeln müssen.

S. 49. 1Sam. 3, 1. Samuel diene Jehova vor Eli d. h. vor Eli als seinem Herrn, vor dem er stets erschien, um seine priesterlichen Aufträge zu erhalten. — S. 51. 1Sam. 9, 2. כָּדֹר kann in dieser Verbindung nicht nach seiner gewöhnlichen Bedeutung Substantiv seyn; und das folgende und ist nicht müßig; der Siha ist wohl: stark (wie ein zum Kriege ausgewählter junger Mann) und schön. — S. 53. 1Sam. 15, 27. Da יִחִיק nach dem ganzen Zusammenhange nicht auf Samuel, sondern nur auf Saul sich beziehen kann, so ist hier an eine symbolische Handlung, die der Prophet, wie sonst, absichtlich verrichtete, nicht zu denken. Zufällig bot sich dem Propheten die Gelegenheit dar, eine durch Saul veranlasste That, das von ihm bewirkte Zerreissen des Kleides, zum möglichen Bilde einer Wahrheit zu machen. — S. 55. 2Sam. 5, 3. Ein Bund geschlossen vor Jehova ist ein Bund geschlossen vor den Augen des zum Zeugen und Bürgen angerufenen Jehova. — S. 55. 2Sam. 7, 7. Nicht blofs an Juda, sondern an alle Stämme zu denken, welche vor David den Oberbefehl hatten, wie Efraim, Dan, Benjamin.

S. 71. Prov. 2, 5. Furcht Jehovas ist mit Kenntnifs Jehovas in so fern verbunden, als aus der Kenntnifs Jehovas oder dem im Menschen liegenden Bewußtseyn Gottes als dem letzten Grunde der Religion nothwendig auch, wenn dieses Bewußtsein rein und hell ist, die Furcht Jehovas entspringt. — V. 9. Die Worte lauten: dann wirst du einsehen Gerechtigkeit und Recht, und Geradheit, jeden guten Weg; so dafs die vier Substantiva sich gleich sind und alle zusammen den Begriff des vollständigen Rechts jeder Art ausmachen. — V. 16—19. Nach den Worten und nach dem ganzen Ideenkreise von Prov. 1—9. wird vor einer wirklichen Buhlerin gewarnt, obgleich sich leicht denken läfst, dafs diese auch zur Abgötterei verführt; aber das prophetische Bild von Abgötterei als Buhlerei gehört nicht hieher.

S. 72. Prov. 31, 16. Das C'tib נָמַץ ist, da der Infinitivus absol. in diesem Zusammenhange sich nicht denken läfst, als Passiv נָמַץ auszusprechen und zu verstehen. — S. 73. Prov. 31, 29. Es würde nach dieser Erklärung, aufser andern Schwierigkeiten, das Adjectiv schwerlich vor dem Substantiv stehen. Der Sinn: viele sind die Töchter (d. h. jungen Frauen), die Tugend üben; du aber übertriffst alle. So viel andre auch sich auszeichnen, keine so sehr als du.

S. 76. Ps. 15, 4. Auch ich halte לְהָרַע für den Infinitiv, nicht für לָרַע dem Bösen gesetzt; aber nach der gewöhnlichen Art des Eides, sich eine schwere Strafe Gottes zu wünschen, ist wohl der Sinn näher dieser: der schwört dafs Gott ihm übelthun, ihn strafen möge. — Ps. 29, 4. בָּכֹה mit dem Vorigen zu verbinden: die Stimme Jehovas (ertönt über den Gewässern) mit Kraft, mit Herrlichkeit. — S. 77. Ps. 42, 5. Ob in עָבַר eine Hinweisung auf den Übergang über den Jordan liege, und

ob überhaupt der Psalm durch Davids Rückzug über den Jordan veranlaßt sey, ist zweifelhaft; durch den Parallelismus mit דָּמָה wird es ziemlich deutlich und beschränkt auf das langsame Vorüberziehen in Procession. — S. 78. Ps. 42, 7. מַצְעַר ist wahrscheinlich der Name eines Bergs von der Kette des Hermongebirges, und die bestimmtere Angabe des Aufenthalts des Dichters. — Ps. 46, 2. נִצָּחַן als Prädicat und Participium auf Gott zu beziehen: Gott ist uns eine Hülfe erfunden sehr, auf ungewöhnliche Weise. — Ps. 50, 2. Der Ehrenname מְלִל יֵשִׁי muß wohl auf Zion bezogen werden, die Krone der Schönheit, die schönste Stadt als Sitz Jehovas. — S. 81. Ps. 2, 5. אָן dann, nämlich wenn sie in ihrem Unverstande noch weiter gehen sollten und ihre Anschläge ausführen wollten. V. 6. Die Rede wäre vollständig: ihr empört euch, und ich habe ihn doch zum Könige gesalbt, obgleich ihn keiner als ich, der allein mächtige, gesalbt hat und ihr also gegen mich streiten müsset. Nur daraus erklärt sich das וְאֵינִי im Anfang der affectvollen, abgebrochenen Rede. — S. 82. Ps. 45, 5. Wenn man V. 9. vergleicht, so kann man nicht wohl zweifeln, in der Verbindung von עֲוֹהֵי צָדִיק ein durch die aufgeregte Sprache herbeigeführtes Asyndeton zu finden. Ob die zweite Erklärung von וְהָיָה וְהָיָה sprachrichtig und schön sey, bezweifle ich. — S. 83. Ps. 72, 1. Wenn מֶלֶךְ ohne Artikel gesetzt ist, obgleich nach dem Zusammenhange ein bestimmter König gemeint seyn muß (denn die Veranlassung muß individuell gewesen seyn), so kann man darin schwerlich etwas andres als den dichterischen Sprachgebrauch sehen, § 496. — V. 3. hat den Sinn: tragen mögen Berge und Hügel (weil Palästina gebirgig) Heil dem Volke durch Gerechtigkeit, dadurch daß Gerechtigkeit das ganze Land beglückt. — S. 85. Ps. 137, 5. Wollte der Dichter sagen: es vergesse mich meine Rechte, so müßte תִּשְׁכַּח לִי תִשְׁכַּח stehen; wenigstens weiß ich dieses mit keinem einzigen Beispiele und Grunde zu entschuldigen. Daher der Sinn richtiger: meine Rechte vergesse, sey vergessend, vergesse was sie thun soll und muß; שָׁכַח als vollkommenes Intransitivum gefaßt. Für den Gedanken vgl. Hamasa p. 63. ed. Freyt. — Ps. 139, 6. das C'tib ist ein späteres Adjectiv פְּלִיאָה wunderbar. — V. 20 S. 86. נֶשְׂוָה für einen Infinitivus absolutivus zu halten ist nach der Verbindung der Worte schwerlich möglich. Erklärt man עָרִיק durch deine Feinde, als Apposition zu אֲשֶׁר, so kann man das Suffex ה' aus dem ersten Gliede wiederholen: die Dich (deinen Namen) aussprechen. — Ps. 107, 40. S. 90. Dieser Vers ist aus dem Buche Hiob genommen und mit ihm das Participium שֹׁכֵחַ, in dem man einfach nur eine Schilderung der Gegenwart sehen kann. — S. 99. Jes. 42. Die Beziehung dieser Rede auf Cyrus und die davon abhängigen Erklärungen einzelner Wörter kann ich nicht wahrscheinlich finden. Das ideale Israel und dessen Bestimmung schwebt dem Propheten vor.

L. Übung des Nomen und des einfachen Satzes, in Gnomen, welche Grundzüge der religiösen Vorstellungen des A. T. enthalten.

a) Eigenschaften Gottes.

1 2 **זֶרֶק יְהוָה:** חֲנוּן וְרַחוּם יְהוָה אֶרֶךְ אַפַּיִם וְגָדֹל חֶסֶד:
 3 4 טוֹב יְהוָה לְכָל וְרַחֲמָיו עַל-כָּל-מַעֲשָׂיו: אֵל גָּדוֹל יְהוָה:
 5 וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל-כָּל-אֱלֹהִים: אֲשֶׁר בָּדָד מְחַקְרֵי-אָרֶץ:
 6 וְתוֹנְעֹת הָרִים לוֹ: יְהוָה שֹׁמֵר לְעוֹלָם יְהוָה וְכִכָּר:
 7 לְדֶרֶךְ-וָדָר: עֲצָבִי הַגּוֹיִם כָּסָף וְהֶקֶב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם:
 8 לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי בִּינָה לִי גְבוּרָה:

Anm. Citationen nach der Seitenzahl beziehen sich auf Ewalds Kritische Grammatik 1827; nach §§. auf Ewalds (Schul-)Grammatik, 1828.

1. Siehe im Wort-Register unter זֶרֶק §. 210. — יְהוָה . היה .
 ist im Texte immer zu lesen: Adonai, s. דִּין . Der einfache
 Satz §. 493. — 2. רַחוּם . חנן §. 209, mit halber Verdopplung
 §. 125. גָּדֹל §. 204. Man lese: g'döl §. 159. 2. וְ §. 112. חֶסֶד
 §. 468. — 3. לְכָל , mit verschlungenen Artikel §. 168. 461. —
 4. אֵל . אול . Dag. lene §. 44. b. — 5. אֲשֶׁר-בָּדָד §. 580.
 חֶסֶד . Gott, als Herr der edlen Metalle, welche aus den Tiefen
 der Erde und der Berge gefördert werden. — 6. עוֹלָם .
 דוּר . דור . עלם §. 469. a. — 7. כָּסָף . כסף . גוי §. 504. 3. — 8. עֲצָבִי
 §. 340. וְ §. 227. — V. 8. redet die personifizierte Weisheit Got-
 tes, welche nach dem Exil zur *ὑπόστασις* (*ὑπάρξις*) des λόγος
 übergang. Die Weisheit Gottes ist die Quelle jedes vernünftigen
 Entschlusses, jeder Einsicht, jeder wahren Kraft.

b) Gottesfurcht.

- ראשית חכמה: יראת יהוה: יראת יהוה ראשית 10
 דעת: יראת יהוה מוסר חכמה ולפני בבור ענוה: 11

c) Gottes Wort.

- צדיק אמה יהוה וישר משפטיו: גר-לרגלי דברך 13
 ואור לנתיבותי: נחלתי עדותיך לעולם כי-ששון לבי 14
 הקפה: צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: קרוב 16
 אמה יהוה וכל-מצותיך אמת: ראש-דברך אמת 17
 ולעולם כל-משפט צדקך: תורת חכם מקור חיים 18
 לסור ממקשי מות: מקור חיים שכל בעליו ומוסר 19
 אולים אולת: כה אמר יהוה צבאות אני אחיה-לו לאב 20
 והוא יהיה-לי לבן: ונאמן ביתך וממלכתך עד-עולם 21
 לפנך בסאף יהיה גבון עד-עולם: ויאמר המלך דוד 22
 עתה אדני יהוה אמה-הוא האלהים ודבריה יהיו אמת:

10. §. 223. 340. — 11. יסר §. 213. 223. cf. 336. fin.
 נר 13. — 12. שכט §. 213. — 13. פנה §. 368. 385. 3. — 14. עור §. 80. 291. 2. — 15. ירה אמן · ירה §. 353. b. רגל. — 16. צוה — 17. קור. In eine Amphibolie der eigentlichen und abgeleiteten Bedeutung, welches der Orient sehr liebt: 1) von stets fließenden, heilsamen Quellen; 2) vom wahren Glücke; cf. ὁδὸς ζωῆς Joh. 4. 10. Apc. 7. 17. — יקש · מור §. 336. 3. Der Tod wird als ein Jäger mit Netzen vorgestellt.
 §. 357. — 19. בעל §. 505. יסר — Thoren, Menschen ohne Religion, werden durch Versuche sie zu bessern, durch Leiden, welche auf andere wohlthätig wirken, oft noch thörichter. — 20. אריה mod. II. von ריה. — 21. מלך · אמן. — 22. אמר. mod. II. et dixit. יהוה ist zu lesen; Elohim a. ה · ריה artic. §. 496. אמת §. 410.

d) Gute und Böse.

- 23 24 עֲשֶׂר-וּכְבוֹד אֹתִי הוּן עֲתֵק וְצָדִיקָה: בִּירְאֵת יְהוָה
 25 מִבְּטַח-עַז וּלְבָנָיו יִהְיֶה מַחֲסֶה: מַחֲשָׁבוֹת צְדִיקִים מִשְׁפָּט
 26 תַּחְבֻּלוֹת רְשָׁעִים מִרְמָה: לִפְנֵי-שָׂבֵר נֶאֱזָן וּלְפָנַי בְּשִׁלּוֹן
 27 גְּבוּה רֹחַ: כִּי תִנְעַבֵת יְהוָה נָלוֹז וְאֵת-יִשְׂרָאֵל סוֹדוֹ:
 28 תִּנְעַבֵת יְהוָה שְׁפָתַי-שֹׁקֵר וְעֵשִׂי אֲמוּנָה רְצוֹנוֹ:

מ der Vergleichung.

- 29 30 טוֹב-לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וְכֶסֶף: טוֹב מַעַט
 31 לְצַדִּיק מִהֶמּוֹן רְשָׁעִים רַבִּים: טוֹב מַעַט בִּירְאֵת יְהוָה
 32 מֵאוֹצֵר רַב וּמִהוֹמָה בֹן: טוֹב אֶרְחַת יֵרֶק וְאַהֲבַת-שָׁם
 33 מִשׁוֹר אֲבוֹם וּשְׁנֵאֲה-בֹן: טוֹב מַעַט בְּצָדִיקָה מֵרַב תְּבוּאוֹת
 34 בְּלֹא מִשְׁפָּט: טוֹב פֶּת תְּרֵבָה וּשְׁלֹוֹה-כָה מִבֵּית מֶלֶךְ
 35 וּבְחִירֵיב: קִנְיַת-חֲכָמָה מִה-טוֹב מִחֲרוֹץ וּקְנוֹת בִּינָה

23. אֵת. Die Weisheit spricht, wie oben V. 8. §. 204. עֲתֵק nach Schultens ad h. l. (opes) inveteratae, illibatae, intactae: cf. ותושיה im 8ten V. So auch adjective צדקה §. 504. 3. — 24. ב. §. 545. a. ב. essentiae, wie in voluptate esse, εὐδαιμονία — בן-במח V. 19. Qui refugium quaerere coacti sunt. — חסה. — 25. רשע. חבל. חשב. — 26. שבו. §. 202. נאה. §. 214. — 27. לוֹ tortuosus viarum, opp. ישר. — ישר. Alle Fromme sind Gottes Vertraute. — 28. §. 307. שקר. רצה. — 29. פִּי §. 388. — 30. וְכֶסֶף וִירָא וִירָא. — 31. המה. ירא. — 32. אֶרְחַת וִירָא. §. 543. a. 125. — 33. בוא. §. 227. defectus §. 596. — 34. זבח. שלה. — 35. קנאות u. קנאה. §. 504. 3. — 305. 2. ריב. §. 304. 2: 305. 2. 1 *

- נִבְחַר מִקֶּסֶף: טוֹב פָּרִי מִחֶרֶץ וּמִפֶּן וַתְּבוֹאֶתִי מִקֶּסֶף 36
 נִבְחַר: פָּגוּשׁ דָּב שְׂכוּל בְּאִישׁ וְאֶל-כֶּסֶל בְּאַנְלָתוֹ: 37

II. Übung des regelmässigen Verbum. Eroberung eines Theils von Palästina durch Josua.

1. Gott verheißt die Eroberung des Landes.

- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: 1
 עָתָה קוּם עֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִמָּה וְכָל-הָעָם הַזֶּה 2
 אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּל- 3
 מְקוֹם אֲשֶׁר תֵּדָרֵךְ בָּהּ-רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנָהוּ כְּאֲשֶׁר 4
 דִּבַּרְתִּי אֶל-מֹשֶׁה: מִהַמְּדָבָר וְהַלְבֵנוֹן הַזֶּה וְעַד-הַנֶּקֶדָר

als Nomen. — 36. s. V. 23. — 37. Diese Sentenz würde nach der obigen heißen: טוב לאיש פגוש ד'ש'בו מפגש כ' ב'א. — 37. Inf. absol. §. 489. — שכול §. 209. אל §. 596. 1. fin.

Anm. Die Zahl einer Regel bei Citaten zur Erklärung abweichender Verbal-Formen bezieht sich auf die Randzahlen des Anhangs.

1. Regel 16. 17. — ו zu Anfange S. 547. — §. 388. 1. — R. 8. לאמר R. 19. — 2. קום R. 51. Imperat. wird Interjection, wie: age. עבור R. 4. — ה artic. vor No. propr. §. 498. נתן R. 60. particip. §. 483. — 3. קום §. 351. c. als Casus absolutus vorangesetzt. §. 565, denn das ו an נתתי bezieht sich darauf. R. 60. — בו §. 580. 3. Gottes Aufforderung, Canaan zu erobern, beruht auf die rechtlichen Ansprüche, welche die Hebräer auf den Besitz ihrer Vorfahren hatten: viele Stellen der Genesis haben den Zweck, die Rechtmäßigkeit dieser Ansprüche darzulegen. — 4. לכן Artikel §. 498. §. 510 4. Wüste, südlich vom Stamm Juda, von dem Grenzflüsse Sihor über Berseba u. Kadesch-Barnea bis zur Wüste

הַגְּדוֹל נְהַר-פָּרַת כָּל אֶרֶץ הַחִיתִּים וְעַד-הַיָּם הַגְּדוֹל
 6 מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם : לֹא-יִתְּנֶכָּה אִישׁ לַפְּנִיָּה
 6 כָּל יָמָיו תִּיָּדָה בְּאִשְׁרֵי חַיָּתִי עַם-מִשְׁחָה אֶהְיֶה עִמָּךְ : חֹק
 וְאֶמֶץ בִּי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 אֲנִי נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל :

2. Drittehalb Stämme erhalten ihre Sitze östlich vom Jordan.

וְלִרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ 1

Zin südlich vom todten Meere. Dies ist daher Bezeichnung der Süd-Grenze; so wie Libanon die nördliche, der Euphrat die östliche, das Mittelmeer die westliche Grenze bezeichnet — allein erst unter David. Diefes ist demnach eine prophetische Grenzbestimmung aus den Zeiten nach Salomo, welcher auch c. 13. 1. ff. widerspricht. So konnte man vom Lager Josua's aus auch den Libanon nicht erblicken (הוּרָה). Die Chittäer waren neben den Amoritern das Hauptvolk in Juda. 1. M. 23. Ihrer wird besonders erwähnt, theils weil vom Ankauf des Erbbegräbnisses die Ansprüche der Hebräer auf Palästina abhingen, theils weil zerstreute Haufen derselben sich am längsten um Samaria behaupteten 2. R. 7. 6. — בּוֹא §. 351. c. מְבֹאֵה adverbial-Zusatz des Ortes cf. §. 541. 1. 2. שָׁמֶשׁ §. 468. — 5. כָּל adverbiale Zeitbestimmung §. 541., wie der Accs. im Latein — חִיָּה §. 262. — חִיָּה R. 29. II. mod. R. 23. — עִמָּךְ §. 467. 2. — 6. חֹק R. 4. §. 190. 2. — נָחַל §. 532. Bewusstseyn der Rechtmäßigkeit des Kampfes, und die Hoffnung auf den göttlichen Beistand giebt ein gewisses Vertrauen auf den Sieg, wenn wir selbst beharrlich und angestrengt handeln. —

1. לָ §. 168. י — Endung der gentilia. §. 216. Unhistorisch ist die Vorstellung, daß alle Rubeniten etc. Nachkommen des Ruben sind: Abraham liefs auch seine Knechte beschnei-

לֵאמֹר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת²
 בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם הַעֲבִירוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כָּל
 גְּבוּרֵי הַחֵיָל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם: עַד אֲשֶׁר־יָגִיחַ יְהוָה³
 לְאַחֵיכֶם בָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתָּם לָאָרֶץ יִרְשָׁתְכֶם וַיִּרְשָׁתֶם
 אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשָּׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
 מִזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ: וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל־אֲשֶׁר־⁴
 שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נֹשֵׁמַע אֵלֶיךָ רַק יִהְיֶה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה:

3. Die Kundschafter. Übergang über den Jordan.

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ מִן־הַשָּׂמַיִם שְׁנַיִם אַנְשִׁים מְרַגְלִים¹
 חֶרֶשׁ לֵאמֹר לָכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וְגִלְכֹּו וַיָּבֹאוּ

den. cf. den Ursprung der griechischen Stämme. §. 384.
 — 2. בעבר. Also der Standpunkt des Erzählers in Palästina selbst עבר R. 4. 7. Artikel חחיל mit halber Verdoppelung §. 125. — כל nähere Bestimmung des אֹתָם, cf. §. 530.
 שוב — 3. §. 85. 459, 4. 460. — 6. נוח R. 4. 52. עור R. 52. — 3. 456. §. 4. 462. 114. §. 342. ירש §. 578. b. המה R. 23. 1 mod. R. 22. — 4. ענה R. 4. 28. — 468. §. שמש.
 — 1. §. 601. — 5. R. 5. שלח §. 5. שמים vollständig: das Akazien-Thal. — חרש Subst. adverbial. חרש R. 45. ite. videte itevisuri. R. 28. Ein Schwa unter ר, weil das Chirek der vollständigen Form aus dem Schwa hervorgegangen ist. atque, und besonders. ילכו R. 41. בוא R. 51.
 1. Jericho westlich von Gilgal, ehemals in einer fruchtbaren Gegend cf. etymon; ganz zerstört in den Kreuzzügen: jetzt Trümmer und einige Hütten (Rihah) in einer öden

2 בית אשה זונה ושמה רחב וישבכו שמה: וישלח מלך
 יריחו אל-רחב לאמר הוציאי האנשים הבאים אליך
 3 אשר-באו לביתך כי לחפור את-כל-הארץ באו: ותקח
 האשה את-שני האנשים ותצפנו ותטמנם בפשתי העץ
 4 הערכות לה על-הנג: ותאמר אל-האנשים ידעתי
 כי-גתן יהוה לכם את-הארץ וכי-נפלה אימתכם עלינו:
 5 ועתה השבעו-נא לי ביהוה כי עשיתי עמכם חסד
 ועשיתם גם-אתם עם-בית אבי חסד ונתתם לי אורח
 6 אמת: והחיותם את-אבי ואת-אמי ואת-אחי ואת-
 7 אחיותי ואת כל-אשר להם: ויאמרו לה האנשים
 נפשנו תחיתם למות אם לא תגידו את-דברנו וזה

Gegend ohne Balsamstauden u. wohlriechende Kräuter. ונה
 R. 28. der Stand der Buhlerinnen hat in den asiatischen Re-
 ligionen nichts schimpfliches: solche Frauen mußten durch
 ihre Lebensart viel Kenntnisse haben. Nach einer hebräi-
 schen Sage war diese Rahab keine Eingeborne u. hatte schon
 früher Verbindungen mit den Hebräern gehabt, deren No-
 madenzüge vom peträischen Arabien aus diesen Gegenden
 oft nahe kommen mochten. שם (ישם) §. 340. §. 464. —
 2. יצא R. 43. בוא R. 52. אל im plur. — 3. לקח R. 63. 5.
 Suff. ך distributiv. *lina ligni* : lignosa §. 504. 255. עץ von der
 Härte benannt. LXX *λινοκαλάμη*, also Flachs-Halme, welche
 auf den platten Dächern getrocknet wurden. Baumwollen-
 Kultur in Kanaan ist damals sehr unwahrscheinlich. — 4. *timor*
vestri Suff. passiv. — 5. עשה R. 29. נתן R. 60. — ך §. 112.
 §. 410. adjective: ein zuverlässiges Zeichen h. l. der Eyd.
 — 6. חיה R. 4. 30. Hier aber nicht „, wohl wegen ך radi-
 cale, vom Urstamm חי-אבי ff. §. 388. b. Der Satz mit ך lei-
 tet die Bitte ein, zu deren Erfüllung das Zeichen gefordert
 wird. 7. למות §. 460. c. ל vor inf. ist das futurum necessitatis:

וְהָיָה בְּחַת יְהוֹה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאַמֶּת :
 וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון וַיִּסְפְּרוּ־לוֹ אֶת
 כָּל־הַמַּצָּאוֹת אוֹתָם : וַיִּשְׁכַּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּסְעוּ מִהַשָּׁמַיִם
 וַיָּבֹאוּ עַד־הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְנוּ שָׁם מַרִם
 יַעֲבְרוּ : וַיְהִי בְּנִסְעָה הָעַם מֵאֶתְלִיָּהֶם לַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 וְהַכְּהֲנִים נִשְׁאִי הָאָרוֹן הַקִּדְשִׁי לִפְנֵי הָעָם : וַיַּעֲמֵרוּ
 הַכְּהֲנִים נִשְׁאִי הָאָרוֹן בְּרִית־יְהוֹה בַּחֲרֻבָּה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן
 הָכֵן וְכָל־יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בַּחֲרֻבָּה עַד אֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־
 הַגּוֹי לַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן : וַיַּעֲבְרוּ בְּנֵי־רָאוּבֵן וּבְנֵי־נָדָב
 וַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה חֲמִשִּׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה : בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חִלּוּצֵי הַצָּבָא עָבְרוּ
 לִפְנֵי יְהוֹה לַמִּלְחָמָה אֶל עֲרֻבוֹת יְרִיחוֹ :

4. Jericho wird durch eine Kriegslist erobert.

וַיְרִיחוּ סִגְרָת וּמִסְגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא 1

pro vobis moriendum erit nobis cf. §. 544. c. 557. אִם Be-
 dingung zum Folgenden והיה נגד R. 60. נתן R. 62. §. 414.
 ב vor Inf. wie *עוֹפֵה*. — 8. מצא foem. ist der Ausdruck des Ab-
 strakten §. 253. also das Neutrum anderer Sprache. — 9. שכם
 Verb. adverbial. נסע R. 60. לין R. 59. עבר R. 4. §. 467. 1. 1.
 בח' R. 35. — 10. ארה §. 214. 383. — 7. עמד R. 4. —
 wegen ח תוך §. 361. — 11. כן Inf. als adverbiales Nomen.
 Der Übergang über eine Furth wird beschrieben. —
 חמם R. 66. 69. — 12. דבר §. 186. 2. — כ §. 551. 2.

1. Verdoppelung der Verba ist Verstärkung des
 Begriffs §. 578. Dabey bezieht sich im Folgenden der Zusatz:
 Keiner ging heraus, auf das partic. activ. סגרת; Keiner

2 וַאֲזַן בָּא : וְאֶת־הָעָם צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר לֹא תִרְעוּ וְלֹא־
 תִשְׁמְעוּ אֶת־קוֹלְכֶם וְלֹא־יֵצֵא מִפִּיכֶם דְּבַר עַד יוֹם אֲמַרְי
 3 אֲלֵיכֶם תִּרְעוּ וְהִרְעֵתֶם : וַיִּסַּב אֲרֹן־יְהוָה אֶת־הָעִיר
 4 נִקְּף פָּעַם אַחַת וַיָּבֹאוּ הַמִּחְנֶה וַיִּלְינוּ בַּמִּחְנֶה : וַיִּסְבוּ
 אֶת־הָעִיר בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּעַם אַחַת וַיִּשְׁבּוּ הַמִּחְנֶה כֹּה עָשׂוּ
 6 שִׁשָּׁת יָמִים : וַיְהִי בַּפֶּעַם הַשְּׂבִיעִית תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים
 בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם תִּרְעוּ כִּי־נָתַן יְהוָה
 6 לָכֶם אֶת־הָעִיר : וַיְהִי כַּשְּׁמַע הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר
 וַיִּרְעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְּדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחֲתֶיהָ וַיַּעַל
 7 הָעָם הָעִירָה אִישׁ נִגְדּוֹ וַיִּלָּכְדוּ אֶת־הָעִיר : וַיַּחְרִימוּ
 אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּעִיר וְהָעִיר שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהָּ
 דֶּק הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב וְכָלִי הַנְּחֹשֶׁת וְהַכֶּרְזֵל נָתַנוּ אוֹצֵר בֵּית־

kam hinein, auf das part. passiv. Participia bilden untergeordnete Sätze, כְּגֵרָתּוּ יוֹצֵא, צִוָּה סְגֵרָתּוּ : cum urbs ita clausa esset, ut — Josua iussit. In מִן der Begriff des Abhalten §. 543. אֵין §. 361. 2. — 2. צוּה R. 22., רוּעַ R. 52., nachher auch R. 55. קָל h. l. clamor bellicus. R. 41. יֵצֵא dicere meum §. 331. 1. — 3. סָבַב Hi. §. 283. 428. 3. 1. נִקְּף R. 60. S. 564. adverbial. פָּעַם foem. §. 249. c. אַחַת §. 417. שִׁשָּׁת R. 58. עָשָׂה R. 54. שׁוּב R. 69. סָבַב 4. §. 459. — 4. 6. clamare clamorem §. 534. נָפַל R. 60. murus cadit (in) loca inferiora eius (adverbial-Nomen des Orts) = stürzt zusammen, concidit, evertitur: Verba composita der latein. Sprache etc. im Hebr. durch praepositionen ausgedrückt. Ein dichterischer Ausdruck aus den poetischen Quellen des Buchs Josua, für: die Mauern wurden durch Sturm erstiegen, welches im Folgenden prosaischer ausgedrückt wird. עָלָה R. 34. — 7. הַכֶּסֶף Artikel §. 496. behält auch vor Appellativen den Pronominal-Sinn (was sich fand),

יְהוָה: וְאֶת־רֶחֶב הַזֹּנָה וְאֶת־בֵּית אָבִיהָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־⁸
 לָהּ הִחְיָה יְהוֹשֻׁעַ וּמָשָׁב בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

5. Eroberung der Stadt Ai.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ קַח עִמָּךְ אֶת כָּל־עַם הַמִּלְחָמָה¹
 וְקוּם עֲלֶה הָעֵי רָאָה נִתְּתִי בְיָדְךָ אֶת־מֶלֶךְ הָעֵי וְאֶת־
 עַמּוֹ וְאֶת־עִירוֹ וְאֶת־אֲרָצוֹ: וַעֲשִׂיתָ לָּעֵי וּלְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר²
 עָשִׂיתָ לִּירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ רֶקֶת שְׁלָלָהּ וּבְהִמָּתָהּ תִּבְּזוּ לָכֶם
 שִׁים־לָךְ אֲרֶב לַעִיר מֵאַחֲרֶיהָ: וַיָּקָם יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־עַם³
 הַמִּלְחָמָה לַעֲלוֹת הָעֵי וַיִּבְחַר יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשִׁים אִלָּף אִישׁ
 גִּבּוֹרֵי הַחֵיל וַיִּשְׁלַחֵם לָלֶלֶה: וַיֵּצֵאוּ אֹתָם לֵאמֹר רְאוּ אֹתָם⁴
 אֲרָבִים לַעִיר מֵאַחֲרֵי הָעִיר אֶל־תִּרְחִיקוּ מִן־הָעִיר מְאֹד
 וְהִייתֶם כְּלָכֶם נִכְנָסִים: וַאֲנִי וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי נִקְרָב⁵

also statt: alles ohne Ausnahme. היום R. 4. 22. — 8.
 also zur Zeit der getheilten Reiche. ישב R. 41. לקח R. 63.
 62, 5.

1. Ai nordwestlich von Jericho, blühte in der Folge noch einmal unter dem Namen Ajath, jetzt gänzlich zerstört. Der Artikel vor Nomen propr. §. 497. zeigt, daß der Appellativ-Sinn von עי noch vorherrscht. עלה R. 4. 24. Jede Stadt ist eine Festung, und liegt auf einer Höhe. קום age, adverbial. sogleich, rasch. ראה R. 24. §. 451. — 2. עשה R. 29. מאחרי R. 59. שים §. 253. fin. כזה, כזו R. 51. 68. 69. לילה R. 5. 26. עלה R. 4. 26. 54. קום R. 51. §. 552. 5. — 3. כול R. 29. §. 68. והייתם R. 32. צוה R. 464. 255. — 4. קרחה R. 41. יצא §. 547. את R. 15. §. 404, 3. 254, 6. א mit vorgezogenem langen Vokal nach syrischer Art. §. 147. Von V. 4. an eine lehrreiche Satz-Verbindung. Videte, quia in insidiis collocati estis

אֶל-הָעִיר וְהָיָה כִּי-יֵצְאוּ לְקִרְאָתָנוּ וְנִסְכְּנוּ לַפְּנִיָּהּ:
 6 וְאַתָּם תִּקְמוּ מִהָאֹרֶב וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-הָעִיר וְנִתְּנָה יְהוָה
 7 אֱלֹהֵיכֶם בְּיָדְכֶם: וַיִּשְׁלַחֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיָּלְכוּ אֶל-הַמַּאֲרֵב
 וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעִי מִזֵּם לַעַי וַיִּלֶּן יְהוֹשֻׁעַ בְּלִילָה
 8 הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָם: וַיִּשְׁבֹּם יְהוֹשֻׁעַ בִּבְקָר וַיִּפְקֹד אֶת-
 9 הָעָם וַיַּעַל הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָעָם הָעִי: וַיְהִי
 כִּרְאוֹת מִלֶּךְ-הָעִי וַיִּמָּהְרוּ וַיִּשְׁכְּמוּ וַיֵּצְאוּ אֲנָשֵׁי-הָעִיר
 לְקִרְאָת-יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמוֹעֵד לִפְנֵי
 10 הָעֵרְבָה וְהוּא לֹא יָדַע כִּי-אֹרֶב לוֹ מֵאַחֲרֵי הָעִיר: וַיִּנְגְּעוּ
 11 יְהוֹשֻׁעַ וְכָל-יִשְׂרָאֵל לַפְּנִיָּהּ וַיָּגִסוּ דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר: וְהָאֹרֶב
 קָם מִהֲרָה מִמְּקוֹמוֹ וַיִּרְוּצוּ וַיָּבֹאוּ הָעִיר וַיִּלְכְּדוּהָ וַיִּמָּהְרוּ
 12 וַיַּצִּיתוּ אֶת-הָעִיר בָּאֵשׁ: וַיִּפְּנוּ אֲנָשֵׁי הָעִי אַחֲרֵיהֶם וַיֵּרְאוּ
 וַהֲגָה עֲלֶיהָ עֵשֶׂן הָעִיר הַשְּׂמִימָה וְלֹא-הָיָה בָּהֶם יָדִים לָנוּם
 הִנֵּה וְהִנֵּה וְהָעָם הָגָם הַמִּדְבָּר נִהְפָּךְ אֶל-הָרֹחַ:

(Particip. als untergeordneter Satz) ne-sed. V. 5. Tum,
 postquam —, accidet, u. nach einem subordinirten Zwischen-
 satze, V. 6. ut — §. 594. fin. — 6. קָם R. 51. 54. ירש
 R. 43. ידה §. 388. 2. — 7. הלך R. 45. 41. Beth-El, westlich
 von Jericho, zwischen Ai und Jerusalem, vorher Lus, Gen.
 12. 8; unter Jerobeam Sitz des Apis-Kultus, zuletzt unter
 Vespasian erwähnt. לך R. 59. 18. — 8. עלה R. 32. 34. היה
 R. 35. — 9. ראה R. 26. מדר R. 1. 4. — 10. נגע R. 60. Niphal,
 aber die Bedeutung ist: caesos se simularunt, welche ge-
 wöhnlich in Hithp. liegt: daher wohl als solches zu punk-
 tieren, mit Assimilirung des ת in נ, wie in הִנָּבֵא §. 182. נום
 R. 51. 54. רץ cf. §. 525. adverb. Nomen loci. — 11. רץ
 R. 51. יצת R. 50. — 12. פנה und ראה R. 28. עלה R. 22. שמים
 mit ה local. §. 464. יר §. 264. הנה und V. 14. מזה §. 601.

וַיְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי־לִבְדָּהּ הָאֲרָב אֶת־הָעִיר נָכִי 13
 עָלֶיהָ עָשָׂן הָעִיר וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶת־אֲנָשֵׁי הָעִי : וְאֵלֶּה יָצְאוּ 14
 מִן־הָעִיר לִקְרֹאתָם וַיְהִי לְיִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ אֵלֶּה מָוֶה וְאֵלֶּה
 מָוֶה וַיָּבֹאוּ אֹתָם עַד־בֵּלְתֵּי הַשְּׂאִיר־לָהֶם שָׁרִיר וּפְלִיט :
 וְאֶת־מֶלֶךְ הָעִי תָּפְסוּ חֵי וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ : 15
 וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעִי וַיְשִׁימָהּ תָּל־עוֹלָם שְׂמָמָה עַד 16
 הַיּוֹם הַזֶּה : וְאֶת־מֶלֶךְ הָעִי תָּלָה עַל־הָעֵץ עַד־עַתָּה הָעֵרֶב 17
 וַיִּכְבְּאוּ הַשֹּׁמֵשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיִּזְרִידוּ אֶת־נִבְלָתוֹ מִן־הָעֵץ
 וַיִּשְׁלִיכוּ אוֹתָהּ אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וַיִּקְיְמוּ עָלֶיהָ גֵּל־
 אֲבָנִים גָּדוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה :

6. Besiegung der Amoriter.

וַיְהִי כַשְׁמֹעַ אֲדָנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַיִם כִּי־לִבְדָּהּ 1
 יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעִי וַיַּחְרִימָהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לִירִיחוֹ וּלְמִלְכָּהּ
 בֶּן־עָשָׂה לָעִי וּלְמִלְכָּהּ וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל
 וַיְהִי בִקְרָבָם : וַיֵּרְאוּ מְאֹד כִּי עִיר גְּדוֹלָה גִבְעוֹן בְּאַחַת 2

13. R. 52. — 14. R. 60. 28. §. 596. 3. — 14. vor Labialen §. 58. — 16. תל Denkmal der Schande und Vernichtung. Zwey Objekte §. 532. — 17. R. 43. קיום R. 52.

1. שמע R. 6. Jerusalem: damals nur die Oberstadt als Festung der Jebusiten. Unvollkommene oratio obliqua §. 586. Den Übergang zum ausgebildeten Satz der orat. obb. im Latein. macht der weitere Gebrauch des Indicativ. im Griechischen. Gibeon hatte eine aristokratische Verfassung: in den andern Hauptstädten residirten Könige. Diese Stadt liegt westlich von Bethel; Paultre giebt daselbst noch einen Ort, Gabaon, als bestehend an. R. 28. — 2. R. 46. —

ערי הממלכה וכי היא גדולה מן-העי וכל-אנשיה
 3 גברים: וישלח אדני-צדק מלך ירושלים אל-הותם
 מלך-חברון ואל-פראם מלך-ירמות ואל-יפיע מלך-
 4 לביש ואל-דביר מלך-עגלון לאמר: עלו-אלי ועזרני
 ונכה את-גבעון כי-השלימה את-יהושע ואת-בני
 5 ישראל: ויאספו ויעלו חמשת מלכי האמרי מלך
 ירושלים מלך-חברון מלך-ירמות מלך-לביש מלך-
 עגלון וכל-מחניהם ויחנו על-גבעון וילחמו עליה:
 6 ויבא אליהם יהושע פתאם כל-הלילה עלה מן-הגלגל:
 7 ויהם יהנה לפני ישראל ויכם מכה-גדולה בגבעון
 וירדפם דרך מעלה בית-חורן ויכם ער-עזקה וער-

V. 3. werden die Städte der Amoriter im südlichen Palästina aufgezählt. Chebron, südlich von Jerusalem, alte Hauptstadt, vorher Kirjath-Arba genannt, zerstört unter Vespasian; nachher wieder ein Bischofssitz jetzt El-Chalib. Jarmuth, westlich von Jerusalem: schon Hieronymus war ungewiss über die Lage dieser Stadt. Lakisch, südlich von Jarmuth; von Rehabeam befestigt, von Sanherib, dann gänzlich von den Babyloniern zerstört. Eglon, östlich von Lakisch, noch Ruinen und Dorf El-Edschlun. — 4. עיר R. 4. 28. עלה 4. verkürzt, wegen suffix. נכה R. 60. 23. ו relativ. §. 593. — 5. אסף R. 1. עלה R. 4. 28. חנה R. 4. 28. §: 213. — 6. Gilgal, das Hauptquartier Josua's im Feldzuge gegen das südliche Palästina, zwischen Jericho und der Furth des Jordans: blühte bis zum Exil. — 7. המם (המה). R. 51. 54. 69. Suffix. mit .. §. 327. 1. 3. a. 329. 1. נכה R. 60. 28. Verkürzung des .. durch ו מכה §. 534. Beth-Choron, südwestlich von Gibeon: die Oberstadt wurde von Salomo wieder befestigt. נכה mit ער §. 544. 3. b. constructio praegnans. Aseka u. Makkeda,

- מקדדה: ויהי בנגס ומפני ישראל הם במזרד בית-
חורן ויהיה השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים
עד עזקה וימתו רבים אשר-מתו באבני הפדד מאשר
הרגו בני-ישראל בחרב: וינסו חמשת המלכים האלה
ויחבאו במערה במקדה: ויגד ליהושע לאמר נמצאו
חמשת המלכים נחבאים במערה במקדה: ויאמר
יהושע גלו אבנים גדלות אל-פי המערה והפקידו עליה
אנשים לשמורם: ואתם אל-תעמדו רדפו אחרי אביכם
וזנבתם אותם אל-תתנום לבוא אל-עריהם כי נתנם
יהיה אליהם בידכם: ויהי ככלות יהושע ובני ישראל
מכה גדלה-מאד עד-תחם והשרידים שרדו מהם ויבאו
אל-ערי המבצר: ויאמר יהושע פתחו את-פי המערה
והוציאו אלי את-חמשת המלכים האלה מן-המערה:
ויהי בהוציאם את-המלכים האלה אל-יהושע ויקרא
יהושע אל-כל-איש ישראל ויאמר אל-קציני אנשי
המלחמה ההלכוא אתו קרבו שימו את-רגליכם על-
צווארי המלכים האלה ויקרבו וישימו את-רגליהם על-

südlich von Jarmuth, am Flusse Soreck. — 8. 258. §. אבן נים. מתו. מ. als comparativ wegen folgend. §. 51. 54. מות. §. 189. Merke die Satz-Verbindung: cum fugientes descenderent, Deus — חבא R. 1. עור. Diese Gebürge, welche zum Theil aus Urkalk bestehen, sind reich an Höhlen, wie alle Kalk-Gebürge. — 11. גלל R. 51. 68. 69. שמר. §. 331. פי. §. 437. כלה. §. 361. 4. — 12. עמד R. 4. §. 467. נתן R. 60. §. 361. 4. — 13. קרא R. 10. — 14. יצא R. 43. — 15. תחם R. 51. 54. 69. — 16. קצה §. 383. c. הלך mit otians §. 158. zu קרה (oben) §. 147.

- 16 צוֹאֲרֵיהֶם: וַיָּבֹאוּ יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵיכֶן וַיְמִיתֵם וַיַּחֲלֵם עַל־
 17 חֲמִשָּׁה עָצִים וַיְהִיו תְּלוּיִם עַל־הָעֵצִים עַד־הָעֶרֶב: וַיְהִי
 לַעֲת בֹּאֵת הַשָּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיְרִידוּם מֵעַל הָעֵצִים
 וַיִּשְׁלִיכֵם אֶל־הַמַּעְרָה אֲשֶׁר נִחְבְּאוּ־שָׁם וַיִּשְׁמוּ אֲבָנִים
 18 גְּדֹלוֹת עַל־פִּי הַמַּעְרָה עַד־עֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה: וַיָּבֹה יְהוֹשֻׁעַ
 אֶת־כָּל הָאָרֶץ הַהִר וְהַנֶּגֶב וְהַשְׂפֵּלָה וְהָאֲשֵׁרוֹת וְאֶת
 כָּל־מְלִכֵיהֶם לֹא הִשְׁאִיר שְׂרִיד וְאֶת כָּל־הַנְּשָׁמָה הַחַיִּים
 19 בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּבֹאוּ יְהוֹשֻׁעַ מִקְדָּשׁ
 20 בְּרִנֵּעַ וְעַד־עֹזָה וְאֶת כָּל־אָרֶץ גִּשְׁן וְעַד־נֶבְעֹז: וַיָּשָׁב
 יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמִּקְנָה הַגְּלִגְלָה:

fin. — 16. נכה R. 60. 28. מות R. 52. תלה R. 28. עץ §. 388. —
 17. חלה R. 21. ירד R. 43. §. 552, 3. 548. חבא R. 1. §. 127.
 עצם §. 576. — 18. נכה R. 60. 23. הר das Gebürge Judas:
 das südliche ebne Land Judas: שפל die Niederung zwis-
 chen Asdod und Joppe: אשר Gegend am Abhange des Ge-
 bürges. הרם R. 4. — 19. Kadesch Barnea die südlichste
 Stadt des Landes an der Wüste. Im Sprüchwort wird Ber-
 seba als solche genannt. Gaza, bekannte Hauptstadt der
 Philister, cf. Jos. 13/ 3. noch jetzt der Schlüssel Palästina's.
 Goschen loca pluviis irrigua h. l. Distrikt einer Bergstadt
 Judas, jetzt Dorf Hora. — 20. שוב R. 51. 54. 18.

Der Süden Palästinas war demnach bis auf einen Theil der Küste ganz besiegt worden: hier blieb Josua's Hauptquartier und auch in der Folge, besonders durch die Hauptstadt Jerusalem, der Hauptsitz der Juden. Vom Norden, wohin Josua der feindlichen Verbindung mehrerer Könige wegen sich zu früh wenden mußte, wurde nur ein Theil erobert: daher hier mehr Mischung der Stämme, mehr Verbindungen mit den Phöniziern und in der Folge weniger Eifer für die Theokratie. Dieß ist wichtig zur Erklärung

7. Eroberungen im nördlichen Palästina durch den Sieg am See Merom.

- וַיְהִי בִשְׁמֹעַ יְבִין מֶלֶךְ-חָצוֹר וַיִּשְׁלַח אֶל-יֹזָבָב מֶלֶךְ־
 מָדוֹן וְאֶל-מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן וְאֶל-מֶלֶךְ אֲכַשָׁף : וְאֶל-הַמְּלָכִים
 אֲשֶׁר מִצְפּוֹן בְּהָר וּבְעֶרְבָה נֶגֶד כְּנָרוֹת וּבִשְׁפֵלָה וּבְגִבּוֹת
 דּוֹר מִיָּם : הַכְּנַעֲנִי מִמֹּזְרַח וּמִיָּם וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי
 וְהַיְבוּסִי בְּהָר וְהַחִוִּי פֶּחַת חֶרְמוֹן בְּאֶרֶץ הַמִּצְפָּה : וַיָּצְאוּ
 הֵם וְכָל-מִסְגִּיֵּהֶם עִמָּם עַם-רַב כְּחוֹל אֲשֶׁר עַל-שְׂפַת-
 הַיָּם לָרֹב וְסוֹם וְרַב רַב-מָאֹד : וַיַּעֲדוּ כָל הַמְּלָכִים
 הָאֵלֶּה וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ וַיַּחֲדוּ אֶל-מִי מָרוֹם לְהִלָּחֵם עִם-
 יִשְׂרָאֵל

der Eigenthümlichkeiten des Reichs Israel, selbst des Auftretens Jesu. —

1. Chazor, cf. v. 8. 10. am Fuß des Anti-Libanon, unter Salomo Grenzfestung, zerstört von den Assyriern. Modon, unbekannt. Samaria, 1. Kön. 16, 24. wird die Erbauung des späteren Samaria beschrieben. Akschaf, im Stamm Ascher, südöstlich von Tyrus. Kinnaroth, ging in dem aufblühenden Tiberias, jetzt Tabarie, unter. Nafoth-Dor am Meere, mit einem Hafen, südlich vom Karmel; nachher ein Bischofssitz, jetzt Dorf Tortura. Mizpa, (in Pausal-Form, cf. v. 7.) Die Erwähnung des Hermon bestimmt die Lage. Kananiter. Dem Hauptnamen folgen Namen einzelner Stämme. Die Amoriter sind h. l. die östlichen Kananiter jenseits des Jordans, der älteste und ausgebreitetste Stamm (s. oben): die Chittäer um Samaria: die Pherisaeer in der Ebne Jesreel, westlich von den vorigen: die Jebusiten bey Jerusalem: die Chivaeer am Hermon. Man sieht, die Geschichte ist hier dürftig: der Verfasser will nur ausdrücken, daß Josua durch diesen Sieg die Macht der Kananiter gebrochen habe. שמע R. 6. שלח R. 5. — יצא R. 41. §. 544. 2. d. — יער R. 42. 4. חנה

6 יִשְׂרָאֵל : וַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ וְכָל-עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ עֲלֵיהֶם
 7 עַל-מִי מְרוֹם פְּתָאִים וַיִּפְּלוּ בָהֶם : וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַד
 יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּרְדְּפוּם עַד-צִידֹן רַבָּה וְעַד מִשְׁרְפוֹת
 מַיִם וְעַד-בִּקְעַת מִצְפָּה מְזֻרְחָה וַיִּכּוּם עַד-בִּלְתִּי הַשְּׂאִיר
 8 לָהֶם שָׁרִיד : וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיִּלְכֹּד אֶת-חֲצוֹר
 וְאֶת-מִלְכָּה נֶכְהָ בְחָרֵב כִּי-חֲצוֹר לִפְנֵימֵי הָיָא רֹאשׁ כָּל-
 9 הַמְּמַלְכוֹת הָאֵלֶּה : וַיִּכּוּ אֶת-כָּל-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-בָּהּ לְפִי-
 הָרֶב הַחֲרָם לֹא נֹתֵר כָּל-גִּשְׁמָה וְאֶת-חֲצוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ :
 10 רַק כָּל-הַעָרִים הָעִמּוּדוֹת עַל-תֵּלָם לֹא-שָׂרְפָם יִשְׂרָאֵל
 11 וּזְלָתִי אֶת-חֲצוֹר לְבִדָּה שָׂרָף יְהוֹשֻׁעַ : וַיָּקַח יְהוֹשֻׁעַ
 אֶת-כָּל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהָר וְאֶת-כָּל-הַגִּבּוֹר וְאֶת כָּל-אֶרֶץ
 הַנָּשָׁן וְאֶת-הַשְּׂפֵלָה וְאֶת-הָעֲרֵבָה וְאֶת-הַר יִשְׂרָאֵל
 12 וַשְּׂפֵלָתוֹ : מִן-הַהָר הַחֲלָק הָעוֹלָה שְׂעִיר וְעַד-בַּעַל גָּד
 בִּבְקַעַת הַלְבָנוֹן מִחַת תְּרִיחֶמוֹן וְאֶת כָּל-מַלְכֵיהֶם לְכָר
 13 וַיִּכּוּם וַיִּמְיָתָם : יָמִים רַבִּים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶת-כָּל-הַמַּלְכִּים

חנה R. 4. 28. Wasser Merom, der See Samochonitis gebil-
 det durch den Jordan; jetzt trübe und schlammigt, Birket
 el Hule. — 6. נפל R. 60. — 7. נתן R. 60. נכה R. 60. 28.
 Mizpe, Thal: oben Land Mizpa. — 8. שוב R. 51. 54. נכה
 R. 60. 22. — 9. חרם R. 4. יתר R. 43. nec ullus. —
 10. בדר. — 11. לקח R. 63. 60. 5. ערכה das südliche Thal
 des Jordans, von Jericho an. — 12. עלה R. 23. Seir,
 südlich vom todten Meere, zwischen Kadesch-Barnea und
 der Wüste Sin. Baal-Gad, die nördlichste Stadt des
 Landes, am Hermon, auch Baal-Hermon genannt, ohnweit
 den Quellen des Jordans, jetzt Hasbeja. Im Sprüchwort da-

הָאֵלֶּה מִלְחָמָה : לֹא הָיְתָה עִיר אֲשֶׁר הִשְׁלִימָהּ אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּלִמְתִּי הַחַיִּי יִשְׁבִּי וַיִּבְעֹז אֶת־הַכָּל לִקְחוֹ בְּמִלְחָמָה :
 וַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיִּכְרֹת אֶת־הָעֲנָקִים מִן־הַהָר
 מִן־חֶבְרוֹן מִן־דְּבִיר מִן־עֲנָב וּמִכָּל הָר יְהוּדָה וּמִכָּל הָר
 יִשְׂרָאֵל עִם־עָרֵיהֶם הַחֲרִימָם יְהוֹשֻׁעַ : וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
 כָּל־הָאָרֶץ כָּל אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיְתִנֶּה יְהוֹשֻׁעַ
 לְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמַחְלָקָתָם לְשִׁבְטֵיהֶם וְהָאָרֶץ שְׁקֵטָה
 מִמִּלְחָמָה :

für das jüngere Dan. — R. 60. 28. מות R. 52. — 14. היה R. 27. — 15. Anakim, Troglodyten, s. Michaelis Supplemente. Debir, im Stamm Juda, westlich von Hebron, auch Kirjath-Sepher genannt; nach Paultre noch jetzt ein Ort Dabir. Anab, nördlich von Debir, Lage ungewiss. — 16. כל. Genauer bestimmt Jos. 13. 1. Erst David vollendete die Eroberung des Landes. In V. 15. verräth sich die Zeit der Abfassung dieses Buchs, die Zeit der getheilten Reiche.

III. Historische Abschnitte.

A. Aus dem Mythenkreise semitischer Stämme.

1) Kosmogonie.

Gen. I-II. 3.

Barden (*ᾠδοῖτο*, vates) sind die ersten Lehrer aller Völker. Indem die Barden durch die Kraft ihres Geistes Kenntnisse und Darstellungsgabe, ohne von andern unterrichtet zu seyn, erhielten und andere zu belehren, fortgerissen wurden, erschienen sie sich selbst und andern mit Recht als Vertraute und Dolmetscher (*interpretes*) der Gottheit. Deshalb ist ein semitischer Barde ein נָבִיא, von נָבָא, summissam et occultam vocem edidit, also μωϋσῆς (*Michaelis* suppl. II. 1584) — ihr Ausspruch ist ein דָּנָן, von דָּנָן mussitavit.

Die griechische Sage erhielt die Namen einiger der ältesten griechischen Barden, unter denen Orpheus eine Personification der Gattung wurde: gänzlich unbekannt sind die Namen der ältesten semitischen Barden vor Moses; allein Nachklänge ihrer Sprüche und Gesänge sind noch in der Genesis enthalten, zu denen auch dies Schöpfungs-Lied gehört.

Allein die gegenwärtige Form dieses Gesanges ist nicht die ursprüngliche. Die Vorfahren Abrahams in Mesopotamien verehrten אֱלֹהִים, mächtige Natur-Genien: erst in dem durch Berge und Meer abgeschlossnen Palästina können diese, mit Beybehaltung der alten Plural-Form, als dem pluralis dignitatis oder der Abstraktion, zu Einem Elohim werden, dem Schöpfer Himmels und der Erde, welchen dies Lied besingt.

Die Darstellung verräth, daß dieses Lied von einem Volke ausging, welches nach einer grossen Fluth die Erde und deren Geschöpfe wieder von neuem aufblühen sah; also wohl von Abrahams Vorfahren am Fusse der armenischen Gebürge. Jahrhunderte erhielten sich die Bardengesänge durch die Tradition, ehe an's Aufschreiben gedacht werden konnte; aber in dieser Zeit änderten sich Sprachformen und Darstellung: beyde werden erst durch die Schrift festgehalten. *)

*) Hiebey darf nicht übersehen werden, daß Gewißheit in der

So ist im Homer, wie in der Genesis, die Sprache jünger als der Stoff.

In der erhaltenen Form dieses Liedes ist eine Opposition gegen den Dualismus Asiens unverkennbar, der, vielleicht zuerst in Baktrien, dem guten Grundwesen ein böses, den guten Geschöpfen die schädlichen entgegensetzte. Diefs konnte schon in der ältesten Form des Liedes enthalten seyn.

Allein eben so deutlich ist die Absicht, die Heiligkeit des Sabbaths zu begründen. Dieser Zweck konnte nicht vor der mosaischen Gesetzgebung statt finden, welche die Wochen-Abtheilung von den Ägyptiern entlehnte. Dafs die Abtheilung nach sechs Schöpfungstagen eine jüngere Form dieses Liedes ist, verräth sich durch das Mißverhältniß derselben zu den Akten der Schöpfung.

Aufgeschrieben wurde diefs Stück in der gegenwärtigen Form wohl erst in Davids Zeitalter; noch später ist die allgemeine Verbreitung desselben unter den Hebräern. Alle alten Völker, unfähig Mythe und Geschichte zu trennen, setzen Kosmogonien d.h. Geogonien (denn der Himmel scheint anfangs um der Erde willen da zu seyn) an die Spitze der Geschichte: so auch hier. Aber das hohe Alter dieses Stücks hat die Darstellung so kindlich, und das gemäfsigte Klima, unter welchem der Erfinder desselben lebte, dieselbe so frey von asiatischer Ausschweifung erhalten, dafs es dadurch die übrigen Kosmogonien z. E. des Hesiod, Ovid, Diodor, Sanchuniathon, Zend-Ayesta, an Wahrheit weit übertrifft: ja, wenn wir □ von Zeitabschnitten deuten dürften, so würde der Inhalt wesentlich mit den Vorstellungen überein kommen, welche wir jetzt von den Revolutionen des Erdkörpers haben.

Chronologie der hebräischen Geschichte erst mit Salomo's Tode anfängt und dafs eine umsichtige historische Kritik den Zeitraum von Jacob bis David weit kürzer finden wird, als die Chronologie gewöhnlich annimmt.

ב ראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ : והארץ היתה
 תהו ובהו וחשך על-פני תהום ורוח אלהים מרחפת על-פני המים :
 3 ויאמר אלהים יהי-אור ויהי-אור : וירא אלהים את-האור כי-טוב
 ה ויבדל אלהים בין האור ובין החשך : ויקרא אלהים ולאור יום ולחשך
 6 קרא לילה ויהרעב ויהרבקר יום אחד : ויאמר אלהים יהי רקיע
 7 פתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים : ויעש אלהים את-הרקיע
 ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע
 8 ויהי-כן : ויקרא אלהים לרקיע שמים ויהרעב ויהרבקר יום שני :

Gott, der Herr der Welt, ist der Schöpfer derselben (Gen. 14. 18—20.) ist die Grundlehre der mosaischen Religion: daher dieß Stück an der Spitze der heiligen Urkunden. Da aber unser metaphysischer Begriff von Ewigkeit und Ur-Materie dem Orientalen verborgen ist, so ist ihm der Begriff eines Weltschöpfers gleich dem Begriffe eines Weltbildners. Erde und Himmel bezeichnet das Weltall, aber der Himmel ist von der Erde ausgeschieden. V. 7. Da die Schöpfung in Tagewerke getheilt ist, so muß zuerst das Licht geschaffen werden, welches sich der Natur-Mensch unabhängig von der Sonne denkt. — 1. ראש §. 289. S. 349. Elohim §. 262. כרא R. 10. I. mod. §. 472. S. 524. ארץ S. 594, Pausal-Form §. 468, Stamm-Bedeutung: das tiefer liegende, opp. שמים, das Hohe; daher im 2ten V. auch für das noch unentwickelte Chaos, aus welchem Erde und Himmel erst hervorgeht. Zu שמים §. 381. 3. — 2. היה R. 27. בהו, wie תהו, aus der Saegolat-Form §. 202. 112. 120.; kömmt aus dieser Stelle nur in Verbindung mit תהו vor; ein Rest älterer Sprache. Diese Zusammenstellung ist Paronomasie, zu welcher die orientalische, wie jede Volkspoesie geneigt ist; dabey onomatopoetisch d. h. mit Malerey durch den Ton: tauw, bauw. רקיע subordinirter Satz der Gleichzeitigkeit §. 482. — 5. יהי R. 35. §. 473. 3. §. 476. II. mod. S. 527. — 4. ראה R. 34. 6. כי §. 585. Stellung s. S. 636. 3. בין §. 361. 2. — 5. אחד §. 448. der bürgerliche Tag der Hebräer fängt mit dem Abend an. — 6. Sonst ist die gewöhnliche Vorstellung der Hebräer vom Himmel die eines Zelttuches. Ps. 104. תוף §. 361. 2. בין §. 546. — 7. עשה R. 34. 5. מתחת,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַיָּמִים מִתְחַדֵּת הַשָּׁמַיִם אֶל־מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה 9
 הַיִּבְשָׁה וְיִהְיֶה־כֵן : וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִּבְשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא י
 יָמִים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּרְטוֹב : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים חֲדָשָׁה הָאֶרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׁב 11
 מִזֵּרַע זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֵשָׂה פֶּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר־זָרַעְבוּ עַל־הָאֶרֶץ וַיְהִי־כֵן :
 וַתּוֹצֵא הָאֶרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׁב מִזֵּרַע זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשָׂה־פֶּרִי אֲשֶׁר 12
 זָרַעְבוּ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב : וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם 13
 שְׁלִישִׁי : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹלֶת בְּרִקְעַת הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם 14
 וּבֵין הַלַּיְלָה וַהֲיוּ לְאֹחֶת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם : וַהֲיוּ לְמֵאוֹרֹת 15
 בְּרִקְעַת הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאֶרֶץ וַיְהִי־כֵן : וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי 16
 הַמְּאֹלֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת־הַמְּאֹר הַקָּטָן
 לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים : וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְעַת הַשָּׁמַיִם 17
 לְהָאִיר עַל־הָאֶרֶץ : וּלְמַשֵּׁל בֵּינָם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין 18
 הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּרְטוֹב : וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רִבְעִי : וַיֹּאמֶר כ 19
 אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל־הָאֶרֶץ עַל־פְּנֵי
 רִקְעַת הַשָּׁמַיִם : וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ 21

mit folgendem ל, adverbial. S. 618. §. 554. — 10. קרא §. 478. fin.
 11. דָּשָׁא, §. 554, ist genus; dazu עֵשֶׁב und עֵץ die zwei Hauptspecies
 des Pflanzenreichs. אֲשֶׁר §. 580. 3. — 12. יצא R. 43. 18. — 14. fiat
 lumina S. 638. §. 568. אֹחֶת wieder der generische Begriff, dem die
 Species folgen. יָעַר §. 336. 3. Neumonde sind die Grundlage der
 Hebräischen Zeitrechnung. — 15. ל §. 544. 2. c. אור R. 52. — 16.
 מַשֵּׁל §. 213. 283. 254. 5. daher ו Infinitiv-Buchstab. Auch der Infi-
 nitiv im foeminin. kann als Verbum konstruirt werden, cf. reditio
 domum, curatio rem (Plautus). כוכב §. 431. Sterne werden als Ne-
 bensache erwähnt, denn der einer Nomaden-Welt angehörende Ver-
 fasser kennt nicht die Wichtigkeit der Sterne für Ackerbauer und
 Astrolatrer. — 17. נתן R. 60. 61. — 20. שָׂרָץ §. 534. נֶפֶשׁ §. 502.
 עוֹף R. 56. עַל §. 548. a. — 21. Das relative אֲשֶׁר gleichfalls aus

הַחַיָּה הַלְמִשָּׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַפִּיִּם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל־עוֹף כְּנָף לְמִינֵהוּ
 22 וַיֵּרָא אֱלֹהִים פְּרָטוֹב : וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ
 23 אֶת־הַפִּיִּם בַּיּוֹמִים וְהָעוֹף יִרְבַּב בָּאָרֶץ : וַיִּדְרֹעַרְב וַיִּהְיֶה־בָקָר יוֹם חֲמִישִׁי :
 24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בַּהֶמָּה וּרְמֵשׁ וְחַיִּתוֹ-
 כַּ אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְדִי-כֵן : וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֵּי הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֵת
 הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־דָּמֵשׁ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים פְּרָטוֹב :
 26 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמֹתֵנוּ וַיְרִדוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף
 27 הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־דָּמֵשׁ הָאֲדָמָה עַל־הָאָרֶץ : וַיִּבְרָא
 אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא
 28 אֹתָם : וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ
 אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וַיְרִדוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיֵּי הָאֲדָמָה
 29 עַל־הָאָרֶץ : וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב וְזֶרַע וְרֹעַ
 אֲשֶׁר עַל־פָּנָי כָּל־הָאָרֶץ וְאֵת־כָּל־דָּעֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ פִּרְרֹעַץ זֶרַע וְרֹעַ לָכֶם

§. 554. zu erklären. — 22. ברך R. 8. 18. פרה R. 28. רבה R. 32. 54. — 24. חיה §. 322. S. 376. ו ist Rest älterer Sprache. — 26. עשה R. 4. 23. Der Plural ist aus der ältesten Vorstellung von den Elohim beybehalten, welche o. 3. 22. noch deutlicher hervortritt, cf. Gen. 20. 13. Erst nach dem Exil hielten die Juden den Monotheismus in der Vorstellung, wie in der Sprache fest. דמה §. 290., Adjectiv-Zusatz zu עלם, also imagine expressa. Die Elohim haben demnach die gewöhnliche Menschengestalt, erscheinen in solcher und haben Umgang mit ihren Freunden; so mit Henoch, Noah, Abraham. אדם, §. 204. 1. 2., Adjectiv-Form, davon Kollektiv-Begriff, wie עוף V. 20., דגה V. 26. s. §. 253. cf. sq. ירדו im Plur. von ירד, R. 28. §. 545. 2. b. — 27. 28. Diese nachdrückliche Wiederholung ist eine Opposition gegen Götterbilder in thierischen Gestalten und gegen Fetischismus: so wie das zweyte Schöpfungsglied ganz und gar gegen ägyptische Kultur u. Ackerbau gerichtet ist. זכר §. 529. b. — 29. Bey ידיו ist als Subjekt das vorhergehende Objekt zu wiederholen. Im V. 30. ist אֵת Bezeichnung der nachdrücklichen Wiederaufnahme des vorigen Subjekts. Je älter die Sprache (daher häufige: in der poetischen, Volks- und

וְהָיָה לְאֹכְלָהּ : וְלִכְלֹחַת הָאָרֶץ וּלְכַלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רוֹמֵשׁ עַל-
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֶרֶק עֹשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי כֵן : וַיֵּרָא 31
 אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם
 הַשִּׁשִּׁי :

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם : וַיְבָרַךְ אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי 2
 מִלֵּאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה :
 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִכָּל-מְלַאכְתּוֹ 3
 אֲשֶׁר-בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

Affekts-Sprache) desto öfterer wird man dieselbe sprachliche Bezeichnung des logischen und grammatischen Objekts finden, also Accusat. für Nominativ. Die Makkef im v. 29. §. 52. — 31. Nur bey הששי der Artikel, S. 626., als dem letzten der Schöpfungstage (ille dies sextus, quo rerum creatio perfecta est) daher knüpft dieser Artikel das zweyte Kap. an das erste. — 1. צבא h. l. alle Geschöpfe auf der Erde und am Himmel; also weitere Bedeutung aus der älteren Sprache. — 2. כלה durch die Verbindung als Plusqpf. cum perfecisset, quievit. — 3. עשה ist Vollendung des ברא, wie effingere zu fingere. R. 4. 26.

2) Die große Fluth.

Aus 1 M. 6-8.

Die Wiege des Menschengeschlechts war Hoch-Asien, ehemals wirklich ein Paradies der Erde, bis es die jetzige Meereshöhe erhielt. Der Ausbildung des jetzigen Festlandes von Asien gingen große Fluthen voraus: auch unter den Semiten erhielt sich die Sage von Einer dieser Fluthen, welche ihnen bey den sehr geringen geographischen Kenntnissen aller alten Völker als eine allgemeine Fluth erschien, obgleich diese nur zu den Fluthen gehörte, welche den Umriss des kaspischen und schwarzen Meeres bestimmte. Die Lokalität dieser Fluth wird durch das Gebürge Ararat kenntlich; die Sage hatte den entferntesten Aufenthalt der

Vorfahren Abrahams bis an den Fuß der armenischen Gebürge aufbewahrt. Die älteste Zeit knüpft die Geschichte an Genealogieen, denn die ältesten Nomina propria knüpfen sich an bedeutungsvolle Begebenheiten und werden noch jetzt nach solchen in Asien gewechselt. Daher können die ältesten Genealogieen nur bedeutungsvolle Namen aufbewahren und תולדות bezeichnet eine an genealogische Namen geknüpfte Geschichte. Noah bezeichnet den Stamm, der aus der großen Fluth gerettet wurde; nach der Vorstellung einer allgemeinen Fluth knüpft der Semit an eine mythische Familie Noahs den Ursprung aller, ihm mehr oder minder bekannten, historischen oder mythischen Völker. So knüpfen die Griechen an Hellen, Deucalions Sohn, den Ursprung aller hellenischen Stämme, obgleich Dorier und Jonier auch unabhängig von den historischen Hellenen vorhanden waren. כבוד (Auszeichnung, Ruhm) bezeichnet Stammverwandte der Hebräer; חם (Hitze) die Völker der heißeren Länder, denen aus National-Haß auch die stammverwandten Kananiter zugezählt werden; יפת, יפח die nach Norden und Westen hin weit ausgedehnten Völker, daher auch mythische Völker am Ende der Erde. Übereinstimmung und Beziehung dieses Stücks mit und auf das vorangehende sind durch Sprache und Vorstellungen unverkennbar, daher die schriftliche Auffassung gleichfalls in das davidische Zeitalter gehört.

9 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ אֲשֶׁר צִדִּיק הָיָה בְּדוֹרָתוֹ אֶת־הָאֱלֹהִים
 הַחֲלֹלֵה־נֶפֶשׁ : וַיֻּלְּד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת׃
 11 12 וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים
 אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה בְּרַשָׁחַת כָּל־בָּשָׂר אֶת־דְּרָכָו עַל־הָאָרֶץ׃

9. ילד §. 336, 3. 249. d. חם §. 420. 1. b. דור. Unter seinen (verderbten) Zeitgenossen. את mit s. zu 1. 26. So V. 11. לפני, indem die Elohim auf der Erde wandeln: cf. das spätere לפני יהוה d. h. in Palästina. — 10. ילד R. 43. 18. — 11. שחת die zweyte Hälfte des V. erklärt die Art des Verderbens. §. 531. c. S. 586. — 12. ראה R. 54. חם §. 457. 483. 1. und im 14ten und 17ten V. §. 485. 2.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֵןָה קֶץ כָּל-בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִי-מִלְאָהָ הָאָרֶץ חָמָס
 מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת-הָאָרֶץ : עֲשֵׂה לָּהּ תֵּבַת עֲצֵי-גִפְרִית קָנִים
 תַּעֲשֶׂה אֶת-הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר : זֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים
 אַמָּה קוֹמָתָהּ : צֹהַר וְתַעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל-אַמָּה תְּבַלְנָה מִלְמַעְלָה וּפָתַח
 הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשֶׂה חַתֹּתִים שְׁנָיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה : וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא
 אֶת-הַמָּבּוּל מִיָּם עַל-הָאָרֶץ לַשָּׁחַת כָּל-בָּשָׂר-אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת
 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָנוּעַ : וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתָּךְ וּבֵאתָ אֵל-
 הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנִיָּה וְאִשְׁתָּךְ וְנָשֵׁי-בְנֵיָךְ אִתָּךְ : וּמִכָּל-הָחַי הָרֹץ מִכָּל-בָּשָׂר
 שָׁנִים מִכָּל חַיָּא אֶל-הַתֵּבָה לְחַיִּית אִתָּךְ זָכָר וְנִקְבָּה יִהְיוּ : מִהֶעוֹף כ
 לְמוֹנֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שָׁנִים מִכָּל-

S. 553. — 15. למי in mentem venit, ist von mir beschlossen.
 מפניהם §. 552. 1. also: ipsis autoribus: Gott ist nicht Urheber des
 Bösen. אר mit der Erde d. h. deren Oberfläche und Geschöpfe. Der
 Verf. kann nicht an die Kugelgestalt denken. — 14. עשה R. 4. 24.
 עץ zweytes Objekt des Stoffes. §. 629. S. 587. תבה. Durch die Wahl
 dieses ägyptischen Wortes will der Verf. der Vorstellung begegnen,
 daß man sich nicht ein Seeschiff mit Segeln denken soll, sondern
 eine große Gondel, nach Art der Nilschiffe. Übrigens wird das
 Fahrzeug des Freundes der Elohim als ein Wunderschiff gedacht und
 beschrieben. — 15. עשה. אר. zweytes Objekt zu עשה §. 299. sq.
 אמה Accs. das Maas; so auch אר Zusatz ohne Status constr. Ad-
 verbal-Nomen. — 16. צהר Foem. abstract. für den konkreten Plur.
 also: Luftlöcher. אמה אל kann nicht mit Gewisheit erklärt wer-
 den. Als Maasbestimmung in Quadrat könnte אמת nicht fehlen:
 die Bedeutung: nach der Elle für: genau abgemessen, ist
 unerweislich. Diese Bestimmung der Tradition über die Luftlöcher
 mochte der Aufzeichner derselben selbst nicht mehr deutlich ver-
 stehen. Solcher aus der Tradition erhaltener dunkler Stellen sind
 mehrere in der Genesis. — 17. מכל, von נכל: vox propria dieser
 Fluth מים ist nur ein erklärender Zusatz, der c. 7. 6. sogar eine
 falsche Stelle einnimmt. Das vorgesetzte אמת bezeichnet schon die
 allgemein-bekannte Fluth. גוץ gutturale Pausal-Form. — 18. קום

21 יִבְאוּ אֵלֶיךָ לְחַחֲיוֹת : וְאַתָּה קָדְלָךְ מִכָּל-מֵאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאַסְפֹּת
 22 אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאֹכְלָה : וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים
 בְּנוֹ עֲשָׂה :

11 בַּשָּׁנָה שֶׁשֶׁמֶאֱוֹת שָׁנָה לְחִירָנָה בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבַעַדְעֶשֶׁר יוֹם
 לְחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל-מַעֲיָנוֹת תְּחֹם רֶבֶה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ :
 12 13 וַיְהִי הַנֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה : בַּעֲצֹם הַיּוֹם
 הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשִׁמְרוֹחַם וַיִּפֹּת בְּגִרְלָהּ וְאַשְׁתּוֹ נָח וּשְׁלֹשֶׁת נָשָׁרְבָנָיו אִתָּם
 14 אֶל-הַתֵּבָה : הִמָּה וְכִלְהֲמָהּ לְמִינָהּ וְכִלְהֲמָהּ לְמִינָהּ וְכֹל-הָרֶמֶשׂ
 טו הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכִלְהֲמָהּ לְמִינֵהוּ כָּל צִפּוֹר כָּל-בְּנֵיָהּ : וַיָּבֹאוּ
 17 אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים : וַיְהִי
 הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה וְתָרַם
 18 מֵעַל הָאָרֶץ : וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-
 19 פְּנֵי הַמַּיִם : וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-הַהָרִים
 כ הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תָּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם : חֹמֶשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ
 21 הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים : וַיָּגֵעַ כָּל-בֶּשֶׂר וְהָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ בַּעֲוֹן וּבִבְהֻמָּהּ

R. 52. 55. 18. אתך §. 467. 2. בוא R. 52. 11. §. 436. R. 4. 26. —
 21. לקח R. 63, 5.

11. Zahlwörter s. §. 448. sq. 520. sq. ל Zeichen des Genitiv. §. 515. 3.
 S. 582. שני. Vor dem Exil hatten die Monate noch nicht eigne Namen; cf.
 die latein. Quintilis-December. Der erste Monat des bürgerlichen
 Jahrs. ist der September; der zweyte, der Oktober, ist h. l. gewählt
 mit Beziehung auf die einfallende Regenzeit. תחום (המה) das obere
 Wolkenmeer, cf. c. 1., dessen Quellen Fenster (im Orient ohne
 Glas) genannt werden. — 12. Vierzig, runde Zahl der Hebräer. —
 15. Distributiv-Zahl s. §. 449. 578. — 17—24. Das Wachsen der
 Fluth bis zum stärksten Regen. Die 150 Tage (V. 24.) sind die
 Dauer der Regenzeit. נשא רום R. 51. 54. מעל §. 522. 1. 3. — 19.
 Verdoppelung s. 578. So auch in der Sprache der Kinder. — Alle
 Berge, welche der Verf. kennen konnte, unter denen der Ararat der

וּבְחַיָּהּ וּבְכָל-הַשָּׁרִץ הַשָּׁרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל-הָאָדָם : כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת 22
רוּחַ חַיִּים בָּאֵפָיו מִכָּל אֲשֶׁר בַּחֲרִכָה מָתוּ : וַיִּמָּח אֶת-כָּל-הַיְּקוּמוֹ 23
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָרֶץ מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם
וַיִּמָּחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשָּׂא אֱלֹהִים נֹחַ וְאֶשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה : וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם 24
עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם :

וַיַּזְכֵּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת כָּל-הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ ח *
בַּתֵּבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם : וַיִּסְכְּרוּ מֵעַתָּה 2
תְּהוֹם וָאָרֶץ הַשָּׁמַיִם וַיִּבְלֹא הַנֶּפֶשׁ מִן-הַשָּׁמַיִם : וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם מֵעַל 3
הָאָרֶץ הָלֹךְ וָשׁוֹב וַיִּחַסְרוּ הַמַּיִם מִקֶּצֶת חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם : וַתֵּנַח 4
הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרָט :
וְהַמַּיִם הָיוּ הָלֹךְ וָחֹסֵר עַד-הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בִּעֲשִׂירִי בָּאָחֵד לַחֹדֶשׁ ה
נִרְאוּ רֵאשֵׁי הָהָרִים : וַהֲיוּ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן 6
הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצֵא וָשׁוֹב עַד-יִבְרָשָׁה 7
הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ : וַיִּשְׁלַח אֶת-חִיּוֹנָה מֵאִתּוֹ לִרְאוֹת הַקִּלּוּ הַמַּיִם 8

höchste ist. ב bey Aufzählung der Theile §. 545. b. S. 605. — 23. וַיִּמָּח, von מָחַח, Niph. also אָח für den herausgehobenen Nominativ: s. zu 1, 50. Andere: וַיִּמָּח et delevit (Deus). Mit Rafe zu lesen: s. §. 45. — 1. רוּחַ. Heftige Winde beschließen die Regenzeit. — 3. Inf. absolut. der steten Wiederholung §. 491. — 4. Man hat an die kürzeren Monate des Mondlaufs zu denken. — נֹחַ R. 51. 54. 5. אָחֵר, scl. Tag. Vom 17ten Tage des 7ten bis zum 1sten Tage des 10ten Monats ist ohngefähr die Hälfte der Regenzeit. §. 491. 6. חַלּוֹן אֲשֶׁר zu חָלַח, welches mit חֲתִיבָה als Ein Begriff gedacht ist. עָשָׂה Imod. in Verbindung mit Hmod. convers. ein Plusqpf. פָּתַח. Also die Vorstellung, daß bey stürmischen Wetter die Luke durch ein Brett geschlossen ist. Der Verfasser will durch das bekannte Wort חָלַח das obige ἀναξ λεγ. צִוֶּר erklären. — 7. ה' artic. vor Gattungsbegriffen §. 496. Der Rabe kehrt nicht zurück, weil er kein zahmer Vogel ist und auch im überströmten Lande Nahrung findet. — 8. ה',

- 9 מעל פני האדמה : ולא מצאה היונה מנוח לכר דגלה ותשב אליו
אל התבה כי מים על פני כל הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה
אליו אל התבה : ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח ארד
11 היונה מן התבה : ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה-ויר
12 טרף בפייה וידע נח בריקלו המים מעל הארץ : ויחל עוד שבעת
13 ימים אחרים וישלח את היונה ולא יספה שוב-אליו עוד : ויהי
באחת ושלש-מאות שנה בראשון באחד לחודש חרבו המים מעל הארץ
14 ויסר נח את-מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה : ובחול
טו השני בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ : וידבר אלהים אל-נח
16 17 לאמר : צא מן-התבה אתה ואשתך ובניך ונשי-בניך אתך : כל
החיה אשר אתך מכל-בשר בעוף ובבהמה ובכל-הרמש הרמש על-
18 הארץ הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על-הארץ : ויצא נח
19 ובניו ואשתו ונשי-בניו אתו : כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף כל
רמש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן-התבה :

bey abhängigen Fragen gewöhnlich DK S. 658. D constr. praegn. §. 552.
1. b. — 9. שוב R. 51. 54. — 10. חול f. יחל . אסף §. 539., ad-
verbial. denuo. — 11. Oliven gedeihen auf feuchten Boden. —
12. חול §. 336. 2. — 13. טור R. 52. 54. 9. — 15. יבש, mehr als חרב —
16. יצא R. 38. das Cthib ist der gewöhnliche Imperat. Hi. und mit
dessen Punkten zu lesen; das Kri הוצא (cf. §. 335. 2.) s. S. 394. und
Gesenius Lehrgebäude S. 587.

3) Abraham, der Vertraute Gottes.

Aus 1 M. 11—25.

Abrahams Vorfahren mußten sich für Schützlinge der Elohim halten, welche ihren Stammvater aus der großen Fluth gerettet und mit demselben einen Bund geschlossen

hatten. Abrahams Stamm wanderte den Euphrat herab und traf das öde Mesopotamien. Das fruchtbare Babylon war ihm durch mächtige Besitzer verschlossen: er wanderte westlich und gelangte über den Jordan nach Kanaan. Hier lehrte Melchizedek den Abraham den Landesgott als den mächtigen Herrn des Weltalls kennen, dessen Wohnung der Himmel sey. Bis dahin hatten die Elohim den Abraham wandern lassen (c. 20. 13.): seitdem verehrte Abraham den Gott des Melchizedek, welcher auch mit ihm als einem Vertrauten (נביא) umging. Das Vertrauen zu diesem Gott des Himmels stieg mit dem Wohlstande Abrahams; Gott verhiess ihm eine zahlreiche Nachkommenschaft und derselben den Besitz des Landes, welches durch den Kauf des Familien-Begräbnisses Abrahams ein neues Vaterland geworden war. Welthistorisch wichtig ist der Gang der religiösen Bildung Abrahams. Aus dem Gotte Abrahams entwickelte sich durch Moses, durch die Propheten und Christum der einige Gott, der im Geiste und in der Wahrheit verehrt werden muß; aus Abrahams Glauben der Glaube des N. T. und des Protestantismus; aus Abrahams Freundschaft mit Gott die Lehre vom heiligen Geiste im Menschen; aus der Liebe des Hebräers zum Hebräer die Bruderliebe des N. T.; aus Abrahams Hoffnung die Lehre von der Unsterblichkeit etc.

S. Buttmanns älteste Erdkunde des Morgenlandes. Berlin 1805.
Der Gott Abrahams, Hannover 1805.

Nur die Araber haben mit den Hebräern die Sagen von Abraham gemein, wegen der gemeinschaftlichen Abstammung der Ismaeliten und Hebräer: dagegen die Sagen von der Schöpfung und der Fluth vielen alten Völkern Asiens gemeinschaftlich sind und der Hebräer sich nur bestrebte, alles Polytheistische daraus zu entfernen und sie mit seiner Stamm-Geschichte in Verbindung zu setzen. Die kleineren Zahlen des menschlichen Alters (c. 11. 32.) verrathen den Übergang vom mythischen zum Heroen-Zeitalter, welches mit Salomo schließt.

וְאֵלֶּה הַמּוֹלֶדֶת הָרַח הַלֵּיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן
 27 וְהָרָן הַלֵּיד אֶת־לוֹט : וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי הָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלֶדְתּוֹ
 28 בְּאֹר כְּשָׂדִים : וַיָּקַח אַבְרָם וְנָחוֹר לָדָם נָשִׁים שָׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי
 29 וְשָׁם אִשְׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲבִיר־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה : וְהָיָה שָׂרִי
 ל עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד : וַיָּקַח הָרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ הָרָן
 31 בְּנוֹ־בְנוֹ וְאֵת שָׂרִי בְּלָתוֹ אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֹר כְּשָׂדִים
 לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עֵדְרָהֶן וַיִּשְׁכּוּ שָׁם : וַיְהִי וַיִּמְרֹתֶיהָ חֲמִשָּׁה
 שָׁנִים וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת הָרַח בָּחֶרֶן :

וַיֵּצֵא מִלְכָּם־סָדֶם וּמִלְכָּ עַמְרָה וּמִלְכָּ אֶרְמָה וּמִלְכָּ צִבְיִים וּמִלְכָּ בֶּלֶע 8 יד

V. 27. schließt sich an Kap. 5. und 10. ילד R. 43. — 28. מות R. 51: 54. Die Stammsitze der Chaldäer (Carduchi, Kurden, zum persischen Stamme gehörig (Anabas. 4. 35.) sind am Fusse der armenischen Gebürge. So nehmen die Sagen von Abraham auch geographisch die von Noah auf. — 29. Sing. Verbi vor mehreren Subjekten cf. §. 567. — 30. ולד §. 334. S. 300. — 31. הלך R. 45. 38. 39. §. 460. c. β. Heyrath mit der Bruders-Tochter ist gegen (spätere) hebräische Gesetze.

Kap. 14. Abrahams Besitz und Ansehn in Palästina vermehrte sich bey Gelegenheit eines Kriegszugs zur Unterstützung Lots. Vier verbündete Emir hatten von Norden her einen Raubzug ins Land unternommen, wie der Ausgang dieses Feldzugs zeigt. Schon dem Redaktor dieses Stücks war die Heimath dieser Emir nicht mehr deutlich: Ellasar und Gojim sind geographisch unbestimmbar; das bekannte Elam (Chusistan) ist zu entfernt; Sinear, das nördliche Babylon, zeigt uns nur die Richtung des Zuges nach. Diese Emir waren dem Zuge Abrahams gefolgt. Dafs aber die Grundzüge dieser Erzählung wahr und diefs Stück aus einem sehr alten historischen Werke in die Genesis aufgenommen ist, sieht man theils daraus, dafs (nach V. 12.) diefs Stück unabhängig von Kap. 13. geschrieben ist, theils aus der treuen Auffassung der alten Lokalität. Die Ebne (Siddim) ist die des todten Meeres vor der Entstehung desselben durch eine vulkanische Revolution; Sodom, Gomorra, Adama und Zeboim sind die 4 Städte, welche dabey ihren Untergang fanden; Zoar (Bela) liegt südlich davon, in der Folge ein Bischofssitz, jetzt Mesra Gor es Sapphia. — 8. ווא ein Cthib mit dem Vokale des Kri

- והאֵלֶּער ויעֲרִכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשָּׁדִים : אֵת בְּדִרְלֵעֶמֶר מֶלֶךְ 9
 עִלָּם וְתִדְעֵל מֶלֶךְ גִּזִּים וְאַמְרֵפֶל מֶלֶךְ שְׁנַעַר וְאַרְיוֹד מֶלֶךְ אֱלֶסֶר אַרְבַּעַה
 מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה : וְעֵמֶק הַשָּׁדִים בְּאַרְת בְּאַרְת חֲמֵר וַיִּנְסוּ מֶלֶךְ
 סִדָּם וְעַמְרָה וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנִּשְׁאָרִים הָרַח נָסוּ : וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ 11
 סִדָּם וְעַמְרָה וְאֶת־כָּל־אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ : וַיִּקְחוּ אֶת־לֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֶּן 12
 אַחִי אֲבָרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יָשָׁב בְּסִדָּם : וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם 13
 הָעִבְרִי וְהוּא שָׁכַן בְּאֵלְנֵי מִמְרָא הָאֲמֹרִי אַחִי אֲשָׁל וְאַחִי עֲנֵר וְהֵם
 בְּעֵלֵי בְרִית־אֲבָרָם : וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיִּרָק אֶת־חֲנִיכָיו 14
 וַיֵּלְכּוּ בֵּיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדּוּ עֲרֵדָן : וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם 15
 לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכּוּ וַיִּרְדְּפֵם עַד־חוּבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְרַמְזֶק :
 וַיִּשָּׁב אֵת כָּל־הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת־לֹט אַחִיו וְרֶכֶשׁוֹ הַיָּשִׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים 16
 וְאֶת־הָעָם : וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סִדָּם לִקְרָאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִחִפּוֹת אֶרֶץ 17
 בְּדִרְלֵעֶמֶר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עֵמֶק שֹׁה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ :
 וּמִלְכ־צִדְקָה מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לֵאלֹהִים עֲלִיוֹן : וַיְבִרְכֵהוּ 18 19
 וַיֹּאמֶר

Dag. 10. Gruben §. 578. S. 128. In נסו §. 170. I. — 12. Nur hier heisst Abraham euphonicum §. 53. — 13. §. 484. ישב. — 14. Choba, Cochab Seetzeus? — 15. חלק constructio praegn. Choba, Cochab Seetzeus? — 16. שוב R. 52. 16—17. §. 496. S. 567. ריק R. 59. 52. 18. §. 204. Dan, vorher Laisch, wohl absichtlich als die bekannte nördliche Grenze des Landes genannt, wie Berseba als die südliche, Jos. 19, 47. um die Ansprüche auf das Land zu rechtfertigen. Dan's Lage ist ungewiss; es war ohnweit den Quellen des Jordans; vielleicht Hasbeja. — 17. Die Lage des Königsthal ist unbekannt. — 18. Malkizedek §. 322., ein Priester-König. Der Name ist appellativ. Salem Σόλυμα, Jerusalem. Abraham beschenkt den Priester, dessen Gott er verehrt: der Ausdruck hat wohl Beziehung auf den levitischen Zehnten.

Kap.

ב ואמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ : וברוך אל עליון
אשר מגן צרית בידך ותחילו מעשר מכל :

יז א ויהי אברהם ברתשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל אברהם
2 ואמר אליו אברהם שדי התהלך לפני והיה חמים : ואתנה בריתי
3 ביני ובינה וארבה אותה במאד מאד : ויפל אברהם על פניו וידבר
4 אתו אלהים לאמר : אני הנני בריתי אתך והיית לאב המון גוים :
ה ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אבי המון גוים
6 נתתיה : והפריתי אתך במאד מאד ונתתיה לגוים ומלכים ממך יצאו :
7 והקמתי את בריתי ביני ובינה ובין ורעך אחריך לדדתם לברית עולם
8 להיות לה לאלהים ולורעך אחריך : ונתתי לה ולורעך אחריך אתו
ארץ מגיד את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים :
9 ואמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה ורעך
אחריך לדדתם : זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין ורעך
11 אחריך המול לכם בלילה : ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות
ברית ביני וביניכם :

כא 2 ותדור ותלד שרה לאברהם בן לוקניו למועד אשר דבר אתו

Kap. 17. 1. Der Bund Abrahams mit Gott: statt Urkunden in alten Zeiten Bundeszeichen. §. 505. R. 32. 1. לפני, also in Palästina. — 4. אני und v. 9. אתה, die Bundes-Artikel von beyden Seiten. — 5. אב, für אבי, wegen der Beziehung auf den Namen. את S. 596. קרא S. 587. — 6. פרה R. 30. scriptio manca. Könige; ursprünglich mit Beziehung auf die Ismaeliten, nachher auf die Hebräer. — 7. והיה R. 26. §. 544. 2. c. — 8. גור. — 10. Inf. absol. §. 489. b. S. 559. gleichsam Vocativ. Circumcidi est foedus i.e. foederis signum.

2. Isaaks Geburt. היה R. 32. 34. ילד R. 41. 18. §. 262. 1. וקן

- אלהים : ויקרא אברהם את שם בנו הגדול לו אשר ילדה לו שרה 3
 יצחק : וימל אברהם את יצחק בנו פדשמת ימים כאשר צוה אתו 4
 אלהים : ואברהם בן-מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו : ויהי 32
 בעת ההוא ויאמר אבימלך ופילל שר-צבאו אל אברהם לאמר אלהים
 עמך בכל אשר-אתה עשה : ועתה השבעה לי באלהים הנה אמר 23
 חשקר לי ולניני ולנכרי פחד אשר-עשיתי עמך תעשה עמדי ועם
 הארץ אשר-נרתה-בה : ויאמר אברהם אנכי אשבע : והוכח 24 כה
 אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזל עבדי אבימלך :
 ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את-הדבר הזה וגם-אתה לא- 26
 הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום : ויקח אברהם צאן 27
 ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית : ויצב אברהם את-שבע 28
 בבשת הצאן לכדהו : ויאמר אבימלך אל-אברהם מה הנה שבע 29
 בבשת האלה אשר הצבת לכדהו : ויאמר בי את-שבע בבשת תקח ל 3
 מידי בעבור תהייה לי לעדה כי חפרתי את-הפאר הזאת : על-כן 31
 קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם : ויכרתו ברית 32
 בבאר שבע ויקם אבימלך ופילל שר-צבאו וישבו אל-ארץ פלשתים :

§. 186. 2. — 3. articuli für das relativ. §. 586. — 22. Abrahams Ansehn und Ausdehnung bis an die Südgränze des Landes. הוא s. 14, 8. Berseba, noch jetzt Bir-Szabea, im Mittelalter mit einer Bergfestung. Abimelech, K. von Gerara am Sihor-Fl., westlich von Berseba. — 23. הנה, foemin. als neutrum. — 25. יכח R. 45. 6. — 28. Symbolik des Schwurs; daher, נשבע, כרת, ferire, τέμνειν — כרד — 29. מה quid (sibi volunt). Philister, von Gerar bis Gaza und Asdod. Der Stamm erhielt sich in Ansehn bis auf Antiochus Epiphanes. Weil dieser Landestrich die besten Häfen hatte, nannten die Griechen ganz Kanaan Syria Palästina. — 1. Abraham ist bereit, seinen Sohn der Gottheit zu opfern, da auch alle Nachbarstämme durch Menschenopfer die Gottheit zu ehren glaubten; allein,

- ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר
 2 אליו אברהם ויאמר הנני : ויאמר קחנא את־בְּנֶךָ את־יְחִידְךָ אֲשֶׁר
 אהבת את־יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד
 3 הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ : וּשְׁכֶם אֲבֹרָהֶם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ
 וַיָּקָח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֵו וַיִּבְקַע עֵצִי עֲלֵה וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ
 4 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לּוֹ הָאֱלֹהִים : בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׁא אֲבֹרָהֶם
 5 אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחֵק : וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהֶם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ
 לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹר וָאֲנִי וְהַנֶּעֱר נֹלֶכֶה עִד־כָּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִזְבָּחָה
 6 אֵילֵיכֶם : וַיָּקָח אֲבֹרָהֶם אֶת־עֵצִי הָעֹלָה וַיִּשֶׁם עַל־יִצְחָק בְּנֵו וַיָּקָח
 7 בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו : וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־
 אֲבֹרָהֶם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִי כְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים
 8 וְאַתָּה הִשָּׁה לְעֹלָה : וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהֶם אֱלֹהִים יִרְאֶה־לָּךְ הִשָּׁה לְעֹלָה
 9 בְּנִי וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו : וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ הָאֱלֹהִים
 וַיִּבְנוּ שָׁם אֲבֹרָהֶם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲלֶה אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֹר אֶת־יִצְחָק בְּנֵו
 וַיִּשֶׁם אִתּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לַעֲצִים : וַיִּשְׁלַח אֲבֹרָהֶם אֶת־יָדוֹ וַיָּקָח

gemüthvoll wie er war, belehrte ihn sein Inneres eines Besseren. Von da an verabscheut sein Stamm die Menschenopfer. Dieser Glaube Abrahams erwirbt ihm die Erneuerung der Verheißung. Der Ton der Erzählung ist naiv und rührend. 1. הנני §. 455. 457, Antwort dessen, der zugehorchen bereit ist. — 2. לך R. 58. §. 577. Land Moria kömmt nur h. l. vor. Wahrscheinlich war der Berg Moria den Anwohnern ein heiliger Berg. — 3. שכם §. 177. 2. adverbial. ונא R. 60. 10. §. 477. ראה R. 32. 34. — 5. Die Sklaven sollen ihm nicht am Opfer hindern. וך R. 41. הָ §. 167. 242. 262. שרה R. 37. Hithpalel bezeichnet die Stellung beym demüthigen Gebet; cf. die Gebetsstellungen der Muhamedaner, welche aus alten Sitten des Orients hervorgegangen sind. 6. שם R. 52. 18. וילכו, wie V. 8., Ausdruck, wie schwer dem Vater dieser Weg ist. — 9. בנה. Affektvolle Wieder-

- אֶת־הַמֶּאֱכָלֶת לִשְׁחַט אֶת־בְּנֵי : וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאדָּה יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם 11
וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהֶם וְאֲבֹרָהֶם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי : וַיֹּאמֶר אֶל־תְּשַׁלַּח יְהוָה אֶרֶץ־ 12
הַנֶּגֶד וְאֶל־תַּעֲשֶׂה לּוֹ מְאוֹמֶה בְּיוֹעֲתָה יִדְעָתִי כִּי־רָאָה אֱלֹהִים אֹתָהּ וְלֹא
תִשְׁכַּח אֶת־בְּנֶה אֶת־יְחִידָהּ מִמֶּנִּי : וַיֵּשֶׁב אֲבֹרָהֶם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֵה 13
וְהִנֵּה־אֵיל אֲחֵר גָּאָחֻוּ בַּפֶּקֶד בַּקֶּנֶיִּי וַיֵּלֶךְ אֲבֹרָהֶם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל־ 14
וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנֵי : וַיִּקְרָא מִלֵּאדָּה יְהוָה אֶל־אֲבֹרָהֶם שְׁנִית מִן־ 15
הַשָּׁמַיִם : וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁפַּעְתִּי נֹאס־יְהוָה כִּי עָנַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶרֶץ־ 16
הַדֶּבֶר הַזֶּה וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת־בְּנֶה אֶת־יְחִידָהּ : כִּי־רָבִדָה אֲבֹרָהֶם וְהִרְפָּה 17
אֶרְפָּה אֶת־יְרֵשָׁה כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲזֹל אֲשֶׁר עַל־שֹׁפֶת הַיָּם וַיִּרְשׁ 18
וַיִּרְשֵׁה אֶת־שַׁעַר אֵיבָיו : וְהַתְּבַרְכּוּ בִּירְשָׁה כָּל גּוֹי הָאָרֶץ עִקֵּב אֲשֶׁר 19
שָׁמַעְתָּ בְּקִלִּי : וַיֵּשֶׁב אֲבֹרָהֶם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בָּאָר 19
שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבֹרָהֶם בְּבָאָר שָׁבַע :

וַיֵּלֶךְ יָמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבֹרָהֶם אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה כִּי 20
חִמַּשׁ שָׁנִים : וַיָּגֶזַע וַיָּמָת אֲבֹרָהֶם בְּשִׁיכָה טוֹבָה וְקָן וְשָׁבַע וַיֹּאמֶר 8

holung des 1. — 12. *Non quicquid* nicht das mindeste. §. 596. — 13. *אֲחֵר* adverbial. cf. 1. 7. — 15. *שְׁנִית* §. 449. 1. — 16. *כִּי*, R. 1., §. 490. *כִּי* signum dicti, יֵעָן Vordersatz, V. 17. Nachsatz mit *כִּי* der Verstärkung. Thore für Städte, als Gerichtsplatz. — 18. *כִּי* steht in Verbindung mit dem 3 des Schwörens §. 545. 3. b. Alle Völker werden sich wünschen, so glücklich zu seyn, als deine Nachkommen d.h. diese werden höchst glücklich seyn. Der messianische Sinn dieser Worte bildete sich stufenweise mit der Geschichte aus. — 7. Tod und Begräbnis Abrahams. Die Gegenwart der Söhne gehört zur Feyerlichkeit: der Älteste betet am Grabe. Der Begräbnis-Ort giebt Ansprüche an den Besitz, daher Kap. 25. — 7. *וַיִּרְשׁ*, Nomen §. 262, Verbum §. 438. 2. — 8. *חִמַּשׁ* R. L. Die Vorstellung von einem schattenartigen Leben im Scheol ist aus den Familien-Begräbnissen in weiten Höhlen, welche

9 אֶל-עַמּוֹ : וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנָיו אֶל-מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה
 1 אֶל-שָׂרָה עֲפָלָן בְּרַצְחָר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִמְרָא : הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר
 קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי-חִת שָׂמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ :

sich in den Kalkgebürgen finden, hervorgegangen. — 9. ע"ר. Hölle
 Machpelah bey Hebron. שדה §. 249. a. 255. 372. שמה §. 464.

B. Aus der hebräischen Geschichte im Geiste der Theokratie.

1) M o s e s.

Aus dem 2ten bis 5ten B. Mos.

Die Hebräer verliessen, veranlaßt durch Josephs Schicksale, Palästina und nomadisirten an beyden Seiten des rothen Meeres, theils in Ägypten, theils in Arabien. Moses, erzogen in der ägyptischen Weisheit, erkannte in sich den Beruf, sein Volk nach Palästina zurückzuführen, es daselbst zum Ackerbau zu gewöhnen und durch eine theokratische Verfassung zu regieren. Eine erbliche Priesterkaste suchte er zu vermeiden; die Erstgeborenen aller Familien sollten die Priesterschaft bilden: in Ägypten hielt die Priesterkaste das Volk in steter Kindheit zurück. Allein Empörungen des ungelehrigen Volks zwangen ihn, zum Schutze der Verfassung seine Leviten zu einem erblichen geistlichen Stande zu erheben; um aber den Kastengeist unschädlicher zu machen, setzte er die Propheten zu Wächtern der Verfassung ein (νομοφύλακες), deren Ansehn er durch das Gesetz sicherte. Er lehrte Einen Gott, יְהוָה, den Ewigen, Unveränderlichen, begründete die Sittlichkeit des Volks durch den Decalogus, sicherte den Monotheismus theils durch das Verbot der Gemeinschaft mit andern Völkern, theils durch die religiösen Nationalfeste, welche zugleich den Ackerbau heiligten und versuchte auch durch ein alle 50 Jahr wiederkehrendes Erlass-Jahr den Übeln des Reichthums und der Armuth vorzubeugen. Die Verheissungen und Drohungen, welche er

der Befolgung oder Übertretung seiner Gesetze ankündigte, legten den Grund zu den messianischen Weissagungen.

Aus dem zweyten Buche Mosis.

- וּמֹשֶׁה הָיָה לֵעָדָה אֶת־עַמּוֹ וַיִּתֵּן אֶת־הַצֹּאֵן א
אֲחֵר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֲרֵבָה : וַיֵּרָא מִלֶּאֱךָ וְהוֹרָה
אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֶּנֶה בֹּעֵר בְּאֵשׁ וְהַסֶּנֶה
אֵינּוּ אֹכְלִי : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמְּרָאָה הַגָּדֹל הַזֶּה
מִדַּע לֹא־יִבְעַר הַסֶּנֶה : וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו
אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי : וַיֹּאמֶר אֶל־
הַקָּרֵב הָלֵם שֶׁל־נַעֲלִיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָתָּה עֹמֵד עָלָיו
אֲדַמֶּת־קֹדֶשׁ הוּא : וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֵלֶיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֱלֹהֵי
יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים :
וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רְאִיתִי אֶת־עַנְי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם
שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יִדְעִיתִי אֶת־מִכְאֲבוֹ : וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד

1—15. Moses Beruf. — 1. §. 561. 2. R. 23. Midianiter, Stamm-Verwandte der Hebräer, nomadisirten von der Südspitze des todtten Meers bis zum arabischen Meerbusen. אחר westlich. Horeb. Die Büsche am Sinai können in den heißen Monaten sich leicht entzünden: Ägypten hatte dem Moses ähnliche Erscheinungen nicht dargeboten. cf. Burckardt's Reisen S. 795. 1078. — 2. לאך. Jede außerordentliche Natur-Erscheinung ist ein מלאך. Ps. 104. 4. Feuer, als Symbol der Gottheit durch ganz Asien bekannt. אינו §. 596. 2. Das feste Holz der spina aegypt. brennt sehr langsam. — 3. סור. — 4. Man hüte sich, diese Theophanien und Gespräche mit Gott als absichtliche Fiktionen zu betrachten: es ist der innere, göttliche Sinn in vorzüglichen Menschen, welcher von denselben im kindlichen Zeitalter der Menschheit nicht anders aufgefaßt und ausgedrückt werden kann. — 5. Ägyptier gehen barfuß in die Tempel: noch jetzt legt der Türke vor der Moschee die Sandalen (נעלים) ab. §. 415. — 6. סחר. Wer Gott sieht, muß sterben, cf. Semele. רא mit §. 545. 1. — 7. ראה §. 490. — 8. ירד der Sitz des Stammgottes

- מְצִירִים וְלִהְעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרִחְבָּהּ אֶל־אֶרֶץ
 זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַבְּנִיעָנִי וְהַחֲמִי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרָזִי וְהַחֲמִי
 9 וְהַיְבוֹסִי : וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאָה אֵלַי וְגַם־רֵאִיתִי אֶת־
 הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מְצִירִים לַחֲצִים אֹתָם : וְעַתָּה לֵךְ וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־פְּרַעֲה
 11 וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים
 מִי אֲנִי כִי אֵלֶךְ אֶל־פְּרַעֲה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם :
 12 וַיֹּאמֶר בְּרֹאדִיָּה עִמָּךְ וְהִדְלִיף הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָתְךָ אֶת־
 13 הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־הָאֱלֹהִים הִנֵּה אֲנִי בֹא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי
 14 אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְאָמַרְדִּלִּי מִדֹּד שְׂמוֹ מֶה אֹמַר אֲלֵהֶם : וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲדִיָּה אֲשֶׁר אֲדִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 טו אֲדִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם : וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר

ist im Himmel (עליון c. 14.) עלה R. 4, 26. Beschreibung der natürlichen Vorzüge und Beschaffenheit Kanaans mit Rücksicht auf Ägypten und Arabien, חלב Sprüchwörtliche Bezeichnung eines fruchtbaren Landes, entnommen aus dem Nomaden-Leben. ורב §. 527. — 9. לחץ mit 2 Objecten §. 554. — 11. Frage der bescheidenen Weigerung. — 12. כי quod tecum ero. עבר R. 4. ההר. Moses erwies sich insbesondere durch die Gesetzgebung am Sinai als Jehova's Gesandten. — 15. Der Vordersatz ist ואתה, der Nachsatz sollte אמרו seyn: indem aber an diesen sich מה-אמר wieder anknüpft, so ist diefs אמרו mit ׀ dem Vordersatze angereiht. „Wenn ich sogleich (im partic. כֹּה) bereitwillig (in הִנֵּה) —, wenn sie dann sagen (gleichfalls als Thatsache im Imod.) was kann ich dann (im II mod.)“ Diese Satzstellung hat verführt, וְכֹה für eine Conditional-Partikel zu halten. — 14. יְדִיָּה gehört zu den Nominal-Formen des §. 228: wenn daher Jehova von sich selbst redet, so kann nur die erste Person stehen. — V. 16. erklärt das Vorige, וְכֹה ist parallel zu שָׁמַע, numen colendum; מעולם d. h. von Abrahams Zeiten an. Im Kap. 28, 16. findet sich zuerst die Überzeugung der Hebräer, daß der Gott Abrahams auch außerhalb Palästina der Gott ihres Stammes sey. —

אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי
 יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְהִשְׁמִי לַעֲלֹם וְהָאֲדָמָה זֶרַח דָּר :

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אֵלֶּה דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמָוֶל דָּ י
 גַם מִשְׁלֹשָׁם גַם מֵאֵן דְּבָרָה אֶל־עֲבָדָה בִּי כְּבֹדָהּ וּכְבֹד לְשׁוֹן אֲנִי :
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יָשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֶרֶשׁ אוֹ יֵד
 פֶּקֶח אוֹ עֵוֶר הֲלֹא אֲנִי יְהוָה : וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ 12
 וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תְּדַבֵּר : וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בֵּיד־תְּשַׁלַּח : 13
 וַיַּחֲר־אֵף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְיֶה אִתְּךָ הַלֹּזִי יָדְעִתִּי בִּי־דְבָר 14
 יְדַבֵּר הוּא וְגַם תִּהְיֶה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתָךְ וְרָאָה וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ : וְדִבַּרְתָּ 15
 אֵלָיו וְשָׁמַעְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעַם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי
 אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן : וְדִבַּרְהוּא לֵךְ אֶל־הָעָם וְהִיהָ הוּא יְהִידָה 16
 לֵךְ לָפָה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לוֹ לְאֱלֹהִים :

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת פֶּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר : אֲנִי יְהוָה 12

V. 10—16. Aaron, der Redner Mosis. Das vereinigte Bestreben großer Männer von verschiedenen Geistesgaben hat in der Geschichte die größten Wirkungen hervorgebracht: cf. Luther und Melanchthon. §. 505. S. 572. גַם §. 601. דְּבַר §. 489. מֵאֵן . Moses hatte also seinen Plan allmählich ausgebildet. — 11. Gott vertheilt die Gaben auf das weiseste. — 12. ירה R. 43. 30. — 13. חרה R. 52. 34. mit שלח §. 545. 3. cf. 1. Reg. 2. 25. — 14. הלא Frage der Versicherung §. 598. 1. Das wiederholte ׀ bezeichnet Gleichzeitigkeit und rasche Folge. ראה §. 379. — 15. עשה R. 4. §. 233. 1. o. — 16. היה et continget, ut ille: לאלהים . Aus V. 12. zu erklären.

Die älteste Gesetzgebung: das ächtesten Stück der Schriften Mosis. Da aber die Steinschrift der Gesetzes-Tafeln keine weitläufigen Erläuterungen gestattet, so scheint V. 9—11, welche schon die Verbreitung des Schöpfungslies voraussetzt, späterhin zugefügt zu seyn. Die mosaischen Gesetze vereinigen, wie immer in der Kindheit der Gesetzgebung, Religion, Moral und Politik: groß zeigt sich ihr Urheber, indem er auf Reinheit des Willens dringt. — 2. בית Wohnung.

- 3 אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִפְּנֵי עֲבָדִים : לֹא יִהְיֶה לְךָ
 4 אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פָּנָי : לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר
 ה. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בְּאֶרֶץ מִתְחַת וְאֲשֶׁר בַּפְּנִים וּמִתְחַת לָאָרֶץ : לֹא
 תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פָקֹד עוֹן
 6 אָבֹת עַל-בָּנִים עַל-שָׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לִשְׁנָאִי : וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֻלְפִים
 7 לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי : לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי
 8 לֹא תִקָּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא : זְכוֹר אֶת-יוֹם
 9 הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ : שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכְתְּךָ : וְיוֹם
 הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל-מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ
 11 עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ : כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה
 יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם
 12 הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ : כִּבְדֹּךָ אֶת-אֲבִיךָ
 וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכֶן יְמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה נָתַן לְךָ :
 13 14 לֹא תִרְצָח • לֹא תִנָּאֵף : לֹא תִגְנוֹב : לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שֹׁקֶר :
 15 16

§. 506. לפני . die Vokale enthalten, wie in dem Worte חרצו V. 13. eine doppelte Lesart, welche ihren Grund in der doppelten Accentuation des Decalogs hat. s. Gesenius Lehrgebäude S. 80. 101. 114. Der Ausdruck bezieht sich auf die Wohnung Gottes unter seinem Volke (ante faciem meam = in conspectu meo) wer also andere Götter anbetet, kann nicht zum hebräischen Volke gehören. — 4. כל לא negirt völlig. Dem Vrf. schwebt die ägyptische Religion vor, der Stern- und Thier-Dienst und die Verehrung des Krokodils. — 5. עבד שחה §. 188. 1. קנא §. 209. das Verhältniß Gottes zum Volke wird mit der Ehe verglichen c. 34, 15. שנא bs. von Götzendienern gebraucht opp. ארב aus dem ehelichen Verhältnisse: Particip. enthält die Bedingung. Michaelis findet die Erwähnung des vierten Gliedes in dem Fortleben des Aussatzes begründet. — 7. נשא proferre—ore — 8. Inf. absolut. §. 489. b. בך §. 388. 1. נוח R. 51. 54. — 12. ארמה, in Palästina. Häusliche Tugend und häusliches Glück ist der Grund aller Staatswohlthart. — 15. גנב heimlich entwenden, auch durch Betrug. —

לֹא תִחַמְדוּ בֵּית רֶעֶה לְאַתְחַמְדוֹ אִשֶּׁת רֶעֶה וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׂוֹרֹו וְחִמְרֹו 17
וְכָל אֲשֶׁר לְרֶעֶה :

לִד

וַיֹּאמֶר הָנָה אֲנֹכִי כֹרֶת בְּרִית גָּנֹד כָּל-עַמֶּה אֲעִשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר
לֹא-נִבְרָאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ
אֶת-מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִזְרָא הוּא אֲשֶׁר אָנֹכִי עֹשֶׂה עִמָּךְ : שָׁמַר-לָהּ אֵת 11
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַצְוֶה הַיּוֹם הַנֶּה גִּרְשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת-הָאֹמֶרִי וְהַכְנַעְנִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַחִתִּי וְהַיְבוֹסִי : הַשָּׁמַר לָהּ פֶּן-תִּכְלֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ 12
אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן-יִדְּיָה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבָּךְ : כִּי אֶת-מִוְבָּחָם 13
תִּחְצֹוּ וְאֶת-מִצְבָּחָם תִּשְׁבֵּרוּ וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִכְלֹתֵיכֶם : כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה 14
לְאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא : פֶּן-תִּכְלֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב 15
הָאָרֶץ וְזֶנּוּ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזִכְרוֹ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרָא לָהּ וְאִכְלָהּ מִזִּבְחָהּ :
וְלִקְחָהּ מִבְּנֵיתִי לְבִנְיָה וְזֶנּוּ בְנֵיתִי אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזִנְנוּ אֶת-בְּנֵיהֶם 16
אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם :

Aus dem dritten Buche Mosis.

כב

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר : דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ 2

17. Büsse Begierde, Quelle des sittlichen Übels,

V, 10—16. Verheißung des Besitzes von Palästina, unter der Bedingung, Abgötterey zu meiden. 10. אֲשֶׁר §. 580. סֵלָא, foemin.-neutrum: die außerordentlichen Schicksale des Volks bestätigen dessen Band mit Gott. — 11. שָׁמַר §. 51. — 12. נָחַץ . יָקַשׁ . עָלֶיהָ . Um nach Palästina zu gelangen, ist die östliche Bergreihe zu übersteigen. כִּרְת, von jeder Kapitulation gebraucht. — 15. וְזֶנּוּ mit constructio praegn. cf. zu V. 5. קָרָא §. 573. Vordersatz; vom Einladen zum Götzenmahle; Nachsatz וְזֶנּוּ im V. 16 erklärt das Hophal in 20, 5.

Kap. 23., die religiösen Feste: in der Vorzeit Volksfeste der Freude. Die Zwecke der 3 Hauptfeste sind Einheit und Einigkeit des Volkes (cf. Olympiaden, ludi maximi) Erhaltung der Theokratie, Absonderung des Volks, Erinnerung an die merkwürdigsten Begebenheiten, Heiligung des Ackerbaues und Bestimmung der Zeitrechnung (יָדַע מוֹעֲדִים von יָדַע) — 2. קָרָא . Im Orient werden die Feste etc.

- אלהם מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי :
 3 ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי שבת שבתון מקרא-קדש
 4 כל-מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל משבתיכם : אלה
 ה מועדי יהוה מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים : בחולש
 6 הראשון בארבעה עשר לחולש בין הערבים פסח ליהוה : ובחמשה
 עשר יום לחולש הזה חג המצות ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו :
 7 ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו :
 8 והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כר-
 9 מלאכת עבודה לא תעשו : וידבר יהוה אל-משה לאמר : דבר
 אלבני ישראל ואמרת אליהם כרתבאו אלהארץ אשר אני נתן לכם
 וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן :
 11 והניף אתהעמר לפני יהוה לרצנכם ממחרת השבת יניפנו הכהן :
 14 ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה עד הביאכם ארד
 15 קרבן אלהיכם חקת שלם ללחתיכם בכל משבתיכם : וספרתם לכם
 ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות המימות
 16 מהיננה : עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם

ausgerufen. — 3. ש. ש. §. 507. 214. Ruhe (völlige Unterlassung der Erwerbsarbeiten an gewissen Tagen) gehört dem Orientalen zu den Bedingungen seines Glücks; völlige Unthätigkeit am Sabbath führte erst der Pharisäismus ein. — 5. ראש. Durch Moses wurde der Nisan der Anfang des Jahrs. Das Pascha fällt von 14—21 Nisan oder des Ähren-Monats (April) zu Anfang der Erndte; Pfingsten ist die Erndte auch im nördlichen Palästina vollendet. Der Ursprung der מצות mag das schnelle Prohibiren des neuen Getreides gewesen seyn: ein Volksgebrauch wird geheiligt, dann mit Mythen verknüpft. — 10. קצר §. 534. — 11. רצה. Suffixum passiv. — 14. Zweck: den Genuß des unreifen Getreides zu verhindern. — 15. היה R. 31. —

17 מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה : מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּי
 18 שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלָה תִּהְיֶינָה חֶמֶץ תִּאֲפִינָה בְּבוֹרִים לַיהוָה : וְהִקְרַבְתֶּם
 עַל־לֶחֶם שְׁבַעַת בָּבָשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפָרָ בֶּן־פָּקֶד אֶחָד וְאֵילָם
 שָׁגִים יִהְיוּ עֲלֶה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְיָהֶם אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה :
 וְהִנֵּי־הֶפְתָּ וְאַתָּם עַל לֶחֶם הַכֹּפָרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי בָבָשִׁים כ
 קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לִכְתֹּן : וּקְרַאתֶם בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ 21
 יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מִלְאכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֶקֶת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם
 לְדוֹתֵיכֶם : וּבִקְצָרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרָצְכֶם לֹא־תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵה בִקְצָרְךָ 22
 וְלִקַּט קִצִּירָךְ לֹא תִלְקַט לְעַנִּי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם :
 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם 24
 שַׁבָּתוֹן וְכִרּוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ : כָּל־מִלְאכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ כה
 וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁרָה לַיהוָה : אֵךְ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם 27
 הַכֹּפָרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעֵנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם
 אִשָּׁה לַיהוָה : וְכָל־מִלְאכָתָ לֹא תַעֲשׂוּ בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם 28
 כֹּפָרִים הוּא לִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 34
 לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שְׁבַעַת יָמִים
 לַיהוָה : בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מִלְאכָתָ עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ : לה

17. §. 517. 522. — 18. Diese Redensart geht, wie im Homer, von der Vorstellung aus, daß Gott im Himmel wohnt. — 22. Orientalische Wohlthätigkeit, cf. im V. 3. die Sorge des humanen Gesetzgebers fürs Gesinde und für Hausthiere. שְׂדֵה §. 579. — 24. Fest des siebten Neumondes, späterhin das Neujahr (Kirchliches, bürgerliches Jahr). — 27. Der Buß- und Versöhnungstag des Volks war gegen den Tugendstolz gerichtet und forderte zum steten Fortschreiten in derselben auf. Ps. 19, 13. — 34. Laubhüttenfest: das Fest der Weinlese und der eingesammelten Erdfrüchte. Der Ursprung desselben ist die asiatische, noch jetzt in Persien bestehende, Sitte

36. שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליהוה עצרם הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו: 42 43 בפסל תשבו שבעת ימים כל האורח בישראל תשבו בפסל : למען ידעו דלתיכם כי בפסלות השבתו את בני ישראל כהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם :

כה וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דדור בארץ לכה לשביה יוכל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחותו ואיש אל משפחתו תשבו : ויכל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תירעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את גוריה : כי יוכל 12 הוא קדש תהיה לכם מדהשדה תאכלו את תבואתה : בשנת היוכל 13 הואת תשבו איש אל אחותו : וכרתמכרו ממכר לעמיתו או קנה 14 מיד עמיתו אל תונו איש את אחיו : במספר שנים אחר היוכל 15 תקנה מאת עמיתו במספר שנת תבואת ומכר לך : לפני רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו כי מספר תבואת 17 הוא מכר לך : ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיה כי אני יהוה אלהיכם :

zu dieser Zeit in Hütten und Zelten auf dem Lande zu wohnen. — 36. עצרת h. l. das Kelterfest; späterhin jedes Volksfest.

10. das Halljahr: ein vergeblicher Versuch Moses, den Übeln vorzubeugen, welche aus großer Ungleichheit des Besitzes hervorgehen: cf. *σεισάχθια*, *tabulae novae*. Kap. 26, 35. ahnet Moses selbst, daß dies Gesetz nicht bestehen werde. Der Rechtsgrund ist die theokratische Ansicht, daß Gott der Besitzer des Landes ist und dem Hebräer nur ein *dominium utile* zusteht: auch konnte man in Palästina wohl Ein Jahr ohne Saat und Erndte hinbringen, wodurch der Rückfall der Äcker erleichtert wurde. שמה. In Beziehung auf Rückkehr der Sklaven zu ihrer Familie: auch bestand bis David: Stamm- und Familien-Verfassung. — 14. קנה §. 489. 2. — 15. Bey Kauf etc. soll der Eintritt des nächsten Halljahrs berücksichtigt werden. ינה R. 43. 28.

אם-בְּחַקְתִּי חֲלָקִי וְאֵת-מִצְוֹתֵי תַשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם : וְנָתַתִּי כֹן
 3 4 לְשִׁמְיֶכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְכוּלָה וְעַץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ : וְהַשִּׁיג ה
 לָכֶם דָּלֵשׁ אֶת-בָּצִיר וּבָצִיר תִּשִּׁיג אֶת-זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעַ
 וְיִשְׁבַּחְתֶּם לְבָטָח בְּאֶרְצְכֶם : וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאָרֶץ וְשִׁכְבַּתְּם וְאִין מִחֲרִיד
 6 וְהַשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן-הָאָרֶץ וְחָרִב לֹא-תֵעָבֵר בְּאֶרְצְכֶם : וְיִרְדַּפְתֶּם
 7 אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לַפְּנֵיכֶם לַחֲרִיב : וְיִרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה
 8 מִכֶּם רַבְבָּה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לַפְּנֵיכֶם לַחֲרִיב : וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם
 9 וְהַפְּרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם :
 וְאָכַלְתֶּם לֶשֶׁן נֹשֵׁן וְלֶשֶׁן מִפְּנֵי חֹדֶשׁ תּוֹצִיאוּ : וְנָתַתִּי מִשְׁפְּנֵי בְּתוֹכְכֶם
 11 וְלֹא-תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם : וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִייתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים
 12 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי-לְעָם : אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
 13 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהַיָּת לֶהֱם עֲבָדִים וְאֶשְׁבֵּר מַטֵּה עַלְכֶּם וְאֶחָד אֶתְכֶם
 קוֹמֵמִיזִת : וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כְּלֵי-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה :
 14 וְאִם-בְּחַקְתִּי תִמָּאֶסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת
 15 אֶת-כָּל-מִצְוֹתֵי לְהַפְרֹכֶם אֶת-בְּרִיתִי : אֲף־אֲנִי אַעֲשֶׂה-נָא לָכֶם
 16 וְהַפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת-הַשְׁחָפֹת וְאֶת-הַקְדָּחֹת מְכֻלֹּת עֵינַיִם וּמִדִּיבֹת
 נַפֶּשׁ וְזִרְעָתָם לְרִיק וְזִרְעָתָם וְאֶכְלָהוּ אֹיְבֵיכֶם : וְנָתַתִּי פָנֶי בָכֶם
 17 וְנִגְפַתְתֶּם לַפְּנֵי אֹיְבֵיכֶם וְזִרְוּ בָכֶם שְׂנְאֵיכֶם וְנִסְתַּחֲמוּ וְאִירָדָה אֶתְכֶם :

Segen den Gehorsamen, Fluch den Ungehorsamen; doch am Ende Sieg des Guten: der Typus der messianischen Ideen, dem Volke eingepreßt durch jährliches Vorlesen. Moses findet allein auf der Erde den Schauplatz und die Erfüllung dieser moralischen Weltordnung. — 4. פרה §. 384. In fruchtbaren Jahren konnte in Palästina von April bis September in den verschiedenen Theilen des Landes geerntet werden. — 6. שבת R. 64. personifizirt. עבר sich gewaltthätig einen Weg bahnen. — 9. קום Hi. Confirmare-foedus. — 15. מ §. 543. a. — 15. מאס §. 545. c. b. — 16. כ

18 וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא חֲשַׁמְעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לִיסְרָה אֶתְכֶם שִׁבְעַ עַל-חַטֹּאתֵיכֶם :
 19 וְשִׁבְרֹתַי אֶת-גִּזְאוֹן עֹנְכֶם וְנִתַּחֲתִי אֶת-שְׁמִיכֶם בְּכַרְוֹל וְאֶת-אֲרֻצְכֶם בְּנֶחֱשָׁה :
 כ וְתָם לְדִיק כַּחֲכֶם וּלְאֶתְתּוֹ אֲרֻצְכֶם אֶת־יִבּוּלָהּ וְעַץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ :
 21 וְאִם-תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹוּ לִשְׁמָעַי לִי וְיִסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבְעַ
 22 כְּחַטֹּאתֵיכֶם : וְחֲשַׁלְחֹתִי בְכֶם אֶת-חֵיט הַשָּׂדֶה וְשִׁכְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתִהָ
 כה אֶת-בְּהֶמְתְּכֶם וְהַמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמוּ דְרִכֵּיכֶם : וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם
 חֶרֶב נֶקֶמֶת נֶקֶם-בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל-עָרֵיכֶם וְשִׁלְחֹתִי דָכָר בְּתוֹכְכֶם
 33 וְנִתַּחֲתֶם בִּיד-אֹיֵב : וְאֶתְכֶם אֹזֶרָה בְּגוֹיִם וְהִרְקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב
 38 וְהִיתָה אֲרֻצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חֲדָרָה : וְאִבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה
 39 אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיֲבֵיכֶם : וְהִנְשָׂאִירִים בְּכֶם יִמְקֹוּ בַּעֲוֹנֶם בְּאֲרֻצַּת אֹיֲבֵיכֶם
 מ וְאִףּ בַּעֲוֹנוֹת אֲבֹתָם אֲתָם יִמְקֹוּ : וְהִתְוֹדּוּ אֶת-עֲוֹנִם וְאֶת-עֲוֹן אֲבֹתָם
 42 בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מַעֲלוּ-בִי וְאִףּ אֲשֶׁר-הִלְכּוּ עִמִּי בְּקָרִי : וְזִכְרֹתִי אֶרֶד-
 בְּרִיתִי יַעֲקֹוב וְאִףּ אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאִףּ אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֹזֶר
 44 וְהָאָרֶץ אֹזֶר : וְאִףּ-גַּם-זֹאת בְּהִוּוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא-מֵאֲסֹתִים
 וְלֹא-נִעְלָתִים לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אֲתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם :
 מה וְזִכְרֹתִי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁנִּים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לַעֲנִי
 הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה :

Aus 5. Mos. 18.

יח נָבִיא אֲקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כְּמוֹךְ וְנִתַּחֲתִי דְבָרִי בְּפִיו וְדַבֵּר

§. 127. 1. — 19. *Superbia roboris*, unbeugsamer Übermuth gegen Jehova. — 20. כה Mühe und Arbeit beym Ackerbau. — 21. קָרִי §. 467. 3. אבה R. 16. 27. §. 557. 2. — 25. Im Orient folgt die Pest der gehäuften Bevölkerung der Städte. — 35. דִּיה R. 27. — 40. ידה §. 334. — 45. *Ego Jehova*: als angehängter Participial-Satz, wie an V. 44.

Das Recht der Propheten, als *νομοφύλας*: wahrscheinlich von Sempel abgefaßt. — 18. נָבִיא kollektiv. §. 459. Also mit

- אֱלֹהִים אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲצֻנּוּ : וְהָיָה הָאֵלֶּשׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרִי 19
 אֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשִׁמִּי אֲנִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ : אֵךְ הִנֵּבִיא אֲשֶׁר יִיד לְדַבֵּר כ
 דָּבָר בְּשִׁמִּי אֶת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יִדְבֹּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים
 אַחֲרָיִם וּמָת הִנֵּבִיא הָהוּא : וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ אֵיכָה נִדַּע אֶרֶד 21
 הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה : אֲשֶׁר יִדְבֹּר הִנֵּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־ 22
 הָיָה הַדָּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּדוֹן דִּבְּרוּ
 הִנֵּבִיא לֹא־תִגֹּד מִמֶּנּוּ :

aufsehender und gesetzgebender Gewalt. — 19. poenas expetere.
 22. וְהָיָה הָאֵלֶּשׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמַע אֶל־דְּבָרִי, also im Sinne der mosaischen Theokratie, wonach
 auch das ausgegebene Kennzeichen der Ächtheit des prophetischen
 Berufs aufzufassen ist. cf. 15. 1. sqq.

2) Samuel und Saul.

Moses fand das Volk zu unbildsam für seine Verfassung: er starb an der Grenze Palästinas, als er eine neue, bildsamere Generation in dasselbe einführen wollte. Zwar eroberte sein Nachfolger, mehr Krieger als Staatsmann, einen Theil des Landes; allein an den Grenzen und in der Mitte blieben heidnische Stämme sitzen: die Verehrung des Jehova und die Theokratie der Priester und Propheten wurzelte nicht: das Volk ohne Einheit wurde theilweise von den älteren Landeseinwohnern besiegt. Dann traten von Jehova begeisterte Helden auf, befreieten das Volk und wurden Richter derselben. Erst der Oberpriester Samuel verstand zugleich Priester, Feldherr und Richter zu seyn und die mosaische Verfassung zu begründen; die im Sinne derselben gegebenen Gesetze wurden gleichfalls als mosaische verehrt. Er sorgte auch für die Erhaltung und künstliche Fortbildung der Verfassung, indem er Stifter der Litteratur und Prophetenschulen wurde: erst seitdem kann sich die Chronologie der historischen Glaubwürdigkeit nähern. Allein seine Söhne wur-

wurden verhaftet; deshalb forderte das Volk, gegen den Geist der Verfassung, einen König: Samuel irrte, indem er die Verfassung aufrecht zu erhalten glaubte, durch die Wahl Sauls, eines Mannes der nur Krieger war. Bald erkannte er sein Versehen, einen König ohne Begeisterung für den Jehova-Dienst erwählt zu haben: er verbesserte es durch die Wahl Davids, welcher das Werk Samuels fortsetzte und vollendete.

Aus dem ersten Buche Samuels.

- וַהֲנִיעַר שְׁמוּאֵל מִשְׁרַח אֶת־יְהוָה לִפְנֵי עַלִי וּדְבַר יְהוָה הָיָה יָקָר 1
 בַּיָּמִים הָהֵם אֵין חֻזֹן נִפְרָץ : וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וְעַלִי שָׁכַב בְּמִקְוֹמוֹ 2
 וַעֲיִנּוֹ הִחֲלוּ כְהוֹת לֹא יוֹכֵל לִרְאוֹת : וְנָר אֱלֹהִים טָרַם יִכְפֹּה וּשְׁמוּאֵל 3
 שָׁכַב בְּהִיבֵל יְהוָה אֲשֶׁר־שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים : וַיִּקְרָא יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל 4
 וַיֹּאמֶר הִנְנִי : וַיִּבֹּא יְהוָה וַיִּתְּצֵב וַיִּקְרָא כַּכֶּעֱס־בְּפָעַם שְׁמוּאֵל וּשְׁמוּאֵל 5
 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דְּבַר כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל הִנֵּה 11
 אֲנִכִּי עֹשֶׂה דְבַר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כָּל־שְׁמֹעוֹ תִּצְלִינָה שְׁתֵּי אָזְנוֹ : בַּיּוֹם 12
 הַהוּא אָקִים אֶל־עַלִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־בֵּיתוֹ הַחֹל וּבְכֹלֹה :
 וַהֲנִדְתִּי לוֹ כִּרְשָׁפֶט אֲנִי אֶת־בֵּיתוֹ עַד־עוֹלָם בַּעֲן אֲשֶׁר־יָדַע כִּי־מִקְלָלִים 13

Samuels Beruf und Propheten-Amt. — 1. לפני עלי unter dem Priesterthume Eli's (ἐπί) דבר יי Offenbarung Gottes: das parallele חזון bestimmt den Begriff näher — an die Propheten. — 2. וכל R. 44. §. 189. potens factus est, mit ל, ad aliqd-potest. טקום, im inneren Theile des Vorhofes — אשר (§. 580. fin.) als noch die Bundeslade bei der Stiftshütte war. — Samuel hatte, als Diener Eli's, des Nachts hindurch das Feuer unterhalten. Die Ruhe der Nacht mußte in ihm, bey seiner Bekanntschaft mit den Verhältnissen der Familie Eli's, ernste Gedanken erregen, besonders in der Nähe der Bundeslade, wo die Wohnung (שכינה) Gottes war. — 10. יתצב gleichsam aus dem Allerheiligsten kommend. §. 551. 545 c. — 11. Particip. §. 483. 2. — 12. קום Hi. ausführen. §. 489. 2. b. 2. Sam. 8. 2 Vom Anfang bis zum Ende, ganz vollständig: proverbialle Redensart. — 13. עולם, also völliger Untergang seines Hauses.

- 14 לָהֶם בָּנָיו וְלֹא כָהֶן בָּם : וְלֹכֵן נִשְׁפָּעְתִּי לְבֵית עַלִי אִם-יִתְכַפֵּר עֵינִי
 בֵּית-עַלִי בְנוֹכַח וּבְמִנְחָה עַד-עוֹלָם : וַיִּגְדֵּל שְׁמוּאֵל וַיהוָה הָיָה עִמּוֹ 19
 וְלֹא-הָפִיל מִכָּל-דִּבְרֵיו אֶרְצָה : וַיַּדַּע כָּל-יִשְׂרָאֵל מִזֶּן וְעַד-בָּאָר שֶׁבַע כ
 בְּרִנָּאֵמֶן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא לַיהוָה : וַיִּסַּף יְהוָה לְהִרְאֶה בְשִׁלָּה בְּרִנְגִלָּה 21
 יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל בְּשִׁלָּה בְּדִבְרֵי יְהוָה :
 וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת-יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּיו : וְהָלַךְ מִדִּי שְׁנָרִשׁוֹ 16
 בְּשָׁנָה וּסְבַב בֵּית-אֵל וְהַגְלִיל וְהַמְצָפָה וְשֹׁפֵט אֶת-יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-
 הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה : וַחֲשֹׁבֶתָּה הִרְמְתָּה כְּרֶשֶׁם בֵּיתוֹ וְשֵׁם שֹׁפֵט אֶרֶץ- 17
 יִשְׂרָאֵל וַיְכַרְשֵׁם מִזִּבְחַ לַיהוָה :
 וַיְהִי כִּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיִּשָּׁם אֶת-בָּנָיו שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל : וַיְהִי אֲ 2
 שֵׁם-בָּנָיו הַבְּכוֹר יוֹאֵל וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אֲבִיָּה שֹׁפְטִים בְּבָאָר שֶׁבַע : וְלֹא- 3
 הָלְכוּ בָנָיו בְּדַרְכּוֹ וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ-שָׂחַד וַיִּטּוּ מִשְׁפָּט :
 וַיִּתְקַבְּצוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל-שְׁמוּאֵל הִרְמְתָּה : וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו ה 4
 הִנֵּה אַתָּה זָקֵנָה וְזָקֵנָה וְכִנְיָה לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכֶּיךָ עִתָּה שׁוֹמְדֵה-לָנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ
 כָּל-הַנְּהוֹגִים : וַיַּדַּע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל כִּאֲשֶׁר אָמְרוּ תַּנְדֵּה-לָנוּ מֶלֶךְ 6

19. Auf die Erde fallen d. h. verloren, nicht in Erfüllung gehen.
 20. §. 543. 1. b. — 20. §. 544. 2. c. wie *εἰς*, in ל des Genitiv. — 21.
 Schilo, in Stamme Ephraim, südlich von Sichem, damals Sitz der
 Stiftshütte und des Landtags. — 16. §. 438. שנה די. S. 549. Bethel, Gilgal, Mizpa, südlich von Schilo in einer Reihe
 von W. nach O., eigneten sich durch ihre Lage zu Konvents-Städten.
 Bethel lag dem Ramah (Form §. 464, fin.) am nächsten, wo sich
 Samuel aufhielt; Gilgal östlich, Mizpa, jetzt Masphe?, westlich. —
 17. 17. Gegen das mosaische Gesetz.

Kap. 8. Saul, erster König. — 2. Abijja. §. 466. 282. Also
 scheint Samuel nur im südlichen Palästina gerichtet zu haben. —
 3. נטה R. 60. 28. דרך. Punkte aus dem Kri: בורכיו. — 5. §. 551.
 der Grund der Forderung waren die zu führenden Kriege; damals
 siegten die Ammoniter unter ihren Königen. — 6. נתן §. 242. 2.

7 לְשִׁפְטִי וַיִּתְּפֹלל שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה : וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע
בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלַיךָ כִּי לֹא אֶתָּךְ מָאֻסוּ בְּרֹאֲתִי מֵאֻסוֹ
8 מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם : כְּכֹל־הַפְּעֻשִׁים אֲשֶׁר־עָשׂוּ מִיּוֹם הֵעָלִיתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם
וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּעֲבֹבֵנִי וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּן הָיָה עֹשִׂים גַּם־לָךְ :
21 וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דִּבְרֵי הָעָם וַיִּדְבָּרָם בְּאָזְנֵי יְהוָה :

ט א וַיְהִי־אִישׁ מִבֶּן־יָמִין וּשְׁמוֹ קִישׁ בֶּן־אֲבִיאל בֶּן־צִרְוֹר בֶּן־בְּכֹרֶת
2 בֶּן־אֶפְיֹחַ בְּרֵאִישׁ יָמִינִי גִבּוֹר חֵיָל : וְלֹד־הָיָה בֶן וּשְׁמוֹ שְׂאוֹל בְּחוּר
וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה גִבּוֹת מִכָּל־
הָעָם :

י א וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־פָּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁקְהוּ וַיֹּאמֶר הֲלֹא
24 כִּי־מָשַׁחְךָ יְהוָה עַל־נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד : וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם
הָרְאִיתֶם אֲשֶׁר בָּחַרְבוֹ יְהוָה כִּי אִין כָּמָהוּ בְּכָל־הָעָם וַיִּרְעוּ כָּל־הָעָם
כֹּה וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ : וַיִּדְבֹּר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶת מִשְׁפַּט הַמֶּלֶכְהָ
וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר וַיִּנָּח לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַח שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ :
27 וּבְנֵי בְלִיעֵל אָמְרוּ מַה־יִּשְׁעֵנוּ זֶה יִצְבְּהוּ וְלֹא־הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְחִי
בְּמַחְרֵשׁ :

21. Um die subjektive Wahrheit solcher Erzählungen zu fassen, muß die Natur der prophetischen Begeisterung beachtet werden. — 1. ימיני §. 216. 3. Der nähere Sinn des טוב ist durch בחור bestimmt: ein vortrefflicher Soldat. Das erste ם partitiv, das zweyte komparativ.

1. Kufs, Symbol der Huldigung. §. 598. 1. — 24. ר mit Dagesch, cf. §. 166. a. b. בחור §. 545. c. β. 580. חיה R. 32. 35. — 25. s. 5. Mos. 17, 14 sq. ינח = נח, R. 50. 5. — 27. Die Gegner Samuels, denen der Fehler in der getroffenen Wahl nicht entging. Geschenke cf. die Geschenke an die Könige im Homer.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל אֲתִי שְׁלַח יְהוָה לְמַשְׁחֹךְ לְמֶלֶךְ עַל-עַמּוּנוֹ א
 עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבַרִי יְהוָה : כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת 2
 פָּקַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם לוֹ בְּדֶרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ
 מִצְרַיִם : עַתָּה לֶךְ וְהַבִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחְרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ 3
 וְלֹא תִחַמַל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-
 שֶׁה מִגִּמְלָה וְעַד-חֲמֹר : וַיֵּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחֻיְלָה בְּזֶה שׁוֹר 7
 אֲשֶׁר עַל-פָּנָיו מִצְרַיִם : וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגֵּן מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חַי וְאֶת-כָּל-הָעָם 8
 הַחַיִּים לְפִרְחָרָב : וַיִּחַמַל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגֵּן וְעַל-מִיטֵב הַצֹּאן 9
 וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁגָּנִים וְעַל-הַכֹּהֲנִים וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחַרְיִימָם וְכָל-
 הַמְּלָאכָה נִמְכְּרוּ וְנָמְסָה אֹתָהּ הַחַרְיִימוֹ : וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל 1
 יֹאמַר : נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּרְשֵׁב מֵאַחֲרֵי וְאַחַד 11
 דְּבָרִי לֹא חָקִים וַיַּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה : וַיִּשְׁכַּם 12
 שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֵּבֶר לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בְּאֲשָׁאוּל הַכֹּהֲנִי 1
 וְהֵנָּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּפֹּס וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל : וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל- 13
 שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה :
 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְכֵּן קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה בְּאוֹנֵי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנִי 14
 שְׁמַע : וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְּלֶיךָ הַבִּיאֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב 1
 הַצֹּאן וְהַבָּקָר לִמְעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת-הַיּוֹתֵר הַחֲרַמְנוּ :

Sauls Absetzung. 2. Zebaoth §. 522. 2. castra. scl. מחנה שום.
 Amalekiter, südlich vom Fl. Sihor, ein Stamm gemischt von
 Arabern und Philistern. 2. Mos. 17. עלה R. 64. — 7. נכה
 Schur, jetzt Wüste Gofar, Ort und, Wüste östlich von Pelusium.
 Hier endete also der Kriegszug westlich. Demnach scheint der un-
 bekannte Distrikt Chavila der östliche Anfang dieser Wüste zu seyn.
 §. 557. לאמר 12. pecudes tabe solutae. — 9. מיטב = טוב.
 Carmel, am Meerbusen von Acco (Ptolemais). מכל adverbial zu
 עבר §. 539. Saul durchzieht als König den Theil des Laudes, wo

16 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הִרָא וְאֶנִּידָה לְךָ אֶת־אִשְׁרֵי דָבָר יְהוָה אֵלַי
 17 הַלֵּילָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ דָּבָר : וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטַן אָתָּה בְּעֵינֶיךָ
 18 רֹאשׁ שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אָתָּה וַיִּמְשְׁחֶךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל : וַיִּשְׁלַחֲךָ
 יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ וְהִצַּרְמָתָה אֶת־הַחֲפָזִים אֶת־עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ
 19 בּוֹ עַד־כְּלוֹתָם אֹתָם : וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַשׂ אֶל־הַשָּׁלָל
 24 וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה : וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי
 עָבַרְתִּי אֶת־פְּרִי־הַהוּא וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יֵרְאִתִּי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם :
 כה 26 וַעֲתָה שָׁא נָא אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עָמִי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה : וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל לֹא אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךָ
 27 יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל : וַיֵּסֶב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בְּכַנְף
 28 מִעֵילָיו וַיִּקְרַע : וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרְעַ יְהוָה אֶת־מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל
 לָהּ מִעֵילֶיךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרַעַף הַטּוֹב מִמָּךְ : וְלֹא־יִסַּף שְׁמוּאֵל לְרֹאוֹת
 אֶת־שְׂאוּל עַד־יוֹם מוֹתוֹ כִּי־הִתְאַבֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיְהִי נָחֵם כִּי
 הִמְלִיךְ אֶת־שְׂאוּל עַל־יִשְׂרָאֵל :

י א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל עַד־מָתִי אָתָּה מִתְאַבֵּל אֶל־שְׂאוּל וְאֲנִי
 מֵאַסְתִּיחֶיךָ מִמֶּלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל מֵלֹא קִרְנָה שָׁמֶן וְלֶךְ אֶשְׁלַחֲךָ אֶל־יְשֵׁי בֵית
 י הַלְחָמִי כִּי־רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ : וַיַּעֲבֹר יֵשׁ שְׁבַעַת בָּנָיו לִפְנֵי
 11 שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־יְשֵׁי לֹא־בָחַר יְהוָה בְּאַלֶּהָ : וַיֹּאמֶר
 שְׁמוּאֵל אֶל־יְשֵׁי הַחֲמוֹז הַנְּעִרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקָּטָן וְהִנֵּה רָעוּהָ

Samuels Ansehn geringer war. רפה §. 127. 86. — 16. Imperativ. R. 32. Höflichkeits-Formel, aber h. l. Ironie. — 18. Mittlere in viam = Laufbahn eröffnen. — 19. עשה = עש. — 26. מ. quominus. — 27. Symbolische Handlung des Propheten. Auch in Bekleiden ist die Amphibolie des לבש (Kleider-Würden.)

David wird König. חסם §. 507. לקח. discum-

בצאן ויאמר שמואל אל-ישי שלחה וקחני כרלא נסב עד-באו פה :
 ולשלח ויביאהו והוא אדמוני עמי-יפה עינים ומוב לאי ויאמר יהוה 12
 קום משחרו כי-זה הוא : ויקח שמואל את-קרן השמן וימשח 13
 אתו בקרב אחיו ותצלח רוח-יהוה אלדוד מהיום ההוא ומעלה
 ויקם שמואל וילך הרמחה :

bere. — 12. יסב §. 508. — 15. אתו zu קרב , eben den jüngsten.

3) D a v i d .

David war das Muster eines Königes in einem theokratischen Staate. Die folgenden Geschlechter erhoben ihn zum Ideal. Er vollendete die Eroberung des Landes, hob das Reich auf den Gipfel der Macht, ordnete den prachtvollen Tempeldienst und war der Urheber und das Muster der geistigen Bildung des Volks, wiewohl der Polytheismus nicht ganz verdrängt wurde. Zu seiner Zeit wurde die Schreibekunst allgemeiner; Sammlungen alter Gesetze und Gesänge fangen an, wahrscheinlich bis auf Josia in verschiedenen Gestalten. Er selbst mag der Verf. des Königsrechts 5. M. 17. seyn; dagegen Genealogieen (jedoch ohne die jetzigen hohen Zahlen) die Grundgesetze des Mosaismus, das Verzeichniss der Reise-Stationen in der Wüste und die geographische Vertheilung des Landes unter die Stämme schon seit Moses und Josua vorhanden waren. Viele Helden-sagen waren noch im Munde des Volkes und wurden später aufgeschrieben, als die davidischen Lieder.

Aus dem zweyten Buche Samuels.

ויבאו כל-שכני ישראל אל-דוד חברונה ויאמרו לאמר הננו ה' א
 עצמך ובשרך אנחנו : גם-אתמול גם-שלשום בהיות שאול מלך 2

1. Hebron, damals Hauptstadt. — 2. עצם cf. 5. Mos. 17, 15. Kri.

עָלֵינוּ אֶתֶּה הָיִיתָ מוֹצִיא וְהַמְכִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה לָךְ אֶתֶּה
 3 תִּרְעָה אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל : וַיָּבֹאוּ
 כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ חֲבִירוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דֹּד בְּרִית
 4 בַּחֲבִירוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל : בְּיָשׁוּשִׁים
 ה' שָׁנָה דָּוִד בַּמִּלְכּוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ : בַּחֲבִירוֹן מֶלֶךְ עַל־יְהוּדָה שֶׁבַע
 שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וְשֹׁשֹׁב שָׁנָה עַל כָּל־יִשְׂרָאֵל
 6 וַיְהִי־דָוִד : וַיִּלֶּךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם אֶל־הַיַּבֵּס וַיֵּשֶׁב הָאָרֶץ —
 7 9 וַיִּלְכֹּד דָּוִד אֶת מַעֲדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד : וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמַּצְדָּה וַיִּקְרָא
 י' לָהּ עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן־הַמְּלֹאָ וַיְבִיתָהּ : וַיִּלֶּךְ דָּוִד הַלֹּךְ
 11 וְגִדּוּל יְהוָה אֱלֹהֵי צַבָּאוֹת עִמּוֹ וַיִּשְׁלַח חֵיָם מֶלֶךְ־צֹר מִלְּאָכִים אֶל־
 12 דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחֲרָשֵׁי עֵץ וְחֲרָשֵׁי אֲבֹן קִיר וַיְבַנְּרִיתָ לְדָוִד : וַיַּדַּע
 דָּוִד כִּי־הִכִּינוּ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכִי נָשָׂא מִמֶּלְכָּתוֹ בַּעֲבוּר עַמּוֹ
 יִשְׂרָאֵל :

א' וַיְהִי כִּרְשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיְהִי הַנִּיחֵלּוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אִיָּבוֹ :
 2 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֶרְצוֹן
 3 הָאֱלֹהִים יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הִירֵיעָה : וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל אֲשֶׁר
 4 בִּלְבָבְךָ לָךְ עָשָׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ : וַיְהִי בַלִּילָה הַהוּא וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה

Drey Gründe, warum man ihn als König anerkannt. — 3. Kapitulation eines Wahlkönigs. — 7. welche nachher genannt wurde. Den unteren Theil hatte Benjamin schon in Besitz, Zion ist die Acropolis, davon Millo (מלא) die höchste Spitze. — 9. und 5. S. 586. — 10. Inf. absol. adverbial (allmählig). — 11. Hiram, Appellativ der Könige von Tyrus. Wandsteine = Quadern (also Steinhauer).

Cf. Roma aeterna. — 4. Also überlegte es Nathan noch einmal und rieth dann vom Tempelbau ab, damit das Reich erst fester begrün-

- אֶלְנָתָן לֵאמֹר : לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶלְעֲבָדַי אֶלְיָהוּ כֹה אָמַר יְהוָה הִנֵּה
 חֲבֵנָה-לִי בֵית לְשִׁבְתִּי : כִּי לֹא יִשְׁכְּתִי בְּבֵית לְמִיּוֹם הָעֲלֹתִי אֶרֶץ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד-הַיּוֹם הַזֶּה וְאֵהְיָה מִתְהַלֵּךְ בְּאֶהֱלִי וּבְמִשְׁכְּנִי :
 כָּל אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִדְבַּר דִּבְרָתִי אֶת-אֶחָד שְׁבָטֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לַרְעוֹת אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא-רַבִּיתֶם
 לִי בֵית אֲרָזִים : וְעַתָּה כִּדְחֹתֶם אֹמֶר לְעַבְדִּי לֵדוֹר כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִדִּהְיוֹתָ מֵאַחֵר הַצֹּאן לִהְיוֹת נֶגֶד עַל-עַמִּי עַל-יִשְׂרָאֵל :
 וְאֵהְיָה עִמָּךְ כָּל אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ וְאִכְרַתָּה אֶת-כָּל-אֵיבֶיךָ מִפְּנֵיךָ וְעָשִׂיתִי
 לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ : וְשִׁמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
 לְיִשְׂרָאֵל וְנִמְעַתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתּוֹ וְלֹא יִדְּוּ עוֹד וְלֹא-יִסִּיבוּ בְנֵי-עוֹלָה
 לַעֲנֹתוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה : וְלִמְדֵּהֶיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׁפָטִים עַל-עַמִּי
 יִשְׂרָאֵל וְהִנֵּחֹתִי לְךָ מִכָּל-אֵיבֶיךָ וְהִנֵּי לְךָ יְהוָה כִּי-בֵית יַעֲשֶׂה-לְךָ
 יְהוָה : כִּי וַיִּמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשִׁכַּבְתָּ אֶת-אִבְתֶּיךָ וְהָקִימְתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ
 אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ וְהָכִינֹתִי אֶת-מַמְלַכְתּוֹ : הוּא יִבְנֶה-בֵּית
 לְשִׁמִּי וְכִנֵּנֹתִי אֶת-כִּפְּתֵי מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם : אֲנִי אֶהְיֶה-לּוֹ לֵאבֹה וְהוּא
 יִהְיֶה-לִּי לִבֵּן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְלִכְחֹתוֹ בְּשִׁבְטֵי אֲנָשִׁים וּבְנָגְעֵי בְנֵי אָדָם :
 וְחִסְדִּי לֹא-יִסוֹר מִמֶּנּוּ כְּאֲשֶׁר חִסֵּיתִי מִעַם שְׂאוֹל אֲשֶׁר חִסֵּיתִי מִלִּפְנֵיךָ : וְ
 וְנִאֲמֹן בֵּיתְךָ וּמִמְלַכְתְּךָ עַד-עוֹלָם לִפְנֵיךָ כִּסֵּאֲךָ יְהוָה נִכּוֹן עַד-עוֹלָם : 16

det würde. — 5. ישב — Wortspiel mit בית cf. 1. Kön. 5, 17.; so auch V. 11. — 6. משכן das Allerheiligste. 1 atque. — 7. Statt שכמי steht 1 Chron. 17. eine leichtere Lesart שמי; bey ersterer hat man an Juda als leitenden Stamm zu denken. 8. ומהלך vom Wanderzelte. — 10. Kein feindlicher Einfall soll die Wohnungen beunruhigen. V. 11. schließt sich eng an V. 10. — 13. Communicative auf alle Nachfolger Davids zu beziehen, so daß die Prädicate bald von einem, bald von allen gelten. Diefes ist Propheten-Sprache. — 14. Menschenschläge = gelinde Strafen. — 15. ויניח לי ויניח לי qui succederes.

ח א וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיָּךְ דָּוִד אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיִּכְנְעֵם וַיִּקַּח דָּוִד אֶת־
 2 מִתְּגֵי הָאֲמָה מִיַּד פְּלִשְׁתִּים : וַיָּךְ אֶת־מוֹאָב וַיִּמְדָּם בַּחֶבֶל הַשֶּׁכֶב
 אוֹתָם אֶרְצָה וַיִּמְדַּד שְׁנֵי־חֲבָלִים לְהָמִית וּמֵלֵא הַחֶבֶל לְהַחֲיוֹת וַתְּהִי
 3 מוֹאָב לְדָוִד לַעֲבָדִים נִשְׂאֵי מִנְחָה : וַיָּךְ דָּוִד אֶת־הַדְּדֵעֹר בֶּן־רֹחָב
 4 מֶלֶךְ צֹבָה פֹּלְכָתוֹ לְהָשִׁיב יָדוֹ בְּנִהַר־פָּרָרִי : וַיִּלְכֹּד דָּוִד מִמֶּנּוּ אֶלֶף
 וּשְׁבַע־מֵאוֹת פָּרָשִׁים וְעֹשָׁרִים אֲלָף אִישׁ רִגְלִי וַעֲקָר דָּוִד אֶת־כָּל־הָרֶכֶב
 ה וַיֹּתֵר מִמֶּנּוּ מֵאָה רֶכֶב : וַתָּבֹא אֲרָם דְּמִשְׁק לַעֲזֹר לַהֲדַדְעֹר מֶלֶךְ
 6 צֹבָה וַיָּךְ דָּוִד בְּאֲרָם עֹשָׁרִים־וּשְׁנַיִם אֲלָף אִישׁ : וַיָּשֶׂם דָּוִד נְצִיבִים
 13 בְּאֲרָם דְּמִשְׁק וַתְּהִי אֲרָם לְדָוִד לַעֲבָדִים נוֹשְׂאֵי מִנְחָה — וַיַּעַשׂ דָּוִד
 14 שָׁם בְּשֶׁבוֹ מִהַכּוֹתוֹ אֶת־אֲרָם בְּגִיא־מֶלֶח שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר אֲלָף : וַיָּשֶׂם
 בְּאֲדֹם נְצִיבִים בְּכָל־אֲדֹם שָׁם נְצִיבִים וַיְהִי כָל־אֲדֹם עֲבָדִים לְדָוִד
 טו וַיֹּשַׁע יְהוָה אֶת־דָּוִד בְּכָל־אֲשֶׁר הָלַךְ : וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל
 וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל־עַמּוֹ :

וַיִּלָּחֶם יוֹאָב בְּרַב־בֶּן־נִנִּי עִמּוֹ וַיִּלְכֹּד אֶת־עִיר הַמְּלוּכָה : וַיִּשְׁלַח יב 26

1. Zügel der Herrschaft = Herrschaft über dieselbe. Nach 1. Chron. 18, über die Stadt Gath, die zweite Hauptstadt der Philister, am Meere; auch Gazara genannt. — 2. Moabiter, östlich vom todtten Meere. השכב prosternere. Von יקח an Worte aus einer dichterischen Quelle; von ימדר prosaische Erklärung. Infinit. §. 489, b. Zoba, im nordöstlichen Mesopotamien, = Nisibis, jetzt Nisibin, Nisabin in Diarbekr (נצב). Die Rubeniten hatten schon früher ihre Weiden bis an den Euphrat ausgedehnt: Hadadeser will die nahenden Juden vom Euphrat vertreiben (השיב ידו restaurare dominium); nun rückt David an und schlägt ihn. Zu V. 4. cf. 5. M. 17. 6.: im eigentlichen Palästina war Kavallerie nicht brauchbar. — 13. אדם. Zu lesen אדום südöstlich von Juda: doch ist hier vielleicht eine Lücke cf. 1. Chr. 18. 2. Ps. 60. 2. Das Salzthal, neben dem Salzberge, südlich vom todtten Meere, gehörte zu Idumäa.

26. Rabbath Ammon, nachher Philadelphia, noch jetzt Ammán (Seetzen), am Serka, der in den Jaboc fließt, nordöstlich vom

וַיָּבֹא מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַיֹּאמְרוּ נִלְחַמְתִּי בְרִפְּהָ גַם־לְכַדְתִּי אֶת־עִיר הַמָּיִם :
 וַעֲתָה אֶסַּף אֶת־יֵתֶר הָעָם וְחָנָה עַל־הָעִיר וְלָכְדָהּ פְּדָאֲלָכֶּךָ אֲנִי אֶת־
 28 הָעִיר וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ : וַיֹּאמְרוּ דָּוִד אֶת־פְּלִדְהֶם וַיִּלְךָ רִפְתָּה וַיִּלָּחֶם
 29 בָּהּ וַיִּלְכְּדָהּ : וַיִּקַּח אֶת עֶמְרֵת־מֶלֶכָם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כֶּכֶר זָהָב
 וַאֲבָן יָקָרָה וְהָיוּ עַל־רֹאשׁ דָּוִד וְשָׁלַל הָעִיר הוֹצִיא הָרִפְּהָ מֵאֵד :

totden Meere, scheint aus einer Unter- oder Wasser-Stadt und aus einer Oberstadt bestanden zu haben. — 50. ראש, am Baldachin des Throns befestigt.

4) Verfall und Untergang des Staats.

Salomo erndtete die Früchte der theokratischen Weisheit Davids, baute Tempel und Pallast und wurde seiner Gnomen- und Räthsel-Weisheit wegen durch den Orient berühmt. Allein die Kunst, ein neu-begründetes Reich zu erhalten, verstand er nicht: sie ist dem Oriente überhaupt verborgen, wo in allen Zeitaltern die Staaten schnell wechseln. Salomo war nicht, wie David, für den Jehova-Dienst begeistert: er gab sich der Schwelgerey und Prachtliebe hin und drückte, gegen das Königs-Gesetz, das Volk. Sein Beyspiel machte lau gegen den Jehova-Dienst; dadurch verlor das Volk Einheit, Muth und Kraft. Edom und Syrien fielen ab; der Empörer Jerobeam floh nach Ägypten. Salomo hinterliess das Reich in Verwirrung und Zwietracht, 975 a. C.: das erste sichere Datum der hebräischen Chronologie, indem die 40 Jahre, welche jeder der 3 Könige regiert, noch der mythischen Chronologie angehören. — Rehabeam, Salomos Nachfolger, war im Harem nicht im Sinne der Theokratie erzogen; 10 Stämme fielen von ihm ab und wählten Jerobeam zum Könige. Die getrennten Reiche, Juda und Israel, waren den Nachbarn nicht gewachsen; Feindschaft und Eifersucht gegen einander schwächten sie noch mehr, wodurch auch die Assyrer ins Land gezogen wurden.

Jerobeam hatte aus Politik den Jehova-Dienst in Israel aufgehoben: die dadurch vermehrte Unsicherheit der Thronfolge hatte innere Kriege und anarchische Zwischenreiche zur Folge. Seit 736 war Israel ein Vasall Assyriens; 725 (722) hob Salmanasser den Staat auf. Länger hielt sich Juda, welches durch den oft gestörten und wieder hergestellten Jehova-Dienst mehr Einheit behielt. Allein 687 mußte auch Juda Assyriens Herrschaft anerkennen; seit 610 wechselte ägyptische und babylonische Herrschaft; 598 eroberten die Babylonier Jerusalem; mit der zweyten Eroberung, 588, war die Zerstörung der Stadt und des Tempels verbunden. S. de Wette Archäologie. S. 42. ff. — Unter Josia wurde der Pentateuch durch die Hinzufügung einer zum Theil aus alten Materialien geordneten Mischna vollendet; seitdem ist der Text desselben festgestellt. Diefs Deuteronomium wurde das Regulativ der jüngeren historischen und poetischen Schriften, des Josua, der Bücher der Könige, des Jeremias, Ezechiel und der Chroniken.

Aus dem ersten Buche der Könige.

וְשָׁכַב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר דָּוִד : וְשָׁלֹמֹה יָשָׁב עַל־כִּסֵּא־
 דָּוִד אָבִיו וַתֵּבֶן מַלְכֻתוֹ מֵאָד :

ה' א וְשָׁלֹמֹה הָיָה מוֹשִׁיל בְּכָל־הַמַּמְלָכוֹת מִדְּהַנְהָרָה אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד
 גְּבוּל מִצְרַיִם מִגְּשִׁיִּים מִנְּהַר וְעַבְדִּים אֶת־שָׁלֹמֹה כָּל־יְמֵי חַיָּו :
 9 וַיִּמְן אֱלֹהִים חָכְמָה לְשָׁלֹמֹה וַתְּבוֹנֶה הָרַבָּה מֵאָד וַיַּחֲבֵל לֵב כָּחֹל אֲשֶׁר
 עַל־שֵׁפֶת הַיָּם : וַתִּרְבַּח חָכְמַת שָׁלֹמֹה מִחָכְמַת כָּל־בְּנֵי־קָדֶם וּמִכָּל
 11 חָכְמַת מִצְרַיִם : וַיַּחֲכֵם מִכָּל־הָאָדָם מֵאִיתָן הָאוֹרֵחַי וְהִימָן וְכָל־כָּל־

Salomo's glänzende Regierung. 12. כן . 2 Sam. 7, 12.

1. הנהר §. 498. Vom Euphrat an scl. die Reiche — bis Palästina; dann südlich von Palästina Philistäa bis an die Grenze Ägyptens. — 9. רחב sq. unermessliche Kenntnisse §. 539. — 10. Araber (wozu auch Idumäer) durch Dichtungen, Fabeln, Erzählungen und Gnomen berühmt. — 11. חכם §. 592. b. Ethan und Heman,

- וְהִרְדֵּעַ בְּנֵי מַחֹל וַיְהִי־שִׁמּוֹ כְּכֹל־הַגּוֹיִם סָבִיב : וַיְדַבֵּר שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים 12
 מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאַלְפֵי : וַיְדַבֵּר עַל־הַעֲצִים מִן־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר 13
 בִּלְבָנוֹן וְעַד הָאוֹזֵב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר וַיְדַבֵּר עַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־הָעוֹף
 וְעַל־הַרְמֵשׁ וְעַל־הַדְּנִיִּים : וַיְבֹאוּ מִכָּל־הָעַמִּים לִשְׁמֹעַ אֶת חֲכָמָתָהּ 14
 שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל־מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת חֲכָמָתָהּ :
 אִן תְּבֹאנָה שְׂתִים נָשִׁים וְנָתַתְּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמִדְנָה לִפְנָיו : וְהִיאֲמַרְדִּי 15
 הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה הַזֹּאת יָשְׁבַת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶךְ
 עִמָּה בְּבֵיתִי : וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וְתֵלֵד גַּם־הָאִשָּׁה הַזֹּאת 18
 וְאֶנְחֶנּוּ יַחְדָּו אֶיךָ־ר אֲתָנוּ בְּבֵית זִוְלָתִי שְׂתִים־אֶנְחֶנּוּ בְּבֵיתִי : וַיָּמָת 19
 בְּרַחֲמֵי־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה עָלָיו : וְתָקַם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וְתָקַח כ
 אֶת־בְּנֵי מֵאֲצָלִי וְאֶמְתָּהּ יִשְׁנָה וְתִשְׁכַּיְבֶהוּ בְּחִיקָהּ וְאֵת־בְּנֵי הַמֶּרֶז
 הַשְּׁכִיבָה בְּחִיקִי : וְאָקַם בְּבֹקֶר לְהִינִיק אֶת־בְּנֵי וְהִנֵּה־מָת וְאֶתְּבֹנִי 21
 אֲלֵיו בְּבֹקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְּנֵי אֲשֶׁר יִלְדֵתִי : וְהִיאֲמַר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת 22
 לֹא כִי בְנֵי הָיוּ וּבְנֵי הַמָּת וְהָאֵת אֲמַרְתְּ לֹא כִי בְנֵי הַמָּת וּבְנֵי הָיוּ
 וְתִדְבְּרָנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ : וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְהָאֵת אֲמַרְתְּ וְהִי־בְנֵי הָיוּ וּבְנֵי 23

Zeitgenossen Davids, Ps. 89. 88. — 12. Der erhaltenen Gnomen mü-
 gen etwa 800 seyn, aber nicht alle von Salomo. שִׁיר lyrische
 Poesie: das Hohe Lied ist ein Nachhall der erotischen Poesie Sa-
 lomos. — 13. Natur-Kenntnisse sind den alten Weisen sehr wichtig;
 durch diese schmücken sie ihre Dichtungen. — 14. Ähnliche Er-
 scheinungen bietet noch jetzt der Orient dar.

Der Richter im Orient muß sich mehr auf seinen hellen Verstand
 und Geistesgegenwart, als auf die Buchstaben der mangelhaften Ge-
 setze verlassen. — 16. אִן. Zu Anfange seiner Regierung. Das
 Dagesch in שְׂתִים §. 58. 445. S. 555. Diese נָשִׁים waren Ausländer,
 5 M. 23. 17. עִמָּה, als Parthey; sedere iudicis. — 18. יֵלֵד, also
 kein Zeugen-Beweis möglich. — 19. אֲשֶׁר, kausal. שָׁכַב im Schlaf
 erdrücken. — 20. אֲמַתָּה, wie עֶבֶד, noch jetzt Ton der orientalischen
 Höflichkeit. יִקַּח R. 47. בִּין R. 56. — 22. Particip. des Gleichzeitigen.

24 הַמֶּת וְהָאֵת אָמַרְתָּ לֹא כִּי בְנֵךְ הַמֶּת וּבְנֵי הָחַי : וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קָח־
 כֹּה לִי חָרֵב וַיָּבִיאוּ הַחָרֵב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ : וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד
 26 הָחַי לְשָׁנִים וְתָנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאַחַת וְאֶת־הַחֲצִי לְאַחֶרֶת : וַתֹּאמֶר
 הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בָּנָה הָחַי אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל־בָּנָהּ וַתֹּאמֶר
 כִּי אֲדֹנִי תִגְדֹּלָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחַי וְהַמֶּת אֶל־תְּמִיתָהּ וְנָתַתְּ אֶמְרַת גַּם־
 27 לִי בִּם־לֶךְ לֹא יִהְיֶה גִזְרוֹ : וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּגְדֹּלָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחַי
 28 וְהַמֶּת לֹא תִמִּיתָהּ הִיא אִמּוֹ : וַיִּשְׁמְעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־
 שִׁפֵּט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ
 לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט :

ה טו וַיִּשְׁלַח חִירָם מֶלֶךְ־צֹר אֶת־עַבְדּוֹ אֶל־שְׁלֹמֹה בֶן־שְׁמֹעַ בִּן־אֶחָו
 מִשְׁחָו לְמֶלֶךְ תַּחַת אֲבִיהוּ בֶן־אֱהִב הִיָּה חִירָם לְדוֹד כָּל־הַיָּמִים :
 16 17 וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶל־חִירָם לֵאמֹר : אֵתָּה יָדַעְתָּ אֶת־דּוֹד אָבִי בֶן־לֹא
 יָכֹל לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר סָבְבָהּ עַד
 18 תִּתִּיָּהוּהָ אַתָּם תַּחַת כְּפֹת רִגְלָיו : וְעַתָּה הֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֵי לִי מִסְבִּיב
 19 אֵין שָׁמֶן וְאֵין פֶּגַע רָע : וְהִנְנִי אֹמֵר לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי
 כָּאֲשֶׁר וְדָבַר יְהוָה אֶל־דּוֹד אָבִי לֵאמֹר בְּנֵה אֲשֶׁר אַתָּה תַּחְתִּיקָ עַד־
 כ פְּסָאָה הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁמִי : וְעַתָּה צֹוֶה וַיְכַרְתּוּ־לִי אֲרוֹזִים מִן־
 הַלְּבָנוֹן וְעַבְדֵי יְהוָה עִם־עַבְדֶּיךָ וְשֹׁכְרֵי עַבְדֶּיךָ אַתָּן לָהּ כָּכָל אֲשֶׁר תֹּאמַר
 22 בֶּן־וְאֵתָּה יָדַעְתָּ בֶן־אֵין בְּנֵי אִישׁ יָדַע לְכַרֵּת־עֵצִים בְּצִדְנִים : וַיִּשְׁלַח

דבר in Piel h. l. altercari. — 26. Infinit. §. 490. גַּם mit לא, nec-nec.
 גִּזְרוּ, Imperativ. in pausa. — 28. Weisheit der Elohim d. h. großer
 Verstand in weltlichen Dingen.

15. Wahrscheinlich ein Hiram II. — 17. נתן. Kri hat וְנָתַן. — 19.
 Particip. mit הנה ist futurum instans. — 20. Nach imperat. mod. II.

חִירָם אֶל־שְׁלֹמֹה יֹאמַר שְׁמַעְתִּי אֶת אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ אֵלַי אַנְי אַעֲשֶׂה
 אֶת־כָּל־חֲפָצֶךָ בַּעֲצֵי אֲרָזִים וּבַעֲצֵי בְרוֹשִׁים : עֲבְדֵי יָדָיו מִדְּהַלְבָּנוֹן 23
 יָמָה וְאֲנִי אֲשִׁימָם דְּבָרוֹת בֵּינִי עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח אֵלַי וְנַפְצָתִים
 שֵׁם וְאִתָּהּ תִּשָּׂא וְאִתָּהּ תַּעֲשֶׂה אֶת־חֲפָצֵי לֶחֶם בֵּיתִי : וַיְהִי 24
 חִירָם נָתַן לְשְׁלֹמֹה עֲצֵי אֲרָזִים וְעֲצֵי בְרוֹשִׁים כָּל־חֲפָצָיו : וְשְׁלֹמֹה כֹה
 נָתַן לְחִירָם עֲשָׂרִים אֲלָף פֶּר חֲטִים מִכֶּלֶת לְבֵיתוֹ וְעֲשָׂרִים פֶּר שֶׁמֶן
 כִּתִּית כֹּה־יָתֵן שְׁלֹמֹה לְחִירָם שָׁנָה בְּשָׁנָה : וַיְהִי נָתַן חֲכֹמָה לְשְׁלֹמֹה 26
 כַּאֲשֶׁר דִּבְרָלוּ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם :
 בְּשָׁנָה הָרִבְעִית יָסַד בֵּית יְהוָה בִּירַח זֶה : וּבְשָׁנָה הָאַחַת עָשְׂרָה 37
 בִּירַח כּוֹל הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי כָּלָה הַבֵּית לְכָל־דְּבָרָיו וּלְכָל־מִשְׁפָּטוֹ
 וַיִּבְנֶהוּ שִׁבְעַת שָׁנִים :
 וְאֶת־בֵּיתוֹ בָּנָה שְׁלֹמֹה שָׁלֹשׁ עָשְׂרָה שָׁנָה וַיְכַל אֶת־כָּל־בֵּיתוֹ : ז
 וּמִלֶּכֶת־שָׂבָא שָׁמַעַת אֶת־שְׁמֵעַ שְׁלֹמֹה לְשֵׁם יְהוָה וַתָּבֵא לְנִסְתָּו י
 בַּחֲדָוֹת : וַתָּבֵא יְרוּשָׁלַיִם בַּחֹלַל כְּבֹד מְאֹד גִּמְלִים נִשְׂאִים בְּשָׂמִים 2
 וְהֵב רֶכֶּם־מָאֵד וְאָכַן יָקָרָה וַתָּבֵא אֶל־שְׁלֹמֹה וַתְּדַבֵּר אֵלָיו אֶת כָּל־אֲשֶׁר
 הָיָה עִם־לִבָּהּ : וַיַּגִּדֶּלָה שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־דִּבְרֶיהָ לְאַדְמִיָּה דָּבָר נֶעְלָם 3

§. 487. — 25. שוֹם §. 529. 1. b. שלח durch Boten etwas anzeigen. —
 25. אֵבֶל §. 597. 2. חֶמֶר = כֶּר, das größte Hohlmaass für trockne
 Sachen, 10 attische Medimnen.

38. קְרִי שֶׁבָא — 1. Scheba (Saba) Hauptstadt des Reichs der
 Hamgariten, des berühmtesten im glücklichen Arabien; nachher
 Mareb, jetzt Saada. s. Büschings Asien S. 695. שְׁמַעַת §. 142. 3.
 שְׁמַעַת §. 534. לְשֵׁם, cf. V. 9; Jehova's und Salomo's Ruhm verbreitet
 sich auf gleiche Weise. Jede Weisheit ist von Gott und Religion
 ist die Quelle der Weisheit: cf. ל Genitivi. Die Lesart וְשֵׁם ist eine
 matte Erklärung. — 2. Gold soll sich wirklich im südlichen Ara-
 bien befinden (Seetzen); jedoch legen, wie h. l., Griechen und Rö-

- 4 מִן־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ : וְתָרָא מַלְכַּת־שָׁבָא אֶת־כָּל־חֻכְמַת־
ה שְׁלֹמֹה וְהַבֵּית אֲשֶׁר בָּנָה : וּמֵאֲכָל שְׁלֹחָנוֹ וּמוֹשָׁב עַבְדָּיו וּמַעֲמַד
מִשְׁרָתָיו וּמִלִּבְשֵׁיהֶם וּמִשְׁקֵיוֹ וְעֵלְתָּ אֲשֶׁר יַעֲלֶה בֵּית יְהוָה וְלֹא־הָיָה
6 בָּהּ עוֹד רוּחַ : וְתֹאמַר אֶל־הַמֶּלֶךְ אִמָּת הִיָּה הַדְּבָר אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
7 בְּאַרְצִי עַל־דְּבָרֶיךָ וְעַל־חֻכְמָתְךָ : וְלֹא־הָאֲמַנְתִּי לְדְבָרִים עַד אֲשֶׁר־
בָּאתִי וְתִרְאִינָה עֵינֵי וְהִנֵּה לֹא הִגִּיד לִי הַחֲצִי הַזֶּה חֻכְמָה וְטוֹב
8 אֶל־הַשְּׁמוּעָה אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי : אֲשֶׁרִי אֲנִישֶׁךְ אֲשֶׁרִי עַבְדֶּיךָ אֵלֶּיךָ
9 הָעַמֻּדִים לִפְנֵיךְ הַמִּיד וְהַשְּׁמָעִים אֶת־חֻכְמָתְךָ : יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּרוּךְ אֲשֶׁר חִפֵּץ בְּךָ לְתִתְּךָ עַל־כָּפֶאֱ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבַת יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל
לְעַלְמֹם וַיְשִׁימֶךָ לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְצֶדֶקְךָ : וְתִתֵּן לְמֶלֶךְ מֵאֲדָה
וְעֲשִׂירִים כֶּכֶר זָהָב וּכְשָׁמִים הַרְבֵּה מְאֹד וְאֶבֶן יָקָרָה לֹא בָא כְּבֶשֶׂם
11 הַהוּא עוֹד לָרֹב אֲשֶׁר־צִוְּיָהּ מַלְכַּת־שָׁבָא לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה : וְגַם אָנִי
חִירָם אֲשֶׁר־מֵשָׂא זָהָב מֵאוֹפִיר הֵבִיא מֵאוֹפִיר עֲצֵי אֱלֻמִּים הַרְבֵּה
12 מְאֹד וְאֶבֶן יָקָרָה : וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ אֶת־עֲצֵי הָאֱלֻמִּים מִסַּעַד לְבֵית־
יְהוָה וּלְבֵית הַמֶּלֶךְ וּכְבֹּדוֹת וְנִבְלִים לְשָׂרִים לֹא־בָא כֵּן עֲצֵי אֱלֻמִּים
13 וְלֹא נִרְאָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה : וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה נָתַן לְמַלְכַּת־שָׁבָא אֶרֶץ־
כָּל־חִפְצָהּ אֲשֶׁר שְׁאַלָה מִלְּבַד אֲשֶׁר נָתַן לָהּ כִּיד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְתִתֵּן
14 וְתִתֵּן לְאַרְצָהּ הִיא וְעַבְדֶּיהָ : וַיֵּדֵי מִשְׁקַל הַזָּהָב אֲשֶׁר־בָּא לְשְׁלֹמֹה

mer Arabien dieselben Produkte bey, deren Stapelplätze die südlichen Häfen desselben sind. In dieser ausgeschmückten Erzählung sieht man den Anfang der Zaubersagen des Orients über den Suleiman. b, l. Räthsel lösen, gewöhnlich durch ein carmen amoebaeum in Gnomen. — 4. ראה R. 32—34. — 5. Viele Kleider, grosse Opfer gehören zum fürstlichen Reichthum. יסף ἐξ θαντῆς ἐγένετο — 7. res superat famam. — 9. נתן. אהב. Inf. foem. — 12. עשה §. 529. — 13. ξερήια. qua regia erat magnificentia. סנה mit הלך zurückkehren; doch ist der hebräische Ausdruck lebhafter. — 14. Tribut.

בשנה אחת של מאות שלשים ושלש כפר זהב : לבר מאנשי התרים טו
 ומסחר הרכלים וכל מלכי הערב ופחות הארץ : ויעש המלך שלמה 16
 מאתים צנה זהב שחוט של מאות זהב יעלה על הצנה האחרת :
 ושלש מאות מגנים זהב שחוט שלשת מנים זהב יעלה על המגן 17
 האחת ויהנם המלך בית יער הלבנון : ויעש המלך כפא-שן גדול 18
 ניצפהו זהב מופו : של מעלות לכפה וראש עגול לכפה מאחוריו 19
 וידת מזה ומזה אל מקום השבת ושנים אריות עמודים אצל הידות :
 ושנים עשר אריות עמודים שם על שלש המעלות מזה ומזה לא-נעשה כ
 כן לכל ממלכות : וכל פלי משקה המלך שלמה זהב וכל פלי בית- 21
 יער הלבנון זהב סגור אין כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה :
 כי אני חרשית למלך בים עם אני חירם אחת לשלש שנים תבוא 22
 אני חרשית לשאת זהב וכסף שנהבים וקפים ותפיים : ויגדל המלך 23
 שלמה מכל מלכי הארץ לעשר ולחכמה :

וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל-ישראל להמליך אתו : וידבר 14
 אליהם

15. Zölle, Geleit, Geschenke arabischer Häupter und inländischer Großen. Die Grundsteuer erhält der Tempel. Die Könige des Orients sammeln große Schätze, weil die Regierung nichts kostet. — 17. 600 Sicli; §. 522. Ein Goldsekel $3\frac{1}{2}$ Ct., 100 Sekel eine Mine. — 18. Überziehen mit 2 Objekten §. 531. b. — 19. מזה §. 601. utrimque. Löwen cf. Zierrathen an Persepolis. — 21. Zedernhaus, der von Salomo erbaute Pallast. — 22. Theilnahme am phönizischen Handel, theils nach Westeuropa, theils nach den Südländern. Vielleicht zu lesen שן והבנים, Elfenbein und Ebenholz: Ezech. 27, 15.

Theilung und Untergang des Staats. 1. Sichem, zwischen den Bergen Ebal und Garisim, nachher Hauptsitz der Samaritaner, jetzt Naplus (Neapolis). Man sieht, daß diese Versammlung von der Gegenparthey gehalten wurde, welche Salomo's Sohn nur mit einer Kapitulation zum Könige haben wollten und daß Rehabeam dieser aus Mißtrauen mit Strenge dachte. — 14. ילדיו aequales, sodales

אליהם כעצת הילדים לאמר אבי הכביר את-עלכם ואני אסוף על-
 שו עלכם אבי יפר אתכם בשוטים ואני איפר אתכם בעקרבים : ולא-
 שמע המלך אלהים כדחתה סבה מעם יהוה למען הקים את-דברו
 16 אשר דבר יהוה ביד אחיה השילני אל-ירבעם ברגבו : וירא כל-
 ישראל כי לא-שמע המלך אלהים וישבו העם את-המלך דברו לאמר
 מה-לנו חלק ברוד ולא-נחלה בברדשי לאהליהו ישראל עתה ראה
 17 ביתך דוד וילך ישראל לאהלו : ובני ישראל השבים בערי יהודה
 כ וימלך עליהם רחבעם : ויהי כשמע כל-ישראל כי-שב ירבעם
 וישלחו ויקראו אתו אל-העדה וימליכו אתו על-כל-ישראל לא היה
 26 אחרי בית-דוד וולתי שבט-יהודה לבדו : ויאמר ירבעם בלבו עתה
 27 השוב הממלכה לבית-דוד : אם-יעלה והעם הזה לעשות זכחים
 בבית-יהוה בירושלם ושב לב העם הזה אל-ארניהם אל-רחבעם
 28 מלך יהודה והרגני וישבו אל-רחבעם מלך-יהודה : ויועץ המלך
 ויעש שני עגלי זהב ויאמר אלהם רב-לכם מעלות ירושלם הגד
 29 אלהיה ישראל אשר העלוך מארץ מצרים : וישם את-האחד בבית-

sodales, welche an den Luxus des Hofes Salomo's gewöhnt waren. —

15. Ahia. cf. 11, 29. למען, wie im N.T. ὡς ἡγορασμένη; gehört zu dem
 theokratischen Pragmatismus der historischen Bücher des A.T. ob-
 gleich der Prophet übersehen hatte, daß die Trennung des Reichs
 die theokratische Verfassung zerreißen würde. — 16. Wir erkennen
 kein Erbrecht an. אהל. Redensart, wie viele, aus dem Nomaden-
 leben. ראה consule domui tuas. Der Enkel Davids regiere über seinen
 Stamm: nur in der Stamm-Verfassung Erbrecht. — 17. Zu בני das
 folg. עליהם §. 565. — 20. וולתי לא nonnisi. Das ganze Volk stellt
 sich hier dem Stamme Juda (Hause Davids) entgegen: dadurch wird
 Israel die Benennung des nördlichen Reichs. — 27. Am zahlreich-
 sten wallfahrtete man nach Jerusalem zum Laubhüttenfest. — 28.
 עגל, als Symbol der Gottheit (ägyptisch). מ comparativi. — 29. Im
 N. und S. des neuen Staats, beydes schon früher heilige Örter. —

- אל ואת־האֹהֶר נתן בָּדוֹן : וידִי הדִּבֶּר הָיָה לְחַטָּאת וַיִּלְכוּ הָעָם לִפְנֵי
הָאֹהֶר עַד־בָּדוֹן : וַיַּעַשׂ אֶת־בֵּית בְּמוֹת וַיַּעַשׂ כְּהִנִּים מִקְצוֹת הָעָם אֲשֶׁר
לֹא־הָיוּ מִבְּנֵי לֹוֹ :

Aus dem zweyten Buche der Könige.

- בְּשָׁנָה שְׁתִּיתִים עָשָׂרָה לְאַחֵי מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ הוֹשִׁיעַ בֶּן־אֵלָה בְּשָׁמְרוֹן יָז
עַל־יִשְׂרָאֵל הַשָּׁע שְׁנָיִם : וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה רַק לֹא כַמִּלְכִּי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לִפְנָיו : עָלָיו עָלָה שְׁלֹמֹנָאֶסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיְדִי־לוֹ
הוֹשִׁיעַ עֶבֶד וַיֵּשֶׁב לוֹ מִנְחָה : וַיִּמְצָא מֶלֶךְ־אֲשׁוּר בְּהוֹשִׁיעַ קֶשֶׁר אֲשֶׁר
שָׁלַח מִלְּאֲכִים אֶל־מֹוא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְלֹא־הָעֵלָה מִנְחָה לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר
כְּשֶׁנָּה בְּשָׁנָה וַיַּעֲזְרוּהוּ מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיֹּאמְרוּהוּ בֵּית כְּלָא : וַיַּעַל מֶלֶךְ
אֲשׁוּר בְּכָל־הָאָרֶץ וַיַּעַל שְׁמֹרוֹן וַיִּצַּר עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ שָׁנִים : בְּשָׁנָה
הַחֲשִׁיעִית לְהוֹשִׁיעַ לָכַד מֶלֶךְ־אֲשׁוּר אֶת־שְׁמֹרוֹן וַיַּגֵּל אֶת־יִשְׂרָאֵל אֲשֹׁרָה
וַיֵּשֶׁב אוֹתָם בַּחֲלָה וּבְחִבּוֹר נָהָר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדִי :

- בֶּן־שְׁמֹנֶה עָשָׂרָה שָׁנָה יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מֶלֶךְ כָּד
בִּירוּשָׁלַם וְשָׁם אָמוֹ נִחְשָׁתָא בַּת־אֶלְנָתָן מִירוּשָׁלַם : וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי

30. Daraus wurde Abfall vom Jehova. Der neue Kult fand so viel Beyfall, daß man selbst aus der Gegend von Bethel nach Dan reis'te.

1. Samaria, Residenz der Könige von Israel, nördlich von Sichem; seit Herodos Sebaste genannt, jetzt mit dem alten Namen Schamrun. — 5. צור. — 6. גלה. Chalach ist ein Theil von Assyrien, Calacene, nach Adiabene zu; Hulwan in Bagdad. Büschings Asien S. 206. Chaboras, Nebenfluß des Euphrat, Büsch. As. S. 218. Gosan, Gausanitis im Ptolemaeus, zwischen dem Chaboras und Saocora: auch Stadt Gauzania, jetzt Sofian, in Media Atropatene. Dann ערי die übrigen Städte Mediens. Nie kehrten die zerstreuten Israeliten in ihr Vaterland zurück. Sie verbreiteten sich im innern Asien bis ins westliche China; ihre Nachkommen sind noch jetzt in Samarcand etc.

יְהוָה כָּל־אֲשֶׁר-עָשָׂה אָבִיו : בָּעֵת הַהִיא עָלָה עִבְדִּי נִבְכַּדְנֶאצַּר
 11 מֶלֶךְ-בָּבֶל יְרוּשָׁלַם וְחָבָא הָעִיר בַּמָּצוֹר : וַיָּבֹא נִבְכַּדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל
 12 עַל-הָעִיר וַעֲבָדָיו צָרִים עָלֶיהָ : וַיֵּצֵא יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ-יְהוּדָה עַל-מֶלֶךְ
 בָּבֶל הוּא וְאָמֹו וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְסָרִיסָיו וַיִּקַּח אֹתוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל בַּשָּׁנָה
 13 שְׁמֹנֶה לְמָלְכוֹ : וַיֵּצֵא מִשָּׁם אֶת-כָּל-אֲזָצְרוֹת בֵּית יְהוָה וְאֲזָצְרוֹת בֵּית
 הַמֶּלֶךְ וַיִּקְצֹץ אֶת-כָּל-כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל בַּהִיבֵל
 14 יְהוָה כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה : וַהֲגִלָּה אֶת-כָּל-יְרוּשָׁלַם וְאֶת-כָּל-הַשָּׂרִים
 וְאֶת־כָּל-בָּבוֹרֵי הַחֵיל עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים גִּזְלָה וְכָל-הַחֶרֶשׁ וְהַמַּסְגָּר לֹא
 17 נִשְׁאַר וּזְלַת דָּלַת עִם-הָאָרֶץ : וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-מַתְנִיָּה דָּדוּ
 18 תַּחְתָּיו וַיִּסֹּב אֶת-שְׁמוֹ צִדְקִיָּהוּ : בֶּן-עֲשָׂרִים וְאַחַת שָׁנָה צִדְקִיָּהוּ
 בְּמָלְכוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלָךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו חֲמִיטָל בַּת-יִדְמִיָּהוּ
 כ 19 מִלְּבָנָהּ : וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוֹיָקִים : כִּי
 עַל-אֵף יְהוָה הִיטָה בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה עַד-הַשְׁלֹכָה אֹתָם מֵעַל פָּגְיוֹ
 וַיִּמְדֹּר צִדְקִיָּהוּ בַּמֶּלֶךְ בָּבֶל :

כה
 א וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בָעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּא
 נִבְכַּדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל הוּא וְכָל-חֵילוֹ עַל-יְרוּשָׁלַם וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּבְנֶה עָלֶיהָ
 2 חֵיָק סָבִיב : וְחָבָא הָעִיר בַּמָּצוֹר עַד עֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלָךְ צִדְקִיָּהוּ :
 3 4 וַתִּשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיִּחַק הָרֶעִב בָּעִיר וּלֹא-הָיָה לָחֶם לָעָם הָאָרֶץ : וַתִּבָּקַע
 הָעִיר וְכָל-אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הִלְלִיָּה דֶרֶךְ שַׁעַר וּבֵין הַחֲמוֹתִים אֲשֶׁר עַל-

כל-ירושלם. 14. Habakuk und andere. דבר 15. — עלו Kri 10. —
 wird durch das folgende ן näher bestimmt. — 17. h. l. patruus.
 Bey Erhebungen zu Würden wird der Name geändert und gewöhnlich
 ein bedeutungsvoller angenommen. — 18. Kri. חמושל — 4. חמחם
 Doppelmauer. S. 264. — 6. Ribba, ohnweit Chamath (Hamath am
 Orontes) משפט Kriegerecht..

- בן המלך וכשדים על־העיר סביב וילך דרך הערבה : ויודפו חיל־
כשדים אחה המלך וישגו אתו בערכות ירחו וכל־חילו נפצו מעליו :
6 ויחפשו את־המלך ויעלו אתו אל־מלך בבל רב־לחה וידברו אתו משפט :
7 ואת־בני צדקיהו שחטו לעיניו ואת־עיני צדקיהו עור ויאסרוהו בנחשתים
8 ויביאוהו בבר : ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת חשע־
עשרה שנה למלך נבכדנאצר מלך־בבל בא נבוכדנאצר רב־טבחים עבד
9 מלך־בבל ירושלם : וישלח את־בית יהוה ואת־בית המלך ואת־כל־
בתי ירושלם ואת־כל־בית גדול שרף באש : ואת־חומת ירושלם
י סביב נחצו כל־חיל כשדים אשר רב־טבחים : ואת־יתר העם
11 הנשארים בעיר ואת־הנפלים אשר נפלו על־המלך בבל ואת־יתר
12 ההמון הגלה נבוכדנאצר רב־טבחים : ומדלת הארץ השאיר רב־
טבחים לחרמים ולגבים :

9. §. 361, 5. — 10. qui erat (exercitus) principis satellitum.
— 12. Kri יוגבים, von יגב, einer verwandten Form.

IV. Poetische Stücke.

Poesie geht bey allen Völkern der Prosa voraus und die hebräische Sprache gelangte nie zu einer ausgebildeten Prosa: überhaupt steht der Orient zu sehr unter der Herrschaft der Phantasie, als daß er einer ausgebildeten europäischen Prosa fähig werden könnte. Der innere Charakter aller Poesie ist die sinnliche, das Gefühl ansprechende Darstellung der abstrakten Begriffe; der äußere Charakter ist Rhythmus und Metrum. Nun aber müssen alle alten Völker abstrakte und geistige Begriffe durch Bezeichnungen aus analogen, sinnlichen Erscheinungen ausdrücken und Jahrhunderte sind erforderlich, ehe die Darsteller des Geistigen den Ursprung

der abstrakten Bedeutung aus der sinnlichen vergessen. Daher lebt noch alles in der hebräischen Sprache und eine strenge Scheidung zwischen Poesie und Prosa ist noch nicht vorhanden: als letztere sich auszubilden anfang, war die Blüthe der Sprache und des Staats schon vorüber. Daher blieb die Prosa arm; so in Josua, dessen Verfasser aus alten Dichtungen schöpfte, oft Redensarten und Stellen aus denselben mit aufnahm, aber, schon unfähig den Dichtersinn der Vorzeit zu fassen, da mit seinen Zeitgenossen Wunder sah, wo die alte Dichtung natürlich erzählen wollte. So bey der Eroberung Jericho's und bey der Besiegung der Amoriter, vergl. Habacuc IV. vs. Vrb. 11.

Dieser Ursprung der Dichtersprache und der Bezeichnung abstrakter Begriffe machte eine gehäufte Bezeichnung derselben zur Verdeutlichung nothwendig: selbst Cicero mußte so verfahren, weil er noch keine philosophisch gebildete Sprache vorfand. Diese gehäuften, sich gegenseitig näher bestimmenden Bezeichnungen nach Cicero's Manier neben einander zu stellen, erlaubte aber der kurze, leicht-falsliche Rhythmus nicht, mit welchem der äußere Charakter der alten Poesie aller Völker anfängt. So entstand der Parallelismus der Glieder, welchen bey Griechen und Römern die Natur- und Kunstpoesien des Hirtenlebens am treuesten bewahrten und welcher in den lyrischen Stücken der hebräischen Sprache am ausgebildetsten erscheint. Er ist entweder synthetisch oder antithetisch; aber in jedem Falle sich gegenseitig erklärend und näher-bestimmend; daher eine vorzügliche Quelle der Interpretation. Ein zweytes Gesetz der Interpretation ist stete Berücksichtigung der sinnlichen Stammbedeutung. Mochte Alb. Schultens auch hierin in einzelnen Fällen zu weit gehen, so erkannte er hierin doch mit Recht eine charakteristische Eigenthümlichkeit des Orients; die Bahn, welche er betrat, muß gereinigt, verfolgt und geebnet, aber nicht verlassen werden. Zur Metrik erhub sich die hebräische Poesie nicht; wohl zum strengen Numerus der Sätze und zu Assonanzen, theils in den Konsonanten, theils in den Vokalen, dergleichen sich in den Liedern der Edda und in Ossian befinden und aus welchen im Mittelalter der Reim hervorging. Ein Rhythmus

der Strophen zeigt sich in einigen ausgezeichneten Stücken, z. E. Ps. 42. und in dem Schlusse des größten lyrischen Stückes der hebräischen Litteratur (Ps. 103—107).

Eigenthümlich ist der hebräischen Poesie der theokratische Charakter, welcher sich in den meisten Gattungen derselben ausdrückt. Diesen nahm selbst die Gnommen-Poesie an, noch mehr die lyrische durch David, aus schließlich ist er eigen der prophetischen. Nicht bemerklich ist dieser Charakter in den Resten der erotischen Poesie und in der kunstvollen Ausbildung der Gnommen-Poesie zum philosophischen Lehrgedichte im Buche Hiob, welches wahrscheinlich in Idumäa entstand und zur Zeit des Exils durch einen hebräischen Weisen die jetzige Form erhielt. Denn seit Salomo ist eine doppelte Richtung in der geistigen Bildung der Hebräer unverkennbar. Durch die vermehrten Berührungen mit dem Auslande erhob sich ein Theil der Dichter über die beschränkten theokratischen Ansichten: man möchte diese die Schule Salomo's nennen. Diese strebte nach einer allgemeineren philosophischen Bildung. Skeptisch erscheint diese Schule im Koheleth; ausgebildet bis zu einer besonnenen Religions-Philosophie im Buche Hiob. Dieser Zwiespalt in der Volksbildung führte auch nach dem Exile zu dem Widerstreite zwischen Pharisäern und Sadducäern. Erstere sind die orthodoxen Buchstäbler, letztere sind aus der liberalen Parthey hervorgegangen. Doch erst, als durch Jesum eine von Verfassung, Sitten und Örtlichkeiten unabhängige, aus der reinen Menschen-Natur geschöpfte und daher ewige Religions-Lehre offenbart wurde, mußte der pharisäische Mosaismus stürzen.

A. Gnommen-Poesie.

Prov. II. XXXI. 10—31.

בְּנֵי אִשְׁתָּהָ אִמְרֵי וּמַצּוֹתַי תִּצְפֹּן אֲתָךְ : לְחֻקֵּיב לִחְכָמָה, 2 נ

1. DN mit mod. II., §. 475. 5, Ausdruck des sehnlichen Wunsches; daher der Übergang zu der Bedeutung: *utinam*. Cf. *et* mit Optativ. Der Vordersatz wird durch das steigende כִּי aufgenommen und enthält selbst eine Steigerung der Begriffe: So ist auch der Nachsatz (N) doppelt, V. 5 und 9. Es ist der affektvolle Anfang eines Ab-

- 3 אָנף תַּמָּה לִבָּהּ לַחֲבוּנָה : כִּי אִם לִבְיָנָה תִקְרָא לַחֲבוּנָה תִּתֵּן קוֹלָהּ :
- 4 אִם תִּבְקֶשְׁנָה בְּכֶסֶף וּבְמִטְמָנִים תַּחֲפֹשְׁנָה : אִו תִּבִּין יִרְאֵת יְהוָה :
- 6 וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא : כִּי־יִהְיֶה יִתֵּן חֲכָמָה מִפִּי דַעַת וְתִבְנוּנָה :
- 7 8 וְצִפֹּן לַיִּשְׂרָאֵל תִּלְשֶׁה מִגֹּן לְהִלְכִי תָם : לְנֹצֵר אֲרָחוֹת מִשְׁפָּט וְדָרָךְ :
- 9 חֲסִידוֹ יִשְׁמֹר : אִו תִּבִּין צָדֵק וּמִשְׁפָּט וּמִלִּשְׂרִים כָּל־מַעֲגָל־טוֹב :
- 11 כִּי־תָבֹא חֲכָמָה בְּלִבָּהּ וְדַעַת לְנִפְשָׁהּ יִנָּעַם : מִזֹּמָה תִּשְׁמֹר עָלֶיהָ :
- 12 תִּבְנוּנָה תִּנְצֹרְכָה : לְהַצִּילָה מִדָּרָךְ רַע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תַּהֲפֹכֹת :
- 13 14 הַעֲלֹבִים אֲרָחוֹת לִשְׂר לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ־חֹשֶׁךְ : הַשְׂמָחִים לַעֲשׂוֹת רַע יִגְלוּ :
- טו בְּתַהֲפֹכֹת רַע : אֲשֶׁר אֲרָחֲתֵיהֶם עֲקָשִׁים וְגִלּוּיִם בְּמַעֲגָלוֹתָם :
- 16 17 לְהַצִּילָה מֵאִשָּׁה וְדָה מִנְּכָרֶיהָ אִמְרִיהָ הַחֲלִיקָה : הַעֲלֵבָת אֱלֹהִי נַעֲוִיָּה :
- 18 וְאַתָּה־בְּרִית אֱלֹהִים שִׁכְחָה : כִּי שָׁחָה אֶל־מוֹת בֵּיתָהּ וְאֶל־רִפְאִים :

schwitts dieser Gnommen. Sammlung. צפן bestimmt das parallele לִקְחָה
 näher; nach unseren Sprachen als Adverbial-Zusatz. Überhaupt ge-
 wöhne man sich, zum Behuf der Interpretation zwey sich erläuternde
 und ergänzende Parallel-Sätze in Einen probaischen Satz unserer
 Sprache aufzulösen. — 2. ל, §. 544, 2. c., so daß (wie in לאמר) .
 תמה mod. II. nimmt die vorangehende Konstruktion mit ל auf. —
 3. Nach etwas rufen = großs Verlangen haben. — 5. יהוה paral-
 lel mit אלהים, wie die Prosa beyde Namen Gottes (proprium und ap-
 pellativum) neben einander setzt. §. 502. (ידע) דעת zu יראה, daß dem
 Orientalen Weisheit, Verstand und Frömmigkeit im Begriffe untrenn-
 bar sind. — 7. Kri יצפן, als einen Schatz zur treuen Aufbewah-
 rung verbergen. תלשה, ergänzt durch מן, auxilium (arma)
 verum. — 8. Kri חסידו — 9. משפט Gang: der Vorsehung, צדק adjecti-
 ve. מלשרים plur. abstracti: tum optimese habent curricula bonorum.
 Dem denkenden Weisen ist, wie auch mehrere Psalme zeigen, das
 Problem der Theodicee die schwerste Aufgabe. — 10. נעם zu כוא
 benigno excipi hospitio. — 11. נצר stärker als שמר — 12. אש kol-
 lektiv, daher pl. עובים sq. — 14. mod. II. setzt die Konstruktion des
 particip. fert. — 16. Dann bist du gegen Verführung zur
 Abgötterey (Buhlerey, als Bundesbruch) gesichert. אמריה §. 679. 1.
 חלק bezieht sich auf den verführerischen, sinnlichen Kult. — 17.
 נעורה, Israel in der Wüste. 5 M. 32. 10 sq. — 18. שחה sidit, depri-

- מִגְלִיתֶיהָ : כֹּל-בָּאֵיהָ לֹא יִשְׁכּוּן וְלֹא יִשְׁנֶה אֲרָחוֹת חַיִּים : לְמַעַן כ 19
 אֶל בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאֲרָחוֹת צְדִיקִים תִּשְׁמֹר : כִּי-יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ-אָרֶץ 21
 וְחַיִּים יִתְּרוּ בָהּ : וְרָשָׁעִים מֵאֶרֶץ יִכְרְתוּ וּבִגְדִים יִפְחוּ מִמֶּנָּה : 22
 אֶשֶׁת-חַיִּל מִי יִמְצָא וְרוּחַ מִפְּנִינִים מִכְרֶהָ : בְּטַח בָּהּ לֵב לֹא 11
 בַּעֲלָהּ וְלִלָּל לֹא יִחְסֹר : גְּמַלְתָּהּ טוֹב וְלֹא-רָע כֹּל יְמֵי חַיֶּיהָ : 12
 רָחֵם צֶמֶד וּפְשָׁתִים וְהַעֲשֵׂה בְחֶפְזָן כְּפִירָה : הִיתָה בְּאֵנוֹת מוֹחֵר 13 14
 מִמְּרוֹק תָּבִיא לַחֲמֹה : וְתִקֵּם בְּעוֹד לַיְלָה וְתִתֵּן מֶרֶץ לְבִיתָהּ וְחֵק טו 15
 לַעֲרֻתָּהּ : זִמְמָה שָׂדֶה וְתִקְחֶהּ מִפְּרִי כְּפִיר נֹטֵעַ בָּרֶם : חֲגִרָה 16 17
 בְּעוֹ מִתְּנִיָּה וְהִאֲמִץ וְרוּעֲתֶיהָ : מַעֲמֹד כִּי-טוֹב סָחָה לֹא-יִכְבֶּדָה 18
 כָּלִיל גִּדְּהָ : יְדִידָהּ שְׁלֵחָה בְּפִישׁוֹר וּכְפִירָה תִּמְכּוּ כָלָה : כִּפְּהָ פִרְשָׁה כ 19
 לַעֲשֵׂה וְיָדֶיהָ שְׁלֵחָה לְאֲבִיוֹן : לֹא-תִירָא לְבִיתָהּ מִשָּׁלֵג כִּי כָל-בֵּיתָהּ 21
 לִבָּשׁ שָׁנִים : מִרְבָּרִים עֲשֵׂתָהּ-לָהּ שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה : נֹדַע 22 23
 בְּשָׂעִים בַּעֲלָהּ בְּשִׁבְתּוֹ עִם-וִקְנֵי-אָרֶץ : מְדִין עֲשֵׂתָהּ וְהִמְכֹּר וְחֲנֹר 24

mitur. — 19. intrare in hospitium scorti. — 21. mit שכן יתר, sicher in Zelten wohnen: aus dem Nomaden-Leben. ארץ Palästina. נסה = סחה h. l. intransitiv.

Lob einer guten Hausfrau. Das Gesetz hatte Polygamie nicht verboten; dafs aber dennoch Monogamie, die Quelle vieler Tugenden, bey den Juden herrschend wurde, beweis't die Vorzüge ihres Gesetzes. Die Verse dieses Lehrgedichts sind zur Erleichterung des Memorirens alphabetisch geordnet. — 10. ו hebt das folgende Wort hervor. מצא nanciscitur, obvenit: Prüfung vor der Wahl der Frau findet im Orient nicht Statt (בתולה עלמה). רחק schwer zu kaufen opp. קרב — 11. ללל, lucrum undique conquisitum, erklärt das בטח. — 12. לא §. 596. — 13. ו und dann, cf. §. 477. — 15. מרץ, zu זוק, pensum summa lana carptum: so נערות בית Ein Begriff. — 16. Kri. נטעה. Infinit. absolut. §. 488. Ausdruck des Gedankens, der ihre Seele erfüllt. לקח kaufen. וממה mente praecipit agrum ex lanificii luero comparandum. — 18. Kri. כלילה. Lampas non extinguitur, Sprüchwort von ununterbrochener Thätigkeit. — 23. שער forum. Divitias sequuntur honores. — 24. Sindone wurden von den

- כה 26 נחנה לפנינו : עזרהדר לבושה ותשחק ליום אחרון : פיה פתחה
 27 בחכמה ותורת חסד על לשונה : צופיה הילכות ביתה ולחם עצלות
 28 29 לא תאכל : כמו בניה ויאשרה בעלה ויהללה : רבות בנות עשו
 ל היל ואם עליה על כלנה : שקר החן והבל היפי אשה יראת יהוה
 31 היא תהלל : תגדלה מפני ידיה ויהללה בשערים מעשירה :

Phöniziern den ägyptischen Priestern verkauft. — 25. לכש (indui) Bezeichnung der Eigenschaft, welche man ganz besitzt. אחרון dies fatalis. Maior est, quam cui possit fortuna nocere. — 27. צפה §. 282. 378. Sie vereinigt Güte mit Ernst, indem sie auf stete Thätigkeit dringt. — 28. קום incolumem esse, florere. Splendor mariti et filiorum in causa est, cur celebretur. — 29. 30. „Von dir allein gilt, was man sonst von dem Besitze vieler schönen Töchter erwartet, daß sie dem Hause Reichthum und Ehre verschaffen:“ denn der Fleiß einer frommen, klugen Frau ist eine sicherere Quelle des Wohlstandes, als Schönheit. — 31. מעשירה erklärt durch פרי. Der Dichter fordert auf, die Vorzüge einer guten Hausfrau anzuerkennen und zu preisen, weil der Orient zur Geringschätzung des weiblichen Geschlechts geneigt ist.

B. Psalmen.

Psalmen (ψάλλοι, ψάλλματα) bezeichnet ein mit Begleitung eines Saiteninstrumentes vorgetragenes Lied; also lyrische Poesie. Schon vor David hatte das Volk historische, Krieger- und Siegeslieder und von Moses selbst einige Lieder im theokratischen Geiste: allein erst David gab dieser Gattung der Dichtkunst das eigenthümliche Gepräge, welches sie bis zum Untergang der hebräischen Sprache, als einer lebenden, (300 a. c.) beybehielt. David vervollkommnete auch die musikalische Begleitung (s. Forkels Geschichte der Musik, Th. 1.) durch die Propheten-Schulen entstand ein Wettstreit in dieser Gattung. Die ächten davidischen Lieder haben noch einen sehr einfachen Gang, welcher der Typus der Gattung wurde. Der trüben Klage über Unglück folgt Erhebung des Gemüths zum Vertrauen auf Gott; dann schließt

der Psalm mit dem Ausdruck der festen Hoffnung einer besseren Zukunft durch den Schutz des Allmächtigen. In so fern dieser Gedankengang eine Anwendung des mosaischen Fluchs und Segens auf einen gegebenen Fall enthält, kann man alle davidischen Psalme messianisch nennen. — Höher ist der lyrische Schwung in den Psalmen der folgenden Dichter, besonders des Assaph und der Korachiten: unter Salomo entstand auch eine Hofpoesie, welche Erwartungen des höchsten Glücks noch in einer Zeit ausdrückt, wo schon der Grund zum Schwinden der theokratischen Blüthe gelegt war. Doch blieben die Psalme der Stolz und der Ruhm der Hebräer auch in und nach dem Exil: die vortrefflichen Psalme des ersten Jahrhunderts nach Cyrus beweisen, daß das frische Leben der hebräischen Sprache nicht schon im Exil aufhörte. — Sammlungen der Psalme zum Behuf des öffentlichen Kultus fangen kurz nach David an; durch Nachträge vervollständigt wurden diese Sammlungen zur Zeit des zweyten Tempels, welcher die Sitte, Psalmen öffentlich vorzutragen, wohl erneuern, aber nicht zuerst einführen konnte. Daß in dem großen Zeitraume zwischen der Zerstörung des zweyten Tempels und der Feststellung unsers Textes durch die Masorethen durch das Aufhören des Tempeldienstes die den Psalmen vorgesetzten musikalischen Bezeichnungen theils korrumpirt, theils unverständlich geworden sind, ist nicht zu verwundern: verstehen wir doch auch nicht mehr die musikalischen Bezeichnungen in den Liedern der Meistersänger! — Um die allmähliche Ausbildung dieser Gattung der Poesie kennen zu lernen, wählen wir zur Interpretation Psalme aus 5 Perioden: 1) von David Ps. 3. 6. 15. 29. 2) von den Korachiten und Assaph. Ps. 42. 43. 46. 50. 3) Psalmen der Salomonischen Hofpoesie, Ps. 2. 45. 72. 4) aus dem Exil Ps. 137. 139. 5) nach dem Exil. Ps. 104. 107.

מִזְמוֹר לְדָוִד בְּכִרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבִשָּׁלוֹם בְּנֹו : יְהוָה מֶה-רַבּוֹ צָרִי אֲנִי
 רַבִּים קָמִים עָלַי : רַבִּים אֲמָרִים לְנַפְשִׁי אֵין יְשׁוּעָתָה לֹו בְּאֱלֹהִים

Ps. III. 1. Überschrift aus der Zeit des zweyten Tempels zum Behuf der Erklärung in den Synagogen. 5 §: 615. 2. — 2. 3. Ausdruck

- ה 4 מְלִירָה : וְאַתָּה יְהוָה מִן פְּעָרֵי כְבוֹדִי וּמִרִים רֹאשִׁי : קוֹלִי אֶל־יְהוָה
 6 אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע נִי מִדֶּר קִרְשׁוֹ מְלִירָה : אֲנִי שָׁכַכְתִּי וְאִשְׁנָה הִקְצֹאתִי בִּי
 8 7 יְהוָה יִסְמְכֵנִי : לֹא־אִירָא מִרִבּוֹת עִם אִשָּׁר סָבִיב שְׁתוֹ עָלַי : קוֹמָה
 יְהוָה וְהוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִרְהֻבֶיךָ אֶת־כָּל־אֹיְבֵי לִחֵי שְׁנֵי רָשָׁעִים שִׁפְרָתָה :
 9 לִיהוָה הִלְשָׁעָה עַל־עַמֶּךָ בִּרְכַתְךָ מְלִירָה :
 א 2 לְמַנְצָה בְּנִינֹת עַל־הַשְׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד : יְהוָה אֵל־בְּאֶפֶק
 3 תִּזְכִּיתֵנִי וְאֵל־בְּחַמְתְּךָ תִּסְפְּרֵנִי : חָנְנִי יְהוָה בִּי אִמְלֵל אֲנִי רַפְּאֵנִי
 4 יְהוָה בִּי גִבְהָלוּ עֲצָמֵי : וּנְפָשִׁי גִבְהָלָה מֵאֵד וְאַתָּה יְהוָה עַד־מָתִי :
 ה 6 שׁוּבָה יְהוָה חֲלָצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חֲסֶדְךָ : בִּי אֵין בְּמֹת וְכֶרֶךְ
 7 בְּשָׁאוֹל מִי יוֹדֶה־לָּךְ : יִגְעָתִי וּבְאַנְחֹתִי אֲשַׁחֶה כָּל־לַיְלָה מִפְּתֵי בִדְמָעָתִי
 9 8 עֲרֹשִׁי אִמְסֶה : עֲשָׂשָׁה מִכֶּעַם עֵינֵי עֲתָקָה בְּכָל־צוּרָרִי : סוֹרֹד מִמֶּנִּי

der Noth, 4—7. des Vertrauens auf Gott, 8. 9. der gewissen Hülfe. — 5. §. 548. d. Empörer, welche mich hart bedrängen. — 4. Dichterform, §. 255., des Rhythmus wegen; daher §. 53. b. — 1 und dennoch. §. 591. 1. 2. zu Macht und Ansehn erheben. — 5. §. 527. (Nichts zu suppliren) קרא §. 473. c. (So oft ich) הר קרשו §. 514. — 6. „Daher lege ich mich nieder (§. 472. 2.) und erwache dann nach einem ruhigen Schlafe.“ סָכַךְ. Der ersten drohenden Gefahr war David durch Absaloms Nachlässigkeit entgangen. — 7. scl. מחנה שתי — 8. קום, als Interjection-Aufruf zur Schlacht S. 588. רשע Empörer gegen Johova.

Ps. VI. Bitte um Errettung aus einer schweren Krankheit. Krankheiten sind Strafen Gottes. Die tiefe Empfindung dieses Ps. verlegt ihn gleichfalls in die Zeit der Empörung des Sohnes: eine Krankheit hinderte den David an der Verfolgung des Feindes. 2. — 3. castigare verbiß stärker יער חמה — 4. אצל §. 211. — 5. Quousque! Apo- siopeses des Affekts: scl. תאחר (zögert deine Hülfe) — 6. adverbial. zu חלץ; opp. כול zu שוב V. 11. — 7. „Wenn ich sterbe kann mein Gesang dich nicht mehr preisen.“ Dichter sind Lieblinge der Götter (cf. Horaz.) Im Scheol sind nur Schatten (cf. Homer.) — 8. מסם = מסם. — 9. פעל. Urheber der Empörung.

- כל-פעלי און בן-שמע יהוה קול בכי: שמע יהוה תחנוני יהוה י
 תפילתי יקח: יבשו ויבהלו מאד כל-אבני ישובו יבשו רגע: 11
 מזמור לדוד יהוה מי-יגור באהלך מי-ישכן בך קדשה: טו
 הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו: לא-רגל-על-לשנו לא- 2
 עשה לרעהו רעה וחרפה לא-נשא על-קרבו נבוה ופעניו נמאם ואח 4
 יראי יהוה יכבד נשבע להרע ולא ימיר: בספון לא-נתן בנשק ושחר 5
 על-נקי לא לקח עשה-אלה לא ימוט לעולם:
 מזמור לדוד הבו ליהוה בני אלים הבו ליהוה כבוד ועו: הבו א 2
 ליהוה כבוד שמו השתחוו ליהוה בהדרת-קדש: קול יהוה על- 3
 המים אלה-כבוד הרעים יהוה על-מים רפים: קול-יהוה בפח קול 4
 יהוה בהדר: קול יהוה שפר ארום וישפר יהוה את-ארוי הלבנון: 5
 וירקדם כמו-עגל לבנון ושריון כמו בן-ראמים: קול-יהוה חצב 6 7

Ps. XV. Bild eines würdigen Priesters; ein schönes Denkmal der moralischen Würde der mosaischen Verfassung. 1. גור *πάροικον εἶναι*. כאהלך. Es ist also von Priestern die Rede. (Alle Christen גרים, deren *πολιτεία* der Himmel ist). — 2. דבר §. 523. להרע, dessen Gedanken אמת sind. — 3. רגל mit 1) zortreten auf der Erde. 2) *rumoribus conculcare*; Objekt ist רעהו. Dem Berufe der Priester, welche die Gesetze auslegten und Recht sprachen, war die Neigung, anderer Fehler auszuspähen, besonders nachtheilig: (cf. ברגלים) daher עשה רעה Erfolg. — 4. Particip. Ni. contemnendus. להרע. Locutio plena Lev. 5. 4. Man schwört, sich selbst ein Leides zu thun (durch Fasten etc.) wenn man andern nicht dieß oder jenes leiste; daher Bezeichnung eines unbesonnenen, übereilten oder uns nachtheiligen Schwurs. Auch einen solchen Schwur soll ein Priester erfüllen. — 5. Priester als Richter. Exod. 22. 24.

Ps. XXIX. Jehova als Donnergott. Jeder Donner ist ein קול הבו §. 451. — Parallelism. durch Trennung des Objekts vom Verbum. בני-אלים. Im Zeitalter Davids bestand noch der Glaube an Elohim als Untergötter: hier als *coelites* gedacht. — 4. ב §. 545. b. Der Blitz läßt einen Blick in die Glanzwohnung Gottes thun (שכינה) Himmels-Ozean. Gen. 1 und 6. — 5, 1 so

8 9 קול יהוה יחיל מדבר יחיל יהוה מדבר קול : קול
יהוה יחלל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כלו אמר כבוד : יהוה
11 למבול יושב וישוב יהוה מלך לעולם : יהוה עו לעמו יתן יהוה ויברך
את-עמו בשלום :

מב למנצח משכיל לבגד-רח : כאיל תעלג על-אפיקרמים בן נפשי
3 תעלג אלה אלהים : צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבות
4 ואראה פני אלהים : היתה-לי דמעת לחם יומם ולילה באמר
ה אלי כל-היום איה אלהיך : אלה אוכרה ואשפכה עלי נפשי כי
אעבר בסף אדום עד-בית אלהים בקול-רנה ותודה המון חוגג :
6 מדהתמהוהו נפשי ותהמי עלי הוחלי לאלהים כי-עוד אודנו ישועות

da fs. S. 540, cf. v. 10. — 7. fulmina trisulca. — 8. קול zu הרבר, die große Wüste südlich von Palästina, im peträischen Arabien. Libanon nördlich; also erschüttert Gott כל-הארץ — 9. parturire facit cervas; besser, des parallelism. wegen, אילות, tremiscere facit quercus. מבר verkündet gebietend. — 10. iudicis et regia. מבר Himmels-Ozean. „Gott könnte durch eine neue Sündfluth die Erde vernichten; aber er ist gnädig; befruchtender Regen bereichert das Land“ — 11. ב. §. 545. 3.

Ps. XLII. XLIII. Ein Gesang. Aus V. 1. 4. 5. 7. 10. geht hervor, daß der Verfasser ein frommer Priester ist, der während Absaloms Empörung jenseits des Jordans gefangen gehalten wurde, und in dieser Elegie die Sehnsucht ausdrückt, Gott wieder beym Tempel zu verehren. Stärke der Sprache, Mannigfaltigkeit der Bilder und Schönheit des Rhythmus zeichnen dies Stück aus. Es enthält 3 Stanzas mit einem Refrain, welcher die Hoffnung auf Gott ausdrückt. Cf. 2 Sam. 15. 23. sq. 17. 22. sq. — 3. Niph. (§. 178.) h. 1. von dem gemeinschaftlichen Besuchen des Tempels bey hohen Festen, daher mit Objekt. Exod. 23. 27.; 34. 24. — 4. אמר §. 558. אלהיך, wie Ps. 3. 6. — אלה, im Affekt, ohne א, daher mod. II. נפשי ich werde in Thränen aufgelöst. אעבר Optativ. עבר insbes. vom Übergange über den Jordan. על §. 548. אדום Hithp. §. 105 : wohl als Piel zu punktiren: lente du cam pompam feriale. Priester führen den Zug. — 6. muß wie V. 12 und 43, 5. schließen; also פניו ואודו, als affekt-

פָּנָיו : אֱלֹהֵי עַלִי נִפְשִׁי תִשְׁתַּחֲוֶה עַל־כֵּן אֶזְכְּרֶךָ מֵאֶרֶץ יִרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים 7
 מִהַר מִצְעַר : תְּהוֹם־אֵל־תְּהוֹם קֹדֶרֶת לְקוֹל צְנֹרִיקָה כָּל־מִשְׁבְּרֶךָ וְגִלְיָה 8
 עַלִי עָבְרוּ : יוֹמָם וַיֵּצֵא יְהוָה וְחֶסֶדּוֹ וּבְלִילָהּ שִׁירָה עָמִי תִפְלֶה לֹאֵל 9
 חַיִּי : אֹמְרָה לֹאֵל סִלְעִי לָמָּה שָׁכַחְתָּנִי לָמָּה קָדַר אֵלֶךְ בְּלִחְץ אוֹיֵב : 10
 בְּרִצְחִי וּבְעֲצוֹתַי חֲרַפּוֹנִי צוֹרְרִי בְּאִמְרָם אֵלַי כָּל־הַיּוֹם אֵיךְ אֱלֹהִיקָה : 11
 מִהַ תִּשְׁתַּחֲוֶה וְנִפְשִׁי וּמִהַ תִּהְיֶה עָלַי חוֹחִילִי לְאֱלֹהִים כִּי־עוֹד אֹדְגֶנּוּ 12
 יִשְׁעֶת פָּנָי וְאֱלֹהֵי :

שִׁפְטֵנִי אֱלֹהִים וְרִיבָה רִיבִי מִנּוֹי לֹא־חֲסִיד מֵאִישׁ מִרְמָה וְעוֹלָה מִן 1
 תִּפְלִטֵנִי : כִּי־אֵתָה וְאֱלֹהֵי מַעֲדִי לָמָּה וְנִחַחְתָּנִי לָמָּה קָדַר אֶתְהַלֵּךְ 2
 בְּלִחְץ אוֹיֵב : שְׁלַח־אוֹרְךָ וְאִמְתָּךְ הִמָּה יִנְחֹנֵנִי וְכִיאוּנִי אֶל־הַר־קֹדֶשְׁךָ 3
 וְאֶל־מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ : וְאִבּוֹאָה וְאֶל־מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים אֶל־אֵל שְׁמִיחַת גִּילִי 4
 וְאוֹרְךָ בְּכִנּוּר אֱלֹהִים אֱלֹהֵי : מִהַ תִּשְׁתַּחֲוֶה וְנִפְשִׁי וּמִהַ תִּהְיֶה עָלַי 5
 חוֹחִילִי לְאֱלֹהִים כִּי־עוֹד אֹדְגֶנּוּ יִשְׁעֶת פָּנָי וְאֱלֹהֵי :

לְמַנְצָה לְבִנֵי־קֶרֶחַ עַל־עֲלָמוֹת שִׁיר : אֱלֹהִים לָנוּ מִחֲסֶה וְעוֹ 6
 מִן 2 א

voller Schlufs: „tu salus mea et vere mihi Deus.“ — 7. Hermon, an den Quellen des Jordans, bis Damascus: der Antilibanon. Plur. cf. Alpes etc. מצער der Libanon ist niedriger, als der Antilibanon. — 8. Die Schilderung der Seelenleiden fängt wieder an. Fluthen sind dem Orient auch ein Bild des Unglücks, da mit der Regenzeit auch die sichersten Thäler gefahrvoll werden. Der Dichter vergleicht seinen Gemüthszustand mit der Angst, womit der Reisende gegen angeschwollene Bergströme (torrentes) kämpft: die Erwähnung der Gebürge leitete ihn auf dieses Bild. „Doch,“ V. 9, „er baut auf Gottes Gnade.“ — 10. לחץ, aus V. 4. — 11. כ, bis zur gänzlichen Zerknirschung des Gemüths. — Ps. 43. Gottes richtende und rächende Vorsehung wird angerufen. לא §. 596. — 3. אמת adjective: lucem veram, vere divinam.

Ps. XLVI. Siegeslied nach Entfernung der Assyrier: aus Hiskiae Zeit. 2. נמצא mod. II. im Relativ-Satz. מאד intensitatem

- 3 עוֹרָה בְּצִלּוֹת נִמְצָא מָאֵד : עֲלֵכֶן לֹא־נִירָא בְּהִמִּיר אֶרֶץ וּבְמוֹט הָרִים
 4 בְּלֵב יָמִים : יְהוּמוּ יַחֲמְרוּ מִיָּמִיו יִרְעֹשׁ-הָרִים בְּנִאֲוֹתוֹ סֵלָה : נִהַר
 6 פִּלְגֵּיו יִשְׁמָחוּ עִיר-אֱלֹהִים קִדְשׁ מִשְׁכְּנִי עֲלִיוֹן & אֱלֹהִים בְּקִרְבָּהּ בֵּל
 7 תִּמוֹט יַעֲזֹרָה אֱלֹהִים לִפְנוֹת בָּקָר : הָמוּ גִוִּים מָטוּ מִמַּלְכוֹת נָתַן
 8 בְּקִלּוֹ תִּמוּג אֶרֶץ : יְהוָה צִבְאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה :
 9 לָכֵן חָזוּ מִכַּעֲלוֹת יְהוָה אֲשֶׁר-שָׁם שָׁמוֹת בְּאֶרֶץ : מִשְׁבִּית מַלְחָמוֹר
 11 עַד-קֶצֶה הָאֶרֶץ קֶשֶׁת יִשְׁבֵּר וְקֶעֶץ חֲנִית עֲגִלוֹת יִשְׁלַח בְּאֵשׁ : הִרְפוּ
 12 וְדַעוּ כִּרְאֲנֵכִי אֱלֹהִים אֲרוֹם בְּגוֹיִם אֲרוֹם בְּאֶרֶץ : יְהוָה צִבְאוֹת עֲמָנוּ
 מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה :

- נ * מִזְמוֹר לְאַסָּף אֱלֹהִים יְהוָה דָּבָר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמּוֹרַח-שֶׁמֶשׁ
 2 3 עַד-מִבְּאוֹ : מִצִּיּוֹן מִכְּלָל-יָפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ : יְבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאֶרֶץ

= in quas incidimus maximas. — 3. לֵב, medium כ auf die Frage: Wohin? „Erschüttern bis zum Stürzen ins Meer.“ — 4. tumultus bellicus. מִיָּמוּ. Das Suffixum dem Sinne nach auf den Feind zu beziehen. נִאֲוָה, ergänzende Parallel zu מִיָּמוּ, fluctus decumanus, fastus maris. — 5. Suffix. ו auf den vorangehenden Casus absolutus. §. 564. den feindlichen Strömen wird das ruhige, in Kanäle getheilte Wasser, als ein Bild des Glücks (Ps. 1.) entgegengesetzt; die Ruhe in Jerusalem dem Sturme aufserhalb. §. 506. — 6. לִפְנוֹת בָּקָר primo mane; Proverbial = „Ehe man es sich versieht.“ — 7. Das zerstörende Vorrücken der Assyrier. „Obgleich“ würde nach der Verständessprache nicht fehlen; allein das aufgeregte Gefühl und deshalb auch die Dichtersprache verschmätzt die Konjunktionen, selbst wenn der Sprachreichtum sie ihr darbietet. So ist V. 8. adversativ (Aber) — 9. Im Orient werden Städte schneller zerstört und aufgebaut, als bey uns. Cf. In Rennels memoires of — Hindostan über die Hauptstädte Bengalens. — 11. בארץ in Palästina, opp. גוֹיִם „als allmächtiger Gott anerkannt werden.“

Ps. L. Gott will nicht durch Opfer, sondern durch Tugend verehrt werden. 1. Gott erscheint als Richter; ein öffentliches Gericht wird zusammengerufen (nach oriental. Sitte.) — 2. מִכְּבֹד „Der vollkommenste Glanz.“ Gott im Lichtglanz als das schönste Wesen gedacht. — 3. שֶׁמֶשׁ feemin. impersonal. Von der

יְהוָה אֵשׁ-לִפְנֵי הָאֵבֶל וּמִכִּבּוּי נִשְׁעָרָה מֵאֵד : יִקְרָא אֱלֹהִים 4
 מֵעַל וְאֵלֶּהָ אֶרֶץ לָדִין עִמּוֹ : אִסְפְּרֶלִי הַסִּדִּי כְּרַחֲמֵי בְרִיתִי עַל-רֹבֶחַ : ה
 וַיִּגִּדּוּ שָׁמַיִם צִדְקוֹ כִּי-אֱלֹהִים שֹׁפֵט הוּא סֵלָה : שְׁמָעָה עִמִּי 6 7
 וְאֶבְרָהָ יִשְׂרָאֵל וְאֶעֱרֹדָה בָּךְ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי : לֹא עַל-וִבְחֶיךָ 8
 אוֹכִיחֶךָ וְעוֹלָתֶיךָ לִגְדֹּר תָּמִיד : לֹא-אָקַח מִבֵּיתֶךָ כָּר מִמִּכְלָאֲתֶיךָ 9
 עֲתוּדִים : כִּרְלִי כָל-דִּיתוֹתַי בְּחִמּוֹת בְּתִרְרַאֲלֶיךָ : יִדְעָתִי כָר- 11
 עוֹף הָרִים וְיוֹי שְׂרֵי עֲמָדִי : אִם-אֶרְעֵב לֹא-אֶמַּר לָךְ כִּרְלִי תִבְלֵ 12
 וּמִלֵּאָה : הָאוֹכֵל בִּשְׂרֵי אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אֲשַׁחֶה : זָבַח לָאֱלֹהִים 13 14
 תוֹרָה וְשָׁלֵם לְעֵלְיוֹן נִדְרֶיךָ : וְקִרְאֵנִי בְּיוֹם צָרָה אֲחַלֶּצֶךָ וּתְכַבְּדֵנִי : טו
 וְלִרְשָׁעִי אֶמַּר אֱלֹהִים מִהֲלֶךְ לִסְפָּר חֲקֵי וְהִשָּׂא בְרִיתִי עַל-רַפְּיָה : וְאַתָּה 16 17
 שָׁנֵאתָ מוֹסֵר וְהִשְׁלַח דִּבְרֵי אַחֲרֶיךָ : אִם-יִרְאֶיךָ גִּבּוֹר וְתִרְץ עִמּוֹ וְעִם 18
 מְנַאֲפִים חֲלָקָה : פִּיד שְׁלַחַת בְּרָעָה וּלְשׁוֹנָה תִּצְמִיד מְרֵמָה : תִּשָּׁב כ 19
 בְּאַחֲרֶיךָ תִּדְבֵּר בְּבוֹן-אִמָּה תִּתֵּן-דָּפִי : אֵלֶּה עֲשִׂיתָ וְהִחַרְשָׁתִּי דְמוּת 21
 הַיּוֹת-אֶהְיֶה כְמוֹךָ אוֹכִיחֶךָ וְאֶעֱרֹכָה לְעִינֶיךָ : בִּינוּ-נָא זֹאת שְׁכֻחֲךָ 22
 אֱלֹהֵי

Lichthülle Gottes gehen Blitze und Gewitter aus (fit fragor) — 4. Gerichtszeugen. — 5. על §. 548. δ. *nón sine*. — 7. *verstärkt* durch עוד (*διαμαρτύρεσθαι*), *obtestari*. — 8. *Relativ-Satz*. — 10. *חיוו*, aus der alten Sprache, Gen. 1. — 11. *ידע* sorgen für. — 14. Über *שלמים* und *זבח תורה* s. 3 M. c. 3. und 7. mit letzterem sind die *נדרים* verbunden. Aber h. l. soll *תורה* selbst das *זבח* seyn. *Stände im Text*: *זבח תורה* so wäre das äußere Opfer bezeichnet: hier ist aber die Gesinnung gemeint, welche diesem Opfer zum Grunde liegen soll; also: Gott als Wohlthäter anzuerkennen = Liebe zu Gott. Cf. im N. T. „Opfert eure Leiber etc. Eben so ist h. l. *שלם* im moralischen Sinne genommen. Daher folgt 1 der begleitenden Handlung und des Erfolges. — 16. *ספֿר*. Genaue Kenntniss des positiven Gesetzes, womit auch die Phariseer im N. T. sich viel wissen. — 18. *סִימָן* *συμβολή*. — 19. *שלח* *laxatis* habenis effudisti in malum. — 20. *sedere* insidiantis. — 21. *causae capita* disponere. — 22. *אין מציל* *adverbial*. unrettbar. Ps.

23 אֱלֹהִים פֶּן־אֲמַרְךָ וְאֵין מַצִּיל : זָכַח הוֹדָה יִכְבְּדֵנִי וְשֵׁם דָּרְךָ אֲרַאנִי
בַּיָּשָׁע אֱלֹהִים :

2 אֲנִי לָמָּה רָגַשׁוּ גֹיִם וְלֹא־אִמִּים יִהְיוּ־רִיק : יִתְיַצְבוּ מַלְכֵי־אֶרֶץ
3 וְרוֹזְנִים נֹסְדוּ־יָחַד עַל־יְהוָה וְעַל־מְשִׁיחוֹ : גִּנְתָּקָה אֶת־מוֹסְרוֹתֵינוּ
4 וְנִשְׁלִיכָהּ מִפְּנֵינוּ עֲבָתֵינוּ : יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׁחַק אֶרְצִי וְלַעַג־לָמוֹ :
5 אֲנִי יִדְבֹּר אֵלֵינוּ בְּאָפוֹ וּבִבְחֹרֹנוּ יִבְהַלְמוּ : וְאֲנִי נִסְכְּתִי מִלִּפְנֵי עַל־
6 צִיּוֹן הַר־קֹדֶשׁ : אֲסַפְּרָה אֶל־חֵק יְהוָה אֲמַר אֵלֵי בְנֵי אֲהָה אֲנִי
7 הַיּוֹם יִלְדִּיתִּיךָ : שָׂאֵל מִפִּי וְאַתָּה גֹיִם נַחֲלֹתֶיךָ וְאַחֲזֹתֶיךָ אֶפְסֵר־אֶרֶץ :
8 י הָרַעַם בַּשָּׁבֶט בְּרֹל כִּכְלִי יוֹצֵר תִּנְפָצִים : וְעַתָּה מַלְכִּים הַשְׁכִּילוּ הַחֲסִידִים
9 י11 12 שִׁפְטֵי אֶרֶץ : עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה בִּירָאָה וְגִילוּ בְרַעְדָּה : נִשְׁקוּ־בַר
פֶּן־יֵאָנֶה וְתֹאכְדוּ דָרְךָ כִּי־יִבְעַר כְּמַעַט אָפוֹ אֲשֶׁר־יִכְלֵה כָּל־חוֹסֵי בּוֹ :

Ps. II. Feyer der Thronbesteigung Salomos. — Außer dem allgemeinen messianischen Charakter aller davidischen Psalme (siehe Einleitung), erhielten diejenigen Psalme, welche Großes u. Herrliches aus der Blüthezeit des hebräischen Volks schilderten, späterhin noch eine besondere Beziehung auf die Person des Messias, weil durch diesen ein zweytes goldenes Zeitalter der Nation herhegeführt wird: cf. ad Ps. 72. deshalb wurde dieser Psalm zur Zeit des zweiten Tempels an die Spitze aller Ps. gesetzt u. Ps. 72. machte den Schluß der älteren Sammlung. Der (jetzige) erste Psalm ist ein προοίμιον des Psalmbuchs. רָגַשׁ von aufgeregten Leidenschaften, welche zum הָגָה (consilia coquere) führen; aber diese consilia sind (ריק) irrita. גֹיִם die von David besiegten Völker, welche V. 3. redend eingeführt werden. — 4. Antwort des Dichters. לָמוֹ Dichter-Form §. 311. S. 177. 365. Gesenius Lehrgebäude S. 216. 221. — 5. אֲנִי deinceps, εὐθεὺς — 6. Gott spricht. וְאֲנִי Equidem §. 593. 564. S. 652. 3. — 7. מִסֵּר weiter entwickeln das (dem Nathan) gegebene Orakel. אֵל secundum. 2 Sam. 7. 12. אֲנִי eigentlich dem Nathan, aber der Prophetenstand ist Ein Ganzes. יִלֵּךְ §. 155. 342. — 8. מִמֶּנִּי eigentlich: von Gott. Die Propheten identifiziren sich in der Sprache mit Gott, dessen interpretes sie sind. אֶרֶץ δακνόμενη — 10. Anrede an die sich empörenden Könige. „Bleibt dem Salomo gehorsam“ גִּיל parallel עֲבַד כְּמַעַט brevi. — 12. בָּרַךְ אֲבִיךָ §. 527. S. 586. S. 578.

- לְמוֹנֵצָה עַל־שָׁשִׁים לִבְנֵי־קָרָח מְשָׁכִיל שִׁיר יִידִית : רָחַשׁ לִבּוֹ אֶמֶת
 דָּבָר טוֹב אָמַר אָנִי מַעֲשֵׂי לַמֶּלֶךְ לְשׁוֹנֵי עַם : סוֹפֵר מְהִיר : יִפְסִיחַ 3
 מִבְּנֵי אָדָם הַזֶּקֶק חֵן בְּשִׁפְתוֹתָיִךְ עַל־בֶּן בִּרְכָה אֱלֹהִים לְעוֹלָם :
 חֲגוּר־חֲרִיבָה עַל־יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדָה וְהִדְרָה : וְהִדְרָה צִלַּח רָכַב עַל־ 4 ח
 דְּבַר־אֵמֶת וְעִנּוּה־צָדֵק וְתוֹרָה נִרְאֹת וּמִינָה : חֲצִידָה שְׁנוּנִים עֲמִים 6
 תַּחְתִּיהָ יִפְּלוּ כָּל־אֹיְבֵי הַמֶּלֶךְ : כִּסְאָהָ אֱלֹהִים עוֹלָם וְעַד שֶׁבֶט מִשְׁלָח 7
 שֶׁבֶט מַלְכוּתָהּ : אֶהְבֶּתָּ צֵדֶק וְתִשְׁנֵא רִשְׁעַ עַל־בֶּן מִשְׁחָה אֱלֹהִים 8

Ps. XLV. Epithalamium auf eine Heyrath Salomos, vielleicht bey dessen Vermählung mit einer ägyptischen Prinzessin. 1 Reg. 3, 1. דוד carmen amorum, epithalamium. Der Plan dieses Psalms ist 1) Begeisterung des Dichters V. 2. 2) Lob des Königs, von Seiten der Schönheit, Tapferkeit und Gerechtigkeit V. 3—9. 3) Loc der Braut V. 10—16. 4) gute Wünsche V. 17. — 2. Profundo ruit ora. רחש sq. ebullit mens mea faustis verbis-dicantis munus (carmen) regi, cujus (dicentis) lingua etc. — Also ein Improvisiren aus Begeisterung. — 3. יפה §. 181. 211. חן. Salomo als Dichter, cf. Sage vom Plato. — 4. וְהִדְרָה Apposition zu חרב, cf. die reichgeschmückten Waffen der orientalischen Großen. — 5. הדרך Casus absolutus, als Adverbialcasus des Instruments, צלח. Von zwey Verbis das eine adverbial. Prospere dominaberis de causa iusta ענה Parallel zu דבר; Form §. 381. 384. d. Status absolut. §. 502 (sec. alios Imperativ. von ענה, al. = יען). Wahrscheinlich ist vor צדק ein ו weggefallen. So LXX. ἐπεὶ ἀληθείας καὶ ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης „zur Vertheidigung der leidenden Tugend.“ יד foeminin wie Ps. 137, 5. 139, 10. ו des Erfolgs ירה Hi iaculari, auch edocere. S. 588. Sprachrichtig sind 2 Erklärungen: Dextra tua te edocebit admiranda facinora und Tum vero dextra tua iaculabitur tibi (in tua commoda) tremendum in modum (Foem. pl. ist adverbial). Letztere Erklärung ist der kühnen Sprache des Stücks und dem folgenden חצץ sq. angemessener. — 6. ו ח ein zum Hauptsatz (יפלו) untergeordneter Satz, gleich den ablativ. absolut. כלב nimmt das Subjekt חצץ wieder auf. — 7. כסא §. 560. אלהים cf. Ps. 82. 6. שֶׁבֶט mit Beziehung auf Ps. 2. מִשְׁלָח ist Übergang zu V. 8, denn im Orient besonders gründet sich die Dauer der Regierung auf die Gerechtigkeit des Königs. Mit Freudenöl salben = große Freude bereiten. משה S. 588. חבר Salomo wurde dem Adonia vorgezogen; der Orient hat das

- 9 אֱלֹהֵיךָ שֶׁמֶן שֶׁשָּׁזֶן מִחֲבֵרֶיךָ : מִרְ-וֹאֲהֵלוֹת קִצְעוֹת כָּל-בְּגֻלְתְּךָ מִן-
 יִחְיִילִי שֶׁן מִנִּי שִׁמְחוֹךָ : בָּנוֹת מַלְכִים בִּיקְרוֹתֶיךָ נִצְבָּה שָׁגַל לִמְיֻנֶךָ
 11 בְּכֶתֶם אֹפִיר : שְׁמַעִי-בֵת וְדָאִי וְהִטִּי אֲנֹכָה וְשִׁכְחִי עִמָּךְ וּבֵית אָבִיךָ :
 12 13 וַיִּתְּאוּ חֲמֶלֶךְ יִפְיָךְ כִּי-הוּא אֶרְנָךְ וְהַשְׁתַּחֲוִי-לֹ : וּבֵת-צָר וּבִמְנַחָה
 14 פָּנֶיךָ יִחַלוּ עֲשִׂירֵי עָם : כָּל-כְּבוֹדָה בֵּת-מֶלֶךְ פָּנִימָה מִקִּשְׁבָּצוֹת וְהִב
 טו לְבוֹשָׁה : לְרַקְמוֹת תּוֹבֵל לְמֶלֶךְ בְּתוֹלוֹת אַחֲרֶיהָ רַעוּתֶיהָ מִזְבָּאוֹת
 16 17 לָךְ : תּוֹבֵלָנָה בְּשִׁמְחָת וְגִיל תְּבַאֲנָה בְּהִיבֵל מֶלֶךְ : תַּחַת אֲבִתָּךְ
 18 יִהְיוּ בָנֶיךָ תִּשְׁתַּמּוּ לְשָׂרִים בְּכַל-הָאָרֶץ : אֲזִכִּירָה שְׁמֶךָ בְּכָל-דָּר וְדָר
 עַל-בֶּן עַמִּים יִהְיוּךָ לְעַלָּם וְעַד :

עב לשלמה ואלהים משפטיה למלך תן וצדקתה לבן-מלך : ידיו
 3 עמך בצדק ועניקה במשפט : תשאו הרים ושלום לעם וגבעות בצדקה :

Recht der Primogenitur nicht. — 9. 1 Kön. 22. 39. §. 543. b. qui sunt in palatiis h. l. Braut u. deren Gefolge. Dieser Sprachgebrauch wird in der späteren Sprache häufiger, bes. im Syrischen. מִנִּי kann dem Sprachgebrauche nach nur prae me (מ) comparationis) seyn. §. 247. 2. S. 295 ff. cf. Gesenius Lehrgebäude S. 526. Das Lied des Dichters, dessen freudiger Affekt schon im רחש לבי des 2ten V. liegt, ist selbst munus centum potius signis. — 11. בֵּת der Dichter (vates) spricht als Lehrer = Vater. (אב). — 12. שחה 1 Kön. 1. 31. — 13. צר Republik Tyrus. ע"ע die Großen unter den Juden. — 14. פנימה, mit ה locali, im innern Theile des Pallastes. — 15. מובאות von בוא, aus der Heimath hergeführt. — 16. גיל Freudentänze. — 17. שרים 2 Kön. 4. Salomo hatte Gouverneure und hohe Kronbediente angesetzt, wodurch die alte Stamm- und Familien-Verfassung unterterging. הארץ das Königreich. — 18. ידה §. 541.

Ps. LXXII. Nach der Überschrift ein Glückwunsch an Salomo; nach dem Inhalte eine Schilderung der messianischen Zukunft aus der Zeit der gebeugten Theokratie, mit Zügen aus den Schriften der Propheten vor dem Exil: cf. V. 2. 4. 7. 12. 13 und oben zu Ps. 2. — 1. לְמֶלֶךְ, ohne Artikel, also kein bestimmter König. בן-מלך, synonym zu מֶלֶךְ, seitdem die Propheten ein Erbrecht (aber nicht unsere Primogenitur) anerkennen. 2 Sam. 7, 12. Tua iudicia. Der König ist der Repräsentant Gottes. Ps. 110. — 2. עמך, vervollständigt durch עמי, die unterdrückten Anhänger Jehova's. —

יִשְׁפֹּט וְעֵנִי-עִם וְיִשְׁעִי לִבְנֵי אֲבִיּוֹן וְיִדְכָּא עֲשֵׂק : יִירָאוּךָ עִם-שֹׁמֵשׁ 4 ה
 וּלְפָנַי יִרְחַ דֹּר דֹּרִים : יִרְדַּ בְּמָטֶר עַל-גִּן כְּדִבְכִּים וְרוּחַ אֶרֶץ : 6
 יִפְרַח-בְּיָמָיו צִדִּיק וְלֵב שְׁלוֹם עַד-כָּל יָרֵחַ : וְיִרְדַּ מֵיָּם עַד-יָם 7 8
 וּמִגֹּהַר עַד-אֶפְסֵי-אֶרֶץ : לִפְנֵיו יִכְרְעוּ צִיִּים וְאֲבִיּוֹ עֶפֶר יִלְחֲכוּ : 9
 מַלְכֵי תְּרַשֵׁשׁ וְאִיִּים מִנְּחָה יִשְׁכְּבוּ מִלְכֵי שָׁבָא וּסְבָא אֲשַׁכְּר יִקְרִיבוּ : י
 וְיִשְׁתַּחֲווּ-לוֹ כָּל-מַלְכִּים כָּל-גּוֹיִם יַעֲבֹדוּהוּ : כִּי-יֵצֵל אֲבִיּוֹן מִשֹּׁעַ 11 12
 וְעֵנִי וְאִין-עֹד לֹ : יָחַם עַל-הַל וְאֲבִיּוֹן וּנְפֹשׁוֹת אֲבִיּוֹנִים וְיִשְׁעִי : 13
 מִחוּךְ וּמִחֲמָם וּבְאֵל גִּפְשָׁם וַיִּיקָר דָּמָם בְּעֵינָיו : וַיְחַי וַיְחַי-לוֹ מִזֶּהב 14 טו
 שָׁבָא וַיִּתְּפֵל בְּעֵדוֹ תָּמִיד כָּל-הַיּוֹם יִבְרַכְנָהוּ : יְהִי פֶסֶת-בְּרוֹ פְּאָרֶץ 16
 בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כָּלכָּנוֹן פְּרִיּוֹ וַיֵּצִיאוּ מֵעִיר בְּעֶשֶׂב הָאֶרֶץ : יְהִי 17
 שְׁמוֹ וְלַעֲוֹלָם לִפְנֵי-שֹׁמֵשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ וַיִּתְּבָרְכוּ-בּוֹ כָּל-גּוֹיִם יִאֲשְׁרֻהוּ :
 עַל-נִהְיֹתוֹ בְּכָל שָׁם יִשְׁכְּנוּ גַם-בְּכִינוּ בְּזִכְרֵנוֹ אֶת-צִיּוֹן : עַל-עֲרֵכִים אֱלֹהֵי קָלוֹ 21
 בְּחֹכְמָה תָּלִינוּ בְּנוֹרוֹתֵינוּ : כִּי שָׁם וְשִׁאלֵנוּ שׁוֹכֵנֵינוּ דְּבָרֵי-שִׁיר וְתוֹלָלֵינוּ 3

5. Die Berge Palästina's waren durch Terrassirung sehr fruchtbar. שלם vollkommene Fruchtbarkeit. בצדק adverbial. jeder Zustand, der so ist, wie er seyn soll; also nach dem prophetischen Segen. 3 M. 16. — 4. עשק qui opibus infringit ius. — 6. ירד §. 573. Erit sub hoc rege, ceu. — Bezeichnung des befruchtenden Landregens, opp. den zerstörenden Strömen. — 7. פרח vom äußeren Wohlstande. — 8. Vom Mittel- Meer bis ans erythräische Meer. — 9. צי heisse Südländer. — 15. §. 573. מ mehr, als: nämlich — man wird für ihn stets beten. So Horaz für Augustus. ברך §. 328. — 16. Emicabunt ex urbe. Die Hauptstadt wird sehr bevölkert und blühend seyn opp. der Blüthe des Landes — 17. Kri. ינון Sein Ruhm erwirbt sich Nachkommenschaft = Nachkommen und Nachfolger herrschen eben so glücklich.

Ps. CXXXVII. Elegie auf die Zeit des Exils. 1. ישב lu- gentis. — 2. תלה suspendere-otiosos. — 3. שם Nur in Palästina, beym Tempel singt man würdig cf. V. 4. תולל. Man prüfe die verschie- denen Erklärungen 1) von ילל, der zum Heulen zwingt: 2) von הלל, qui insaniunt contra nos. 3) von תל, qui urbes in תלים vertunt. 4) von תלל vincientes nos. Die spätere Sprache bildet neue Verbal-

- 4 שְׂמֵחָה שִׁירָו לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן : אֵיךְ נִשְׁרֵי אֶת־יְהוָה עַל אֲרָמָה
 ה 6 נָכַר : אִם־אֲשַׁכַּח יְרוּשָׁלַם הַשֹּׁפָח יִמְיָנִי : הִדְבַק לְשׁוֹנִי לַחֲפִי
 אִם־לֹא אֲזַכְּרִי אִם־לֹא אֵעֲלֶה אֶת־יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי :
 7 זָכַר יְהוָה לִבִּנִי אָדוֹם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרֹוּעָרוּ עַד הַיָּסוֹד
 8 בָּה : בַּת־בְּבֶל הַשְׂדֻדָה אֲשֶׁר־יִשְׁלַם־לָךְ אֶת־גְּמֻלָּךְ שְׂנֵמֶלֶת לָנוּ :
 9 אֲשֶׁר־יִשְׁאֲחֻוּ וְנִפְץ אֶת־עֹלְלֶךְ אֶל־הַפֶּלַע :

- קלט
 2 לְמַנְצָה לְדוֹד מִזְמוֹר יְהוָה חֲקִרְתָּנִי וְחָרַע : אֶתָּה יָדַעְתָּ שְׁבִתִּי
 3 וְקוֹמִי בְּנִתָּה לְרַעִי מִרְחֹק : אֶרְחִי וְרַבְעִי וְרִיתִי וְכָל־דְּרָכֵי הַסִּבְנָתָה :
 ה 4 בִּי אֵין מִלָּה בְּלִשׁוֹנִי הֵן יְהוָה יָדַעְתָּ כֻּלָּה : אַחֲרֵי וְקִדְּם צִרְתָּנִי וְחָשָׁה
 7 6 עָלַי בְּפִכָּה : פְּלִאִיָּה דַעַת מִמֶּנִּי גִשְׁגְּבָה לֹא־אוּכַל לָהּ : אָנָּה אֶלְךָ

Wurzeln aus abgeleiteten Formen älterer Stämme und von diesen neuen Wurzeln wieder analoge Nominal-Formen: auch im Griechischen eine bekannte Erscheinung. שִׁיר, ergänzt durch שְׂמֵחָה, Freudenlieder. מ §. 543. b. — 5. bey חשכה fehlt das suffixum י. Gesenius Lehrgeh. S. 734. der Schwur hat Bezug auf die Krankheit des Aussatzes. — 6. ראש das höchste in jeder Art. sq. Bezeichnung des hitzigen Fiebers. — 7. Edom, mit den Chaldäern verbündet. Obadja 10. Schon seit Salome besteht ein tödtlicher Haß gegen Edom, welches daher in der Folge Bezeichnung aller politischen Feinde der Juden wird. — 8. בת sq. civitas — devastanda — cui fatalis iamiam imminet dies. ו §. 463. 3.

Ps. CXXXIX. Klagen eines frommen Juden, der im Verdacht stand, ein Anhänger der Feinde zu seyn. Dieß Stück ist die Umarbeitung eines davidischen Psalmes: die Sprache verräth ein späteres Zeitalter z. E. מלח, רע, נסק, ל für את etc. auch zeigt sich der Verfasser schon zu metaphysischen Spekulationen geneigt, woraus in der Folge die Gnosis und die Kabbala hervorging (V. 14—18). — 2. יושב, קום. Zu Bett gehen, Aufstehen d. h. Tag und Nacht, immer. — 3. ורה (§. 524.) das Innere kennen, verstärkt durch סכן, immer genau gekannt haben. הן ecce, sogleich. Nondum-verha = das Gedachte. — 6. Zu lesen יה פלא mira divinae naturae cognitio exsuperat vires meas. Sonst ist פלאה die aramäische und das קרי. פלאה die hebräische Schreibart. אוכל

- מרוחק ואנה מפניך אברה : אם אפק שמים שם אחא ואציעה 8
שאל הנד : אשא פנאי שחר אשכנה באחרית יום : גם שם 9
ידך תנחני ותאחזני ימינה : ואמר אך חשך ישופני ולילה אור 11
בערני : גם חשך לא יחשיך ממך ולילה ביום יאיר בחשיכה 12
באורה : כי אחא קנית כליתי הסכני בכטן אמי : אודך על כי 13
נוראות נפילתי נפלאים מעשיך ונפשי ידעת מאד : לא נכחד עצמי 14
מפך אשר עשיתי בפחד רפמתי בתחתיות ארץ : גלמי וראו עיניך 16
ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולא אחד בהם : ולי מה יקרו 17
יעה אל מה עצמי ראשיהם : אספרם מחול ירבון הקיצוני ועודי 18
עמד : אם תקטל אלוה ורשע ואנשי דמים סורו מני : אשר ימרוה כ 19
למזה נשוא לשוא עריך : הלוא משנאק יהוה אשנא ובתקומיה 21
אתקוטט : הכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי : חקרני אל 22 23
ודע לבבי בחנני ודע שרעפי : וראה אם דרך עצב בי ונחני 24
דרך עולם :

קד ברכי נפשי את יהוה יהוה אלוהי גדלת מאד הוד והדר לבשת : לא

mit ל, fassen können. — 9. שחר. Der Aurora giebt der Hebräer Flügel, der Griechen den Wagen. — 12. ממך, in Beziehung auf den Lichtglanz Gottes. — 13. כ-כ §. 601. — 15. תחת etc. die Erde (cf. etymon von ארץ) opp. dem Himmel; h. l. der Mutterleib. — 17. רע, wie V. 2. Nachdenken, Gedanken von Gott. ראשים capita, loci. — 18. Tag und Nacht kann ich über Gottes Wesen nachsinnen. — 19. רשע Gegner Jehovas. — 20. אמר §. 398, ער, spätere Sprache, für צר. Allein das Subjekt steht so nicht nach. Lege נשוא, Infin. absolut. parallel zu אמר, in Beziehung auf Heuchler unter den Juden, welche Gottes Namen mißbrauchten. — 21. מקום für מקום wegen Alliteration §. 443.2. — 24. ע. ד. Abgötterey, opp. ע. ה. der Mosaismus.

Ps. CIV. ist ein Theil eines größeren lyrischen Ganzen, welches die Psalme 105 bis 107 umfaßt: ein *carmen saeculare* hey der Einweihung des zweyten Tempels; cf. 107, 82. 83. Voran-

- 3 עָמַת אֹד כְּשִׁלְמָה נֹטָה לְשָׁמַיִם כִּירְעָה : הַמִּקְרָה בָּמִים עֲלִיָּתָיו
 4 הַשֶּׁם עֲבִים רִכְבּוֹ הַמְּהִלָּה עַל - בְּנֵפִי - רִיחַ : עֲשֵׂה מִלְּאֲכָיו רִחְוֹרָה
 5 מִשְׁרָתָיו אֵשׁ לֵהֵט : יָסֵד - אֶרֶץ עַל - מְכֻנָּה בַל - תְּמוֹט עוֹלָם וְעַד :
 6 תְּהוֹם כִּלְבוֹשׁ כִּפְתּוֹ עַל - הָרִים תַּעֲמֹד - מַיִם : מִן - גִּיעָתָה יְנוֹסוּ
 8 מִן - קוֹל רַעְמָה יַחְפּוֹן : תַּגְלוּ הָרִים יִרְדּוּ בַקְשׁוֹת אֶל - מָקוֹם וְהַיִּסְדָּה
 9 לָהֶם : נָבֹל - שִׁמְתָּ בַל - תַּעֲבִירוּ בַל - יִשְׁבּוּ לַכְּפֹת הָאָרֶץ : הַמִּשְׁלַח
 11 מַעֲיָנִים בְּנַחֲלִים בֵּין הָרִים יִהְיוּ : יִשְׁקוּ כָל - חַיָּתוֹ שָׂרֵי יִשְׁבְּרוּ
 12 פְּרָאִים צִמָּאִם : עֲלֵיהֶם עוֹף - הַשָּׁמַיִם יִשְׁכּוּ מִבֵּין עֲפָאִים תִּהְיֶה קוֹל :
 13 14 מִשְׁקָה הָרִים מִעֲלִיָּתָיו מִפְּרִי מַעֲשֵׂה תִשְׁבַּע הָאָרֶץ : מַצְמִיחַ חֲצִירוֹ
 15 לִבְהֶמָּה וְעֹשֶׂב לַעֲבֹדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן - הָאָרֶץ : וַיֵּן - יִשְׁלַח
 16 לִבְכ־אָנָשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים בַּשֶּׁמֶן וְלֶחֶם לִבְכ־אָנָשׁ יִסְעַד : יִשְׁבַּע

geschichte ist eine Elegie auf das Exil, in Ps. 102. Ps. 103. Dank für die Errettung, Ps. 104—106. Preis Gottes a) aus der Natur, b) aus der Geschichte, Ps. 107. Alle sollen danken, welche aus der Gefangenschaft erlöst sind und sich in Palästina wieder zu Einem Volke Gottes vereinigen. Zwar sind diese Psalme alle von Einem Verfasser, dessen Gefühl sich immer mehr erhebt, daher auch der 107te Ps. in Sprache und Form der vorzüglichste Abschnitt ist; allein der Verf. hat ältere davidische Lieder benutzt. 1 Chron. 16, 18. 54—56. cf. die Plagiate der Homeriden. לדוד auf davidische Zeit, cf. לשלמה Ps. 72.

Der 104te Ps. ist Genes. I. nachgebildet, doch mit freyer Stellung der erschaffenen Werke, um Ein Ganzes zu Bilden. 1—23. Gott schafft die Welt, 24—29 erhält sie; 30 Übergang zum Folgenden, so wie V. 1. Verbindung mit dem Vorangehenden. — 2. Licht, Gottes Gewand. עָשָׂה sq. Participien des untergeordneten Satzes. — 3. Gott thronet über dem oheren Meer, cf. Ps. 29. — 4. §. 529, 564. Winde und Blitze führen Gottes Willen aus. — 5. Ovid. Metam. I. 35. כְּסָה §. 566. cf. V. 9. fin. — 6. Ovid. Metam. I. 344. — 7. מקום S. 577. — 8. חֲצִירוֹ, alte Sprache aus Gen. I. 30 §. 552. — 9. Regen, Thau. — 10. יִשְׁמַח Relativ-Satz. Brod ist Stütze des Körpers (מִשְׁעָה) — 11. Bäume Gottes opp. von Men-

- עַצִּי יְהוָה אֲדֹנָי לִבְנוֹן אֲשֶׁר נָמַע : אֲשֶׁר-שֵׁם צַפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידָה 17
 בְּרוּשִׁים בֵּיתָה : הָרִים הַגְּבֹחִים לַעֲלִים סְלָעִים מַחֲסֵה לַשִּׁפְנִיָּם : 18
 עָשָׂה יָרַח לְמוֹעֲדִים שָׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ : תִּשְׁתַּחֲוֶה וְיִרְדּוּ לִילָה בֹרַךְ 19
 תִּרְמֹשׁ כָּל-חַיְתוֹ-יָעַר : הַפְּסִידִים שְׁאֵנִים לַטָּרָה וּלְבָקָשׁ מֵאֵל אָכְלָם : 21
 הַזֶּרֶחַ הַשָּׁמֶשׁ יֹאסֶפּוּ וְאֵלֵי מַעֲוֹנָתָם יִרְבְּצוּן : יֵצֵא אָדָם לַפַּעַל וּלְעִבְדָתוֹ 22 23
 עֲרִי-עָרֵב : מִה-רַבּוֹ וּמִעֲשֵׂהָ יְהוָה כָּלֵם בְּחִבְכֶּמָה עֲשִׂיתָ מְלֹאָה הָאָרֶץ 24
 קִנְיָנָה : וְהוּא הֵימָּן גְּדוֹל וְרַחֵם יָדָיִם שֶׁם-רַמֶּשׁ וְאֵין מִסְפָּר חַיּוֹת כַּח
 קְטָנוֹת עִם-גְּדֻלּוֹת : שֵׁם אֲנִיּוֹת יַחֲלִכֶנּוּ לְוִיתָן וְהַיֵּצֶרֶת לַשִּׁחָק-בּוֹ : 26
 כָּלֵם אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּן לַחַת אָכְלָם בַּעֲתוֹ : תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֻטוּ תִּפְתָּח יָרֵךְ 27 28
 יִשְׁבְּעוּן טוֹב : תִּסְתַּיֵּר פְּנֵיךָ יִבְהִלּוּ תִּסָּף רִיחָם יִגְעוּן וְאֵל-עֲפָרָם 29
 לְשׁוֹכֵן : תִּשְׁלַח רִיחָה יִבְרָאוּן וְתַחֲדָשׁ פָּנֵי אֲדָמָה : יִהְיֶה כְבוֹד יְהוָה ל 31
 לְעוֹלָם יִשְׁמַח יְהוָה בַּמַּעֲשָׂיו : הַמְבִיט לָאָרֶץ וְתִירַעַד יָנַע בַּהֲרִים 32
 וַיַּעֲשֵׂנוּ : אֲשִׁירָה לַיהוָה בַּחַי אֹמְרָה לֵאלֹהֵי בְעוּדֵי : יַעֲרֵב עֲלֵינוּ 33 34
 שִׁיחֵי אֲנָכִי אֲשַׁמַּח בִּיהוָה : יִתְמוּ חַטָּאִים מִן-הָאָרֶץ וְרָשָׁעִים וְעוֹד לֹה
 אֵינָם בָּרִכִּי נַפְשִׁי אֶת-יְהוָה הַלְלוּהָ :
 הָדוּ לַיהוָה כִּי-טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ : יֹאמְרוּ גְּאוּלֵּי יְהוָה קוֹ 2

schen aufgezogen, daher die hohen, starken Bäume. — 20. mod. II. verkürzt §. 473. 1. — 22. אָמָּה recipiunt se ad lustra. — 29. Ihr Staub, woraus sie geschaffen sind. — 32. נִבֵּשׁ de nictantibus vibrantibus oculorum et fulminis. — 34. שִׁיחַ exspatiatio, Nachdenken.

Ps. CVII. schließt sich an 106, 47; V. 48, ist eine Döxologie als ein Interjections-Satz.

Dieser Ps. ist in Stanzen getheilt; das Refrain ist der erste Vers mit dem: יֹאמְרוּ כֵן. Gott führt alle Exulanten zurück 1) die Verirrten, 1—9, 2) die Gefangenen, 10—16, 3) die Kranken, 17—22, 4) die auf dem Meere verschlagenen, 23—32. 5) Vergleichung des jetzigen und vorigen Zustandes V. 43. ist ein frommes Epiphonem des Abschreibers. Ein zweytes Refrain in der Mitte der Stanzen

- 8 אֲשֶׁר בָּאֵלֶם מִיַּד-צָר : וּמֵאֲרָצוֹת קִבְצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב-מִצְפּוֹן
 4 וּמֵיָם : תָּעִי בַּמִּדְבָּר בְּלִשְׁמוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשֶׁב לֹא מִצְאוֹ : רַעֲבִים
 6 גַּם-צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תַּחֲעֲפֹף : וַיִּצְעְקוּ אֶל-יְהוָה בְּצָר לָהֶם
 7 מִמְּצוֹקוֹתֵיהֶם יִצְיָאֻם : וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָלֶכֶת אֶל-עִיר מוֹשֶׁב :
 8 9 יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם : כִּי-הִשְׁבִּיעַ נַפֶּשׁ שֹׁקֶדָה
 י וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֵּא טוֹב : יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֲנִי וּבְרוּלָה :
 11 12 כִּי-הִמְרוּ אִמְרֵי-אֵל וַעֲצַת עֲלִיוֹן נָאצוּ : וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לִבָּם כְּשֶׁלוֹ
 13 וְאִין עוֹר : וַיִּצְעְקוּ אֶל-יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁמָעֵם :
 14 וַיִּצְיֵאֻם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק : יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ
 16 וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם : כִּי-שֹׁפֵר דִּלְתוֹת נַחֲשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹל גִּדַּע :
 17 18 אֲוִלִּים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲשֵׂוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ : כָּל-אֶחָד תַּתְּעֵב נַפְשָׁם
 19 וַיִּגְיֵעוּ עַד-שְׁעֵרי-מוֹת : וַיִּצְעְקוּ אֶל-יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמְּצוֹקוֹתֵיהֶם
 21 כ וַיִּשְׁמָעֵם : יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֻם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם : יוֹדוּ לַיהוָה
 22 חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם : וַיּוֹפְחוּ וּבְחֵי חוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו
 23 24 בְּרִנָּה : יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאֵנוֹת עֹשֵׂי מְלָאכָה בַּמִּים רַבִּים : הַמְּהִי

ist die Aufmunterung zum Danke, V. 6. 8.: 13. 15: 19. 21: 28. 31.
 — 3. ים Entweder das erythräische Meer, oder man lese יַמִּין —
 4. So wüste, daß sich kein Weg zeigt, opp. V. 7. דֶּרֶךְ יֵשׁ —
 6. בצר Relativ-Satz. — 9. שקק ergänzt durch רעב, der ängstlich
 herumläuft, um etwas zur Stillung des Hungers zu finden. — 10. Bild
 eines unterirdischen Kerkers, in welchem Gefesselte liegen. —
 11. Parenthese. — 12. ע. א. rettungslos. — 16. Das Gefängnis
 wird erbrochen. — 17. Nach prophetischen Ansichten sind Leiden
 Folgen der Sünde, cf. V. 11. — 18. Pforte f. Reich. — 20. Gott
 spricht sein (Allmachts-) Wort. שְׁחִיתָה Entweder Grube oder Ver-
 derben durch eine tödtliche Krankheit. Jerem. 4. 20. §. 388. Mit
 dem Exil fängt die Zerstreuung der Juden zur Seeseite an; erst nach
 Ägypten, dann nach Klein-Asien, Griechenland bis Spanien. —

ראו מעשי יהוה ונפלאותיו במצולתו : ויאמר ויעמד רוח מערר בה
 והרומם גליו : יעלו שמים ירדו תהומות נפשים ברעה תתמוגג : 26
 יחוגו וינעו כשבור וכל-חכמתם תתבלע : ויצעקו אל-יהוה בצר 27 28
 להם ומפצוקותיהם ויצאם : יקם מערה לדממה ויחשו בליהם : 29
 וישלחו כי-ישחקו וינחם אל-מחוז חפצם : יורו ליהוה חסדו ל 31
 ונפלאותיו לבני אדם : וירוממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו : 32
 ישם נהרות למדבר ומצאי מים לצמאון : ארץ פרי למלחה מרעת 33 34
 וישבי בה : ישם מדבר לאגם-מים וארץ ציה למצאי מים : וישב לה 36
 שם רעבים ויכוננו עיר מושב : ויורעו שדות וישעו ברמים ויעשו 37
 פרי תבואה : ויברכם וירבו מאד ובהמתם לא ימעטו : וימעטו 38 39
 וישחו מעצר רעה ויגון : שפך בוז על-נדיבים ויתעם בחרו לא- 40
 דרך : וישגב אביון מעוני וישם כצאן משפחור : יראו ישרים 41 42
 וישלחו וכל-עולה קפצה פיה : מי-חכם וישמר-אלה ויתבוננו 43
 חסדי יהוה :

24. מעשי, in Beziehung auf מלאכה, indem Gott sie aus Gefahren rettet. — 25. עמד ministrorum. — 29. Gott liefs sanften Wind statt Sturmwind wehen. — 30. שחק sci. גלים — 35. Jes. 41, 18, 19. — 39. An ימעט im V. 38. schliefst sich durch Ideen-Assoziation an „ohgleich sie gewesen waren“ — 40. Subordinirter Satz im Particip. infractis principibus. — 41. Restriktiver Nachsatz mit יו. — 42. עולה Gegner Jehova's.

C. Prophetische Dichtungen.

Die Vorträge der Propheten bilden den Übergang vom Alten zum Neuen Testamente; die Wirkungen dieser Vorträge den Übergang von der alten zur neuen Geschichte; denn Jesus, dessen Religion und Kirche in Verbindung mit dem

griechisch-römischen Geiste Europa bildeten, fand Beglaubigung als der von den Propheten verheißene Messias.

Durch das Propheten-Recht (5 M. 18, 15-22) ward die Mosaische Verfassung zu einer Aristokratie des Geistes erhoben: dadurch wurden auch die Propheten, als Wächter der Verfassung, von den übrigen begeisterten Dichtern aus-
 geschieden. Diefs schützte das Volk gegen die Irrungen der *μαντεία*, welche schon zu Sauls Zeit als anti-mosaisch erscheint: ruhige, klare Besonnenheit des Geistes blieb der *προφητεία* durch den gesetzlichen Wirkungskreis der Propheten gesichert. Ihre öffentlichen, begeisterten und größtentheils improvisirten Vorträge gingen von dem Segen und Fluche Mosis aus (3 M. 26. 5 M. 4. 8. 9. 18. 28-30) und fanden durch die Übereinstimmung mit desmelveu Beglaubigung (cf. 1 Joh. 4. 1 sq. 2 Joh. 7. sq.) Ohne von den Grundzügen dieser mosaischen Schilderungen abzuweichen, schmückten die Propheten einzelne Züge derselben nach den jedesmaligen Zeitumständen und nach ihrer persönlichen Individualität aus. So baute ein Prophet auf die Vorträge seiner Vorgänger fort, bis Jesus auf die Vorträge der weisesten unter denselben seine Lehre von dem Himmelreiche auf Erden oder von einem unsichtbaren Tugendstaate gründete.

Denn seitdem einmal die Hebräer unter David ein schnell vorübergehendes goldnes Zeitalter erlebt hatten, ward dieses das Ideal, welches die Propheten den Schilderungen einer glücklichen Zukunft, im Falle der Besserung des Volks, zum Grunde legten: ein König und Prophet, gleich David würde erscheinen, ein Messias (מָשִׁיחַ) als Gesandter Gottes auf Erden Gesetzgeber und Regent seyn: alles was in den heiligen Urkunden von den Leiden und der Größe Davids, oder von der glänzenden Regierung Salomo's gesagt war, konnte auch auf den Messias angewandt werden. Dabey zeigt sich aber die Scheidung des Volks in eine orthodox-mosaische und eine rationelle Parthey (s. oben) auch in den prophetischen Dichtungen. Einige Propheten folgten beschränkten National-Ansichten: Tempel, Priesterthum und mosaischer Kultus sollten auf der ganzen Welt herrschend, die politischen Feinde des jüdischen Staats besiegt, gestraft

oder vertilgt werden: andere Propheten, Jesu Vorgänger, erhoben sich zu reineren Ansichten; ein Reich des Rechts und der Tugend werde gestiftet werden, an welchem auch die Heiden Antheil nehmen würden. Durch die Individualität der Propheten wurde auch das Formelle der Dichtungen und die Wahl der Symbolik bestimmt. Die meisten schilderten Visionen (חזון), Anschauungen des inneren Sinns; davon חזון der allgemeine Name eines Propheten wurde: alle reden mit subjektiver Wahrheit und gezwungen vom inneren Berufe, dem sie oft ungerne folgen, weil er Gefahren und Mühen mit sich bringt. So theilen auch die ältesten griechischen Dichter nichts mit, als was die Musen ihnen offenbarten. Zwar erhob sich die Verstandesbildung der Hebräer nie über die Bardenzeit und Orakel-Herrschaft der alten griechischen Geschichte; allein durch den mosaischen Monotheismus und durch die prophetische Aristokratie erzogen hielten die Besseren des Volks fest an den ewigen Wahrheiten der Religion, welche dem griechischen Volke immer verborgen blieben und den griechischen Weisen nie ohne störende Beymischungen bekannt wurden. So wurden die Hebräer neben den Griechen die Lehrer der Welt. Cf. Eichhorns Bibliothek der biblischen Litteratur VI. 4. S. 597-700.

1) Prophetische Weyhe.

Jesaiac VI.

- 1
א בשנת-מות המלך עזיהו ואראה את-אדני ישב על-כסא רם
2 ונשא ושוליו מלאים את-ההיכל: שרפים עומדים ממעל לו שש

Propheten-Weyhe: eine Schilderung desjenigen Moments im Leben des Dichters, wo derselbe sich zum Propheten berufen fühlte. Die Stimmung des Geistes führt die Vision herbei, welche dem Dichter als der göttliche Beruf zum prophetischen Amte erscheint: cf. Inaugurations-Lieder anderer Dichter. 1. Usias, 811—759, Hiskias 759—722 a. C. Gott wird im Himmel so gedacht, wie man sich ihn auf Erden im Allerheiligsten vorstellte: die platonisirenden Juden setzten in der Folge sogar ein Jerusalem und einen Tempel, als Typen der irdischen, in den Himmel. שאל Gott im orientalischen Talar. 1 convers. §. 480, 2. S. 541. — 2. Schilderung nach den Emblemen

כַּנְפִים שֶׁשׁ כַּנְפִים לְאַחֵר בְּשָׁתִים וְכַפָּה פָּנָיו וּבְשָׁתִים יִכְפֶּה רַגְלָיו
 3 וּבְשָׁתִים יַעֲוֹפֶה : וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה
 4 צְבָאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא
 ה וַהֲבִית יִמְלֵא עֵשֶׂן : וְאָמַר אֲוִירִי כִי-נִדְמִיתִי כִי אֵלֶּשׁ מִמֵּאֲשַׁפְּתִים
 אֲנִי וּבַחֲלוֹךְ עִם-מִמָּא שְׁפָתִים אֲנִי יֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
 6 רְאוּ עֵינִי : וַיַּעַף אֵלַי אַחֵר מִן-הַשְּׂרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָה בְּמַלְאָכִים
 7 לָקַח מִעַל הַמִּזְבֵּחַ : וַיִּנֶּעַ עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִנֵּעַ זֶה עַל-שְׁפָתַי
 8 וְסֵר עֲוֹנֶךָ וַחֲסִאתֶךָ תִּכְפֹּר : וְאֲשַׁמֶּע אֶת-קוֹל אֲדָנִי אֹמֵר אֶת-מִי
 9 אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וְאָמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי : וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם
 הַזֶּה שְׁמַעִי שְׁמוֹעַ וְאַל-תִּבְיִנוּ וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְּעוּ : הַשִּׁמְן לֵב-
 הָעָם הַזֶּה וְאֲזִינוּ הַכֹּהֵן וְעֵינָיו הִשֵּׁעַ פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאֲזִנָּיו לִשְׁמַע
 11 וּלְכַבּוֹ יִבִּין וְשָׁב וּרְפָא לוֹ : וְאָמַר עַד-מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
 אִם-שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאִין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׂאֶה שְׁמָמָה :

der Bundeslade. ממעל, wie על, neben. — 3. Kein endliches Wesen darf Gott sehen. רגל, nach den Anstandsregeln der Priester. — 3. Entnommen von den Lobgesängen im Tempel; aber der himmlische Gesang erschüttert Alles; cf. Ideen der Hindus von der Kraft der Gesänge. — 4. Im Tempel wird viel geräuchert, welches stark auf die Phantasie einwirkt. — 5. Stat. constr. adjectivi S. 574. — 6. damit der Prophet Gottes Nähe ertragen könne, wird er durch Feuer entzündet, dessen Lustrations-Kraft von der Reinigung der Metalle entlehnt ist: cf. Mysterien-Symbole (Aeneis VI.) Das Feuer berührt die Lippen, weil ein Prophet geweyht wird. — 7. וסר §. 480. S. 550. — 8. אר §. 536. — 9. „Leider wird deine Sendung vergebens seyn.“ Jede Verkündigung eines ächten Propheten trifft gewiss ein (5M. 18); daher die Einkleidung derselben im Imperativ: daher redet der Dichter sogar von sich selbst als den Urheber des Bösen, welches er verkündet. Inf. absolut. §. 564. S. 491. a. — 10. Genesung, Bild des messianischen Heils nach dem Unglück. — 11. „Wie lange bleibt das Volk ohne Besserung unter der Strafe?“ שמה cum fragore dirumpi: vom Sturze der Staaten unter Kriegsklrm.

וְהָקָה יְהוָה אֶת-הָאָדָם, וְרַבָּה הָעֲוֹנָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ : וְעוֹד בָּהּ 12 13
 עֲשִׂיָּיָהּ וְשָׂבָה וְהִיחָה לְבָעַר כָּאֵלֶּה וְכֵאלֹן אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָת מִצְבַּת בָּם
 וְרַע קָדַשׁ מִצְבָּתָהּ :

2) Aus Joel.

דְּבַר-יְהוָה אֲשֶׁר הָיָה אֶל-יֹאאֵל בֶּן-פְּתוּאֵל : שָׁמְעוּ-וְאִתּוֹ 2 א
 הַקֹּנִיּוֹת וְהָאִינוֹת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַהִיחָה זֹאת בְּיָמֵיכֶם וְאִם בְּיָמֵי
 אֲבוֹתֵיכֶם : עֲלֶה לְבָנֵיכֶם מִפֶּרֶךְ וּבְנֵיכֶם לְבָנֵיהֶם וּבְנֵיהֶם לְדֹר אַחֵר : 3
 וְחֵר הַגֹּזֵם אֶכֶל הָאָרֶץ וְחֵר הָאָרֶץ אֶכֶל הַיֶּלֶק וְחֵר הַיֶּלֶק אֶכֶל 4
 הַחֲסִיל : הִקְיָצוּ שְׂפֹרִיִּים וּבָכוּ וְהִלְלוּ כָּל-שְׁתֵּי יָיוֹן עַל-עֲסִים בִּי ה
 נִכְרַת מִפִּיכֶם : כִּי-גֹי עָלָה עַל-אֶרֶצִי עָצוּם וְאִין מִסְפָּר שְׁנוֹי שְׁנֵי 6
 אֲרִיה וּמַחֲלָעוֹת לָבִיא לוֹ : שֵׁם גִּפְנִי לְשִׁמּוֹה וְתֹאנַתִּי לְקִצְפָּה חֲשָׁף 7
 חֲשָׁפָה וְהַשְׁלִיךְ הַלְבִּינִי שְׂרִינִיָּה : אֵלֵי בְּתוּלָה חֲגַרְת-שֶׁק עַל-בֶּעַל 8
 נְעוּרֶיהָ : הִכְרַת מִנְחָה וְנִסָּךְ מִבֵּית יְהוָה אָכְלוּ הַפְּתָנִים מִשְׁרָתִי 9
 הָיָה : שָׂדֶה שָׂדֶה אָכְלָה אֲדָמָה בִּי שָׂדֶה דָּגֵן הוֹכִישׁ תִּירוֹשׁ אִמְלֵל 10

12. Menschenleere. — 13. Der letzte Rest der Frommen ist der Saamen einer neuen Kirche und 'Staates': Bild eines abgehauenen Stammes, aus welchem neue Zweige hervorschießen. Cf. κατάλειμμα des N. T.

Joel lebte in Juda, wahrscheinlich zur Zeit Manasse (699—644). Er faßte eine zerstörende Heuschreckenplage als ein göttliches Gericht auf; auf Buße folge neue Fruchtbarkeit des Landes und allgemeine Verbreitung religiöser Bildung. — 4. Verschiedene Arten der Zugheuschrecken: der Dichter scheint auch die Verwandlungen derselben als eigne Gattungen aufzufassen. — 6. Der Heuschrecken-Zug mit einer Armee verglichen, welche Gott zur Züchtigung sendet. So schickt Gott die Chaldäer etc. אֶרֶץ Palästina, das Land Gottes. — 8. foeminin. des Abstrakts, für alle Einwohner des Landes. Adject. comp. §. 508. S. 574. — יבש = יבש, eine dem Propheten eigenthümliche Form. — 10. Alliteration.

11 יצֹהֵר : הִבִּישׁוּ אֲבָרִים הִלִּילוּ לְרַמִּים עַל-חֲסֶה וְעַל-שְׁעָרָה כִּי אָבֹד
 12 קָצִיר שָׁדְרָה : הִנָּפֶן חֹבֵלֶשֶׁה וְהִתְאַנָּה אֲמִלְלָה רִמּוֹן נֶם-תָּמָר וְתַפְחִי
 13 כָּל-עֵצֵי הַשָּׂדֶה יִבְשׁוּ כִּי-הִבִּישׁ שִׁשׁוֹן מִן-בְּנֵי אָדָם : חֲגֹרוּ וְסִפְדּוּ
 חֲלָהִים הִלִּילוּ מִשְׁרָתִי מִזִּבְחִי בָּאוּ לִינִי בַשָּׂקִים מִשְׁרָתִי אֵלָּהִי כִּי
 14 נִמְנַע מִפִּית אֱלֹהֵיכֶם מִנְחָה וְנִסָּךְ : קִדְשׁוּ-צֹם קִרְאוּ עֲצָה אִסְפוּ
 15 וְקִנִּים כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַעֲקוּ אֶל-יְהוָה : אֲהַרָה
 לְיוֹם כִּי קְרוֹב יוֹם יְהוָה וְכָשָׁד מִשְׁרֵי יָבוֹא :

16 וְגַם-עֲתָה נָאִם-יְהוָה שָׁבוּ עָרֵי כָּל-לִבְבְּכֶם וּבְצֹם וּבְכִבְי
 17 וּבְמִסְפָּד : וְקִרְעוּ לִבְבְּכֶם וְאֶל-בְּגֵדֵיכֶם וּשְׁבוּ אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 18 כִּי-חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֲרֹךְ אֲפִים וְרַב-חֶסֶד וְנָחָם עַל-הִרְעָה : מִי
 יִזְרַע יִשׁוּב וְנָחָם וְהַשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה מִנְחָה וְנִסָּךְ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם :
 19 כֹּה וְשַׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת-הַשָּׁנִים אֲשֶׁר אָכַל הָאָרֶץ הַיֶּלֶק וְהַחֲסִיל וְהַגִּזֹּם
 20 חִילִי הַגָּדוֹל אֲשֶׁר שַׁלַּחְתִּי בָכֶם : וְאַכְלַתֶּם אָכֹל וְשָׂבִיעַ וְהִלַּלְתֶּם
 21 אֶת-שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא-יִבְשׁוּ עַמִּי
 22 לְעוֹלָם : וַיִּדְעֻתֶם כִּי בִקְרִב יִשְׂרָאֵל אֲנִי וְאַנִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְאַנִּי
 עוֹד וְלֹא-יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם :

וְהָיָה אַחֲרֵי-כֵן אֲשַׁפּוֹךְ אֶת-רוּחִי עַל-כָּל-בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם

14. קדש, parall. קרא. mit heiligen Gebräuchen ansagen.
 בית wohin? — 15. §. 551. 1.

15. Moralische Besserung. — 14. Fruchtbareit. — 26. S. 564.
 — 3. Zeichen, woraus Gottes Wille und Regierung zu erkennen
 ist; cf. monstra etc. Da die Vertilgung der Gegner Jehovas nicht
 ohne Kriegsunruhen zu denken ist, so entstand dadurch die Vor-
 stellung, daß der messianischen Zeit Blutvergießen und Zerstörun-
 gen durch Feuer vorangehen würden: so werden durch das Aufstei-
 gen des Rauchs und Staubs Sonne und Mond verfinstert (V. 10.) —

וּבְנֵיכֶם וּקְנֵיכֶם חֲלָמֹת יַחֲלֹמוּן בַּחֲוִירֵיכֶם חֲזִינֹת יִרְאוּ : וְגַם עַל־
הַעֲבָדִים וְעַל־הַשְּׁפָחוֹת בְּיָמִים הַהֵמָּה אֲשַׁפֵּן אֶת־רוּחִי : וְנָתַתִּי
מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ דָּם וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֵשׂוֹן : הַשְּׁמֶלֶשׁ יִהְיֶה לְחֶשֶׁךְ
וְהַיָּרֵחַ לְדָם לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא : וְהָיָה כָּל־אִשׁ־
יִקְרָא בִשְׁם יְהוָה יִמְלֹט כִּי בָהֶרֶץ־צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה כְּלִיטָה בְּאִשׁ
אָמַר יְהוָה וּבְשָׂרֵיהֶם אֲשֶׁר יְהוָה קָרָא :

3) Aus Amos IX.

בְּיוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֶפֶת דָּוִד הַנִּפְלֵת וְגִדְדֵתִי אֶת־פְּרִצֵּיהֶן
וְהִרְסֹתִיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם : לִמְעַן יִירָשׁוּ אֶת־שְׂאֵרֵית אֲדוֹם
וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נָאִם־יְהוָה עֲשֵׂה זֹאת : הִנֵּה
יָמִים בָּאִים נָאִם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חֹרֶשׁ בְּקוֹצֵר וְרֶקֶד עֲנָבִים בְּמִשְׁקֵה הַיָּרֵעַ
וְהִטִּיפוּ הָהָרִים עִמִּים וְכָל־הַנִּבְעֹזֹת תִּתְמוּגְגְנָה : וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת
עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְכָנוּ עָרִים גְּשֻׁמוֹת וַיֵּשְׁבוּ וַיִּנְשְׁעוּ בְּרָמִים וְשָׁחוּ אֶת־יְיָנִים
וַעֲשׂוּ גִּזּוֹת וַאֲכָלוּ אֶת־פְּרִיָהֶם : וַיִּנְשְׁעוּ עַל־אֲדָמָתָם וְלֹא יִנְתְּשׁוּ
עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם אָמַר־יְהוָה אֱלֹהֵיהָ :

4) Aus Jesaiae II.

הַדָּבָר אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעִיהוּ בֶן־אֲמוּץ עַל־יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם :
וְהָיָה

5. cf. Jes. 6 fin. יקרא mit כ §. 545. c. Zu קרא cf. *αλητοι u. καλεις* des N. T.

Amos, ein Hirt, erhob sich in Israel als Prophet um 750: der Vortrag, reich an Bildern aus der Natur und dem Hirtenleben, verrieth seinen Stand: §. 6. K. 9, 11. schildert er die neue Blüthe des Staats nach der Besserung und Reinigung des Volkes. — 11. Der Staat mit einem Hirtenlager verglichen: דרך von Rissen, welche Raubthiere oder ein feindlicher Überfall in die Hürde macheu.

Mit Jes. II. cf. Micha IV. der Dichter schildert ein moralisches Messias-

2 וְהָיָה וּבְאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכְוֹן יְהוָה הָרַב בֵּית־יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא
 3 מִגְבָּעוֹת וְנִהְרָוּ אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם : וְהִלְכּוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכֵן
 וְנִעְלָה אֵל־הָר־יְהוָה אֵל־בֵּית־אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכְּהָ
 4 בְּאִרְחֵיהֶם כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תִזְרָה וְדִבֶּר־יְהוָה מִירוּשָׁלַם : וְשָׁפַט בֵּין
 הַגּוֹיִם וְהִזְכִּיחַ לַעַמִּים רַבִּים וּכְתַחֲתוּ חֲרֻכּוֹתָם לְאִתִּים וְהִצִּיחֻתָּהֶם
 ה לְמִזְמֹרוֹת לֹא־יִשָּׂא גֹי־אֵל־גֹּי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה : בֵּית
 יַעֲקֹב לָכֵן וְנִלְכְּהָ בְּאוֹר יְהוָה :

5) Aus Zephanja I.

14 א קָרֹב יוֹם־יְהוָה הַגָּדוֹל קָרֹב וּמִהֵרָ מָאֵד קוֹל יוֹם־יְהוָה מִרַצְחָ
 טו שֶׁם גְּבוּרָה : יוֹם עֲבָרָה תִּיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמִצּוֹקָה יוֹם שְׂאֵה
 16 וּמִשְׂאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וְאִפְלָה יוֹם עָנָן וְעֶרְפָּל : יוֹם שׁוֹפָר וְתוֹרֵעָה
 עַל הָעָרִים הַבְּצֻרֹת וְעַל הַפְּנֹת הַגְּבֻהוֹת :
 ב א הַתְּקַשְׁשׁוּ וְקוּשׁוּ הַגֹּיִם לֹא נִכְסְפוּ : בְּטָרֶם לָדַת חֶק כְּמוֹץ עֵבֶר
 יוֹם־בְּטָרֶם וְלֹא־יָבֹא עֲלֵיכֶם חֶרֶן אֶת־יְהוָה בְּטָרֶם לֹא־יָבֹא עֲלֵיכֶם
 3 יוֹם אֶת־יְהוָה : בִּקְשׁוּ אֶת־יְהוָה כָּל־עֵנִת הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ
 11 פָּעַל בְּקִשְׁו־צִדֵּק בִּקְשׁוּ עֲנֹה אוֹלֵי תַפְתָּרוֹ בְּיוֹם אֶת־יְהוָה : נוֹרָא

Messias-Reich und schöpft dabey wahrscheinlich, wie Micha, aus einer älteren Quelle. — 2. Berge sind Sitze der Gottes-Verehrung: der Kultus zu Jerusalem soll der herrschende werden.

Zephanjah lebte unter dem Könige Josias (642—611) der gegen Necho Schlacht und Leben verlor. Kap. I., die Schrecken des ägyptischen Krieges. 14. צרה cf. Jes. 42, 13. גבור, Subjekt, = יהוה — 15. Intension des Begriffs durch Verdoppelung der Form. — Kap. II. Erweckung zur Buße. 1. קלוש §. 578. davon der Ursprung der verkürzten Intensiv-Verbal-Formen. — 2. ילד intransitiv. עבר, von feindlichen Durchzügen: als mod. I. nicht von den Bösen: abhängig. יצא der Tag Gottes scheidet die Guten (V. 3.) von den Bösen: orat. concisa. — 11. Untergang der Feinde Jehova's, dessen Macht die

יהוה עליהם כי רזה את כל-אלהי הארץ ולשתחורלו איש ממקומו
כל אי הגוים :

כי-או אהפך אל-עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יהוה :
לעבדו שכם אחד : מעבר לנהר-רכוש עתרי בת-פוצי יוכלון מנחתי :
ביום שהוא לא חבושי מפל עלילותיך אשר פשעת פי כי-או ואסיר :
מקרבך עליי נאותך ולא-תוספי לנבחה עוד בחר קרשי : והשארתני :
בקרבך עם עני ודל וחמו בשם יהוה : שארית ישראל לא-יעשו :
עולה ולא-ידברו כזב ולא-ימצא בפיהם לשון תרמית כרדמה ירעו
ורבצו ואין מחריד : רני בת-ציון הרעו ישראל שמחי ועלוי בכל- :
לב בת ירושלם : הסיר יהוה משפטך פנה איבך מלך ישראל :
יהוה בקרבך לא-תראי רע עוד : ביום שהוא יאמר לירושלם אל- :
תיראי ציון אל-ירפו ידך : יהוה אלהיך בקרבך נבחר וישע ישיש :
עליך בשמחה יחריש באהבתו יגיל עליך ברנה : נוגי כמועד :
אספת מן הוי משאת עליה חרפה : הנני עשה את-כל-מענך :
בעת ההיא והושעתי את-הצלעה והנדהה אקבץ ושמתים לתהלה :
ולשם בכל-הארץ בשתם : בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצו :
אתכם כי-אתן אתכם לשם ולתהלה בכל-עמי הארץ בשובי אר- :
שבותיכם לעיניכם אמר יהוה :

ganze Welt anerkennt. — Kap. III. Die goldne Zeit. 10. „Mir zum Huldigungs-Geschenke bringt man meine zerstreuten Verehrer.“ Jes. 66, 20. — 11. גאה superbi in Jehovam, die Urheber der Sünden des Volks. עלז קרבך Palästina, Jerusalem; parallel V. 14; so wie freche Gegner Jehova's; darauf bezieht sich V. 14; so wie מן. וסיר h.l. parallel der Bedeutung nach mit precul a te. Statt הוי lies : הר , durch Störung und Unterlassung der Feste Jehovas.

6) Aus Habakuk II.

ב על-משמרתי אעמוד ואחיצבה על-מצור ואצפה לראות מה
 2 ידבר-פי ומה אשוב על-תוכחתי : ויענני יהוה ויאמר כתב חזון
 3 ובאר על-הלחות למען ירוץ קורא בו : כי עוד חזון למועד ויסח
 4 לקץ ולא יבוג אם-יתמהמה חבה-לו כי-בא יבא לא יאחר : הנה
 עפלה לא-ישרה נששו בו וצדיק באמונתו יחיה :

7) Aus Jesaiae 40—66.

מב הן עבדי אתמה-בו בחרתי רצתה נפשי נתתי רוחי עליו משפט
 2 לגוים ויציא : לא יצעק ולא ישא ולא-ישמע בחוץ קולו : קנה
 4 רצון לא ישבור ופשתה כהה לא יכבנה לאמת יוציא משפט : לא
 ה יכה ולא ירוץ עד-ישים בארץ משפט ולתורתו אים יחלו : עוד
 אמר האל יהוה בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן

Wichtigkeit dieser Stelle zur Bildung der Dogmatik des Apostels Paulus und Luthers. Habakuk lebte zur Zeit des sinkenden Reichs Juda und sah die Vernichtung des Staats durch die Chaldäer voraus, deren Einfall er Kap. I. beschreibt. Kap. II, der Prophet als Wächter, wie Ezech. 3. Jes. 21. — 2. *πυξίον* לוה, Buchsbaumtafeln. רץ Schultens: *exerceat se cultu in doctrina*; Grotius: unde de plano legi possit. — 4. Röm. 1, 17.

Der unbekannte Verfasser von Jes. 40. sq. lebte zur Zeit des Cyrus, kennt dessen Dekret, welches den Juden die Rückkehr nach Palästina erlaubte und erwartet nach derselben den Eintritt der messianischen Zeit: allein der משיח, welcher in der ersten Abtheilung dieser dem Jesaias angehängten Sammlung von späteren Weissagungen geschildert wird, ist Cyrus selbst: cf. Kap. 41, 25. Kap. 42. Kap. 44, 28. Kap. 45, 1. — 1. Strafe der Chaldäer, Freyheit der Juden. — 2. Cyrus übte gegen die Juden keine Gewaltthat; die Kriege waren vorüber. — 3. ק. ר. י. das gebeugte jüdische Volk. *secundum viritatem* (in Cicero's philosophischer Sprache) also: gemäß den prophetischen Ahnungen. — 4. ירוץ, parallel zu יכה : also = *non franget vim suam* (רוח); „er wird in seinem Bestreben nicht nachlassen.“ אים „kein Staat am Mittelmeer wird seine Be-

נִשְׁמָה לָעַם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְחַלְקִים בָּהּ : אֲנִי יְהוָה קְרָאתִיךָ בְּצִדֶּק 6
 וְאַחֲזִיק בְּיָדְךָ וְאַצְרֶךָ וְאַתְּנֶךָ לְבְרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם : לִפְקֹחַ עֵינַיִם 7
 עוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמֶּסְגֶּר אֲפִיר מִבֵּית כָּלָא וְשִׁבִי חֶשֶׁד : אֲנִי יְהוָה 8
 הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא-אֶתֵּן וְתִהְיֶה לְתִי לְפִסְיִלִים : הָרֵאשֻׁנוֹת 9
 הֵנָּה-בָּאוּ וְחִדְשוֹת אֲנִי מְגִיד בְּטֶרֶם תִּצְמַחְנָה אֲשֻׁמִּיעַ אֶתְכֶּם :
 וְכָא לְעִיּוֹן גּוֹאֵל וְלִשְׁכִּי פֶשַׁע בִּיעֲלֵב נָאִם יְהוָה : וְאֲנִי וְאֵת 21
 בְּרִיתִי אוֹתָם אֶמַר יְהוָה רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר-שָׁמַעְתִּי בְּפִיךָ
 לֹא-יִמְלֹשׁ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וְזֶרַע אֶמַר יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד
 עוֹלָם :

קוּמִי אוּרִי כִּי-בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד יְהוָה עָלֶיךָ וְרוּחַ : כִּי-הִנֵּה אֲנִי 2
 תַּחֲשֹׁךְ יִכְסֶּה אֶרֶץ וְעֶרְסֵל לְאֻמִּים וְעָלֶיךָ יוֹרֵחַ יְהוָה וּכְבוֹדוֹ עָלֶיךָ יִרְאֶה :
 וְהִלְכוּ גּוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִּים לִנְגָה וְרוּחְךָ : שְׁאֵי סָבִיב עֵינֶיךָ וּרְאֵי כָלֵם 3 4
 נִקְבְּצוּ בְּאוֹרְךָ בְּנֵיךָ מִרְחוֹק יָבֹאוּ וּבִנְתֶיךָ עַל-צֶדֶת תִּתְּמַנְנָה : אֲנִי 5
 תִּרְאֵי וְנִהְיֶה וּפְתַח וְרֹחַב לְכַבֵּד כִּי-יִהְיֶה פֶּסֶף עָלֶיךָ הַמֶּזֶן יִם חֵיל גּוֹיִם
 יָבֹאוּ לָךְ : שְׁפַעַת גְּמִלִים תִּכְסֶּה בְּכִרִי מִדֶּן וְעִיפָה כָלֵם מִשְׁבָּא יָבֹאוּ 6

schlüsse hemmen." — 5.6. Cyri Beruf von Gott, als dem Herrn der Welt. בצדק, wie es recht war, der messianischen Weltordnung gemäß. אור für ברית ad terram pacandam, componendam. Auch die parsische Religion ist bey ihrem Dualismus auf Monotheismus gegründet: daher der begeisterte Verfasser, voll Dankbarkeit gegen Cyrus, von dessen Monarchie auch die Verbreitung der wahren Religion erwartet. Diese wird sich (V. 7.) an die Befreyung der Juden knüpfen. — 8. פסילים bey den Persern nicht vorhanden. Der Verf. denkt an chaldäische Abgötterey. — 9. ר"י Anfang der Erfüllung. ה"י Vollendung der messianischen Zeit.

Die letzten Abschnitte dieser Orakel-Sammlung sind wahrscheinlich aus der Zeit des Darius. Hier wird das goldne Zeitalter nach der eingetretenen Besserung des Volks beschrieben. — 21. cf. 1 M. 17, 10. — 1. Das Land (für die Bewpohner) wird in Foeminin. angesprochen. אור . Wortspiel. כבוד י"י, als Lichtglanz. — 4. 1 M. 22, 15. — 5. פחד h.l. von der Freude. — 6. Ephra, ein mit Midian ver-

- 7 זָהָב וְלִבְנָה יִשְׂאוּ וְתַהֲלוּת יִהְיֶה יִבְשָׁרוּ : כָּל-צֶאֱן קֶדָר יִקְבְּצוּ לָךְ
 אֵילֵי נִבְיֹת יִשְׂרָאֵל יַעֲלֹוּ עַל-רִצּוֹן מִזְבְּחִי וּבֵית תַּפְאֲרָתִי אֶפְאָר :
 8 9 מִי-אֱלֹה כָעֵב תַּעֲוִפֶינָה וּבִיּוֹנִים אֶל-אַרְבְּתֵיהֶם : כִּי-לִי אֵיִם יָקוּ
 זֶאֱנִיּוֹת תְּרִשִׁישׁ בְּרֹאשָׁנָה לְהִבִּיא בְנֶיךָ מִרְחוֹק בְּסַפֵּם וְזָהָבם אֲתָם
 לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פֶאֶרְךָ :
 סו 18 — בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם וְהַלְשֵׁנוֹת וּבָאוּ וָרָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי :
 19 וְשִׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים אֶל-הַגּוֹיִם תְּרִשִׁישׁ פֹּל וְלֹד
 מִשְׁכִּי קֶשֶׁת תֹּבֵל וַיּוֹן הָאֵיִם הַרְחִיקִים אֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ אֶת-שְׁמִיעִי
 כ וְלֹא-רָאוּ אֶת-כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת-כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם : וְהִבִּיאוּ אֶת-כָּל-
 אֲחֵיהֶם מִכָּל-הַגּוֹיִם וּמִנְחָה לַיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב וּבַצִּבִּיּוֹת וּבַכְּרָדִים
 וּבַכְּרָרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 21 אֶת-הַמִּנְחָה בְּכָל מָהוּר בֵּית יְהוָה : וְגַם-מֵהֶם אֶקַּח לַפָּהֲנִים
 22 לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה : כִּי כֹאֲשֶׁר הַשְׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה
 אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמֵדִים לִפְנֵי נֶאֱמַר-יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעָם וְשִׁמְכָם :

wandter Stamm. — 7. Kedar, Cedrei des Plinius, im peträischen Arabien. Der Hauptstamm des nordwestlichen Arabiens sind die Nabathäer, in welche die älteren Edomiter und Moabiter übergingen. — 9. "כר", an der Spitze des Zugs. קדש י"י eine in diesen späteren Abschnitten gebräuchliche Benennung Gottes.

18. באה impersonal. עולם הזה opp. עולם הבא. — 19. בהם in Israel. Mich. spicileg. 1. 256, ein libischer Stamm. Bogenschützen, Scythen. Thubal, am kaspischen Meere: der Verf. will, nach 1 Mqs. 10, die entferntesten Völker bezeichnen.

Wort - Register.

Anm. 1) St. = Stamm; Urst. = Urstamm; f. c. = formae cognatae; ar. = arabicae etc. N.p. = Nomen proprium; F. = Form; f. = für.

- 2) Substantiva ohne hinzugefügten Stamm sind für die semitische Sprache Primitiva.
- 3) Ist die erste Bedeutung eines Verbum mit 2) bezeichnet, so kann die erste sinnliche Bedeutung nicht mehr entdeckt werden.
- 4) Erklärungen durch lateinische, griechische etc. Wörter sollen entweder zur näheren Bestimmung der Bedeutung, oder zur Vergleichung mit dem Hellenismus, oder durch die Ähnlichkeit des Tones zur Hülfe des Gedächtnisses dienen, wenn auch in einzelnen Fällen diese Ähnlichkeit zufällig seyn sollte.
- 5) Als formae cognatae sind der Kürze wegen nicht nur diejenigen bezeichnet, welche in der Grammatik so genannt werden, sondern auch diejenigen Verba, welche mit Modifikation der Bedeutung von Einem Urstamme abstammen. Im Hebräischen erhalten diese Verba ihre usuelle Bedeutung oft in Piel und das Kal geht, der allgemeineren Bedeutung wegen, verloren.
- 6) Sind Verba יָצָא nicht aufgeführt, so s. f. c. der Verba יָצָא.
- 7) Wenn Bedeutungen durch I. II. ohne eine vorausgehende Stammbedeutung bezeichnet sind, so haben sie unter sich keinen oder keinen erkennbaren Zusammenhang. Diefs beruht theils auf der Verschiedenheit der Aussprache einzelner Buchstaben, deren Zeichen also mehrere Buchstaben vertritt; cf. das arabische Alphabet: theils auf der Vieldeutigkeit der Urstämme, z. E. לָו, bey denen viele Übergangs-Bedeutungen verloren gegangen sind.
- 8) Alle grammatischen Nachweisungen, welche man in den Anmerkungen vermissen möchte, z. E. über die Gründe der Formen-Bildung, stehen im Wort-Register unter den dadurch zu erklärenden Wörtern.

א

אב §. 588. 2. st. c. **אבי**, pl. **אבות** §. 261. 322. Vater, von den ersten lallenden Tönen der Kinder. — N.p. **אביאל** (אל Stärke) **אביה** (§. 466, 3. 282. cf. 378.) **אבימלך** (מלך König) Appellativ der Könige der Philister. **אברם** (ar. Menge) **אברהם** (hoch) **אבשלום** (שלום Glück.)

אבר 1) sich von der Heerde verlieren, abkommen. 2) interire, zu Grunde gehen, umkommen. Vom Urst. **אב** (cf. *απο*, *ab*, *ab*) kommen, näher demselben, die f. **אבה**, **איה**, **יאב**.

אבה 1) *av*. neigen, beugen. 2) willig seyn, gerne thun, *valla*. 3) wollen. 4) wünschen, bedürfen. — **אביון** 1) dürftig, arm. 2) der gedrückte Verehrer Jehovas; in Ägypten, in Palästina unter abgöttischen Königen, im Exil, *καταστροφ.* cf. **עני**.

אה Pi. wünschen. Hthp. heftig begehren. **אות** f. **אות** (Abbeugung, Hinweisung) Zeichen; §. 388, 4. bes. ein prophetisches Wahrzeichen, daß etwas in Erfüllung gehen werde; cf. *σημα*, **מופת** — **את**, vor Makkef, vor suff. **את** (Hinweisung, Be-

ziehung) Zeichen des grammatischen und logischen Objekts, §. 456. 535. S. 158, 505, 592. — **אי** §. 437. f. **אוי**, wohin der Schiffer abbeugt. pl. **איים** die entfernteren, von den Schiffen besuchten Küsten; die von den Phöniziern besuchten Westländer. Der Oriental denkt sich diese als Inseln, welche das Festland umgeben; so noch auf Edrisi's Weltkarte; daher Inseln.

אבן ar. dicht seyn. — **אבנים** pl. **אבן** Stein (Hagel), mit **יקרה** Edelstein.

אכס 1) aufhäufen? — Futter im Stalle. 2) mästen.

אכר s. **כר**.

אנג ar. schnell, N. p. amalektischer Könige.

אנם ar. aufhören, verderben seyn. — **אנם** Teich, Sumpf.

אדם roth seyn. — **אדם** roth. 2) Mensch (der kaukasischen Rasse) bs. von Seiten der Niedrigkeit und Schwäche. Als Kollektiv (§. 204.) ohne pl. dafür dichterisch **אדם** **בני** v. sing. **אדם** cf. *ἄνθρωπος* *ἑνός* *ἑνός* *ἀνθρώπου*. — **אדמוני** §. 214, 216. röthlich von Haaren, *συνέχνης*. — **אדום** foem. N. p. Idumäa; masc. der rothe (Esau). — **אדמה** 2) Erde, humus, Land. — **דם** f. **אדם** • Blut.

אָרֶן s. רִין .

אָהֵב f. o. עֵנֵב (vom Natur-
laut des sehnenden Verlangens)
lieben, ἀγαπᾶν. — אָהֵבֶה Liebe.

אָהֵה Interj. Ach! Wehe! —
mit ל .

אָהֵל 2) Zelt, Wohnung, §. 435. b.

אָהֵל Zelt aufschlagen. — אָהֵלוֹת
(aus dem Indischen) ἀγῶλλοxon,
wohlriechende, ostindische Aloe,
Wahl's Ostindien. S. 227.

אָרֶן N. pr. von אָר in Beziehung
auf das Orakel Urim und Thum-
mim? Nach Hieronymus von אָר
Berg.

אָ aut, oder; vom St. אָהֵה seyn,
wie אָ von אָהֵה; cf. aut, o, ove.

אָר ar. I. beugen, wenden. II.
stark seyn. — אָרֹת, pl. Wen-
dungen, abstr. Gelegenheit; prae-
pos. mit עַל wegen. — אָרֹת Kraft,
Stärke, adv. sehr, auch mit אָ
zusammengesetzt.

אָ of, ὄναι, vac, wehe!

אָר s. אָר .

אָר vgl. אָרֵל, אָרֵל, auch

אָרֵל in אָרֵל; ar. dick, fett, stark,
der Erste seyn. — אָר der Starke,

Mächtige. 2) Gott. — אָרֵל N.

pr. (אָרֵל gehen). — Von אָרֵל:

(crassus, pinguis, παχύς) der

Thor, אָרֵל Thorheit, dem

Semiten = Laster. — Von אָרֵל:

אָרֵל, אָרֵל, אָרֵל, אָרֵל,

Terebynthe, von der Stärke und

Dauer. — אָרֵל Widdar, von der

Kraft. — אָרֵל Hirsch, אָרֵל
Hindinn, von der ausdauernden
Schnelligkeit. — Von אָרֵל: אָרֵל
Eiche. Urst. אָר .

אָר = אָר, אָר leer, nichtig seyn.
— אָר Nichtigkeit, Frevel.

אָרֵל N. pr. historisch ein Theil
der Südküste Arabiens, wo Seet-
zen den Ort el Ophir fand: my-
thisch die goldreichen Länder des
unbekannten Südens.

אָרֵל s. אָר .

אָר helle seyn, helle werden.

2) glücklich, aufgeklärt seyn.
Vgl. in der Form אָרֵל, in der
Bedeutung אָרֵל, opp. אָרֵל.

אָרֵל Licht

§. 357. — אָר N. pr. s. Michael.

supplem. u. d'Anville's Euphrat.

Licht = Oase der Wüste, vgl.

אָרֵל Kräuter. — אָרֵל Licht

pl. lumina coeli, Gestirne.

אָר s. אָר .

אָ 1) damals, tum u. deinceps.

2) tum des kraftvollen Nachsatzes.

אָ 1) = אָרֵל seit altersher.

2) seitdem. St. wahrschl. = אָרֵל

vorschreiten. §. 450.

אָרֵל f. אָרֵל, St. ar. rauh seyn;

Ysop, hyssopus.

אָר Ohr; vgl. אָרֵל, auris.

אָר, st. cstr. אָרֵל, Bruder,

Stammgenosse, ἀδελφός. N. pr.

אָרֵל (אָרֵל = אָרֵל von אָרֵל)

§. 388. 390.

אָרֵל s. אָרֵל .

אָרֵל fassen, fangen, halten, in

Besitz nehmeh. — אָרֵל N. pr. אָרֵל

Besitz.

אחר hinten, der folgende seyn.
Pi. zögern, säumen. — **אחור**
hinten, zurück. — **אחר** (pars
postica) 2) adv. und praepos. nach,
hinten, westlich (opp. קדם hinter-
wärts. §. 549. S. 612. **אחרי-כן**
(nach dem Stande) hierauf. —
אחר ein anderer. — **אחרון** Westen,
cf. *Ἀχέρον*. — **אחרית** Folgezeit.
§. 254. 289. Mit **ימים**, Zukunft.

אחת s. **חד**.

אי, wie **ה**, der natürliche Frage-
laut §. 598. 3. In Zusammense-
tzungen **אי**, mit **ה** paragog. **איה**
Wo? Mitsuff. **איכה** Wobist du?
Mit **כ**, **איך**, **איכה** Wie? Mit
ן paragog. **אין** f. **אין**, und mit **ה**
loci **אנה** Wohin? S. 658.

אי s. **אבר**.

איב befleiden, vom Subst. **איב**
§. 367. Feind.

אי s. **איכה**, **איך**.

אים ch. schrecken, nach Schult.
ad prov. 20, 2. betäubt seyn, bs.
durch große Hitze. — **אימה**
Schrecken.

איל s. **אול**.

אין st. cstr. **אין**, St. **אין** = **און**
(oben) §. 596. Nichtseyn. Mit
suff. **אני** ich bin nicht etc. Mit
particip. Niemand; mit folg.
Nomen: ohne; adverb. u. absolut.
nicht, nichts. Opp. **יש** vrgl.
ἀν — *ἀν*. S. 635.

איש 1) Mann, wie vir, *ἀνὴρ*,
von Seiten der Stärke. 2) ein
jeder §. 672. 3) zu Umschrei-
bungen: Mann des Krieges =

Krieger. Aus dem Indischen dem
St. **איש** accommodirt. Pl. **אִישִׁים**
(ohne kompens. ך) dichterisch;
dafür **אִנְשִׁים** v. **אִנְשִׁ**; foem. **אִשָּׁה**
f. **אִשָּׁה**, aber auch **אִשָּׁה**, von
אִש Frau 2) das Weibliche
opp. **נָכָר** S. 346. §. 409. 205. 287. —
אִנְשִׁ Mensch. St. **אִנְשִׁ** schwach,
krank seyn.

איתן N. pr. St. **יתן** ar. dauernd
seyn, bs. von immerfließendem
Wasser: Stärke. §. 229.

אך nur, nichts als, allerdings.

אכל (acheln) essen, vom Feuer:
verzehren. §. 202. — **אכלה**, **אכל**,
§. 397. **מאכלת** f. **מאכלת**,
398. **מאכלת** Speise. —
Messer.

אכר St. **אכר** f. **כרה** graben;
Ackersmann: vrgl. *ἀγρός*,
ager §. 210. fin.

אל St. **אלל** ar. aufhören; partic.
prohibit. vor mod. II. §. 487. 2.
§. 596. dafs nicht.

אל, mit Suff. **אלי** etc. = **ל**, zu,
hin, gemäß. S. 601. §. 544.
Bewegung zu einer Sache hin.

אלה ar. staunen, als ein *δαίμων*
verehren. **אלה**, §. 205. sing.
dichterisch: pl. **אלהים** *αἱεῖροι* von
εἶδομαι. 1) Götter; auch Könige,
Richter, *εἰσατοῖ*. 2) Der Inbe-
griff der Naturgötter, davon ab-
stract S. 568. §. 262. der höchste
Gott. 3) mit **יהוה** als Zusam-
mensetzung des N. pr. u. appellat.
der Gott der hebräischen Theo-
kratie. 4) *numen*, welcher dem

Andern den Willen Gottes mittheilt. S. 641.

אלון s. אול.

אלם binden. — **אלם** stamm, *δεσμός ης γλώσσης*.

אלמנים, ein indisches Wort. ar. **בָּקַם**, mit dem ar. Artikel, rothes Sandelholz, zum Räuchern in den Tempeln.

אלכר N. pr. vielleicht entsteht aus **אשור** Assyrien mit dem arab. Artikel.

אלף ar. eng verbunden seyn. Pl. lehren. — **אלף** Verbindung: tausend, der Freund, der Ochse (als nützliches Hausthier). (Aleph). — **אלוף** Freund, Anführer, Ehemann.

אם Conj. wenn §. 603. 2) der Frage: qh §. 598. 3) des Schwurs, §. 603. durch Ellipse: Gott thue mir — wenn nicht: vrgl. *אָ, אַב, אֵ, אִי, אִי*.

אם, mit Suff. **אמִי**, Mutter, von den ersten Kinderlauten. §. 424. — **אמה** 1) Ellenbogen, Elle. 2) Hauptstadt. 3) Der Grund einer Sache (von **אם**).

אמה 2) Magd opp. **עבד**.

אמל verwelken. — **אמלל** schwach, kraftlos. §. 186.

אמן fest, wahrhaft seyn. Ni. befestigt, begründet, dauerhaft seyn. Hi. glauben, vertrauen, *πιστεύειν*. — **אמת** §. 410. 65. not. f. **אמת** Wahrheit, mit **ב**: treu, zuverlässig. — **אמונה** das Wahre, die Treue: vrgl. Amen.

אמץ muskulös, stark, muthig seyn. — **אמוץ** N. pr.

אמר 1) hervorragen? 2) trans. äußern, mit Nachdruck: daher sagen (dicere, nicht loqui **דבר**) 5) verkündigen, lehren, befehlen (Emir) 4) mit und ohne **בִּלְבוֹ**; denken, *φημί, λέγειν ἐν ἑαυτῷ*. — **אמר**, **אמר**, **אמרה** Rede, Spruch, Verschrift (dichterisch). — **אמרי** Amoriter, Höhenbewohner, vrgl. **אמיר** hervorragende Spitze.

אמרפל N. pr. vielleicht von **פלל** iudicare.

אנה s. אי.

אנה (anken) angi, *ἀγγισιν*. Ni. stöhnen. — **אנחה** Seufzer.

אנחנו wir, St. **אנִי**, *ego*, nos. **אני**, **אנכי** ich. St. **אֲנִי** ich, ego. 2) wir sind, ich bin.

אני, **אניה** Schiff, Flotte.

אנוש s. איש.

אסף f. o. **יָסַף**, Urst. **סָפָה**? 1) zu sich herziehen, sammeln, einsammeln. Ni. sich wegbegeben, sich zurückziehen. 2) gesammelt werden — zuseinem Volke etc. (in Stamm-Begräbnissen) begraben werden (**קבר** die Handlung des Begrabens. — F. **יָסַף** K. und Hi. 1) Ps. 104. Gott zieht die Seele der Thiere zu sich ein d.h. sie sterben. 2) hinzufügen, vermehren. 3) Mit einem andern Verbum, adverbial. wiederum. §. 25. fin.

אסר binden, fesseln. — **אסיר** §. 204. der Gefangene. — Von

der f. c. יסר §. 404. מוסר Fessel. Zeitwort יסר 2) K. und Pl. züchtigen, belehren, warnen. Ni. sich warnen, belehren lassen cf. castigare, παιδεύειν. — מוסר Züchtigung, Belehrung §. 536. fin. Urst. מר onomatopoeisch?

אף f. אנה, אנה, (St. (1) hervorragen) Nase §. 409. (ar. Vorgebirge, Nos im slav.) Zeitwort אנה ist denominativ, schnauben, zürnen, von אף 2) Gesicht cf. minae, Miene, eminere. 3) Zorn s. חרה 4) Steigerungs-Partikel: auch wenn, geschweige denn, dann erst. = אף כי mit כי relativ.

אפה kochen, hacken cf. ἄφειν, ἄφειν, coquere, kochen, welche von Einem Stamme kommen.

אפל ar. die Sonne geht unter. — אפלה Finsterniß.

אפס aufhören. — אפס Ende, Grenze.

אפק stark seyn. — אפיק das Starkfließende, Bach (cf. perenne, איתן).

אצל, St. וצל ar. verbinden, Seite. 2) adv. neben, bey.

אצור (1) aufhäufen? אוצר Schatz, davon im Hebr. das Verb. denomin. אצר.

ארכ 1) ar. knüpfen. 2) nectere dolos (φάντεν) nachstellen, Hinterhalt legen. ארכ Hinterhalt = מארכ — ארבה das Geflochtene 1) Fenster des Himmels, woraus der Regen strömt. 2) Taubenschlag.

רבע s. ארבע.

ארנמן rother Purpur, von der Purpurschnecke. St. persisch und wegen des Gebrauchs der Purpursäden zur Weberey hebraisirt nach den Verbis ארג weben, ארק sticken.

ארה aethp. abflücken, sammeln. — ארי אריה carpens, Löwe — אריאל (אל Gott) N. pr. = dem assyrischen ארון — ארון Kasten, mit ברית, Bundeslade, benannt von dem darin befindlichen Dekalog, als der Urkunde des Bundes. §. 516. S. 581.

ארן ar. fest seyn — durch Wurzeln in der Erde ארן Ceder.

ארה (1) schneiden? 2) gehen, wandern. 3) bestimmen, festsetzen cf. ἔρχομαι. — ארה; ארה Pfad, Karavane, — ארה bestimmte Portion täglicher Speise, Deputat.

ארך lang seyn, Hi. verlängert werden. — ארך, nur im st. c. ארך lang: mit אפים longus narium, irae, opp. קצר א', geduldig, langmüthig; μακρόθυμος.

ארם N. p. Syrien und Mesopotamien. St. ארם f. רום? Hochland? opp. ארם כנען Küstenland? cf. Ἀρμενία und wegen der Bedeutung ἡ Ἀσία ἡ ἀνω, ἄνω: §. 2.

ארץ, St. ארץ ar. tief seyn, das Tiefe, Erde, Land; opp. שמים das Hohe, Himmel §. 420. cf. humus, humilis.

אדרט N. pr. aus dem Armenischen Araxiarat: jetzt Grenze Rußlands gegen Persien.

אש Feuer, vom Naturlaut. —

אֶשֶׁה §. 255. Feuerung. 2) das zuverbrennende Opfer, der Weyhrauch, das Opfer der Schau brodte, welche mit Weyhrauch bestreut wurden.

אֶשֶׁר sr.-ch. fließen, herabfließen.

אֶשְׁרָה Herabfluß. 2) der Fuß des Berges — wasserreiche Gründe.

אֲשׁוּר N. pr. Assyrien, als Provinz oder Reich. Ableitung ungewiß; aber das Wort Syrien ist wohl dasselbe: erst die Alexandriner trennten die Begriffe Syrer und Assyrier.

אֶשֶׁר = **יָשָׁר** gerade einhergehen.

2) glücklich seyn. Pi. glücklich preisen. — **אֶשֶׁר** Glück, pl. vollkommenes Glück. st. cstr.

אֲשֶׁר = Heil dem — *μωνάριος*. —

אֶשְׁרָה 1) N. pr. Göttin des Glücks

= *Astarte*. 2) Hayn, als Verein hoher, schlanker Bäume — pl. Götterhayn, mit Bildern, Symbolen und Verehrung der Götter. —

אֶשֶׁר (Richtung, Beziehung;)

Conjunct. statt des pron. relativ.

§. 580. 534. welcher — für alle

Relativ-Verhältnisse. Daher Con-

junct. weil = **כִּי־אֶשֶׁר**; so wie,

wenn = **כִּי־אֶשֶׁר**. S. 617. 649. §.

25. 2 : 463. — Die Form **יָשָׁר**

gerade, recht seyn. — **יָשָׁר** ge-

rade, gerecht. — **יָשָׁר** §. 204. 1.

Geradheit, Rechtschaffenheit.

— **מִישׁוֹר** Gerechtigkeit. —

Von f. c. **כִּשְׁר**, §. 25. 2b. ist

כִּשְׁר Spindel, also Urst. **שָׁר**

שָׁרָה.

אֵת I. Zeichen des Objekts, s, un-

ter **אֶתְךָ** II. mit: vorsuffix. **אֵת**,

also St. **אֵתְךָ** mit unbekannter Be-

deutung. Vielleicht: Verbindung;

daher **מֵאֵת** von — weg, z. E. **מֵאֵתוֹ**

von sich weg. §. 547. S. 608. III.

ein Ackerwerkzeug; Hacke? §. 423.

אֵתְךָ f. **אֵתְךָ** §. 153. 170. 2. Du

foem. **אֵת** pl. m. **אֵתְכֶם** f. **אֵתְנָה**

ihr. 2) du bist, ihr seyd.

אֵתְמוֹל s. **תְּמוֹל**.

ב

בְּ praepos. insepar. abgekürzt aus

בֵּין Mitte, Bezeichnung der Ruhe

an einem Orte: in, bey, durch,

bestehend in; vor Infinitivo als

deutsche Konjunktion: da, wäh-

rend §. 460. 545. S. 604. 607.

בָּאָר graben, eingraben z. E. auf

Tafeln Worte, indicare. — **בָּאָר**

Grube, Erdfall, Cisterne.

בָּאָר־שָׁבַע N. pr. nach 1 Mos. 21.

Grube der Sichen f. des Eydes:

eine mythische, der Sprache wi-

derstrebende, Erklärung. Richti-

ger nach alten Übersetzungen

שָׁבַע = **שָׁבַעָה** Fülle; puteus

scaturiginia opp. mendaci, der in

heissen Monaten nicht versiegt.

בָּבֶל N. pr. Babylon, als Stadt,

Staat und Volk: comp. von **בָּא**

ar. Thor u. **בֵּל** f. **בֵּעַל**, Gott; cf.

בֵּעַל §. 151.

בָּגַד 1) bedecken? 2) betrügen,

treules seyn. — **בִּגְדָה** Kleid.

בָּרַד, St. **בָּרַד** einsam seyn: Einsamkeit, Absonderung. 2) adjective allein. Mit Suff. **לְבָדִי** ich allein etc. **לְבָד מִן**, **מִלְבָּד** ausserdem, ausgenommen.

בָּרִי, von **בָּ** und **רִי** Fülle (St. ar. **باري** voll seyn) = **בָּ**.

בָּרַל Ni. geschieden seyn. Hi. trennen, Scheidung machen.

בָּרוֹחַ f. **בָּרוֹחַ**, onomatopoetischer, allitterirender Zusatz zu **חָרוֹחַ** als Bezeichnung des wüsten Chaos. §. 112. 120. 384.

בָּהַל N. erschüttert werden, bestürzt seyn, verschwinden. Pl. in Schrecken setzen. — **בָּהֲלָה** trepidatio 2) plötzlicher Untergang.

בָּהֵם ar. stumm seyn. **בָּהֵמָה** brutum, Vieh: im Gegensatz von **חַיֵּית הַשָּׂדֶה**: das zahme Vieh; von **רִמָּשׁ**: das grössere Vieh.

בָּאוּ hineingehen opp. **יָצְאוּ**; kommen cf. **βᾶω, βαίω**. Von der Sonne: eingehen (in ihr Zelt) = untergehen; von Weissagungen: = eintreffen, erfüllt werden; denn **הַבָּא** (das Kommende) ist das Zukünftige; von der Weisheit: durchdringen (mit **לֵב** den Verstand.) Inf. **בֹּאֵךְ** = bis du kümmt, bis. Hi. führen, bringen. — **מְבוֹא** Eingang, Untergang (der Sonne) Westen. — **תְּבוּאָה** Einkommen, reditus, Gewinn.

בָּוֹ, verw. **בָּוֹ**, 1) **בָּוֹ** conculare, hostem profligare. — **יָבוֹם**

N. pr. **יָבוֹם** gentile. — Form **בָּוֹה** mit **ל**, **עַל**, hochmüthig verachten **נִבְוֹה** das Verächtliche. — **מְבוֹה**, ein vom Nom. **מְבוֹה** Verachtung, gebildetes part. Ni. durch sich selbst verächtlich geworden. Mahns Berichtigungen. S. 100. §. 465. — Form **בָּוֹן** rauben, plündern.

בֹּל s. **יָבֹל**.

בִּין 1) trennen. 2) unterscheiden, intelligere, einsehen, cernere, wissen, bemerken. Hithp. genau beachten, betrachten. **בִּין** einsichtsvoll, klug. = **יָבִין** N. pr. — **בֵּין** st. cät. **בֵּין**, Zwischenraum, praep. zwischen (betwixt, between) §. 456. 546. — **בִּינָה** Einsicht, Verstand; stärkere Form vom Hithp. **תְּבוּנָה**.

בֹּשׁ, verw. **יָבֹשׁ** §. 440. syr.-ch. erröthen, sich schämen. 2) sich in der Hoffnung getäuscht sehen, **ἀσχεύεσθαι**. Hi. **הִבֹּשׁ** z. E. vom Weinstock, welcher keine Früchte trägt.

בָּוֹ und **בָּוֹן** s. **בָּוֹ**.

בָּחַר auswählen, mit **בָּ** 2) diligere und eligere, vorziehen: vrgl. **ἐκλεξομαι**. **נִבְחָר** das Vorzügliche. — **בָּחֹר** (dagess.) auslesen — zum Kriege: Soldat, **delecti iuvenes**.

בָּטַח 1) sich stützen auf, mit **בָּ** 2) vertrauen. — **בִּטָּח** Vertrauen, securitas, **πίστις**, mit **ל** adv. sicher. — **מִבְטָח** Ort und Gegenstand des Vertrauens.

בֶּטֶן St. **בֶּטֶן** ar. ausgedehnt seyn; Mutterleib.

בי I. in, per me. s. ב II. contr.

aus **בְּעִי** Bitte, St. **בְּעָא** ch. bitten: Interject. immer bey **אֲרִנִי**, *obsecro, quaeso*. s. Vorrede zu Ges. Lex. S. XXVII. §. 151.

בֵּית st. cstr. **בֵּית**, pl. **בֵּיתִים** §. 361. 67. n. 2. 357. St. **בֵּית** aeth. weilen, wohnen; Haus. 2) Familie, Gesinde. 3) das Innere opp. **חוּץ** • **בֵּיתָהּ**, mit **הּ** local. nach innen zu. 4) umschreibend: Haus der Sklaverey = Land, wo man Sklav war. 5) bey Ortsnamen, wie — hausen: N.pr. **בֵּית-חֲזָרוֹן** Gotteshausen. **בֵּית-לָחֶם** (Höle Öffnung, Höle) **בֵּית הַלֶּחֶם** (Speise) gentil. **בֵּית הַלֶּחֶם** §. 512.

בָּכָה weinen. — **בָּכִי** Weinen.

בָּכָר ar. früh aufstehen, früh etwas thun: vrgl. **בָּקָר**, St. spalten. — **בְּכוֹרִי** Erstgeborener. **בְּכוֹרִים** Erstlinge. **בְּכוֹרָה** Erstgeburt. — **בָּכָר** das rasche, junge Kameel. — **בְּכוֹרֶת** N. pr. — Cf. ff. co. vom Urst. **בָּק** •

בָּלִי St. **בָּלָה** durchs Alter abgenutzt seyn; Vernichtung Mangel: adverb. nicht ohne §. 596. — **בְּלִיעַל** (נעל) nutzen §. 465. Taugenichts, homo nequam. — **בְּלָחִי**, von **פָּלַח** mit Jod der Verbindung, = **בָּלִי** §. 453.

בָּלַע verschlingen. — **בָּלַע** N.pr. — **בָּלַעֲרִי**, von **בָּל** = **בָּלִי** und **עָרִי** pl. cstr. **עָרִי**, nicht bis = bis auf, ohne, ausgenommen. §. 465.

בְּלִי s. **בְּלָחִי**

בִּמָּה St. **בֵּם**, **בָּאם** hoch seyn, vrgl. **βῶμος**, Baum; Höhe, bes. der Berge als der Sitze des Götterdienstes. Haus der Höhen = Tempel u. sacra der Götter.

בָּנָה bauen, befestigen. — **בֵּן** f.

בָּנָה, st. c. **בֵּן**, **בְּנִי**, pl. **בָּנִים** §. 388.

1) Sohn pl. Kinder, Junge. Die Familie ist **בֵּית**, Haus, welches die Kinder aufbauen cf. *munita domus*. 2) opp. **אָב** auch in der Bedeutung: Lehrer; Schüler. 3) als Begriff der Abhängigkeit zu Umschreibungen der Adjectiva. §. 505. S. 573. Sohn der 100 Jahre = 100 J. alt. — **בַּת** f. **בַּת** §. 65. b. of, §. 388. 41. 410.

1) Tochter. 2) vor N. pr. der Städte, Bezeichnung der Einwohner des Landes und des Staates. §. 505. 510. — **בְּנִימִין**, mit **יָמִין** rechte Hand, Glück; wo nicht **יָמִין** chald. f. **יָמִים**, Sohn im hohen Alter geboren cf. *Telegonus*: N. p. der Person und des Stammes.

בָּעַר ar. entfernt seyn. **בָּעַר** abstehend, §. 560. Entfernung, Verbergung, Schutz. 2) *praepos. ringsum*. Mit Verbis konstruiert, wie das deutsche: um-, ver- **בָּעַר** verschliefen. S. 613.

בָּעַל beherrschen. — **בָּעַל** Herr, Ehemann, Besitzer. 2) zu Umschreibung der Adjectiva des Besitzes, wie **בֵּן** der Abhängigkeit; bey **בָּעַל** ist der Mensch aktiv, bey **בֵּן** passiv. daher: Herr des Bundes = Verbündeter; Herr der Klugheit = ein kluger Mann;

N.p. בעל גֵּד, mit גֵּד ar. Glück, glchs. Glückstadt; Heliopolis.

בָּעַר abweiden, verzehren — durchs Feuer: abbrennen Pi. anzünden.

בָּצַע abbrechen, gewinnen. — בָּצַע Gewinn.

בָּצַר 1) abschneiden, bs. Weintrauben. 2) von Orten: unzugänglich machen. Pi. befestigen. — בָּצִיר Weinlese. — מִבְּצֵר befestigter Platz. Zum Urst. בצ auch בער §. 24. c.

בָּקַע (Urst. בק, wozu auch בָּכַר) spalten. 2) eine Stadt = durch Sturm erobern. Ni. von hervorspringenden Quellen. — בִּקְעָה Spaltung der Berge = Thal.

בָּקַר Pi. aufmerksam betrachten, besorgen; mit בָּ . — בָּקַר der Gegenstand der Sorge und Pflege: Rindvieh, Rinderheerde, als Kollektiv. (Rindvieh der Reichtum der Völker cf. *πήματα*, pecunia.) — בָּקַר das anbrechende Morgenlicht, der Morgen cf. בקר .

בָּקַשׁ Pi. aufmerksam suchen, nach etwas trachten.

בָּרָא Pi. aushauen, einschneiden. 2) Kal. bilden, begründen, erschaffen. — f.c. בָּרָה 1) schneiden. 2) ברית Bündniss, Bund, Vertrag, Wahl-Kapitulation: cf. *icere*, *ferire*, *τέμνειν* *δρακον* von dem symbolischen Schlachten des Eidesopfers. Daher ברית ברית Bündniss schliessen.

בָּרַד syn.-ch. streuen — den Hagel בָּרַד Hagel.

בָּרוּשׁ s. ברש .

בָּרוֹז Eisen: wahrscheinlich ein ausländisches Wort; im ch. nach dem Stamme פֶּרוּ geformt, פָּרוֹז das vom Erz Geschiedene? cf. פֶּרֶשׁ §. 65. not.

בָּרַח ar. die linke Seite zuwenden. 2) fliehen. 3) durchreichen, durchgezogen werden, wovon בָּרִיחַ Riegel.

בָּרִית s. ברא .

בָּרַךְ Knie. — בָּרַךְ Knie beugen. Pi. segnen, preisen, begrüßen. Hthp. sich glücklich preisen. — בָּרַכָּה wofür man dankt; Segen, Wohthat.

בָּרַר abgesondertseyn, rein seyn, scheiden. — בָּרַר das Getrennte, Reine 1) Ackerfeld, gesondert von den übrigen. 2) בָּרַר Getraide, gereinigt vom Spreu. — בָּרַר, adjectiv. und adverb. rein, aufrichtig, ungeheuchelt.

בָּרַשׁ ar. hart seyn. — בָּרוֹשׁ Tanne, Fichte.

בָּשָׂר (1) weich, angenehm seyn?) Pi. fröhliche Nachricht bringen, benachrichtigen cf. *εὐαγγελίζω*. — בָּשָׂר 1) Fleisch. 2) lebendes Wesen. 3) Mensch, von Seiten der Schwäche cf. *ἀσθενία* opp. *πνεῦμα*. 4) Stamm- u. Bluts-Verwandte.

בָּתָּה s. בת .

בָּתָּלָה ar. scheiden. — בָּתוּלָה die abgesondert-lebende; Jungfrau, Zofe, Neu-Vermählte.

ג

• גבה s. גבון, גארה, גאה.

גאל 2) vindicare, erlösen — aus Sklaverey, politischem Druck. Particip. Retter, Befreyer, λυτρωτής.

גבים Cthib. 2. Reg. 25. 12. plur. partic. von גרב ar. schneiden, theilen; Pflüger, Ackersleute.

גבה f. c. גאה (Urst. גב, גא) hoch seyn, sich erheben. — גבה hoch, stolz; — גבה Hochmuth. — גאה Stolz, Ruhm. — גאה Stolz, Trotz, Übermuth.

גבל (hoch seyn. גבל ar. Berg) Grenzen setzen, indem ein erhöhter Rand zur Bezeichnung der Grenze dient. — 1) גבול Erhöhung. 2) Grenzstein. 3) Grenze, Gebiet.

גבע sich rund erheben. — גבעה Hügel. — גבעון N. p. Zu dieser Familie auch die Form גבב und derivata, ingleichem גה, גה §. 25. 2.

גבר, גבר f. c. גבר, גבר, stark seyn. — גבר Stärke, Held. — גבר sehr stark, mit גיל (opes) mächtig; mit גיל (exercitus) Krieger. — F. גבר stark seyn. גבר sehr stark; Ochs e.

גג Dach, plattes des Orients. St. ar. ausbreiten.

גג St. ar. glücklich seyn, Gottheit des Glücks, Bel der Babylonier. Gesen. ad Jes. II. 283. 335.

גדל 2) groß seyn, groß werden. — גדול groß.

גדע abhauen. Pl. zerbrechen.

גדר einzäunen. — גדר Gehäge, Mauer um einen Weinberg. cf. Γάδισα, Gades.

גזון N. p. Γαυζαντίς. St. גזון ar. גזון (schneiden) durchgehen; also ein von Flüssen durchzogenes Land.

גיה f. גוי §. 437. 116. St. ar. גיה zusammenfließen; Volk. Pl. bs. heidnische Völker. 2) Gemischte Stämme in Gebirgsgegenden; wovon auch Galiläa גליל (גליל) benannt. So wahrscheinlich Gen. 14.

גיל 1) aufhüpfen, frohlocken. 2) trepidare, fürchten, verehren. — גיל exsultatō.

גיר I. = גיר fürchten, den König oder Gott als Herrn ehren. II. auswärts wohnen, Fremdling seyn, das Gastrecht genießen. Daher vom Priesterdienste am Tempel und vom Tempelbesuche des Volks. cf. ξενος. — גיר Fremdling. — גיר Ort, wo man als גיר wohnt, Wohnung. Pl. Stand, Leben eines Fremdlings.

גון abscheeren. — גון geschorne Wiese, abgeerntetes Feld, Heu.

גון syr.-ch. abschneiden, glätten. — גון das Behauen der Steine.

גול abreissen, rauben.

גום ar. u. ch. abschneiden, abfressen. — גוםbruchus, die jungen, ungeflügelten Heuschrecken.

גון

גָּזַר abhauen, abschneiden.
Zum Urst. גָּז gehört noch f. c.
גָּזַר, גָּזָה und גָּזַע.

גָּלָה 1) ar. abwischen, rein machen.
2) aufdecken, offenbaren ἀποκαλύπτειν. 3) rein, leer machen — das Land = es als Exulant verlassen. Ni. gefangen abgeführt werden. — Hi. gefangen nehmen, zum Auswandern zwingen.

גָּלַל rollen, wälzen. — **גָּל** Welle. — **גָּלְגָל** N. p. — **גָּלְגָל** Rad cf. Golgatha. — **גָּלָל** stercus (globosum.)

גָּלַם zusammenrollen, umwickeln. — **גָּלֵם** Embryo. cf. **גָּלֵם**, **γλῆμς**. Urst. **גָּל**.

גָּמַם, St. **גָּמַם** ar. häufen; Häufung §. 594. 2) Partikel: auch, *etiam*. cf. jam.

גָּמַל I. gegenseitig handeln, erzeugen, vergelten. II. ein Kind entwöhnen. III. **גָּמַל** Kameel (in vielen Sprachen, wahrscheinlich aus dem Baktrischen.)

גָּנַב denominativ. von **גָּב**, syr. **גָּנַב** Seite, 1) auf die Seite bringen. 2) entwenden, stehlen. opp. **גָּזַל** mit Gewalt rauben. cf. ganfen.

גָּנַן umgeben, schützen. — **גָּן** eingegägtes Land, Garten. — **גָּן** Schild.

גָּעַל besudeln, verwerfen, verabscheuen, fastidire.

גָּעַר crepare, increpare. — **גָּעַרָה** Schelten.

גָּפֶן Weinstock, anfangs ein wei-

terer Begriff, vielleicht Rankengewächs, daher vollständig **גָּפֶן הָיִין**.

גִּפְרִי Fichte, vrgl. Kiefer, cupressus. St. **גִּפְרִי** ar. rauh, haarig seyn; also Nadelholz.

גָּרַשׁ treiben, vertreiben.

גִּשְׁמִים starker Regen. Onomatop. vrgl. geischen. **גִּשְׁמִים** ar. schwer auffallen.

גִּשְׁן N. pr. Weidegrund? Vrgl. **גִּשְׁן** Erdscholle. **גִּשְׁן** ar. unrein, dreckig seyn.

ד

דָּבַר Bär. St. **דָּבַר** ar. schleichen. §. 250.

דָּבַק, דָּבַק ankleben, fest anhangen, einholen.

דָּבַר (1) vor sich hertreiben. 2) Worte aus dem Munde, vrgl. **דָּרַה, דָּרַה**, iacere; reden (loqui, nicht dicere) bes. in Pi. (dessen R. **דָּבַר** §. 65. not. 186.) mit **עַל**, heftig reden zu jemd. ein, disputiren; mit **מִשְׁפָּט** Recht sprechen, Gericht halten. 3) im Herzen reden, vrgl. **אָמַר**, = auf etwas sinnen. — **דָּבַר** 1) Wort, §. 224. Ausspruch, Orakel. — fällt auf die Erde = bleibt unerfüllt. Schult. orig. 272. 2) wie **ῥῆμα**, res (**ῥέω**) Umstand, Sache, Begebenheit. — **דָּבַר** was vor sich her treibt, verfolgt; Verderben. bes. Pest. — **דָּבָרָה** Floss, welches auf dem Wasser

treibt. — רַבִּירַּשׁ das hinten liegende, N.pr.; im Tempel, der Sitz des Orakels. — מִדְּבָר Ort, wohin das Vieh getrieben wird; Viehweide, Steppe, Wüste.

רַבֵּשׁ 2) Honig, Traubenhonig, Dips. auch vom Honig wilder Bienen.

רַבֵּן St. רָבָה sich stark vermehren, Fisch. fem. רָבָה kollektiv. §. 253.

רַבֵּן Getraide.

רַבָּה langsam gehen (in Trauer, im Zuge.)

רַבֵּב verschmachten. Hl. schwinden machen.

רַבֵּד ar. bewegt werden — im Gemüthe, durch Liebe. — רֵדֵד Freund, Verwandter. — רֵדֵד §. 30. רֵדֵד N. pr. — רֵדֵד der Freund pl. רֵדֵדוֹת Lieblichkeit, amores.

רֵדֵד (רֵדֵד kreisen, umkreisen ar.) Subst. 1) Kreis (der Zelte), Horde, Wohnung. 2) auf die Zeit übertragen, aetas, περίοδος, Menschenalter. pl. רֵדֵדוֹת Geschlechter. רֵדֵד רֵדֵד aetates deinceps sese excipientes, per omnes aetates. 1) Ewigkeit. 2) Vergangenheit. §. 258.

רֵדֵד Wohnung des Wissens = sapientissimus (רֵדֵד für רֵדֵד von רֵדֵד wissen: vgl. Zusammensetzungen mit רֵדֵד, רֵדֵד). N. pr. eines grossen Weisen.

רֵדֵד N. pr. Damascus, f. רֵדֵד Horde des Mesek oder vgl. rabbin. מִסֵּק Oliven abnehmen: Oliven = Reichthum: §. 67.

רֵדֵד Fülle. מִדֵּי שָׁנִים jährlich. §. 438.

רֵדֵד = רֵדֵד ar. feststehen — Herr seyn. 2) richten. Subst. Gericht. — רֵדֵד N. pr. Herr, Richter. — מִדְּוֵן N. pr. Ort der Herrschaft, des Gerichts; vgl. מִדְּיָנָה Medina in Arabien, Spanien. — מִדְּיָן N. pr. eig. ein Stamm, der viel Streit hat, vgl. מִדְּיָנִים Streitigkeiten, Zwist. §. 351. b.: (wo nicht von מִדְּיָנָה ausdehnen) — רֵדֵד Herr. pl. רֵדֵדִים, auch Intension des Singul. der mächtige Herr. רֵדֵדִי meine Herren. aber רֵדֵד Plural-Form, Gott. §. 262. N. 1. §. 146. not. — רֵדֵדֵד mit ך der Verbindung, N. pr. dominus iustus.

רֵדֵד St. רֵדֵד umgeben ar. Umgebung, circumvallatio, περίσχυμος, περίσχυρος der Belagerer.

רֵדֵד St. רֵדֵד zertreten, dreschen (durch Ochsen), Dreschzeit.

רֵדֵד, verw. רֵדֵד, רֵדֵד, Pi. zermahlen: Urst. רֵדֵד.

רֵדֵד (in die Höhe ziehen, bs. ar. den Brunnen ausschöpfen) verw. רֵדֵד — רֵדֵד erschöpft, arm, schwach. — רֵדֵד Armuth, mit רֵדֵד die armen Leute. — רֵדֵד Thürflügel, dual. רֵדֵד fores.

רֵדֵד s. רֵדֵד.

רֵדֵד I. ähnlich, gleich seyn. Pi. für gleich achten. — רֵדֵד Ähnlichkeit. II. f. c. רֵדֵד, רֵדֵד schweigen, vertilgen. Ni. zu Grunde richten. — רֵדֵד Stille, Windstille, Öde.

רמע weinen. רמעה Thräne—
רעה s. ידע .

רפי St. רפה aethiop. u. arab. jemd.
stossen, damit er falle; Stof s.
ר נתן , mit ב , jemanden zu
stürzen suchen — durch Verläum-
dung u. falsche Anklage. ἀναξ λεγ.

רראן St. ררא ar. zurückstossen,
bs. ein Übel; Abscheu.

ררר St. רר ar. von selbst, reich-
lich fließen; Bild der Freyheit
und des Glücks; vollkommene
Freyheit.

ררן treten — die Trauben =
keltern; den Bogen = spannen;
mit ב betreten. — ררך Weg.
2) Wandel, Lebensweise, ὁδός.
5) statt praepos. versus, gen.

ררש (1) ar. terere) suchen,
nach etwas, mit אל אחרי ; mit
ל oder ohne praepos. sich eif-
rig bestreben, etwas zu er-
langen; mit מעם , jemd. zur
Rechenschaft ziehen.

רשא hervorkeimen Hi. grü-
nen lassen. — רשא junge
Pflanzen. §. 146.

ה

ה 1) Naturlaut, Bezeichnung der
Frage, ה interrogativum, vrgl.
ה , §. 598. 46. 132. 1. 2) ה
seq. Dagesch f., ה vor Gutturalen,
für ה (vergl. ל des Objects, אל ,
ille.) der bestimmte Artikel u.
durch Verwandtschaft mit dem
demonstrativ-pronomen auch statt

des relativum; vrgl. ה, ה, der, für:
derjenige, welcher. — §. 168. 496 sq.

הבא s. ידב §. 451.

הכל Hauch, das Eitle. Primitiv-
vor Naturlaut.

הנה 1) Bezeichnung der leisen,
murmelnenden Töne: nachden-
ken, sinnend über etwas, wel-
ches bey den Naturmenschen mit
leisem Sprechen verbunden ist.

הדרעון N. pr. von הדר , ein
syrisch-phönizischer Gott und
Hülfe; vrgl. Gotthelf, עיריה.

הדר ar. aufgeschwollen seyn, zie-
ren, ehren. — הדרה ,
Schmuck, Pracht (der Kleider,
Wohnung). Vrgl. ὁδός. — Ver-
bunden mit הור f. נהור St. נהר
ar. sich erheben, hervorragen;
Glanz, Pracht = höchster
Glanz.

הוא (St. הוה , das Seyn) pron.
der dritten Person: daher anfangs
gen. communis, später fem. היא
sie; als Kriperpetuum הוא. Mit
Plural-Zeichen ה , ך , ם m.,
הן fem. Mit ה parag. המה .
Vrgl. ה, ה, hi, hic. 2) er, sie
ist, sind. §. 501.

הום , s. המה .

הון (St. הון ar. leicht seyn?)
aisance, bequemes Leben,
Reichthum.

הוי weh! vrgl. הוי .

היא s. הוא .

היה , ältere Form הוה , sich
herabsenken, sich zutra-
gen, erscheinen, seyn. §. 561

Vrgl. *יו, elul.* — יהוה, ein Kri-
perpet. mit den Punkten von אָנִי
doch nach diesem Worte selbst
mit den Punkten von אֱלֹהִים,
also יהוה, weil der Jude dies
שֵׁם הַמְּכֹרֶשׁ (s. Buxtorf lexic.
chald. 2431.) nicht aussprechen
durfte; wodurch auch die alte
Aussprache des heiligen *εσπερας*
μωτο verloren gegangen ist. (s.
Danz de lectione nominali יהוה
Jenae 1716.) So nannte Moses
(Ex. 6, 1.) den Gott seiner
Theokratie, um ihn als den
ewigen, wahrhaftigen zu
bezeichnen, welcher sich den Pa-
triarchen als אֱלֹהֵי שְׂרַי, den all-
mächtigen, den Herrn und Schöp-
fer der Welt (Gen. 14.) offenbart
habe. Moses wurde dabey durch
die Paronomasie mit dem ägypti-
schen und asiatischen Javo, *יאו*
(= Ju in Ju-piter, Ju-viho, Juno)
geleitet, der den Hebräer gleich-
falls bekannt war, wie sich aus
uralten, mit יהו, יו, יא zusam-
mengesetzten Nom. propr. achlies-
sen läßt; Moses formt aber nach
Sitte der alten und ungebildeten
Völker das Wort zu einer hebräi-
schen Bedeutung um: (vrgl. מוֹשֶׁה
aus *Μωυσης*, *Ηρακλης* aus הרכל
Muselmänner aus Moslemin.)
Diese Bedeutung war auch in
Ägypten bekannt, denn die Inschrift
des Tempels zu Sais (Plut de Is.
et Osir. 19.) kömmt dem Sinne
nach völlig mit der Erklärung der
Apokalypse überein: *ὁ θεός, ὁ ἐρχόμενος*. — יהוה ist der Form
nach 1) 3 p. fut. von יהוה, der
älteren Form für יהוה, wie aus
dem N. pr. יהוא, aus dem pron.

יהוה und den Compositis mit יהו
zu ersehen ist. Die alte Aus-
sprache mochte Jawu oder Javo
seyn. 2) ein vom Fut. gebildetes
Nomen, welches, als solches das
Dauernde, als Zustand und
Seyn ausdrückt; dagegen im sog.
Praeterito der Begriff der Thä-
tigkeit und Bewegung liegt.
Dadurch ist das hebr. fut. das
stamen zu den Coniunctiven der
ausgebildeteren Sprachen. Daher
ist יהוה, יהוה der stets als
derselbe erscheint, das Sey-
ende, als Vorstellung (wie יריב
litigator, der sich immer streitet
etc.) Hieran schließt sich die Be-
deutung des *θεός πιστός u. ἀλη-
θινός*, des Gottes, der die Ver-
heißungen erfüllt, dem man im-
mer vertrauen kann: daher *πίστις*
im A. u. N. T. die erste religiöse
Tugend. — Nom. compos. propr.
viele mit יהו, יו §. 152. 466. 151.
zu Anfange; יהו, יה zu Ende. —
יהו, יה ist selbst eine Form von
יהוה, vom Stamme יהוה, so wie
חַ vom St. היה. Mit אב ist
gebildet יהואב; von יהוה-כּוֹן,
mit יהוה-שֵׁנִי-שֵׁנִי (Gotthelf).

היכל כלה. s. היכל

הלא לא. s. הלא

הלך, הלך gehen. 2) wandeln,
leben — nach Gesetzen; vrgl.
הלך. Hi. führen. Hthp. um-
hergehen; mit herumziehen, mit
jemd. als Freund umgehen.
— הלכה Wandel.

הלל glänzen. Pi. rühmen,
loben. Hthp. sich rühmen, ge-

lobt werden, des Lobes würdig seyn. (Hal'lulah) — תהלה: Glanz, Preis, Lob, Lobgesang.

הלם stoßen, schlagen (die Erde). Inf. הלם f. adv. hierhin: vgl. פעם.

הם, הוּא. s. הוּן, הם, הנה.

המה, verw. המם, הום, יהם, Bezeichnung der Unruhe, der tohenden Menge, des rauschenden Wassers, des Überflusses, der Frechheit, des Schreckens: bestürzt, verwirrt seyn. Pl. von הום, המם, trepidum reddere animum, Schrecken über jemd. bringen. — המון lärmende Volksmenge, unruhiger Pöbel. 2) Überfluß an Gütern. — מהומה Bestürzung, Getümmel. — תהום Tobendes, Ungeheures, Furcht Erwegendes §. 205.; Wasser, Ozean, das hohe Meer, der Abgrund. Vrgl. χάσμα θαλάσσης. — הוהם St. יהם, N.pr. der Schreckliche. — הימן N.pr. eines großen Musikers, von המירה Rauschen der Töne, sonus argutus, (Doch erlaubt die Sprache auch ימן und אמן als St. anzunehmen.)

הן, הוּא. s. הוּא. §. 170. 1.

הנה adverb. hier, hierhin.

הן §. 457., vom Naturlaut der Frage und des Rufens, cf. הָא, הָא; ecce. Mit suff. הַנְּנִי, gewöhnlich sequent. Particip.

§. 483. 2. 3. Ausdruck der Bereitwilligkeit zu hören und zu gehorchen. §. 107.

הפך umwenden, verkehrt machen, entartet seyn. Nl. verwandelt werden. — תהפוכה Verkehrtheit, Falschheit, Ränke.

הר pl. הרים §. 420. 127. 128. Berg. Gebirge, Berggegend. Mit ה loci הרה, הרה. N.pr. הרן. Cf. ὄρος, slav. Gor. überhaupt bezeichnet der Buchstab R. in Primitiven oft Höhe und Stärke cf. Aar, Herr, herus, 'Hēn, ora, ὄα etc.

הרג zerhauen, töteten, bs. durchs Schwert.

הרה concepit, schwanger werden.

הרם einreißen. — הריסה das Eingerissene, die Zerstörung.

הר = הר.

1

ו, §. 58. S. 653. Not. 5. und, atque, und doch, und dann Adversativ §. 39a., restriktiv, relativ §. 475. 593. cf. §. 245. 462. 480. 587. sq. §. 650. sq. Ursprung von ון Verbindung, Nagel, St. syr, אור, ar. ווי, verbinden. — ו sq. Dag. fort., das sogenannte ו conversiv. futuri, §. 476. sq., zur Bildung des Tempus historicum. Ursprung von הוה, הוה; also accidit, ut — daher nur vor mod. II.

ולד §. 334.

זאת s. זח.

זבח f. o. זבח cf. §. 19, 5. 28. schlachten, opfern. — זבח Geschlachtetes, Gastmahl, Opfer. — מזבח Altar.

זה §. 163. dieser, dieses. §. 169.

זהה alius-alius §. 601. Note. So

זה von hier — von dort. Fem.

זי, זיא, זי, זיא Aramae f. זאת §. 19, 5. cf. the, und im Niederdeutschen de, dat (Feminin-Form zugleich neutrum) — das.

זהב St. aram. glänzen; Glanz, Gold. f. c. זהב, §. 19, und זהו, wovon זו, f. זהו, St. syr. glänzen, ar. vom Glanz der Blumen; der Monat April-May.

זיז fließen.

זיז aufbrausen, cf. siedend. Hi. frech, hochmüthig handeln. — זיז Hochmuth, freche Anmaßung, aus Fanatismus od. schamanischer Begeisterung.

זל wegwerfen, gering achten. — זלה praepos. c. suffix. außer. §. 453.

זיז, St. זו ar. hervorschimmern, ch. sich bewegen; Dichterwort für Thiere, in so fern diese das Feld lebendig machen cf. micant dracones, angues, crura, digiti.

זית Olive, Olivenbaum (auch im Koptischen; Ursprung unbekannt.)

זכר I. 2) sich erinnern, Hi. preisen. — זכר Andenken, Lob, Verehrung; für das reli-

giöse Andenken bad. זכרון §. 85. 2. auch: Denkmal. II. זכר das Männliche, als Geschlechtsbezeichnung opp. נקבה, Mann.

זמם 1) ar. knüpfen, Trope des angestrengten Denkens, cf. חבל, serere. 2) ausdenken, nach etwas trachten. — מזמה Gedanke, Klugheit, Ränke, Frevel.

זמר 1) theilen, schneiden. 2) singen, auf musikalischen Instrumenten spielen. 3) durch Gesang preisen. cf. carmen von St. carpo; dividere carmina von der rhythmischen Bewegung. — מזמרה Messer, Winzermesser. — מזמור Gesang, Psalm.

זנב Schwanz. 2) Nachhut. Verb. denomin. Pi. die Nachhut verfolgen oder niederhauen. §. 180.

זנה (ז) misceri) buhlen. fem. des Particip. I. Buhlerin, Bajadere. Mit זנה Götzendienst treiben, indem Abgötterey Bundesbruch (im Hebr. = Ehebruch) und dazu im Orient mit Unkeuschheit verbunden ist.

זנה ar. ranzig, verächtlich seyn. Hi. verwerfen, verstossen.

זעק f. c. צעק §. 24. rufen, schreien; vom affektvollen Gebet des Orientalen, cf. שוע. — צעקה Geschrey — um Hilfe zu Gott.

זקן ar. einen langen Bart haben; זקן alt seyn, Subst. Greis. 2) πρεσβυς, πρεσβύτερος, Ältester, Magistrat, Officier. — זקנים Greisen-Alter. §. 262.

ור, St. **ור** vom Wege abgehen, einkehren; Fremder, ein anderer. Vom Urst. **ור** auch ff.

ורה streuen, zerstreuen, wurf-schaufeln. Pl. genau unter-suchen, erkennen.

וריה, St. **וריה** ar. strömen; star-ke Regengüsse, ἀπαξ ley.

ורח (ausstreuen — Lichtstrahlen) strahlend hervorgehen, bes. vom Aufgang der Sonne = **ורח**.

— Ort des Aufgangs = **מורח** Osten. — Vom Aufgehen, Her-vorkommen **אורח**, §. 229., der Einheimische. — Vom N. pr. **ורח** das gentile **אורחי**.

ורע ausbreiten, säen. Hi. streuen machen, davon die Zusammen-setzung **מוריע ורע**. — **ורע** Saa-men. 2) satum. Kinder, Nach-kommen, Geschlecht. — **ורוע** §. 58. (das Ausbreitende) der Arm. 2) Macht, cf. **יר**, **זרע** und zum Urst. serere.

ח

חבא (Urst. **חבא**, f. c. **כבה**, **חבב**) Ni. verborgen seyn. Hi. verstecken.

חבל zusammendrehen cf. **ומם**. — **חבל** Seil. 2) Messschnur. 5) zugemessener Antheil — an Land, Erbe. — **חבלות** das reif-lich Ausgedachte, listige Ränke, cf. **ומם**.

חבר verbunden seyn. Pl. verbin-

den. — **חבר** Genosse, aequalis, der gleiche Rechte hat. — N. pr. **חברון** Verbindung von Wohnun-gen. — N. p. **חבור** Chaboras, viel-leicht von **חבר** f. **חבר** stark seyn.

חבש anbinden, satteln.

חגג, f. c. **חגג** syr.-chald. sich im Kreise bewegen, cf. Oceanus. 2) den (noch bey Griechen und Asia-ten üblichen) Ringeltanz tan-zen (chorea). 3) ein Fest fey-ern, von **חג** religiöser Tanz, Fest.

חגור gürtten. — **חגור** Gürtel. **חל**, **חל** ar. welken. 2) auf-hören.

חדש Pl. neu seyn, erneuern. — **חדש** neu — **חדש** Neumond. 2) Fest desselben. 3) Monat.

חובל N. p. latihulum. cf. **חבא**, **חוב** Busen.

חוט Faden. Verb. nähen, zusam-menuähnen.

חוי N. p. gentis St. **חוי** ar. sich rund zusammenziehen. cf. **חור** Horde und wegen des Gangs der, Bedeutung **דור**, **דר**.

חול f. c. **חיל** 1) ar. sich drehen, im Kreise gehen. 2) Schmerzen haben. Hi. erheben lassen. 3) kreisen. Pl. gebären machen. 4) Pl. tanzen. 5) f. c. **יחל** ex-spectare, warten, erwarten, verlangen. Hi. hoffen. cf. **קנה** (gyrare, torqueri animo). 6) Be-zeichnung der Stärke und grossen Zahl. — **חול** Sand am Meere. — **חיל**, **חיל** §. 357. Stärke, Armee, Tapferkeit, Verzüglichkeit jeder

Art, Pomp, *virtus*. — מחול Reigentanz. בני מחול die des religiösen Tanzes Kundigen, χορευται (mit בן der Umschreibung.) — N. p. חוילה ein von Flüssen umgebenes Land? cf. חיל Umkreis, chald. Thal (Erster Urst. חל).

חומה Mauer, St. חום ar. umgeben, schützen.

חום 1) ar. zusammendrücken — die Augen. 2) mitleidig anblicken, Mitleid haben, schonen. Daher mit עין oder elliptisch. §. 373.

חויז syr. ar. umgeben. Subst. äussere Seite, Straßse, Feld. — מחויז adv. von aussen. opp. מבית.

חזה genau sehen, intueri, betrachten: Dichterwort für ראה cf. חסה, חיון, חיון — : חסה die innere Anschauung des Propheten, "ein prophetisches Gesicht, ὁρασις, §. 383.

חזק ar. fest zusammenbinden; stark seyn. Pl. stärken.

חטא 1) ausgleiten, vom Wege abirren, das Ziel verfehlen cf. ἀμαρτάνειν. 2) sündigen. — חטאת §. 147. 403. 148. 368. f. חטאת Sünde, Abgötterey, Verderben. cf. ἀμαρτία. — חטא Sünder, Gegner Jehova's, cf. ἀμαρτωλός.

חטה §. 409. f. חטמה, St. חנט ar. reifen, milde, süß seyn; Weizen — auf dem Halme. Pl. Weizen als Getraide.

חידה St. חוד ar. abheugen, Umweg machen; Räthsel, ἀινίγματα im weiteren Sinne des Orients: cf.

מליצה von לוץ; Eichhorns Einleit. ins A. T. S. 83 sq. edit. quartae.

חיה leben. Pl. am Leben lassen. Hi. das Leben erhalten (alicuius). — חי 1) Verb. er lebt, defectiv von חיי oder vielmehr der Urst. selbst. §. 438. 2) adj. lebend, lebendig. fem. חיה. Dieß als Subst. abstract. 3) Leben, concret. Geschöpf, Thier. Pl. abstr. §. 262. Lehen. Lebendiges Wasser ist das frische, immer fließende. cf. ζωή, ζῆν.

חיק, חק, St. ar. חוק umgeben; Busen — des Kleides.

חירם N. p. St. חור, חרר weißt, glühend, frey, edel seyn: davon auch F. חורם.

חנה s. חנה.

חכה 2) warten.

חכם 1) gediegen, fest seyn. cf. πύκνός und derivata. 2) weise seyn. — חכם weise. — חכמה Weisheit.

חלב Fett, Milch St. f. c. חלב dick seyn.

חלה 1) reiben, abreiben, streicheln? 2) schwach, krank seyn. 3) schmicheln, sich einzuschmicheln suchen. Schult. origg. c. IX. Paulus zu den Psalmen. S. 238. Zweyter Urst. חל, wozu חלק.

חלל 1) ar. lösen, öffnen. 2) Hi. anfangen. — חלון Öffnung, Fenster (das orientalische) dritter Urst. חל.

חלם I. = חלב dick, fett seyn. II. 2) träumen. — חלום Traum.

חלץ ausziehen. Pl. befreien. —
חלוצין expeditus, gegürtet, Sol-
 dat. cf. **חלץ**, **חלוצים** Lende.

חלק cf. **חלה** 1) ar. glatt seyn,
 glätten, formen. 2) theilen.
 Mit **ל** zutheilen. Ni. sich thei-
 len. Hi. mit **לשון** und elliptisch,
 die Zunge glatt machen = schmei-
 cheln, liebkosen. — **חלק**
 Theil, Antheil an Beute etc.
 Partei. — **חלק** glatt opp. **שעיר**
 N. p. montis. — **מחלקה** Abthei-
 lung der Leviten und Priester in
 24 Klassen.

חמור 2) begehren. Ni. Part. be-
 gehrungswürdig, kostbar.

חמל 1) ar. weich seyn. 2) Mit-
 leiden haben, schonen: mit
על.

חמוטל, **חמיטל** N. p. von **חם**
 Schwiegervater, **מל** Thau, Er-
 quickung?

חם f. c. **חמה**, **יהם**, heiß seyn.
 — **חם** 1) heiß. 2) N. p. Ahn-
 herr der südlichen Völker. 3)
 N. p. als Dichtername für Ägypten,
 in hebraisirter Form vom kopti-
 schen Chemi, schwarzer Boden. —
חמה st. c. **חמת** Glut, Zorn.

חמע f. c. **חמץ**, gewaltthätig
 seyn. — **חמם** Gewaltthat.

חמץ sauer seyn. Subst. und Ad-
 ject. Gssäuertes.

חמר I. gähren, brausen. —
חמר Asphalt, vom gährenden
 Aufbrausen. — Denominativ.
חמר 2) mit Asphalt über-

ziehen. II. roth seyn. —
חמור, **חמור** der (männliche) Esel,
 von den röthlichen Haaren. cf.
πυρρός, **πυρρικός**.

חמש 1) ar. dick seyn. 2) zur
 Schlacht sammeln. — **חמש** fünf,
 von der Fingerzahl der ganzen
 oder geballten Hand? Pl. fünf-
 zig. — **חמשים** gerüstete, zum
 Kriege fertige Soldaten i. q.
חלוצים secund. all. exercitus quin-
 que ordinibus constans.

חנה 1) sich beugen, neigen. 2)
 Lager aufschlagen, wohnen. —
חנית Speer (der biegsame). —
מחנה Lager.

חנק Geschmack haben, beleh-
 ren, einweyhen. — **חנק** ein-
 geübt, als Soldat. — **חנק** f. **חנק**
 Gaumen. §. 409.

חנן sich zärtlich äußern, gnä-
 dig seyn (vom Naturlaut der
 zärtlichen Empfindung). — **חן**
 Gnade, Anmuth, Schönheit. —
חנן sehr gnädig. — **תחנה**
 dringende Bitte um Gnade, Gebet.

חסד 1) ar. überströmen, wie plus
 von **πολς**. 2) gütig wohlthätig,
 mitleidig seyn. — **חסד** Gna-
 de, Mitleid, Frömmigkeit.
 cf. **ἔλεος**, **χάρις**. — **חסיד** liebevoll
 gegen Gott: fromm. cf. Essäer.
 Mit **לא** = ruchlos. §. 596.

חסה eilend fliehen — um Schutz
 zu suchen; vertrauen, mit **ב**.
 — **מחסה**, **מחסה** Zuflucht. Urst.
חם, als Interjektion: husch! und
 Bezeichnung des Blickens der Au-

gen. f. c. חוש, חשה, חזה etc.

Cf. חפז •

חבל verzehren. — **חביל**, eine Art der Heuschrecken, wie *βροῦχος* von *βρούμεν*.

חבר vermindert seyn, entbehren, Mangel haben.

חפז davon eilen. Ni. entfliehen. cf. **חמה** •

חפץ 1) beugen. 2) mit **ב**, günstig seyn. — **חפץ** Zuneigung, Wunsch, Wohlgefallen: cf. *ἔνδοξα, ἐνδοξάζειν*.

חפר graben, erspähen. F. a.

חפץ, chald. 1) graben, zu finden suchen. Pi. genau suchen, nachgraben — nach Schätzen.

חצי behauen, aushauen, spalten, z. E. in Flammen. — F. a.

חצה durchschneiden, theilen; — **חצי** Hälfte. Beyde Verba vom Urst. **חצ**, dessen verstärkte Form und Bedeutung der Urst. **קץ** • Cf. sqq.

חצר 1) schneiden? — **חציר** Gras. — **חצר** das Abgeschnittene? umzkunt. — N. p. **חצור** ummauert, Festung.

חקק f. c. **חקה** 1) einschneiden. 2) fest bestimmen. — **חוק** Gesetz, Aufgabe, Pensum.

חקר 1) graben? 2) erforschen. — **מחקר** das Innerste.

חרב trocken seyn, Hi. verwüsten. — **חרב** trocken. — **חרבה** Verwüstung, Öde. —

חרבה Trockenheit, trockner, fester Boden. opp. **ים**. — N. p. **חרב** Schwert (Mittel der Verwüstung). Cf. *ἀρμα*.

חרד 1) zittern, trepidare? 2) erschrecken. 3) herbeyeilten.

חרה 1) brennen. 2) zürnen, mit **אף** oder elliptisch §. 573. also konstruirt mit **ל** der Person und **ב** oder **על** des Gegenstandes: cf. *χολὰ νοτὶ ὀνὶ ἀνάθητας* (Theocr.) — **חרון** Zornglut. — N. p. **חרן** Glut — des Sandes.

חרם 1) ar. abschneiden. 2) vom gewöhnlichen Gebrauche entfernen, interdicere. 3) den Göttern weihen. 4) vertilgen. cf. *sacer esto*. Hi. verfluchen, *sacrum reddere*. — **חרם** *ἀνάθημα*. — N. p. **חרמון** eines hohen, in die See reichenden Berges. Pi. **חרמנים**, als Gebirgskette mit hervorragenden Spitzen.

חרף 1) ar. abpflücken, entblättern. (**חרף** Winter). 2) verläumdern. Pi. verhöhnen: cf. *carpere*. — **חרפה** Beschimpfung, Schmach.

חרץ abschneiden, spitzen. — **חרוץ** gediegenes Gold (Dichterwort.)

חרש f. c. **חרת**, **חרש**, *χαράσσω*. §. 19. 1) einschneiden. 2) pflügen. 3) in Metallarbeiten. — **חרש** Arbeiter in Metall, Stein. — **חרש** taub, cf. *καφός* von *κόπτειν*. — **חרש** (Abgeschnittenes)

Stille. adv. in Stille, heimlich.
— Denominat.

חַשֵּׁה 4) schweigen. Hi. ruhen, sich unthätig verhalten der Urst. חָר ist verwandt mit dem Urst. קָר §. 24., wovon auch קוֹר, קוֹר, נָקָר, אָכָר, חָקָק, חָקָק; aber der weite Sinn desselben und die Doppel-Aussprache des ח und ק läßt genaue Unterscheidungen und Trennungen nicht zu: cf. §. 22. fin.

חָשָׁה zurückhalten, mit מִן schonen, verweigern.

חָשָׁה entblößen, entblättern.

חָשָׁה 1) verbinden Gedanken cf. cogitare, colligere, conjicere. 2) denken, wofür halten, schätzen. — מחשבה Absicht, Plan: cf. חָבַל, זָמַם.

חָשָׁה, vom Naturlaut ist! חָשָׁה: cf. חָשָׁה; schweigen.

חָשָׁה dunkel seyn. — חָשָׁה, חָשָׁה Finsterniß.

חָתָה pl. חָתָה N. p. gentis, St. חָתָה zerbrochen, erschrockenseyn. — חָתָה Schrecken.

חָתָה, Particip. von חָתָה; 2) der Vater der Frau. — חָתָה 2) Bräutigam, Eidam, Verwandter von der Seite der Frau.

ט

טָבַח cf. יָבַח, schlachten, gewaltsam tödten. — טָבַח Scharfrichter, pl. Trabanten, Garde. §. 26.

טָהוּר rein seyn, opp. טָמֵא. — טָהוּר rein.

טָהוּר 1) überfließen? 2) gut, brauchbar, angenehm seyn. Adj. gut. 2) vom Körper: groß, schön. 3) in Worten: freundlich, gefällig. Gute Worte = Glückwunsch. 4) zum Kriege: stark, tapfer. 5) vom Lande: ergiebig, fruchtbar. Subst. das Gute, Beste: so auch Vieh: יָטִב opp. מַשְׁנֶה; von f. c. יָטִב.

טָמֵא unrein seyn, bs. im levitischen Sinne, opp. טָהוּר. Adject. unrein.

טָמֵא tief verbergen, verscharren; cf. צָפַן §. 26., ταυλας. — מטמון Schatz.

טָעַם 1) kosten, schmecken. 2) fühlen, merken. Sapere und sentire.

טָרַם f. c. טָרַם 1) ar. abschneiden, abbrechen. — טָרַם (1) Abschnitt. 2) mit und ohne בַּ prae. als Conj. und Adverb. bevor, noch nicht, zuvor. S. 532. Note. von טָרַם.

טָרַם 1) carpere, das Äußerste wegnehmen. 2) zerreißen. — טָרַם ein frisch-getriebenes, junges Blatt, cf. טָרַם feucht, frisch. — טָרַם Raub, Speise. Schult. ad Proverb. 51. 15.

יָבַב Pi. schreyen, bs. vom Kriegs- und Jubelgeschrei.

יָבַב N. p.

יבל 1) ar. stark fließen, regnen.

Hi. 1) strömen machen. 2) hinführen mit Pomp cf. confluunt. —

— **יבול** reiche Frucht der Erde. —

יובל (Fließen, Strömen ist orientalischer Ausdruck großer Wohlthätigkeit) Freygebigkeit;

mit **שנת**, *ετος της ἀπόσεως*, das Jahr, wo jeder wieder zu seinem

Eigenthum ohne Schulden gelangt, das Jubeljahr. (Auch *ἀποσε* ist Schuldenerlassung, *σεσάχθια*).

— **בול** §. 156. 140. der Regenmonat, in der Ordnung der achte,

Novemb.-December. — **מבול**, von f. c. **גבל** §. 346. —

חבל §. 228. die bewohnbare Erde, in so fern sie reiche Früchte trägt; Dichterwort. —

N. p. **חובל** §. 227. d. h. ein weit-verbreiteter Völkerstamm

(aus der mythischen Geographie.)

יבש (als besondere radix, nicht als f. c. von **בש**) trocken, unfruchtbar seyn; Adj. trocken.

— **יבש** das trockne, feste Land, *η ξηρά*. — **יבשת** Aus-

trocknung.

ינה I. entfernen, abhalten.

II. bekümmert seyn (vom Naturlaut der Klage?) — **יגון** Gram,

Verstärkte Form

ינע sich abmühen, sich sehr bemühen.

ינה 1) vorstrecken? werfen. Hi.

— Worte: bekennen, preisen. cf. **ינה** Hthp. sich zeigen, aus-

geben für — cf. prae se ferre. —

יד §. 388. 2. 2. st. c. auch **יד**, (das Vorgestreckte, Zeigende) 1) Sie-

geszeichen. 2) Hand. 3) Kraft,

Manus. 4) Seite des Körpers.

5) Art und Weise, pl. fem. künstliche Hände, Seiten, Hand- und

Armlehnen. **ינה** praep. durch

ינה advrb utrimque. — **ינה** Preis, Dank, Lobgesang. —

N. p. der Person des Stammes u. des Königreichs **ינה** cf. §. 341.

ינה s. **ינה**.

ינה 1) niederlegen? Bezeichnung des Gedächtnisses, der Erinnerung, des Verstandes. 2) wis-

sen, kennen, sorgen für — *γνωσκω*. Aus Ni. **ינה** be-

rühmt, ansehnlich. Hi. an-

zeigen, belehren. Der F. nach cf. *ὁδοῦ*, video; der Bedeutung

nach *μετῶμαι*, mens, *ἐπιστήμη*.

— Inf. als Subst. **ינה** §. 340.

Wissen, Nachricht, Einsicht: in der jüngern Sprache **ינה**

§. 546. fin.; aber schon in der älteren **ינה**.

2) warum?

ינה gehen. Aus dem Impero.

ינה Interject. der Aufmunterung age, agite.

ינה s. **ינה**.

ינה, St. **ינה** ar. warm seyn. cf.

ינה; Tag. pl. **ינה** §. 361. 4.

2) Zeit, Jahr. — **ינה**, §. 496.

1) heute, hodie. 2) an diesem festlichen Tage, zu diezer wichtigen Zeit. So auch **ינה**.

5) dies fatalis. — **ינה** täglich. §. 452.

ינה N. p. Griechenland: *Ἰων* mit ma-

sorethischer Punktation (Jonier u. Dorier, Vorfahren der Griechen

in Asien, unabhängig von, nachher gemischt mit Hellenen).

ינה 2) Taube.

יָחַד f. c. אחד Urst. חד; Pl. ver-einen. — יָחִיד der einzige Sohn. — יָחַד f. יָחִידוֹ zusammen §. 452., also Subst. יָחַד Vereini-gung. — אָחַד f. אַחַד §. 152. 444. fem. אַחַת f. אַחַת Ein, Eine.
יָכַח 2) Hi. rügen, Vorwürfe ma-chen, strafen. — חֹכְמָה scharfe Rüge, Tadel — um zu erziehen.

יָכַל s. כָּלָה.

יָלַד 1) gebären, zeugen. 2) zum Sohn erklären (Sohn Gottes in der Theokratie = König). 3) schaf-fen, Wirksamkeit haben. — יָלֵד Jüngling, Knabe, Junges. — יָלִיד geboren, mit בֵּית verna. — מוֹלֵד Sohn, Nachkomme. — מוֹלֶדֶת Ort der Geburt, Vaterland. — תּוֹלְדוֹת, mit תּ iterativo, Reihe der Geschlechter, Geschlechts-register, Geschichte. γέννησις.

יָלַף s. הָלַף.

יָלַל jammern. Hi. wehklagen. Naturlaut, vrgl. ὀλολύγος, ejulare. §. 341.

יָלַק eine Art Heuschrecken. Stammundnäherer Sinn unbekant.

יָם pl. יָמִים, Meer; mit und ohne יָם das große = mittelländische Meer. 2) Westen. Ps. 107. Sü-den, wo aber zu lesen:

יָמִין rechte Seite, rechte Hand, Süden. 2) ar. glücklich. — יָמִינִי gentile von Benjamin, mit אִישׁ ein Benjaminit. §. 512. 2.

יָנַח niederdrücken, durch Trug oder Gewalt, betrügen, unter-drücken.

יָנַח s. נָחָה.

יָנַק säugen. — יָנֵק Säugling. — Hi. הִינִיק säugen.

יָסַד 1) ar. substravit-lectum. 2) Ni. 1) gründen. 2) sich zum Bera-then versammeln, berathschla-gen. cf. סִדַּד Niedersetzen auf Polster, Divan (seditio). — יָסוּד Grund.

יָסַף s. אָסַף.

יָסַר s. אָסַר.

יָעַד eine Zusammenkunft ver-abreden, versammeln. Ni. condixit. — מוֹעֵד Ort und Zeit der Zusammenkunft, Volks-fest, Zeitabschnitt, bs. der Mond-wechsel. — עֵדָה Versammlung. §. 340. Urst. עַד, עָץ; daher f. c. 2) Entschluß fassen, Rath geben. Ni. sich berathen. — עֵצָה Rath, Beschlufs, Klugheit. §. 340.

יָעַל 1) ar. klettern. — יָעֵל Gemse etc.

יָעַן s. עָנָה.

יָעַץ s. יָעַד.

יָעַר Wald. St. ar. schwerzugäng-lich seyn.

יָפָה 1) glänzen? schön seyn. Pilpel. sehr schön seyn. — יָפָה §. 370. 3. schön. — יָפִי nitor, Schönheit.

יָפַח f. c. נָפַח, פָּח Urst. פַּח, vom Naturlaute; keuchen. — יָפַח keuchend. 2) transitiv. cf. anhelare crudelitatem. — תָּפַח duftendes — Obst; Apfel, Quitte

(Frucht und Baum). — F. פִּיחַ

blasen, athmen. — N. p. אִפִּיחַ —

הִפְּעַ hervor-schimmern, hervorragen, N. p. יִפְּעַ •

פִּתַּח s. יִפְּתַח •

הִפְּעַ hervor-gehen. Urst, in ex?

Hi. hervorbringen (Pflanzen); herausbringen (aus der Scheune); herausführen. — מוֹצֵא,

מִצָּא §.227. Ausgang, Quelle.

צִמְצָמִים Sprüßlinge.

יָצַב f. c. נָצַב aufrecht stellen.

Hthp. sich zusammenstellen

— zum Berathen, zum Kampfe;

feststehen, mit לִפְנֵי = sich

gegen den Feind behaupten. —

נָצִיב Besatzung. cf. Nisibis. —

מִצְבֵּה Bildsäule, bs. der Göt-

ter; religiöse Monumente. — מִצְבֵּחַ

1) id. 2) Stamm der Pflanze.

יָצַע unterbreiten, zum Lager.

cf. יָסַד •

יָצַק gießen. Ho. הוֹצֵק ausge-

gossen werden.

יָצַר f. c. מוֹר, bilden, anord-

nen. — יָצַר Töpfer.

נָצַח s. יָצַח •

יָקַר schwer, theuer, kostbar

seyn. — יָקָר theuer, kostbar. —

יָקָרָה Kostbarkeit.

יָקַשׁ verstricken, durch List

fängen. — מִקְשׁ, מוֹקֵשׁ Fall-

strick, Mittel der Verführung. —

N. p. קוֹשׁ Vogelfang, von f. c.

קוֹשׁ?

יָרָא 2) fürchten, Ehrfurcht

haben, (Gott) verehren adject.

(Gottes-)fürchtig. — Aus Nl. נוֹרָא

furchtbar, verehrungswür-

dig. pl. fem. Thaten, Vorfälle,

welche Furcht vor Gott einflößen;

Wunder. Erste Bedeutung des

Verbum in יָרַע kenntlich.

רָבַב s. יִרְבַּעַם •

יָרַד herabsteigen, opp. עָלָה,

von Wasser, Gegenden etc. Hi.

herabführen, abnehmen. —

יָרְדָן N. p. Jordan, κατ' ἐξοχῆς ὁ

ποταμός. §.569. — מוֹרַד Ort des

Absteigens, adv. abwärts. opp.

מַעְלָה •

יָרָה, vom Naturlaut jrr? cf. נָתַר

werfen, Pfeile, legen, den

Grund; Worte = lebhaft spre-

chen cf. iacerē. Hi. lehren. —

תּוֹרָה Belehrung, göttliches Ge-

setz, Urkunden der mosaischen

Gesetzgebung.

יָרַשׁ s. יְרוּשָׁלַם •

רוּחַ s. יְרִיחוֹ •

יָרֵךְ Hüfte, Lende; unterhalb der

מַתְנֵים •

יָרַע 1) abhalten, 2) den Anblick

abwehren. — יָרֵעָה Vorhang,

in der Stiftshütte: cf. יָרָא • —

יָרֵק grün-seyn. — יָרֵק das

Grüne. — יָרֵק Kohl, Gemüse.

יָרַשׁ ein Erbe haben, besitzen.

2) zum Besitz machen d.h. einen

andern verdrängen, arm machen.

יְרוּשָׁה Besitz. — יְרוּשָׁלַם N. pr.

Jerusalem, Ἰερουσαλήμ (wobey

der Hellenist an ἔρος dachte; von

יָרַשׁ Besitz und שָׁלַם =

שָׁלוֹם Glück. David baute zu der alten

Stadt der Jebusiter auf Zion eine

neue im Thale, und auf Moria; dadurch entstand die Dual-Form ירושלים; aus den gemischten Formen das Kri perpet. ירושלם, κα ἱεροσόλυμα; doch lautet auch der schnellgesprochene Dualis ירושלם, wie שנים für שנים. Ew. S. 352.

יש, vor Makkeph יש, sonst ohne Flexion. §. 388. 1. St. ar. יש fest, kompakt seyn; das Seyn, opp. אין; allein mit Nachdruck, *prae-esto esse*. So in den älteren Büchern; denn obgleich dieß Wort der Urstamm zu esse und Seyn ist, so wurde es doch nicht bloße copula. — חושיה *soliditas, essentia*, wie איתותא im Syr. u. nach der einstimmigen Erklärung der Rabbinen Wesen, ουσία. 2) das Reale, Ächte, verum z. E. wahre — Weisheit, wahre — Hülfe opp. dem Scheinbaren, Trüglichen Schult. clavis 247. Ein Wort der spätern Dichter und der philosophischen Sprache.

יש N. p. f. איש *ἀνδρεία, virtus*; also zum St. איש §. 56. 117.

ישר s. שר.

ישב s. שר.

ישב sitzen, wohnen, bewohnen. Sedere iudicis, regis. — מושב Sitz, Wohnung.

ישיון s. שמם.

ישן I. schlafen, adj. schlafend. II. נישן alt. Ni. נישן alt geworden, vom vorigen Jahre.

ישע 1) ar. weit seyn, wie רחב Bild des Glücks, opp. צר 2) Hi. helfen, retten. — ישיעה Hülfe, Dichterform ישועה §. 255. —

הישע N. p. Rettung, Retter = ישוע, bey Rabbinen ישו, wovon Ἰησοῦς, ὁ σωτὴρ, ἐρυσόμενος, ἐξαίρων eigentlich von der Befreyung aus der Gefangenschaft, von Fesseln. Schult. origg. c. L.

ישר s. אשר.

יתר, vom Naturton trr. f. c. נתר, 2) sich ausdehnen, übrigg seyn. — יתר Strick, Rest, Vorzug. — יתר N. pr. Auszeichnung.

כ

כ part. insepar. der Vergleichung. §. 460. 551. S. 615.; wie, gemäß. 2) der Zeitbestimmung: כאשר so wie, zu der Zeit, wann. St. כן Stellung, Bild (כין, ar. כאן seyn.)

כאב Schmerz empfinden. — מכאב Schmerz, Leiden.

כבד 1) schwer seyn. 2) mächtig, geehrt seyn. 3) denominat. schmücken. Pl. ehren, hochachten, preisen. Hi. erschweren. — כבד schwer, prachtvoll; mit לשון undeutlich, stotternd reden. — כבוד 1) Schwere. 2) Ehre, Ruhm. 3) äußerer Glanz. 4) Urheber des Ruhms cf. δόξα. Adject. prächtig geschmückt. §. 204. 3.

כבה erlöschen. Pl. auslöschen cf. F. כהה.

כבש 2) Lamm, junges Schaaf. Stamm vielleicht כבש

mit Füßen treten, unterjochen, als Eigenthum gebrauchen cf. כבם.

כדרלעמר N. pr. wahrscheinlich assyrisch.

כה = כ, so, hier, jetzt, שם, שם. **ערה** bis hierher.

כה 2) **כבה** verlöschen? cf. **כה** 1) schwach, trübe seyn. Pi. muthlos machen: mit כ, jmd. wehren, schelten. — **כה** fem. verzagt.

כהן Vertrauter, Bevollmächtigter Gottes. 2) Wahrsager, Priester.

כוכב Stern f. **כבב** §. 432. St. ar. כבב runden.

כול s. **כלה**.

כון fest, aufrecht stehen. Hi. feststellen, gründen, bereiten. — Inf. **הכן** adverb. in fester Stellung. — Aus Ni. **נכון** fest, zum Kampf bereit, furchtlos. — **מכון** Stelle, Grundvesten. — F. c. **כנן** §. 423.

כן 1) der Stand der Dinge. 2) adject. recht. 3) adverb. so. — **לכן**, **על-כן** hierauf. **אחרי-כן** deshalb. Cf. der Form nach **אן** ar. seyn, schaffen; **און** syr. anfangen; deutsch: können (König).

כוש N.p. Habesch nebst dem Stammlande in Arabien (die doppelten Äthiopier Homers.)

כח Kraft, Stärke. St. ar. praevaluit.

כחור Pi. Ni. Hi. verhehlen, verbergen.

כי §. 586. 595. dafs, weil, warlich: auch adversativ und signum dicti; **כי** und **γάρ**, quod und enim; auch hat **כי** die Bedeutung des Relativ z. E. in **כי** **יען** etc. Der F. nach in (dunkler) Verbindung mit כ, qui.

כישור s. **אשר**.

כפר f. **כפר** §. 432. Schult. clay. 320. St. **כור** ar. rund seyn, cf. circulus, circinnus, circar (Ostindien) Kreis; 1) Kreis, Umkreis. 2) runder Stein, Talent; mit **וזהב**: ein Talent Gold. Michael. suppl. 1269.

כל s. **כלה**.

כלא hemmen, zurückhalten. Ni. aufhören. — **כלא** Hemmung, mit **בית**: Gefängnis. — **מכלא** f. **מכלה** Hürde.

כלה f. c. **כל**, **יכל**, **יכל**, vom Urst. **כל** mit dem allgemeinen Begriff des Vollen, Vollständigen, Ganzen, Vollendeten. I. Form **כלה** 1) vollendet, zu Ende seyn. 2) aufgezehrt seyn, schwinden. Pi. mit dem Infinitiv: vollenden: mit **עין** das Auge schwindet, von der aufreibenden Sehnsucht nach Hülfe. — **חכלית** völliges Verderben. II. F. **כול** umfassen, in sich fassen — von Maafsep. Pi. aus halten, unterhalten, ernähren. — N. pr. **כלל**, in der Bedeutung wahrscheinlich vor der F. **כלל**; Vollkommenheit: so umgekehrt. — **כלי** Gefäß, der Form nach von **כלה**, der Bedeutung nach von

von כלה • III. F. כלל die vollkommene, geschmückte — Braut (Kalle), Schwiegertochter opp. רחן • כל, vor Makkeph כל Umfassung, All; adj. omnis und totus §. 424. 513. לא כלל niemand. — מכלל Vollkommenheit, Inbegriff. — IV. F. כל 2) stark, fähig, gewachsen (par) seynt immerals Intransitiv. mit ל; daher: können und dem Zusammenhange nach besiegen, mit dem Verstande begreifen etc. Ausserdem Mod. I. nur ein Mod. II. Ho. וכל glichs. potens factus est = potest. —

IV. Von der F. הכל scheint היכל cf. §. 30. d. 208., was insich fafst; Wohnung, bs. geräumige; Palast — in Beziehung auf Gött: Stiftshütte, Tempel, Himmel. — Von der F. כלה ist noch כליות, fem. pl. von כלי Nieren, Sitz des Verlangens und der Lust; von der Gefäßform? — Cf. καλός, κάλος, όλος, voll, κολος, hohl etc.

כלל כלה s. כלל •

כמו כמו = כ mit מו f. מרה? §. 459.

כמר entbrannt seyn. Ni. aufgeregt seyn, von Liebe, Mitleid etc.

כנע sich beugen, senken. Hi. beugen, unterdrücken. — כנען N. p. Uferland? s. ארם • — N. gentile כנעני •

כנף ar. bedecken. — כנף Flügel.

כנרת N. pr. urbis.

כסה Pi. bedecken. — כסה Sitz

mit einem Baldachin; Thron. — מכסה Decke. — מכסה id. Verdeck.

כסל 1) stark, dick, fett seyn. — כסל ein Thor, Gottloser. Pingue ingenium. §. 205.

כסף ar. blafs seyn. — כסף Silber, Gold. Vrgl. ἀργός, argentum von ἄγος = albus. l'argent. — נכסף erblassend, mit לא = schamlos.

כעם 1) ar. runzelich seyn, frontis contractae. 2) zürnen. — כעם Gram.

כפה ar. krümmen. — כפה die innere Hand opp. יד die ausgestreckte. Mit רגל Fußsohle, eig. Höhlung des Fusses.

כפר bedecken. Pi. (die Sünde) vergeben, Vergebung verschaffen, sühnen, mit על • —

כפיר Sühnung. — כפיר mit Haaren etc. bedeckt; ein junger Löwe.

כפר Pech, Verb. denom. כפר verpichen, daher mit כפר •

כר, St. s. כפר, ein rundes Gefäß, ein Maafs für flüssige Dinge.

כר Lamm. St. כר ar. hüpfen. — כר vom Pilpel von כר sich tanzend (nach der Musik) bewegen; Dromedare.

כרם St. כרם 1) feucht. 2) ar, ausgezeichnet, wohlthätig seyn.) Weinberg (das bessere Land.) — כרם Winzer.

כרם saftige, volle Ähre, 2) N. pr. eines grünenden Berges,

einer gartenähnlichen Gegend.
Mich. suppl. 1357.

כרע sich beugen.

כרת schneiden, abschneiden,
behauen, umhauen. Mit כרית
wie icere foedus, Bündnis
schliessen. Ni. vertilgt wer-
den, fehlen. Hi. ausrotten;
cf. חרת.

כשר N. gentis. Chaldäer.

כשל stolpern, stürzen durch
heftigen Anstoss; vgl. σάπυλον.
— כשלון völliger Sturz.

כשח St. ar. enthüllen, die Zu-
kunft. Pi. zaubern. — אכשח
N. pr.

כתב 2) schreiben.

כתית St. כתח stoßen, zerquet-
schen; das Gestosne; bs. feines
Öl, aus zerquetschten Oliven:

כתם St. ar. verbergen; Verborge-
nes, Kostbares; Dichterwort für
Gold und Geschmeide.

כתף Schulter.

ל

ל part. inseparab. verkürzt aus אל,
bezeichnet die Bewegung zu einer
Sache hin; §. 515. 544. 557. S. 602;
cf. ה articuli, ל des Syrischen,
ille etc. Im Hebr. Bezeichnung
des entfernteren Objekts im Dativ;
des Genit. ohne vorangehenden Stat.
constructus, vor dem Infinitiv zu,
um zu.

לא §. 596. nicht, nichts, nein
§. 596. St. לאה schwach, kraftlos
seyn; Urst. ein Naturlaut der Er-
schlaffung; cf. las. Mit ה der

Frage הלא nonne? Auch Frage
der Versicherung, enim §. 598.
Vor Substant. wie in- 1) Negation
2) Aussage des Gegentheils: Nichts
des Übels = ohne das mindeste
Übel etc.

לאך schicken. — מלאך Bote,
Gesandter, jede Verkündigung
des Willens. — מלאכה, מלאכה
Geschäft, verfertigte
Arbeit; mit עשה laborem subire,
auch quaestum facere. z. E., opifi-
cio; wie exercere mare.

לאם St. ar. verbunden seyn; Volk,
Stamm.

לב Herz, Verstand, Muth,
Neigung: cor,

לבר s. בוד.

לבה s. להב.

לביא Löwin.

לבן Hi. weiß seyn. — לבונה
Weyhrauch. — לבנה No. pr. —
לבנון Schneegebürge.

לבש anziehen. Pi. bekleidet
seyn, eine Eigenschaft völlig be-
sitzen, cf. indui robore, ἐνδύσθαι
ἀλκήν. — מלבוש Kleid.

להב, להבה, להב, reine
Flamme.

להט brennen.

לוד N. pr.

לוה sich anhängen. — לוי No. pr.
2) ein Levit. — לויתן, von לויה
Windung; das lang-Gewundene:
große Schlange, Krokodil etc.
§. 214.

לוי krum, gewunden seyn. 2) heim-

tückisch, lasterhaft seyn, opp. ישר, cf. עול. — נלוו vafer, der Verkehrte, Schlechte.

לוט N. p. St. לוט verhüllen, bedecken.

לון, לוין übernachten: cf. luna.

לחי Backe, Kinnbacke: St. לחה aethiop. schön seyn, cf. καλλιπάρης.

לחה lecken, vom Naturlaute. cf. lingo, λείγω.

לחם verzehren. Ni. 2) kämpfen, Kriegführen. — לחם

Brod, Nahrung §. 142. — לחים Fleisch (als Nahrung der Würmer). — מלחמה Krieg, Schlacht.

לחץ fest drücken, unterdrücken. — לחץ Unterdrückung.

לילה, לילה §. 255. Nacht.

לכד fassen, fangen; einnehmen, eine Stadt.

לכיש N. p. einer festen Stadt; St. לכש ar. schwierig, unwegsam seyn.

לכו s. כו.

למד sich an etwas gewöhnen, lernen.

למען s. ענה.

לעג stammeln, barbare loqui, aushöhen, spotten. Vom Naturlaute cf. עלג, לעו.

לקח 1) fassen, nehmen, holen, bringen (an sich: durch Kauf). Eine Lehre in sich aufnehmen = sie annehmen und befolgen: Bild von der Saat. Ein Gebet aufnehmen = erhören.

§ 415. — מלקחים was von zwey Seiten faßt: Zange.

לקט von der Erde auflesen. — לקט Ährenlese.

לשון Zunge, Sprache; bey Dichtern: trügerische Rede.

מ

מאד s. St. אורד unter

מאה hundred. מאתים §. 147. 447. zweyhundert, pl. מאות.

מאומה, Verdoppelung des מה, mit der Verbindung §. 322.; quicquid, irgend etwas. Mit לא: nicht das geringste.

מאם von sich werfen, verwerfen, verachten; mit ב; opp. ברה

מבוא s. בוא.

מבול s. יבל.

מגן Pi. übergeben, dem andern als Geschenk.

מגן s. גנו.

מדר f. c. מורד 1) ar. ausdehnen, die Meßschnur. 2) messen, abmessen. — תמיד Ausdehnung, der Zeit, adv. immer, beständig.

מדוע s. ידע.

מדי N. p. Medien. St. nichtsemitisch.

מה was? §. 86. 53. 2. a.: 127. 166. 3. 2) f. למה warum? — Von מה, dem Zurufe an die Kameele, um sie zum Stehen zu bringen. — Verb. Hthp. דחמה זögern. §. 152.

מהר Pi. eilen. — **מהרה** Eile, adv. eilends. — **מהיר** eilig, behende, geschickt, verständig.

מוֹאֵב N. p. St. **אֵב** f. **יֵאֵב**? ein bekehrungswerthes Land.

מוג zerrinnen. Pi. verzagt machen. Hthp. verzagen.

מוט wanken, dem Sturze nahe seyn. — **מוטה** Trageholz, mit **העול**: vectes iugi, wie noch jetzt in Portugal etc. F. c. **נוט**, nuto. §. 24. 5.

מול f. c. **מהל**, **מלל**, **נמל** 1) theilen, **מלל** artikulirt sprechen. 2) beschneiden. §. 25. 27. 414.

מופז = **פז** gediegenes Gold. St. **פוז**, f. c. **אפוז** chald. behend seyn. Pi. aufspringen, emicare.

מוץ Spreu. St. **מוץ** f. c. **מוץ** drücken, durch Druck etc. abreiben, die Kleie vom Korn.

מופת s. **פתח**.

מור Ni. Hi. tauschen, wechseln; mit **ב**.

מוש zurückweichen.

מות sterben. Hi. tödten. — **מות** stat. constr. **מות** §. 361. 119. Tod, Verderben, der Zustand der Todten in der Unterwelt: cf. matt im Schach.

מחה abwischen, vernichten.

מחוז Bedeutung ungewiss: Meeresküste oder Hafen. St. **חוז** ar. sammeln, als Zuflucht der Schiffe?

מחר morgen. — **מחרת** der folgende Tag, der Tag nach §. 452

מטר regnen.

מי wer? §. 166. 3.

מי ungebräuchl. Sing. des pl. tantum **מים** stat. c. **מי**, **מימי** §. 262. 458.; Wasser: opp. **חרבה**, **יבשה** St. **מעה** weich seyn, wie **בי** von **בעה** cf. **מעה** §. 24. 2.

מנה s. **מן**, **מין**.

כלה s. **מכלל**.

מכפלה N. p. St. **כפל** Doppelhöhle.

מכר verkaufen. — **מכר** Kaufpreis,

מלא voll seyn, erfüllen. Die Tage sind erfüllt = der Mensch stirbt. — **מלא** Vollseyn, Fülle, Menge. — **מלוא** grofse Fülle von Steinen etc.; N. p. f. **בית מלוא** Kastell mit Verschanzungen.

מלכר s. **בדד**.

מלה Wort; dichterischer Ausdruck. St. **מול** s. **מלל**.

מלח Salz. — **מלחה** Salz-Land = in Asien und Afrika: Wüsteney.

מלט 1) ar. glatt seyn. 2) entweichen. Pi. retten. F. c. **פלט** §. 25. 2. entfliehen. Pi. Hi. retten. — **פליט** der Entronnene. **פליטה** Rettung durch Flucht. §. 204. 5.

מלך 1) stark seyn, vermögen? 2) König seyn, K. werden. Hi. zum König machen, von **מלך** §. 202. König. — **מלכה** Königin. — **ממלכה** stat. c. **מלוכה**, **ממלכות** Herrschaft,

Königswürde, Königreich. — N.p. מלכרצדק §. 522. der vollkommene König. — N.p. מלכה, vom chald. מלך rathen, denken. Die arab. Bedeutung des Stammes: erhalten, erwerben, kaufen und eine syrische: versprechen, scheinen, verglichen mit der hebräischen, zum Stammbegriff: Können, zu führen; cf. König von können, to. can, cont. cunn.

ממרא N.p. St. מרא fett seyn: der reichlich Speise austheilt.

מן f.c. מן 1) schneiden, abschneiden. 2) theilen. 3) bilden. Von מן: — תמונה Abbildung, Gestalt. — F. מין Gestalt, Art. — מנה bestimmen, zählen (Almanach). — מן, מנה, מן, מנה Theil, Antheil. — מן 1) abgeschnittene Hanffaden zu 2) Saiten. — מנה (1) Abtheilung, Zahl) 2) Mine *μνα*. — מן praep. der Bewegung von und aus der Sache §. 543; von weg, ab, von, aus, Partikl. zur Komparation. Als praef. מ sq. Dag. forti, vor Gut-tural. מ mit Verdoppelung ממני etc. §. 458. S. 598. — F. c.

מן 2) schenken. — מנחה Geschenk, an den König, als Zeichen der Unterwerfung; der Gottheit = Opfer, bs. das blutige.

מן hemmen, versagen.

מסם f.c. מסה zerfließen: mit לב und elliptisch: verzagen. Ni. נמס vor Kummer vergehen, durch Krankheit elend seyn.

מעה pl. tantum מעים Eingeweide, St. ar. reich seyn, cf. 2) מעים *samen*, per euphemism.

מעט klein, gering seyn. Hi. vermindern — den Kaufpreis = weniger zahlen. — מעט Wenigkeit adv. wenig. — כמעט bald. S. 532. §. 282. 1.

מעל 1) bedecken? cf. בגד 2) betrügen, treulos seyn. — מעל Trug.

מצא 1) reichen bis, gelangen an, stoßen auf etwas; nancisci. 2) finden, aber das lat. invenire (venit mihi res), nicht reperire. 3) erlangen, ohne Verdienst, centigit. 4) begegnen, vom Unglück, accidit. 5) jemd. auf etwas ertappen.

מצא s. יצא.

מצרים s. צור.

מקדה N. p. Bedeutung ungewiss, Viell. von נקד, נקד ein Viehhirt.

מקק Ni. נמק zerfließen, hinschwinden, vergehen.

מקש s. יקש, מוקש.

מרד 2) widerspenstig, abtrünnig seyn, abfallen.

מרה 1) streifen, abwehren, 2) widerspenstig seyn.

מרר I. bitter seyn. — מר bitter, amarus. II. ar. tropfenweise fließen. — מר, מור Myrrhe. Von einer Urform מר.

מרום s. רום.

מריה N.p. montis. Mit ארץ Gegend dieses Namens. In LXX, eis עיהלשט עיהלשט עיהלשט: 50 מרא Hiob. 39.

18. ὑψώσαι; also vielleicht. Höhe Gottes; daher Berg- und Landes-Name.

מֹשֶׁה N.p. Moses, aus dem Koptischen; In LXX. Μωϋσής; der aus dem Wasser gezogene; hebraisirt von מָשָׁה ziehen.

מָשַׁח salben. — **מָשִׁיחַ** der Gesalbte, König (Messias, Χριστός)

מָשַׁךְ ziehen; mit קֶשֶׁת den Bogen spannen; mit זֶרַע den Samen werfen, Dichterwort für: säen.

מָשַׁל (1) eindrücken — auf Wachs) davon I. Gewalt haben, herrschen (Mauschel) II. gleich machen. Ni. ähnlich machen. — **מִשְׁלַּת** Gleichniß, Spruchwort, — **מִמְשַׁלַּת** Herrschaft: als Infinitivform.

מָתַן Zaum.

מָתַי (St. מָתָה ausdehnen, vergl. מָתַח; מָדַד; Ausdehnen, Fortschreiten sind die Stammbedeutungen der Begriffe: Zeit etc.) Part. wann? — **עַד-מָתַי** wie lange?

מִתְנִים dual. St. מִתָּן ar. stark seyn; Hüfte, wo der Gürtel angelegt wird, oberhalb der יָרֵכִים.

מִתְלַעֲוֵת Hundszähne, f. מִלְחָעוֹת, von לחַע ar. beißen.

נ

נָא Interject. der höflichen Bitte; der Ton des Schmeichelnden und Besänftigenden; doch, *quæso*. §. 53. 2. b.

נָאִם St. נָאִי ar. flüstern; Götterspruch, Orakel; alte Form ohne Flexion. Vergl. נָבֵא, *μυστήριον*. *μύω*. §. 30.

נָאֵף (den Durst löschen, vergl. שָׁגַל (ונה) ehebrechen.

נָאָץ (1) verhöhnen) Pi. verachten, verwerfen.

נְבוֹכַדְנֶאצַּר N.p. assyrisch; nach dem Persischen: Nebo, der Götter Fürst.

נִבַּט (1) blinzeln) Hi. genau ansehen, hinblicken. — **נִבַּט־** N.p. = מִבַּט, wohin man blickt — nach Beystand, Schutz.

נִבְיָא St. נִבְיָא ar. leise reden; Vertraute Gottes, Prophet. Vergl. נִבְיָא, נִבְיָא f. לִחַשׁ; Form §. 178.

נִבְיֹות N. pr. Nabathäer (ar. u. ch. Form) die hebr. Form vom St. נִבְיָא f. נִבָּה hervorkeimen; Gegenenden, welche sich zur Viehzucht eignen.

נָבַל verwelken, hinsinken; vergl. נָבֵל, נָבֵל Leichnam. — **נָבֵל**, נָבֵל ein (schlaffer) Schlauch — für Wasser etc. 2) jedes Gefäßs. 3) ein musikalisches Instrument. Vergl. *νάβλα*, nablium (nebula. Nebel.)

נִגַּב St. נִגַּב syr.-ch. dürr, trocken seyn; Süden.

נִגַּד (vorn, vor den Augen, deutlich seyn) Hi. vorbringen, anzeigen. — **נִגַּד** (das Vorliegende) §. 549. praep. vor, gegenüber.

נגד ein jeder an dem Orte, der vor ihm ist z. E. beym Stürmen der Städte. — נגיד Fürst (first) Vorsteher.

נגה glänzen נגה Glanz — der Morgenröthe, der aufgehenden Sonne.

נגן schlagen. Pi. *αργύσειν*, Saiteninstrumente mit dem plectrum, spielen. — נגינה Saiteninstrument.

נגע schlagen, berühren, treffen. Ni. sich geschlagen stellen. — נגע Schlag, Strafe Gottes (vergl. Stab Wehe u. Sanft).

נגף schlagen — von Unglück u. Plagen, welche Gott verhängt.

נגש treiben, bedrücken. Part. Bedrucker, Tyrann. Diese Verben bilden Eine Familie, wozu auch נגח gehört.

נגש sich nähern, Hi. herbeibringen.

נדר, verv. נוד, umherirren. verjagen.

נדיב St. נרב antreiben; der sich selbst treibt; der Freywillige, Edle.

נדר geloben. — נדר Gelübde. (1) absondern (נדר).

נהג führen, leiten. Vrgl. *αγω*.

נהר I. strömen, zahlreich zusammenkommen. — נהר Strom. II. verw. נור leuchten, sich freuen, glücklich fühlen.

נוה Wohnung, von נוה wohnen,

schön seyn; beyde von der Stammbedeutung: reichlich hervorkeimen, wie das verwandte נוב; נוה eig. reiche Weide.

נוח f. c. נח, נח, sich niederlegen, ruhen. Hi. zur Ruhe, zu festen Wohnungen bringen opp. Hi. von תעה • F. הניח niedersetzen, niederlegen, lassen. — N. p. נח, Ruhe. — מנוח Ort der Ruhe. — נידוח Beruhigung, Vergnügen; mit ריח Geruch, ein Gott wohlgefälliges Opfer, *εὐσμενία θυώδης*.

נון sprossen. Ni. sich blühend; ruhmvoll erhalten. 2) N. p. נון (laeta) suboles.

נום 1) schnell laufen. 2) fliehen. נוע sich bewegen, erbeben.

נוף die Hand erheben, schwingen. Hi. 2) durch Elevation nach einem bestimmten Ritus ein Opfer der Gottheit weihen. — תנופה ein (solches) Webe-Opfer.

נוד f. c. נדר. Ni. sich absondern. — נוד abgesondert, geweiht, ein Nasiräer, 2) der Weinstock, den im Sabbathjahre anzupflanzen das Gesetz untersagte.

נחה f. c. נהג führen, bringen.

נחל ein Erbe, einen Besitz erhalten. Hi. in Besitz setzen. — נחלה Erbe, Besitzung.

נהם vom Tone des Schnaubens; stark athmen. Ni. Mitleid, Reue, Kummer empfinden, Rache üben.

נחנו f. אנחנו wir, wir sind. §. 170. 3.

נָחֹר N.p. St. **נָחַר**, Verstärkung des **נָחַם**.

נָחֹשֶׁת, **נָחוּשֶׁת** Kupfer, 2) **נְחָשִׁים** (eherne) Fesseln (für heyde Hände, Füße.)

נָחֲשָׁה N.p. St. **נָחַשׁ** (1) graben. 2) erforschen — die Zukunft, weis-sagen.)

נָמָה ausstrecken **נָמַח** 1) nei-gen, sich neigen — zum Ge-winn. 3) beugen — das Recht. — **מָחָה** Lager, **מָחָה**.

נָמַע hineinstecken, pflanzen, (einem Volke feste Wohnsitze ge-ben, einen Staat gründen.)

נָמַח träufeln, triefen.

נָכַר, immer mit **נִין** verbunden; Stamm; so erklärt Gesenius (zu Jes. 14. 22.) dieß dunkle Wort aus dem Aethiop.

נִיחָח s. **נִיחַ**.

נָכָה schlagen, tödten. — **מָכָה** das Schlagen, die Niederlage.

נָכַר Pi. fremd machen, ent-fremden. Pi.u.Hi. erkennen, begünstigen, Hi. kennen, wissen. — **נָכַר** Unbekanntschaft, statt adj. §. 205. b. fremd, aus-ländisch. — **נָכַר**, mit **י** gen-til., Fremder. Wie diese Be-deutungen des Bekannten u. Un-bekannten zu verbinden seyen, ist ungewiß. Nach Schultens 1) Zei-chen an eine Sache machen.

נָמַל s. **מָלַל**, **כָּוַל**.

נָסַח 1) ar. schnüffeln. 2) ver-suchen, prüfen.

נָסַח s. **סָחַח**.

נָסַךְ gießen, **נָסַךְ**, weyhen.

נָסַךְ Trankopfer.

נָסַע ausreißen — die Zeltpflücke aus der Erde. 2) castra movere, aufbrechen.

נָסַק aram. fürs hebr. **עָלָה**, her-aufsteigen.

נָעַל Schuh, Sandale mit Riemen. St. **נָעַל** (schließen, befestigen — den Fuß).

נָעַם (weich) angenehm, lieb-lich seyn.

נָעַר **נָעַר**, **נָעַר**, **נָעַר**, puer u. juvenis, Jüngling, Knabe, Diener, Sklav, Krieger; Ableitung un-bekannt; wahrscheinlich von der schnellen Bewegung: **נָעַר** aus-schütteln. — **נָעַרִים** Jugend.

נָפַח s. **יָפַח**.

נָפַל fallen, einstürzen; mit **עַל** = deficere ad; ins Schwert = sich tödten. Hthp. über jemd. her-fallen.

נָפַץ f.c. **נָפַץ**, **נָפַץ**, vom Natur-laute. Pi. zerschmettern, zer-schlagen Schult. origg. c. III.

נָפַשׁ 1) Hauch, Athem. 2) Le-ben; lebendiger Athem = lehen-des Wesen. 3) Seele. 4) Lust, Begierde, Appetit. 5) statt pro-nom. reflexiv. §. 576. 576. cf. **נָשַׁם**.

נָפֹת דָּוָר N. p. s. **דָּוָר** und von **נָפַח** f.c. **נָפַח** das Subst. das Hoch-liegende.

נָצַח s. **נָצַח**.

נָצַר s. **נָצַר**.

נָצַח rein, recht, vollkommen

seyn. — מנצח aus Pi. vollkommen in der Musik = Musikmeister, Chorage.

נצל herausreißen. Ni. sich retten. Hi. retten, beschützen F. c.

נצר, נמר §. 24. 1. 1) beobachten. 2) schützen.

נצת f. c. נצת, verstärkte F. von נצה 1) die Spitzen, den Rand ergreifen, lacere. 2) zanken. — F. נצת, mit באש und elliptisch, anbrennen, verbrennen.

נקבה Weibchen, als Geschlechtsname opp. זכר, Frauenzimmer St. נקב.

נקא rein, unschuldig, strafflos seyn. Pi. lossprechen; mit לא streng bestrafen. — נקי unschuldig, schuldlos. §. 114. 123.

נקם (1) verstärkte Form von נחם 2) rächen. — נקמה, נקם Rache.

נקף, verw. קוף sich im Kreise bewegen; 2) vom Kreislauf der Zeit. — Inf. הקף als adverb. ringsherum.

נר St. נור leuchten; Licht, Lampe, der Leuchter im Tempel.

נשא tollere. 1) erheben — die Augen: hinblicken — die Stimme, mit und ohne קול, laut reden. Pi. mächtig machen. 2) tragen — mit על: bringen, jemd. etwas auflegen. 3) erheben — aus der Erde: hervorbringen. 4) nehmen, wegnehmen.

נשא an etw. reichen. Hi. erreichen, einholen.

נשה (1) liegen lassen. 2) vergessen. — Davon wohl מנשה N. pr. — Vom Urstamm נש F. c.

נשא (נשא) borgen, leihen, wuchern.

נשך 1) heißen. 2) wuchern.

נשך Wucher. Der Orient hat nie einen niedrigen Zinsfuß gekannt.

נשים Weiber. §. 257.

נשם, vrgl. נפש, stark athmen, wehen; §. 25. 2. a. — נשמה Athem. 2) lebendes Wesen.

נשק (1) anfügen. Pi. küssen — durch einen Kuß huldigen. §. 524.

נתיב St. נתיב ar. hoch seyn; adj. zu דרך hoher Weg, Subst. Pfad.

נתן 1) geben — die Stimme: laut reden; — Frucht: tragen. 2) stellen, hinwenden; mit על: über etwas stellen; — das Gesicht: blicken auf; mit ב: ungnädig ansehen, zürnen. 3) geben, zugeben, erlauben. — מתן Geschenk. — מתנה N. p. mit יה Gott; Gottesgabe, Deodatus. §. 24. 3.

נתיץ abreißen, zerstören.

נתיץ abreißen, zerreißen, vernichten.

נתיץ ausreißen, ausrotten. — Eine Wort-Familie, wozu auch נתע und נתח gehört: §. 25. 1. α. Urst. גח.

ד

סבא N. p. Meroe.

סבב 1) sich wenden. 2) umgeben, herumgehen — den Tisch: sich zu Tische setzen. Adverbial zur Bezeichnung von herum, wieder — Umgehend richten = de iudiciis ambulatoriis. — סביב Umgebung. 2) mit u. ohne מ ringsum. — סבה Wendung, Revolution, Schikung Gottes.

סבב verflechten. — סבב Dickicht.

סגר verschließen, verriegeln. Pi. u. Hi. der Gewalt anderer übergeben: *συγκλείσθαι*. Verschlößnes Gold = köstliches, gediegenes. — Part. מסגר Schlüsser. 2) Gefängnis.

סדום, סדם N. p. Viell. mythischer Name aus dem Erfolge, von St.

סדם ar. trauern, bereuen.

סדין *σινδών*, leinenes Unterkleid, Wahrscheinl. nach einem koptischen Worte hebraisirt von סדן ar. weit seyn.

סא N. p. koptisch: Oberhaupt.

סוד s. יסוד.

סוס Rofs St. שוש fröhlich, muthig aufspringen.

סור weichen, zur Seite gehen. Hi. zum Rückzuge zwingen, vertreiben, wegnehmen.

סחה auskehren, als Kehrlicht fortschaffen. Verw. נסח herausreißen, verbannen. Ein Land auskehren, leer machen, ausfi-

schen, sind Bezeichnungen des Verpflanzens der Einwohner.

סחר herumgehen — als Kaufmann. — סוחר Kaufmann (Schachern). — סחר Erwerb durch Handel. — מסחר Handel, Einkauf.

סך, verw. שך, שוך, weben, bedecken, flechten, bilden. — סוך, סכה Hütte, Dickicht, als Lagerwilder Thiere. חג הסוכות Laubhüttenfest. — סך (verwirrte) Volksmenge. — יסכה N. p.

סן (1) nahe, vertraut seyn *χρόμαι*, utor) nützlich seyn. Hi. mit etwas vertraut seyn.

סלה ein musikalisches Kunstwort; wahrscheinlich eine Abkürzung, deren Erklärung verloren gegangen ist; selbst den Masorethen war die Bedeutung unbekannt. Die LXX übersetzen *διάψαλμα*; die Ableitung vom aram. סלה, סלל führt auf *elevatio vocis*; wo dieß Wort eingeschoben ist, wechseln die Empfindungen des Dichters; nur ist bey einigen Stellen nicht zu verkennen, daß die Abschreiber die rechte Stelle dieses Kunstausdrucks verfehlt haben. Also bezeichnet Sela eine Änderung des musikalischen Vortrags in der Tonart und in dem Tempo.

סלע steiler Felsen St. ar. zer-spalten, Risse haben.

סלת Mehl, ohne Kleie. St. סלת ar. abschälen. §. 361.

סמך stützen.

סנה Dornstrauch, *spina aegyptiaca* §. 386.

סיני N. p. Berg mit dichten Dornsträuchen.

סער stützen, mit לב sich durch Speise stärken. cf. שֶׁן und derivata. — מסער Stütze — der Hände: Treppengeländer.

סער heftig bewegt werden. — מערה mit רוח und elliptisch. Sturmwind.

ספר heulen, trauern, klagen. — מספר Trauer.

ספה ausgießen, — ספיה herba effusa, das von selbst wachsende Getraide.

ספר (einkritzeln) schreiben, zählen, erzählen (Ziffer) — das Orakel: deuten. Part. Schreiber (γγραμματος) Gelehrter, Dichter. — ספר Buch. — מספר Zahl; אין מספר unzählig.

סרים St. סרם ar. verschnitten seyn; Verschnittener, Hölfling. pl. Hofstaat.

סתר verbergen. — סתר Verborgenheit.

ע

עב, St. עוב, verw. עבב, ar. bedecken, verborgen seyn; Wolke. — Form עבה dicht, dick, fett seyn.

עבד arbeiten opp. שבת 2) be- arbeiten — den Acker: behauen. 3) für einen andern: dienen, Sklav seyn — in Verhältniß gegen Gott: ein Unterthan des theokratischen Staats seyn = Gott

verehren. — עבד Diener, Sklav, Verehrer. — עבדה Arbeit, Dienst, Nutzen, (schwere) Arbeit des Gesindes.

עבה s. עב.

עבר darübergelien. Davon 1) hinübergelien. 2) vorübergelien. 3) über etwas hinwegelien. Daher von überströmenden Wasser, vom Übertreten der Befehle, von einem feindlichen Durchzuge, vom Wehenlassen der Winde etc. Vrgl. ὑπέρ, super, über. — עבר Übergang. — בעבר praep. jenseit, hinüber. — עבור Vorübergang, nur in בעבור wegen (Sopropter 1) neben. 2) wegen). — עברה ὑβρις, superbia: Übermuth, Zorn. — עברי, mit י gentili, Übergänger über den Euphrat, den Fluß κατ' ἐξοχήν; ὁ περὶ τῆς: 1) Beyname des Abraham. 2) Benennung seiner Horde und seines Stammes, bes. in religiöser Hinsicht. — עבר הנהר Gegend jenseit des Euphrats.

עבת ar. mischen, Pi. zusammen- drehen. — עבת, עבות Strick.

עגל syr. rollen ar. eilen, — עגלה Wagen. — מעגל, Wagenspur, Pfad. — עגול rund. — עגל, עגלה Kalb, von der kourbetti- renden Bewegung.

עגלון No, pr.

עדה f. c. עד, עד, Urst. עד. 1) ar. vorschreiten vorübergelien. — עד Fortgang der Zeit, Ewigkeit. 2) praepos. bis zu §. 544. 3. S. 604. עד als adverbial-Subst. §. 65. — F.

עוד aeth. umgehen, ar. zurückkehren. — **עוד** Wiederholung adv. noch, ferner. Mit Suff. und mit und ohne **ב** z. E. **בְּעֶרְנִי** in unsrer Dauer = da wir noch waren. Mit einer Negation: nicht mehr. Von der Bedeutg. Wiederholung, kommt.

עוד 2) zeugen, mit **ב** gegen jmd. 5) befehlen *μαρτυρεῖν*, obtestari Hi. Zeugniß aufstellen. — **עד**, **עדה** Zeugniß. — **עדות** §. 80. 291. Gesetz, Vorschrift.

עדה Versammlung s. **יעד**.

עיה 1) krumm, verkehrt seyn. 2) schlecht seyn opp. **ישר**, **צדק**, pravum, rectum. Hi. schlecht, sündlich handeln. — **עיון**, **עון** 1) Sünde, Frevel, Abgötterey. 2) Strafe der Sünde.

עיו s. **עון**.

עול 1) ar. abbeugen, 2) traulos, unredlich seyn. — **עולה** Unredlichkeit, Abgötterey. §. 361. Mit **בני** Ungerechte, Abgötter.

עולה s. **עלה**.

עון 1) ar. weilen, zusammenwohnen. — **מעון**, **מְעוֹנָה** Wohnung, Lager des Wildes.

עוף f. c. **יעף** 1) schnell hereinbrechen. Davon I. finster seyn (unglücklich, ohnmächtig.) II. fliegen. — **עוף** collectiv. Geflügel.

עיפה No. pr.

עור, **עור** (hohl seyn) blind seyn.

Pi. blenden. — **עיר** blind. —

מְעָרָה Höhle. — **עיר** Stadt. § 361. 4. pl. **ערים** (Höhle, hohle Hütte, älteste Wohnung.)

עזב verlassen, überlassen. —

עזובה Verödung.

עז stark seyn. — **עז**, **עז** Stärke, Ruhm, Glanz. 2) Schutz. adjective u. adverb. stark, zuverlässig. — **בְּעֶז** fest. kräftig. — **מְעָז** Stärke, Schutzwehr, Zuflucht. — **עזה** die befestigte, N. p. Gaza = Valentia. §. 22.

עירה N. p. mit **ידו** f. **ידוה**.

עוקה N. p. St. **עוק** umgraben, bs. einen steinigen Boden.

עמה, verw. **עמ**, fassen — mit den Krallen. 2) über etw. herfallen. 3) Form **עמ** ar. eingraben. — **עמ** Griffel. 4) **עמה** bedecken, anziehen. Zu derselben Familie.

עמף bedecken — den Geist: verzagen, verschmachten. Verbatgendihabentvimlanguendi — Zum Urst. **עמ** auch.

עמר umgeben, Pi. krönen. — **עמרה** Krone.

עי N. p. = **עי** Haufen, Hügel, Ruine. St. **עיה**.

עילם N. p. Elymais, wahrscheinlich ein assyrisches Wort.

עין 1) Auge — des Geistes. 2) Quelle i. q. **מַעַן**.

עלה, Urst. **על** f. c. **עלל**, 1) hinaufsteigen, opp. **ירד**, sich in

höher liegende Gegenden begeben, 2) mit על übertreffen. על = gegen, daher 3) mit Krieg überziehen 4) Städte ersteigen = stürmen. — Hi. überziehen 2) etwas (auf den Altar) heben, ein Brandopfer bringen. — עולה, עלה Brandopfer. — עלה vom Particip. aufwärts, aufwärtsgehender Weg. — מעלה aufwärts: apoc. מעל das Obere, §. 573. 3. oben, über. ממעל, mit ל, oberhalb, auf. Mit ה parag. מעלה aufwärts, drüber. ומעלה und fernerhin. — מעלה Stufe.

על Praepos. §. 548. auf, über, nebst, wegen על כי weil. מעל weg von §. 609. — עליה oberes Gemach *ὑψιστον*:

עליו der Höchste, im Himmel wohnende Gott. §. 214.

עלי N. p.

עלה Blatt — F.

עלל von dem Begriffe: auf etwas legen, in Pi. zufügen, mit dem Nebensinn der Thätigkeit u. Wiederholung. — על das auferlegte — Joch. — עולל, עולל, der thätige, muntere — Knabe. Schult. origg. c. VI. In Bezug auf die Form cf. *ἥλιος*, hell.

על exsultavit. — עליו exsultator.

עלל s. עלה.

עלם verbergen. — עולם das Verborgene, §. 207. die dunkle, entfernte Vorzeit, die Ewigkeit.

עלמות musikalisches Kunstwort von ungewisser Bedeutung; wahrscheinlich ein ausländisches, nach dem Hebräischen umgeformtes Wort.

עמד 1) stehen. 2) vor dem Richter oder Könige als Parthey, Unterthan oder Diener. 3) bleiben, weilen, zögern. Hi. hinstellen — als Diener. — עמד 1) Stand. 2) §. 547. praepos. mit, bey, an, in der Gewalt. — מעמד Dienst.

עמל angestrengt arbeiten. — עמל Mühe, *πόνος*.

עמלק N. p. von עם und ילק der flinke Stamm?

עמם ar. gemeinschaftlich, verbunden seyn. — עם praepos. mit, bey, zugleich, und auch, eben so lange als §. 547. §. 608. cf. *ἄμα*, amicus. — עם Volk. §. 423. — עמון N. p. großes Volk. — f. c.

עמה und עמת in עמית, mit גבר u. elliptisch, Nächster.

עמק tief seyn. — עמק tiefe Gegend, Thal. §. 138. 2.

עמר Garbe St. ar. fest binden, schnüren.

עמרה N. p. enges Zusammenwohnen.

עזב Weintraube. St. chald. verbinden.

עזב N. p.

ענה ist doppelt I. für ענו §. 581.

1) niedrig seyn, gedrückt, geplagt seyn. Pi. bedrücken — mit נפש und elliptisch: sich kasteien. Hthp. leiden. — עני in

pausa. עני Leiden. — ענוה, ענוה der Zustand der Leidenden. 2) der sich der Gottheit Unterwerfenden: Demuth, Frömmigkeit: cf. אביון.

ταπεινοί, ταπεινοφροσύνη. — עני der Leidende, fromme Verehrer Jehovas. II. für עני S. 589. 1) αμείβω. 2) wechselnd reden, antworten, anheben zu reden. 3) ar. dem Andern seinen Willen, seine Absicht äußern. — מען f. מענה Absicht.

2) praepos. למען wegen. — יען f. יענה §. 602. 228., כי יען אשר weil.

ענן 2) Wolke.

ענקים Traglodyten. Michael. supp. 1954.

ענר N. p.

עפי Zweig St. ar. belauert seyn.

עפל Py. aufgeschwollen, anmaßend seyn; fastidire, stolz verwerfen.

עפר St. עפר ar. weißlich seyn; Erde (als Fossil) Staub (feiner Staub אבק). — עפרון N. p. vgl.

עפרה Scholle.

עץ Holz, Baum. St. עצה 1) hart seyn §. 388. 1.

עצב (1) drücken, pressen) I. Schmerz leiden. — עצב Schmerz. II. bilden. — עצב Bild, Götzenbild.

עצה s. יעץ.

עצם stark seyn. — עצם Stärke, Knochen, Gebein. 2) pronominal. selbst. §. 576.

עצר zurückhalten, hemmen. —

עצרה Bedrückung. — עצרה,

עצרת Versammlung — zum Feste: vgl. cogere.

עקב St. עקב (1) hinten, im Rücken seyn) Lohn. — עקב אשר dafür dafs. — עקב Ferse.

עקר binden.

עקר abschneiden, ausrotten. Pi. (dem Pferde) die Sehnen der Hinterfüsse verhauen. — עקר unfruchtbar.

עקרב Scorpion. 2) Knute mit Widerhaken. §. 465.

עקש verdrehen. — עקש verkehrt, trügerisch, falsch.

ער Feind. s. עור.

ערב I. süß, angenehm seyn.

II. syr. mischen, tauschen. Davon 1) Bürgschaft leisten, verpfänden. 2) dunkel werden. — ערב Abend; Dual. §. 264. Zeit vor u. nach dem Untergange der Sonne. — מערב Westen.

ערב Weide, von Flechten benannt?

ערב Rabe und andere Vögel; von der schwarzen Farbe?

ערכה Ebne, Wüste. 2) N. p. der Ebne des Stammes Juda, opp. ההר.

ערג 1) ar. emporsteigen — zu etwas 2) groß Verlangen haben, lechzen nach. —

ערה nackt seyn. Pi. entblößen. 2) bis auf den Grund verstören. — ערוה Nacktheit, pudenda.

ערך *struere*, ordnen. Mit **מלחמה** *aciem struere*; — **ערץ** Holz auf dem Altare zum Brandopfer; — **משפט** die Gründe des Rechts darlegen.

ערלה unbeschnitten. — **ערלה** Vorhaut.

ערפל große Finsterniß. Vielleicht von **ערב** = **ערב** mit angehängtem **ל** der Verstärkung, wie in **ברמל** §. 465.

ערש Bett, Ruhebänk. Ableitung ungewiß.

עשב Kräuter u. Sträucher, opp. Bäumen und dem **רשא** jungen Kraute,

עשה machen. (*ποιεῖν*, *facere*, nicht *ποιεῖται*, *agere*, thun) 2) arbeiten, mit **ב** verfertigen, bereiten, vollbringen. — **מעשה** Werk, Arbeit pl. Thaten, Handlungsweise.

עשר, **עשרה**, **עשר**, in Zusammensetzungen **עשרה** *δεκάς*, zehn; bey Monatstagen **עשור** Pl. 20. — **מעשר** der Zehnte. — **עשרון** ein Zehnteil. plur. **עשרונים**, in Beziehung auf das Maas Ephä. §. 449.

עשן rauchen. — **עשן** Rauch. **עשק** gewaltsam handeln, bedrücken.

עשר reich seyn, reich werden. Hi. reich machen. — **עשיר** reich **עשר** Reichthum.

עשש benagt seyn, hinschmachten.

עשה chald. denken. — **עשר** eilf, das zu der Zahl der 10 Finger Zugesetzte.

עת f. **ערה** s. St. **ערה** u. vgl. **יד**; (Fortschritt) Zeit. — **עתה** jetzt, nun.

עתור Bock. St. **עתר** bereit. geübt seyn (*paratus ad pugnam, ad venerem*).

עתק entfernt, alt seyn. — **עתק** das Alte, §. 204. 3. = Aufgesammelte u. noch nicht Angerührte.

עתר beten. — **עֲתָר** Anbeter.

פ

פאה ar. spalten, abschneiden. — **פאה** das Äußerste, d. Winkel.

פאר Pi. schmücken. — **תפארת** Zierde, Glanz.

פגע auf etwas stoßen, feindlich anfallen. — **פגע** Unglück, Hinderniß durch einen Unfall. Vgl. **פגש** begegnen, anfallen.

פגר Pi. kraftlos seyn. — **פגר** Leichnam.

פגש s. **פגע**.

פה f. **פאה** St. **פאה** ar. spalten; Mund, st. const. **פִּי** §. 437. 2) Eingang, Öffnung. 3) Mundvoll, Theil. 4) Befehl. 5) — des Schwertes = Schneide, Schärfe desselben, weil dem Schwert ein haurire beigelegt wird. 6) **על-פי** gemäß. Cf. *φω, φημι*.

פה hier, hierhin: cf. **פאה** Winkel, Seite; und *ποῦ, ποῖ*, Endung *φι*.

פִּיכּוּל N. p. Befehl des Ganzen,

Vezir?

פּוֹג kalt seyn, erschlaffen.

פּוֹחַ s. יָפַח •

פּוֹל N. p. aus dem Koptischen, Phylae.

פּוֹץ f. c. נָפַץ zerschmettern, zerstören.

פּוֹר s. פָּרַר •

פּוֹז s. מוֹפֵז •

פָּחַד 1) zittern. 2) fürchten. 3) freudig staunen.

פָּחַה f. פָּחַה mit halber Verdoppelung. § 443. Statthalter: wahrscheinlich persisch.

פָּלַח f. c. פָּלַח 1) remotum esse (procul) 2) Ni. ausgezeichnet, wunderbar seyn. Hi. etwas Außerordentliches thun. Part. Ni. außerordentliche Thaten, bs. in theokratischer Hinsicht: Wunder. — פָּלִיאַ wunderbar.

פָּלַג spalten, theilen. — פָּלַג Bach, Kanal.

פָּלֶה s. פָּלַח •

פָּלַט u. derivv. s. מָלַט •

פָּלָךְ Spindel St. ar. rund seyn.

פָּלַל 1) ar. schneiden, trennen. 2) entscheiden, dirimere—lites. Hthp. sich zum Schiedsrichter, Vermittler machen: mit בָּעַד f.

jmd. zu Gott beten. — פָּלִיל Richter. — תְּפִלָּה Gebet.

פִּלְשְׁתִּים N. p. Philister, wovon Πιλαστίνης Συρία. St. פִּלְשֶׁת aeth. wandern: Ausgewanderte: cf. αλλοφύλοι in LXX. und die Falascha in Habesch.

פָּנָה 1) sich ab- oder hinwenden. 2) fortgehen. 3) spectare — bes. gütig hinblicken = begünstigen. Hi. fliehen, zurückkehren. — פָּן, vor Makkeph פָּן, mit mod. II. §. 602.; Abwendung. 2) Conj. ne. — Von פָּנָה pl. tant. פָּנִים 1) Gesicht, Blick, der gütige oder zürnende. §. 262. 2) Oberfläche. לְפָנִים, st. c. לְפָנֵי §. 549. von vorn, vorher, vor, in der Nähe. Vor dem Morgen = über Nacht; vor dem Monde = solange der Mond existirt. מִפְּנֵי wegen; עַל-פָּנֵי über, auf, bey, neben, bey Lebzeiten. — Gottes = in Palästina, beym Tempel. — Von F. c. intensionis

פָּנִי pl. פָּנִי strahlende Dinge: Geschmeide, Perlen, Korallen.

פִּנָּה Ecke, Thurm an der Mauerecke, cf. pinna, πύργος. — Ungewiss die Verbindg dieser F. mit

פָּנִים das Innere, פְּנִימָה. Im innern (Palaste). Urst. פִּנ •

פָּסַח Überflufs, Fülle. St. ar. פָּסַח chald. פָּסַח verbreiten.

פָּסַח I. ar. vorübergehen, Platz machen, schonen. (davon die traditionelle Erklärung des Passa) befreien. — פָּסַח Passa fest, Passalamm, πάσχα; Fest des Auszugs aus Ägypten und der Befreiung vom politischen Druck: cf. וְשַׁע und רָחַב 1) Platz machen. II. hinken. — פָּסַח lahm.

פָּסַל behauen. — פָּסַל Bild, Götzenbild. פֶּעַל

פַּעַל mit Nachdenken thun, operari, *φάτω*. Dichterwort. — **פַּעַל** Werk, Arbeit. — **מַפְעֵלָה** großes Werk.

פָּעַם stoßen. — **פָּעַם** Tritt, adv. mal. Mit **כָּ-כָּ** einmal wie das andere Mal.

פָּקַד auf etwas hinsehen, berücksichtigen: vox media. 2) ordnen, mustern, den Abtheilungen Vorgesetzte geben. 3) Aufsicht führen, ertheilen; so auch Hi. hinsehen mit Wohlwollen = sorgen für etwas: mit Mißfallen = strafen, *κατακρίσθαι*.

פָּקַח öffnen. — **פָּקַח** geöffnet — die Augen: sehend.

פָּרָר s. פָּרָר.

פָּרָא wilder Esel, St. ar. schneiden, schnell laufen.

פָּרָאָם N. p.

פָּרַד trennen, zerstreuen. —

פָּרָד (das Geschiedene). 2) Maulesel: cf. Pferd.

פָּרָה fruchtbar seyn. — **פָּרָה** §. 384. f. פָּרָה Frucht.

פָּרָזִי N. p. St. ar. scheiden; die getrennt Wohnenden cf. פָּרוּזִי Land opp. Stadt. §. 216.

פָּרַח hervorkeimen, Blühen.

פָּרָה s. פָּרָה.

פָּרַעָה §. 155. König: Titel der alt-ägyptischen Könige; aus dem Koptischen; hebraisirt nach dem St. פָּרַע oben seyn, פָּרַעִית Fürsten.

פָּרַץ 1) brechen, durchbrechen. 2) verbreitet, zahlreich seyn.

5) einreißen, zerstören. — **פָּרַץ** Bruch, Riß, Lücke. Urst.

פָּרַ mit den Begriffen: theilen, spalten, rennen, aufkeimen etc. u. Modifikationen nach den Zusätzen א, ד, ה, ח, ק, מ, נ, פ, צ, ש, ק. cf. per, *παρά*.

פָּרַר zerbrechen, Hi: vereiteln. — **פָּרָה** 1) junges Thier, das die Zähne wechselt. cf. ar. **פָּרַר** rupit os equi, ut ex dentibus aetatem cognosceret. 2) Hind.

פָּרַשׁ ausbreiten, ausstrecken — die Hände zur Hülfe. — **פָּרַשׁ** (Pihelic.) Reuter. — **פָּרַשׁ** Pferd.

פָּרַת N. p. Euphrat. St. ar. süß seyn.

פָּשַׁע 1) abreißen. 2) abfallen — von Gott. — **פָּשַׁע** Sünde.

פָּשְׁתָּה, **פָּשְׁתָּה** Lein, Flachs, Docht. Aus dem Koptischen. §. 255.

פָּתָה Stück, Bissen. St. ar. **פָּתָה** zerbrechen.

פָּתָאָם plötzlich: v. פָּתַע §. 24. 2. Augenblick.

פָּתָה 1) offen, weit seyn. 2) offenen Mund haben = unvorsichtig seyn: cf. das plattd. mulapen (Maulaffe). Pi. überreden, cf. *παίω*, täuschen. Hi. ausdehnen. — **פָּתָה** N. p. Ausdehnung. — **פָּתָה** das Überredende, Beliehende: *σημειον*, monstrum, Wunderzeichen, Vorbild, *τύπος*. Immer in religiöser Beziehung als species von **פָּתָה** — f. c.

פָּתַח öffnen. Pi. lösen — die Fesseln = befreien. — **פָּתַח** Thür.

צ

צאן f. צאן 2) pecus opp. בקר, Klein-Vieh, Schaaf und Ziegen. cf. שח.

צאצאים s. יצא.

צב, St. צבב ar. bedecken; mit עגלות und elliptisch: bedeckter Wagen, Palankin auf Kameelen für vornehme Frauenzimmer.

צבא f.c. צבה 1) ar. aufschwellen. durch Hervorschimmern sichtbar werden. 2) zur Schlacht gehen. — **צבא** 1) von der Erde: alle Geschöpfe, welche auf der Erde in die Augen fallen. 2) vom Himmel: die Gestirne. 3) Soldaten im Marsch, Armee. Pl. **צבאות** §. 154. Gestirne, als himmlische Geister gedacht. Jehova Zebaoth, vollständig יהוה צבאות §. 522., Name des höchsten Gottes aus den Propheten-Schulen. 1) der oberste Gott des Sabaeism. 2) in der mosaischen Theokratie: Jehova als Kriegsgott, indem auch die Gestirne als ein himmlisches Heer gedacht werden. — **צבאים** §. 148. 2. N. p. schimmernde Schönheit. cf. צבי Glanz.

צד Seite. Mit Suff. z. E. **צדה**.

צדק 1) gerade, 2) rechtschaffen seyn. — **צדק** der Gerechte (cf. Sadduzäer). — **צדקה**, צדקה Gerechtigkeit. — Mit יהו §. 466., N. p. **צדקיהו**. Cf. δίκαιος, δίκαιοῦς, δίκαιοσύνη.

צהל f. c.

צהר glänzen. — **צהר** Licht,

collectiv: Fenster. — **צינור** §. 24. 3.

צור s. צנאר.

צובה, נצב N. p. Nisibis s. צבב, St. צבב; ar. niedrig, abschüssig liegen.

צוד f.c. צדה, einhaken, nachstellen, fangen, jagen. — **מצודה** Nachstellung, Fang. 2) Burgveste, Burg. — **צידון** N. p. §. 293., großer Fischfang.

צוה 1) syr. hinstellen. 2) Pi. befehlen, mit Objekt und על §. 531. — **מצוה** Befehl.

צול 1) brausen? — **מצולה** brausendes, tiefes Wasser.

צום 2) fasten, Subst. Fasten.

צוק Hi. beengen, bedrängen. — **מצוקה** Bedrängniß, Noth. Wohl Ein Urst. mit

צור 1) fest einbinden. 2) bedrängen, belagern. — **צר**, צרה Angst, Bedrängniß. — **ציר**, ציר Feind. F.c. **צירר**. — **צירור** Bündel, Geldkatze. — **מצור** Belagerung. — **צואר** §. 29. Hals mit dem Nacken, (von den starken, gedrängten Muskeln) §. 29.

צור N. p. Tyrus, *Halatyrus*, entweder von der engen Lage zwischen Berg u. Küste, oder von f.c. **צור**, dicht aneinander gereihete Wohnungen.

מצרים N. p. Ägypten, ar. Mesr. Das Ungrammatische der F. deutet auf Hebraisirung eines ausländischen Wortes nach dem St. צור

gleichs. von zwey Seiten beengte Gegend, das Nilthal: cf. רחב.

צחק f. c. שחק §. 24. 1. lachen. — N. p. יצחק.

צחר N. p. St. צחר weiß, glänzend seyn. f. c. צהר.

ציה 1) ar. trocken, dürr seyn. — צי Dürre. — ציי Bewohner wüster Gegenden, Thiere od. Menschen. §. 437.

ציון N. p. trockne Höhe, Akropolis von Jerusalem hebst dem obern u. ältern Theile der Stadt.

ציץ f. c. צויץ, נצץ glänzend hervorsichimmern, aufblühen.

צלח 1) durchdringen — vom göttlichen Geiste, welcher die Menschen begeistert. 2) Erfolg haben. Hi. beglücken, glücklich vollführen. Die erste Bedeutung vielleicht die syrische: ausgießen.

צלל klingen — die Ohren: vor schreckenden Nachrichten.

צלם Bild, Ebenbild. St. צלם syr. bilden, malen. — צלמות höchste Dunkelheit, *oxia tavatov*; vergl. צלמון Beschattung, Finsterniß. St. צלם, ar. טלם verw. צלל, טלל, wovon צל Schatten. Die Punktation sollte צלמות seyn; man hielt es für ein No. compositum: vrgl. §. 465.

צמא dürsten. — צמא durstig.

— צמא Durst. — צמאון was-serleere Gegend.

צמר knüpfen, Ni. anhangen.

צמח hervorsprossen, in Erfüllung gehen.

צמר Wolle. St. צמר f. צמר abschneiden?

צנה Schild. St. צנן ar. bedecken.

צנור Wasserleitung, Kanal, Katarrakt.

צעק s. זעק.

צער klein seyn.

צער No. pr.

מצער No. pr.

צפה hell, glänzend seyn, genau betrachten; von einem hohen Orte aufmerksam beobachten, *speculari*. Pi. glänzend machen, überziehen, mit Gold etc. — מצפה Warte, Bergspitze. — Als N. p. eines Thals vom St. צפה = צפה ausdehnen. — מצפה Berghöhe. No. pr.

צפן verbergen, als einen Schatz treu bewahren. — צפון dunkle Gegend, Norden, auch Westen als Untergang der Sonne; vergl. *ζόφος*, Spanien, *ערב* Europa). §. 24. 26.

צפור Gesangvogel, kleine Vögel; St. צפר (zwitschern) Natur laut.

צרח laut schreien.

צור s. צור.

ק

קבץ sammeln. Pi. — die Exulanten zur Rückkehr. Hthp. sich versammeln.

קבר begraben.

קדח anzünden. — קדחת hitziges Fieber. Schultens origg. c. II.

קדם 1) ar. vorne, vor seyn — von Zeit u. Ort. — קדם Osten opp. אחר 2) das wüste Arabien, östlich von Palästina. — בני קדם Araber. Vrgl. Cadmus.

קדר schmutzig, traurig seyn. — קדר N. pr. schwarz.

קדש (1) getrennt seyn — vom gewöhnlichen Gebrauch) geweyht, heilig seyn. Pi. weyhen, heiligen, eine heilige Handlung ankündigen, sie feyern. Einen Krieg heiligen = in Namen u. unter Leitung Gottes führen; daher von allen Kriegen für die Theokratie. — קדש Heiligthum, Heiligkeit; statt adject. heilig. §. 514. — קדש im N. pr. Oase? der Zusatz ברנע ist unerklärlich; בר ist ein von der Hauptwohnung entfernt liegendes Feld: s. ברר.

קהל Ni. sich versammeln. — קהל Versammlung (Koheleth).

קוה 1) ar. drehen — einen Strick binden. 2) Pi. ängstlich erwarten. Ni. zusammenfließen, sich versammeln. — מקוה Versammlungs-Ort, Sammlung. §. 437.

קוט Ekel haben, mit כ. •

קול Stimme, St. קלל ar. sagen; vrgl. καλεῖν.

קום aufstehen, anfangen zu thun

על: 2) stehen, bestehen — mit sich feindl. erheben. Hi. 1) jemd. auftreten lassen — mit דבר: Befehl vollführen, Weissagung erfüllen — mit ברית: einen Bund errichten, ihn aufrecht erhalten. 2) aufhören machen. — קומה Höhe. — קוממיות aufrecht opp. unter das Joch gebeugt. — מקום Ort. — יקום das Bestehende, Vorhandene, Eigenthum.

קוץ קוץ Hi. erwachen.

קור graben — nach Wasser: vergl. מקור — חקר Quelle.

קמל tötten: Dichterwort.

קטון klein seyn, Adj. klein.

קטן id. קטון kleiner Finger.

קוש s. יקש.

קיר 2) Mauer. קר, קיר.

קלה dörren. — קלי gedörrtes Getreide etc. (Sangen).

קלל leicht, gering seyn. opp.

כבר Pi. verfluchen. Hi. mit sq. Dag. f. leichter machen. Pi: u. Hi. den Fluch herbeiführen.

קנא 2) eifern, ζηλοῦν, sehr streben nach etwas, eifersüchtig, neidisch seyn. — קנא eifersüchtig.

קנה erwerben, kaufen, besitzen. — מקנה Eigenthum. — קנין 1) id. 2) Vieh.

קנה Rohr, Stengel, κάρην.

קנן ar. bilden. 2) Von קן gemachte, abgetheilte Wohnung; Nest. Pi. nisten. Ein Urst. קנ •

קוף Affe; aus dem Indischen
קפף zusammensiehen, den Mund
— verschließen.

קצה Urst. קצ mit Zusätzen des
ה, ע, ף, ץ, ר. cf. קצר etc.
1) schneiden, abschneiden. 2) ar.
entscheiden. — **קצה** Ende, pl.
das Ganze. §. 370. 3. 372. — **קצין**
Richter, Oberhaupt. §. 383.
cf. Kadi, Kazice. Forma

קץ abstumpfen **קץ** Ende, Er-
füllung. — **קציעות** das Abgeschäl-
te; Zimmt, Kassia-Rinde. —
Forma

קצה abbrechen, zerknicken. —
קצפה das Zerknickte, Zer-
brochene. — Forma.

קצר mähen. — **קציר** Erndte.

קרא rufen, zurufen. 2) Mit
ל, benennen, nennen. 3) an-
rufen — Gott. 4) ausrufen — ein
Fest. — **מקרא** Festversamm-
lung, πανήγυρις ἑσθρά, Cf. κηρύσ-
σιν etc.

קרה s. **קרה**.

קרב sich nähern. 2) mit
jemand. umgehen. 3) sich Gott
nähern = ihm dienen u. dadurch
seiner Gnade gewis sein, cf.
προσαγωγή (hergenommen von Hof-
sitten). Hi. darbringen = Gott
ein Opfer. — **קרבו** Opfer, res.
devota. §. 214. — **קרב** das Nahe,
Innerste; die Seele, die Mitte.
בקרב in, unter.

קרה begegnen. Pl. **קרה** auf-
bauen, von **קרה** Balken. —

קרה das feindliche Begegnen; mit
הלך: feindlich entgegen-
gehen. — Von f. c. **קרא** Iaf-
sem. **לקראת, קראת** §. 64147. 398.
entgegen. — **קריה** Stadt: ein
Dichterwort: cf. Karthago, En-
dungen certa, gorod, grad.

קרה glatt, kahl seyn.

קרה N.p.; mit **בני** Schüler des
K.

קרן Horn, κέρας, cornu. 2) Och-
senhorn — Gefäß zum Salben.

קרע abreißen, zerreißen, ent-
reißen; mit **מעל**.

קשב Hi. mit **אזן** und elliptisch,
aufmerksam hören, *auscultare*,
aufmerken. Erste Bedeutung nach
Sult. purgare. — aures, oder
aus dem ar. hinneigen. §. 177.
fin.

קשה hart seyn. Hi. grausam
behandeln.

קשר binden. — **קשר** Verbin-
dung, Verachtung.

קשש 1) ar. sammeln. 2) genau
erforschen.

קשת St. **קיש** ar. sich beugen,
einen krummen Rücken machen;
Bogen (von: hiegen, τόξα καμ-
πύλα).

ר

ראה, **ורא**, **ראה**, sehen, ansehen,
sich umsehen; mit **ל** sich et-
was ersen, einsehen. —
מראה Ansehn, Erscheinung.
Vision.

ראבן Seht! ein Sohn; N. p.

ראם s. רום.

ראש Kopf pl. ראשים §. 400. 2) das Höchste, die Spitze. 3) das Erste, Erstlinge. 4) das Vorzüglichste, Hauptstadt. — ראשון §. 148. 449. der Erste, Vorderte. — ראשית der Anfang. §. 289.

רב viel seyn. — רב f. רבה adj. advrb. subst. viel, groß; der Oberste, Anführer. — רוב Menge, לרוב in Menge, zahlreich. — רבבה, große Menge, was den Umfang der gebräuchlichen Zahlen überschreitet, unzählige, zehntausend: vergl. *μυριοι* und *μύριοι*. — רבבים unzählige Regentropfen, starker Regen. — Form.

רב sich vermehren, Hi. vermehren. Bey einem andern Verb. Umschreibung des advrb. viel, häufig, bs. Infinit. abs. הרבה §. 371. not, — ארבה die Zugheuschrecke.

רב עם, mit Volk, St. רבב §. 466. N. pr. — Form mit ל.

רב ar. viel seyn, — רבלה N. p. Urst. רב.

רבע, veru. רבץ, fest niederbiegen — bey Thieren, mit ausgestreckten Vorderfüßen. 2) ruhen, schlafen, — ארבע, mit א prosthet. vier §. 446. 75. 58., pl. vierzig; vrgl. cubus von cubo. — רביעי der vierte, — רבעים Urenkel.

רגן zittern — vor Furcht, aufgeregt, beunruhigt werden

רגל prim. Fuß. — רגלי pedes, Fußgänger. §. 216. — רגל mit dem Fuße etwas thun, zertreten, umhergehen, als Spion. Pl. auskundschaften, schleichen, verläumdern, Verw.

רגל herumziehen zum Handel, Part. Kaufmann, vergl. סחר etc.

רגע Augenblick, plötzlich. Schult. origg. c. X.

רגש toben, sich lärmend versammeln.

רדה treten, unterjochen, beherrschen.

רדה nachsetzen, mit אחרי.

רוח (*πνεύμα*, riechen) 1) Hauch, Athem, Wehen des Windes. 2) Leben, Seele, Besinnung, Bewußtseyn. 3) Hauch, Geist, Wirkksamkeit — Gottes: die göttliche Kraft, welche in der sinnlichen u. geistigen Welt Wirkungen hervorbringt, *πνεύμα ἁγίων*. §. 357. — א' ה'קדוש die schaffende Kraft der Gottheit in der Natur u. bey der Weltschöpfung. b) der Hauch Gottes im Menschen; das Göttliche, Vernünftige in demselben, als Ausfluß und Geschenk Gottes, die Quelle und letzte Ursach alles Guten; bs. im theokratischen Sinne; der göttliche Geist, welcher die Propheten hegeistert, und den frommen Juden (im N. T. den Christen) leitet.

רוח Geruch, §. 366. fin. Hi.

רוחן riechen, — ירוחו No. pr. von den Wohlgerüchen der Gegend benannt.

רום, verw. ראם, רמם, ארם;
hoch, erhaben seyn. Hi. er-
heben — die Hand, das Haupt
= Muth einflößen. — ראם ein
hochgebautes Thier, Büffel, die
größeren Gazellen-Arten. — רמה
Höhe No. pr. Wohnort Samuels;
רמה eig. nach der Höhe: voll-
ständig רמות צופים die spä-
hende Doppelhöhe. §. 464. 1. Sam.
1.1: 7.17. — מי מרום mit Was-
ser der Höhe. N. pr. See Sama-
chonitis.

רוע, I. verw. רעע, רעע böse seyn.
Hi. von רעע schlecht handeln.
Fut. von רעע böse seyn — in den
Augen — mißfallen. — רעע bö-
se, schlecht, mit רוע, reisende
Thiere. II. Von ריע Hi. ריע
schreien, jubeln, Kriegsge-
schrey erheben. — רועה anhal-
tendes Geschrey, Kriegsge-
schrei, Jubel, Posaunenhall;
mit רוע, Posaunen-, Neujahrsfest.
Vrgl. arg seyn, rufen, laufen.

רוץ laufen, thätig, böse seyn.
Ein Gebot läuft = wird schnell
verbreitet; der Leser läuft = faßt
schnell das Gelesene: beydes mit
den Nebensinn des moralischen
Einflusses; vrgl. רוד, רוד.

רזה abmagern, vermindert wer-
den.

רזן ar. schwer seyn. Part. Fürst.

רחב weit seyn. Hi. erweitern.
opp. צור Bild des Glücks, der
Freude. — רחב רחב — רחב
Breite — mit רחב umfassender
Verstand. — רחב Strafe, αλα-

τσα, platea. N. p. — רחב N. p.
Freude des Volks.

רחם (1) weich seyn). — רחם
Mutterleib. §. 142. — רחמים
Eingeweide, Sitz der sanfteren
Affekten, Liebe, Mitleid, Gnade.
רחם form. dages. barmher-
zig, nur von Gott.

רחק (1) wanken, schweben
über etwas) Pi. mit dem Neben-
sinn der Einwirkung z. E. vom
Brüten der Vögel, vom Adler, der
die Jungen beachtet. Gottes Geist
schwebt über dem Chaos =
die schaffende Kraft Gottes wirkt
ein auf dasselbe. Vrgl. februm
cohors incubuit terris; ἀνασπαστο.

רחק fern seyn. Hi. entfernen
den Weg: weit weg oder vorwärts
gehen. — רחוק fern, entfernt.
— מרחק die Ferne.

רחש aufwallen, aufquellen: von
begeisterten Dichtern, qui ruunt
ore profundo. Vrgl. נבט.

ריב streiten. Subst. Streit,
Process.

ריח s. רוח.

ריע s. רוע.

ריק leer seyn. Hi. ausleeren,
רחק evaginare eusem, Soldaten
zur Schlacht führen. — ריק adj.
leer. — Subst. das Leere, §. 357.
לריק vergebens.

רכב vehi, reiten, fahren: Rei-
ten ist ein Ausdruck der unwider-
stehlichen Gewalt, vrgl. ἰππεύου-
σαι, Eurus equitat undis, Korte-
z von Mexiko. — רכב Wagen;

by. Streitwagen mit den Pferden, wie ἄρμα. — רכב Wagen, Fahrzeug.

רבל s. רבל.

רכש erwerben. — רכוש Vermögen, Eigenthum.

רמה werfen. Pl. σπάλλω betrügen. — רמון Granatbaum,

weil der Wurm Blüthen u. Fruchtschluß verderbt. — מרמה Trug,

List — um jemd. zu stürzen. —

תרמה id.

ירמה N. p. Gott wirft — Blitze.

ירמות N. p. projectiones, Höhen.

רמש sich kriechend, wimmelnd bewegen. — רמש alle kleineren, zahlreich vorhandenen Thiere, collectiv. Würmer, Insekten etc.

רנן schreien, jubeln. — רנה Geschrey der Unglücklichen und der Fröhlichen.

רעד zittern. Subst. רעדה Zittern. Gehört zu einer Familie mit רעע, רשע, רעש, רעם, רקד; Nachbildungen des Naturlautes.

רעה I. weiden, regieren; vergl. ποιμένες λαών, ἀρχιποιμῆν. II. verw. mit רצה, mit jemd umgehen, Gefallen haben, Neigung haben, wollen. — רע 1) Freund, Nachbar, Mitmensch ὁ πλησίον 2) Wille, Gedanke — mit ראש Hauptgedanke, Fem. Gesellschafterin, Freundin, § 388. Form.

רצה Wohlgefallen haben mit — רע Umgang haben,

anhängen. — רצון Wohlgefallen, wohlgefälliges Opfer, Ursache des Wohlgefallens Gottes. §. 24. 1. ff.

רעם erzittern, Hi. Gott macht zittern = läßt donnern, von רעם Donner.

רעע zerschlagen, zerschmettern.

רעש wallen, wegen.

Naturlaute wie רעד.

רפא ῥάπτω, das Zerbrochene zusammenfügen, heilen. Von der Form רפא — רפאים Schatten im Todtenreiche, ἠδαια καμόντων. Der Bedeutg. nach von

רפה schlaff, kraftlos seyn. Hi. loslassen, erlauben.

רצה s. רעה.

רצה zertrümmern. — רצה Zertrümmerung; heftige Schmerzen; vgl. רצץ, רעע etc.

רצה ar. hrennen. — רצה glühender Stein, zum Kochen etc.

רצץ ganz zerbrechen; bedrücken, muthlos machen. Vgl. רשש vom Tone: Ratz, Ratsch.

רקד aufhüpfen. Hi. zittern machen — Berge.

רקע mit den Füßen treten, ausdehnen, fest machen, sternere, stratum. — רקע die Veste, das ausgedehnte Himmelsgewölbe.

רקם bunt machen, weben. — רקם Stickerey. Vgl. ארנ, Arachne.

רקק ar. dünne seyn. רק dünne, dürr.

רשע (1) in heftiger Bewegung seyn)
heftige Leidenschaften haben, perturbari: ruchlos seyn, sich gegen Jehova empören. — **רשע** der Gottlose, der Empörer gegen Gott. — **רשעה, רשע** Frevel.

רשע zerschmettern. — **רשע**
(1) das Brechen der Wogen) ein mystisch-geographischer Begriff, wie Tartessus: Bezeichnung der phönizischen Seefahrten nach entlegenen Gegenden; bs. die Südküste Spaniens, also die Fahrten nach Cadix **גדר, גדר** *Idalsia*, Grenze — der Welt, nach Carteia d. h. die Stadt, **קרת**.

ש

שבע satt seyn, werden. — **שבע**
Sättigung. — **שבע** satt — mit u. ohne **ימים** lebens satt.

שבר genau hinsehen, mit **ב**.
Pi. *expectare*, erwarten.

שוב hoch seyn. Ni. unerforschlich seyn. Pi. erheben. — **משגב**
Höhe, Zuflucht, Schutz.

שדה, Dichterform **שדי** Feld, Acker. St. **שדה, שדר** ar gerade, eben seyn. — **שדים** N. pr. Ebne, Thal.

שה, **שה** No. concret. zum collectiv. **שא**, Schaaf. §. 457.

שום, **שים** setzen, legen. 2) machen, schaffen. 3) *τίθεμαι, τίθεμαι*, sich entgegenstellen. 4) *τίθεμαι ἐν ὁποῦ*, mit und ohne

לבו und **לב** : aufmerksam auf etw. seyn, z. E. **ירך** auf seine Handlungsweise.

ששון sich freuen. — **ששון** Freude.

שחה schwimmen. Hi. durchnässen.

שחק = **צחק** lachen, spotten. Pi. spielen — der Kinder und auf dem Saitenspiel.

שיב ar. grauseyn. — **שיבה** graue Haare, hohes Alter.

שיח 1) umhergehen. 2) nachdenken, reden, klagen. — **שיח** Nachdenken, Gehet, Andacht.

שכל 1) ansehen chald. 2) einsehen, klug seyn. — **שכל** Einsicht, Klugheit. — Part. **משכלל** das Bildende, Gedicht.

שכר miethen. — **שכר** Lohn. — **שכר** Geschenk; f. c. **שכר** ar. belohnen, beschenken.

שמל f. **שמלה** Kleid. St. **שמל** ar. umgeben. — **שמאל** (die vom Kleide umgebene Seite,) linke Seite, linke Hand. Hartmanns Hebräerin III. 299.

שמח sich sehr freuen, lactari. — **שמחה** laetitia, Freudenlied.

שנא hassen. — **שנאה** Haß.

שעף ar. theilen. — **שערפים** *μσ-φύραι (μσφύραι)* Sorgen. Mit eingeschobenem **ר** des späteren Hebraismus.

שער rauh seyn, emporstarren. Ni. stürmisch seyn, herrida

tempestas. — שַׁעֲרָה Gerste, hor-
deum von horrere. — שַׁעֲרָה N.p.
λάσιος ὄρος, Berg mit Wald be-
setzt.

שַׁעֲרָה s. שַׁעֲרָה.

שַׁפָּה das Äußerste, der Rand,
Lippe, Ufer. — שַׁפָּה Lippe.

שֶׁק 2) grobgeflochtenes Zeug,
Trauerkleid (Sack in vielen Spra-
chen.)

שָׁרָה ar. eilig fliehen. שָׁרָה der
Entronnene.

שָׂרָה 1) ar. hervorragen. 2) der
erste, der Anführer seyn. —
שָׂרָה Befehlshaber, Fürst, vergl.
Czaar. — שָׂרָה Fürstinn; N.pr.
— שָׂרָה No.pr., Herrschaft;
Form wie שָׂרָה. — שָׂרָה N.pr. des
Ahnherrn, Volkes u. Staats; Fürst,
Besieger Gottes.

שָׂרָה verflochten. — שָׂרָה Schnü-
re (der Sandaleu),

שָׂרָה 1) brennen. 2) von Adel,
vornehm seyn (aus der Astro-
latrie). — שָׂרָה Edle, Für-
sten (Scherif) 2) eine höhere
Gattung der Engel oder Geister. —
שָׂרָה mit מים N.pr. die Ör-
ter des heißen Wassers:
viell. künstliche Teiche der Sido-
nier, in denen durch Ausdampfung
Seesalz gewonnen wurde.

ש

שָׂא brüllen (von Löwen) ὀρυσ-
σαι, nicht βρυχασθαι.

שָׂא, שָׂא krachen, zusammen-

stürzen, lärmern. Hi. verwü-
sten, verwüstet werden. —
שָׂא Verwüstung, wie von
einer verwandten Form נָשָׂא : od.
mit ש von נָשָׂא fortschaffen, ver-
wüsten; vrgl. δραστήρια.

שָׂא I. verlangen, bitten, er-
bitten, fragen, mit ל nach —
Ni. ἀστέσθαι sich etwas erbit-
ten. — שָׂא No.pr., der Erbe-
tene. II. Verwandte Form mit
שָׂא u. mehreren aus dem Urst. של
entstandenen Formen (1) werfen).
2) ar. abwärts gehen, herabhän-
gen. — שָׂא, שָׂא 1) die Tiefe
unter der Erde; opp. שָׂא die
Höhe über der Erde: wie tartarus,
ἀδης opp. dem Himmel. 2) Un-
terwelt, auch תַּחְתִּיּוֹת אֶרֶץ ge-
nannt.

שָׂא Schleppe, Zum Urst של
cf. שָׂא sqq.

שָׂא übrig seyn. Ni. übrig
geblieben seyn.

שָׂא N.pr. das glückliche Arabien,
ein mythisch-geographischer Be-
griff, wie Panchaea, von einem
südlichen gold- und edelsteinrei-
chen Lande, veranlaßt durch die
Stapelplätze indischer Waaren im
südlichen Arabien.

שָׂא gefangen nehmen, ge-
fangen fortführen. — שָׂא
Gefangenschaft.

שָׂא, שָׂא Stab, Stock zur Züch-
tigung — שָׂא der Menschen f.
leichte Züchtigung, opp. Stab
Gottes.

שָׂא, שָׂא sieben pl. 70 Ni.
שָׂא schwören, indem dazu 7

Opferthiere als Symbol genommen werden. §. 178. 191.

שָׁבַץ 1) syr. mischen. 2) Pl. wirken. — **מִשְׁבְּצוֹת**, mit **וְהָב**; Goldwirkerey.

שָׁבַר zerbrechen, abbrechen — die Zähne: Kraft benehmen — den Durst: löschen. — **שָׁבַר** Bruch, Unglück, bs. des Staats, der als Horde, Hürde gedacht wird. — **מִשְׁבָּר** pl. Brandungen, Fluthen.

שָׁבַת aufhören, ruhen. Hi. zur Ruhe bringen — reissende Thiere: durch Vertilgung derselben. — **שַׁבָּת** f. **שַׁבָּתָה**, g. com., Sabbath. — **שַׁבְּתוֹן** gänzliche Ruhe.

שָׁגַל ar. Wasser schöpfen. — **שָׁגַל** Gemahlinn, bs. des Königs; vrgl. **נָאָה**.

שָׁדַד ar. stark, übermächtig seyn. — **שָׁדַד** der Mächtige, *παντοκράτωρ* mit **אֵל** Gott der Allmächtige. §. 381.

שָׂוָא leer, eitel, lügenhaft, böse seyn. — **שָׂוָא** Lüge, Meineid, Falschheit, Frevel (Schewa).

שָׁוָה sich umwenden. — mit **זוּ** zurückgehen. — mit **אֵל**, **ל** sich abwenden zu = abfallen, Hi. zurückführen, zurückbringen, darbringen — eine Strafe erlassen; mit u. ohne **דָּבָר** antworten. — **תְּשׁוּבָה** Rückkehr (Buße, *μετάνοια*).

שָׁוָה eben, gleich seyn. — **שָׁוָה** Nor. pr., Ebne.

שָׁוָה hin- und hergehen — in böser Absicht: vrgl. **רָגַל**. — **שָׁוָה** Geißel.

שָׁוָה s. **שָׁוָה**.

שָׁוָה Pl. schreien — inbrünstig beten; vrgl. **וָעַק** etc.

שָׁוָה 1) auflauern, observare, als Feind. 2) *ferire*. Bey Dichtern *tenebrae ferunt* wegen des Gefährvollen der Finsterniß; dann überhaupt: Finsterniß umhüllt: cf. *zonae premunt terram*.

שָׁוָה Trompete: von **שָׁבַר** des gebrochenen, des schmetternden Tones wegen?

שָׁוָה I. ar. einhergehen. — **שָׁוָה** *ταύρος*, *taurus*, Rindvieh überhaupt, eig. Zug der Heerde; collectiv, wie **בָּקָר**. II. f. **שָׁוָה** ar. aneinander reichen. — **שָׁוָה** Mauer.

שָׁחַד schenken. — **שָׁחַד** Geschenk — zur Bestechung.

שָׁחַה, verw. **שָׁחַה** tief liegen, beugen. Hthp. *προσκυνεῖν*, *adorare*: das orientalische Kompliment. — **שָׁחַה** Grube. — Form

שָׁחַה von Kummer gebeugt, muthlos seyn, Form

שָׁחַה vom Abnehmen des Wassers, Legen des Zorns.

שָׁחַח (1) *transfigere* - iugulum) schlachten (schächten). 2) mischen — mit **וְהָב** veretztes Gold?

שָׁחַח ar. mager seyn, hinschwinden. — **שָׁחַח** Schwindelaucht.

שָׁחַח 2) Morgenröthe.

שָׁחַח Pl. Hi. verderben.

שמה Acacie: mimosa nilotica L.

f. שמה, koptisch. — Mit נחל No. pr., Acazien-Thal.

שיר, שור singen. — שיר, שור Gesang.

שית = שום hinstellen, setzen, legen. Mit und ohne מַחֲנֶה, Lager aufschlagen, umlagern, feindlich umgeben.

שכב 1) sich niederlegen. 2) ruhen, schlafen. 5) wohnen. 4) mit על עפר oder קבר und elliptisch, sterben: of. *ὁ ξαίμενος*. Hi. niederwerfen, prosternere, zwingen. — משכב Lager: cf. שכן.

שכח, שכח vergessen.

שחה s. שכח.

שכל I. der Kinder beraubt seyn. — שכול der Jungen beraubt. §. 209. II., ar. verknüpfen. — אשכל N. pr. Weintraube. §. 58. 203.

שכם 1) Schulter, cervix (von vorn כתף, Nacken ערה) womit man trägt. St. aeth. tragen. 2) Seite, Gegend. 3) N. p. einer Stadt auf einem Bergrücken: §. 65. 203. שכם אחד *ὁμοῦτοι*, einstimmig — Denominat. Hi. השכים humeris accingi, mit בקר und elliptisch: früh etwas thun; dann adverbial.

שכן f. c. שכב, שכח Urst. שח; 2) wohnen. — משכן Wohnung, Zelt, bs. Stiftshütt. Cf. *σκηνη*.

שכר sich betrinken. — שכר betrunken.

שלג Schneef.

שלח, שלו vollkommen ruhig seyn: erste Bedeutung das Setzen und Klarwerden trüber Flüssigkeiten. — שלח Ruhe, Glück. §. 29. N. pr. der Ort, wo die Stiftshütte einen bleibenden Sitz fand: gentil. שלחני.

שלח 1) loslassen, laxare. 2) schicken. Pi. fortlassen. 3) Mit יד die Hand ausstrecken, an etwas legen a) zum thätigen Beystande b) in feindlicher Absicht, sq. ב. 4) Boten schicken: anzeigen, auftragen, sagen lassen. 5) laxare os malis = machinari mala. — שלחן das Gestreckte; der Tisch. §. 214. fin.

שלך Hi. hinwerfen, von sich werfen, vorwerfen. — שלכת Abwerfen — der Blätter.

שלל f. c. נשל cf. שאל ausziehen, berauben. — שלל Beute, Gewinn. — חולל syn. f. שולל Plünderer. Urst. cf. שאל.

שלם unversehrt, vollständig seyn: cf. שלח Pi. ganz, vollständig thun. (משלם der sich ganz der Gottheit ergiebt, der vollkommen Fromme: Muselmann) 2) vollgeben, wiedererstaten, vergelten. — Hi. Frieden machen, von שלום Heil, *ἀσκηνη*, §. 204. 3. Frieden. — שלם beendigt, vollkommen. שלמנאצר N. p. §. 29. 30. — שלמה

No. pr. babylon; nach dem Persischen: Verehrer des Feuers.

שלש drey pl. שלשה, שלשה, שלשה dreyßig. — שלם am dritten Tage etw. thun. — שלשון ehegestern; mit תמול einst, ohnlängst, immer. — שלשו pl. שלשים Enkel. §. 276. 449.

שם daselbst, שמה dahin, dasselbst. §. 580.

שם Zeichen, etwas zu erkennen; Name (nomen f. novimen) Ruhm, Auszeichnung, Würde. Mit יהוה numen divinum, — שמואל N. pr., mit ך der Verbindung. St. ישם ar. bezeichnen: cf. §. 388. 1.

שמה ar. hoch seyn. שמים pl. tant. v. Sing. שמי, Himmel: vergl. ארץ • §. 262. 381.

שחם verwüstet seyn, verwüsten. — שחמה, שחמה Wüste, verstärkt. — שימון Einöde, von der Form שם. §. 214.

שמן fett seyn. Hi. fett machen. — לב den Verstand; dumm, gefühllos machen: vergl. pinguis, παχύς. — שמן Fett, Öl, Salben.

שמנה acht. שמנית musikalisches Kunstwort: vielleicht octochord.

שמע hören, erhören; mit und ohne בקול befolgen, ἀκούειν u. αὐτός. 2) verstehen. — שמע auōn, Gerücht. — ישמעאל N. pr. mit אל Gott.

שמר servare u. custodire. bewahren, beobachten. Ni. sich hüten. — שמרון N. pr. = שמרון Warte. — משמרת Wache, Posten.

שמש Sonne.

שן Zahn, Elfenbein; St. שני spitzig seyn. — שנהבים Elfenbein; wahrsch. ein hebraisirtes ausländisches Wort. §. 465.

שנה iterare, wiederholen. —

שנה Jahr. §. 259. (Rückkehr des Sonnestandes, ἐπιστροφή). —

שני διβαρος, mit Kermes gefärbt, 2) = חליפות Wechseikleider,

ἐξημοσβή; oder: gefütterte Kleider, der Wärme wegen? — שנים

שנים zwey; wiederholt: bini; §. 445. 448. שנים עשר zwölf. —

שני d. zweyte. — משנה das Zweyte in seiner Art, der zweyte Sohn, das schlechtere Vieh (Mischna); nach andern: bidentes.

שנער N. pr. nördliche Theil von Babylonien.

שעע streichen, bestreichen, streicheln, mulcere. Hi. — die Augen: verkleben, blind machen.

שער ar. spalten. — שער Thor, Markt, Gerichtsplatz; cf. forum von foreum, foris.

שפה wahrsch. = שפע überfließen, Bild der Menge, des Wohlstands. — שפחה Magd. — משפחה Familie.

שפט (1) gleich machen) richten. Part. Richter, Anführer, Bestrafer. — משפט Recht,

Gericht, Gesetz, Gerechtigkeit. Gerichte Gottes = Vorsehung, Regierung Gottes, welche jedem widerfahren läßt, was er verdient.

שפך ausgießen, vergießen — (sein Herz) in Klagen ausschütten: seine Seele über sich = vor Thränen vergehen, vor Schmerz sterben.

שפל niedrig seyn. — **שפלה** Niederung. N. pr. die flache Küste von Joppe südlich.

שפן mus iaculus, Bergmaus. St. = שפן. §. 24.

שפעה s. שפה. Überfluß, Menge.

שקר Mandelbaum, Mandel.

שקה Hi. tränken, zu trinken geben. — **משקה** part. Mundschenk. Subst. Getränk; mit כלי Trinkgefäße.

שקל wiegen, abwägen. — **משקל** Gewicht (Seckel.)

שקט sich niedersetzen, ruhen.

שקק, שוק hin- und herlaufen, begierig nach etwas streben.

שקר leerseyn, lügen, täuschen.

שקר Nichtigkeit, Trug.

שריון Panzer; N. pr. des Hermon bey den Sidoniern.

שרץ zahlreich seyn, wimmeln. — **שרץ** Gewimmel, collectiv. aller zahlreichen, kleinen Thiere, Insekten, Würmer etc.

שרת dienen, bs. Gott, als Beamter in der Theokratie.

שש, ששה sechs (in vielen Sprachen). pl. 60.

שש, koptisch Schensch, hébraisirt nach dem St. שוש glänzend weiß seyn; Byssus, feine Baumwolle und feine Leinwand.

ששנים, pl. v. ששן Lillie (Sussanna) ein musikalisches Instrument. cf. ששון Freude. §. 356.

שתה trinken, nimmt Hi. von שקה.

שתים s. שנה.

שחן sich legen — von Wellen, vom Zorne.

ת

תאנא Feigenbaum.

תבה Arche, arca; Schiff nach Art eines Kasten.

תרעל N. pr.

תרו f. תרו St. תרה ar. ganz leer, öde seyn: Öde. §. 112.

תוך const. תוך Mitte; mit ב praep. in, unter.

תוך, תך St. תכך syr. schaden; Gewaltthat, Unterdrückung; hbr. עשק.

תולל s. שלל.

תולע, תולעת Wurm.

תועפות St. עפה, יפה 1) *diversitas* 2) *elanguit*: de terra arida et fatisciente: Schult. ad Job. 22. 25.; Adern, Gänge in den Bergen.

תחת St. aeth. unten, niedrigseyn; der untere Theil opp. על; unter

= מתחת, unterhalb, an der Stelle, anstatt. — תחתִי der untere, pl. infimae cellae. Fem. pl. loca infera, im Gegensatz der Erde = Scheol; des Himmels = die Erde selbst, die Erde tief unter dem Himmel. S. 611. vergl. נחת descendit.

תירוש Most.

תפנים Pfauen; indisch.

תלה aufhängen (תלוי der Ge-
kreuzigte.)

תל Hügel, St. חלל ar. aufhäufen.

תמול, §. 58. אתמול gestern.

תמונה s. מנין.

תמם vollendet, vollkommen, verzehrt, alle seyn. — תמים vollkommen, schuldlos; von der Zeit, solidus. — תום Schuldlosigkeit, mit הלך schuldlos leben.

תמך fassen, halten; mit ב ergreifen, festhalten.

תמר Palme.

תִּימְרָה Säule, St. ימר f. אמר hoch seyn.

תנין langgestreckt seyn. — תנין langgestreckte Wasserthiere.

תעב lästig seyn, Pi. verabscheuen. — תועבה Ekel, Greuel.

תעה herumirren.

תפש ergreifen.

תפוח s. נפה.

תפלה s. פלל.

תך Kaufmann. St. תור herumgehen = רכל, סחר.

חשע neun. pl. neunzig.

A n h a n g.

Diejenigen Hauptregeln über abweichende Verbal-Formen, welche der Scholar des ersten Kursus zu memoriren hat. S. Methodik des Unterrichts, S. IX.

I. Verba gutturalia, deren Abweichungen nur die Punktation betreffen. §. 22. 124. 389.

Regel

1. a) Kehl-Buchstaben leiden keine Verdoppelung durch Däg. f.; dadurch wird die vorangehende Sylbe einfach und erhält einen langen Vokal. §. 125.
2. b) Besonders bey ׀ tritt halbe Verdoppelung ein. §. 125. 126.
3. c) Vor ׀ und ׀ mit ׀ ist der kurze Vokal gern ׀ §. 127. cf. 141.
4. d) Kehl-Buchstaben leiden kein Schwa simplex mobile und erhalten dafür ein Schwa compositum, nach welchem sich der vorangehende Vokal, besonders der Praeformativen, richtet. §. 129. 130. 133. 391. cf. 393. b.
5. e) Kehl-Buchstaben lieben ihr homogenes ׀ §. 137. 140. 142. 392. 394.
6. f) Kehl-Buchstaben am Ende nach einem unwandelbaren heterogenen Vokal erhalten Patach furtivum. §. 137. 394. S. IX. der Vorrede.
7. g) Das Schwa compositum geht bey Verlängerung der Form in ׀ über. §. 136. cf. 142. 3.
8. h) ׀ leidet, gleich den Gutturalen, keine Verdoppelung, daher wird auch die vorangehende Sylbe lang. §. 20. cf. 24. 3. §. 128. 396.
9. i) ׀ liebt, gleich den Gutturalen, das ׀ §. 143.

II. Erweichung der schwachen Gutturalen zu litterae quiescentes §. 22. Schwache Gutturale sind ׀ und ׀.

a) Verba mit ׀. — ׀ (§. 145. 146. 158.) erweicht in der älteren Sprache gewöhnlich nur am Ende. §. 397—401.

aa) Regeln der Verba ׀.

10. a) ׀ am Ende ruht in einem langen Vokal, in Kal in ׀ §. 402. 405.
11. b) ׀ in der Mitte ruht in I. m. K. in ׀ §. 403.
12. c) ׀ in der Mitte ruht in den Neben-Konjugationen in ׀ §. 402. 404. 2.
13. d) ׀ in der Mitte ruht vor der weiblichen Endung ׀ in ׀ §. 404. 2.
14. e) Die Infinitivi constructi lieben die weibliche Endung. §. 400. 2. 404. 2.
15. f) In der spätern Sprache folgen die Verba ׀ noch häufiger der Analogie der V. ׀ §. 404.

bb) Verba. ׀.

Regel

16.

a) Einige Verba נ"ד für י"ד lassen נ in Cholem ruhen und der zweyte Radikal erhält — oder — §. 343. cf. §. 157.

17.

b) Tritt das den Ton zurückziehende י convers. davor, so geht — in — über. §. 244. 245.

18.

c) Einfluß dieses י auf andere schwache Wurzeln durch Verkürzung der Endsylbe. e. §. 365. 373. 389. 394. 397. 406. 421. cf. 244. 245.

19.

d) נ mit Chatef ruht in den verwandten langen Vokalen. §. 146.

B) Der schwache Guttural ה ruht am häufigsten als dritter Radikal und dient dabey zur Bezeichnung eines reinen langen Vokals. §. 29. 151. 153.: daher die Verba ה"י Wurzeln mit endenden Vokalen darstellen.

Regeln der Verba ה"י.

20.

I. Ist ה am Ende ein Guttural, so wird es mit Mappik bezeichnet. §. 47. 153. 368. 3.

II. Ist der dritte Radikal ה Bezeichnung eines vorangehenden langen Vokals, so liegen dieser Wurzel die Stämme י"י und י"י zum Grunde. §. 368.

Regeln der Verba quiescentia י"י.

21.

a) Die regelmässige Form des Stammes י"י erscheint nur im Particip. II. K. §. 116. 380.

22.

b) ה am Ende ruht

α) in allen I. mod. in — §. 368. 370. 1.

23.

β) in allen II. mod. u. participp. in — §. 370. 2: 50. 2. b.

24.

γ) in allen imperativv. und im infinit. abs. von Hi. und Ho. in — §. 371. 372.

25.

δ) in den übrigen infinitivv. absol. in Cholem. §. 371.

26.

ε) die infinitivv. constr. haben, besonders vor suffixis, weibliche Endung. §. 371.

c) ה in der Mitte

27.

α) vor einem andern ה geht in ה über. §. 27. 376.

28.

β) fällt weg vor affirmativv. asyllabicis u. in der Flexion der participp. §. 118: 376. 378.

29.

γ) geht ins ursprüngliche י über vor den affirmativis syllabicis. Dieses י ruht

aa) im I. mod. K. in — §. 375.

30.

bb) im I. mod. der Neben-Conjugatt. in — §. 375.

31.

cc) vor der weiblichen Endung ה"י in — §. 375. b.

32.

d) Die verkürzten Formen der Imperativen, besonders aber des II. mod. erfahren durch das Wegfallen des schwachen Vokals eine Apocope (futurum apocopatum) und zwar 1) nach י convers. 2) nach ה"י. 3) wenn dieser Mod. wunsch- und bittweise steht. §. 373. Bey dieser Apocope wird (§. 142. 2.)

Regel

B) Regeln der Verba ע"י und ע"י • §. 347. 367.

Diese Klasse, welche den vorsemitischen zwey-buchstäblichen Wurzeln am nächsten kommt, erhält die Analogie mit den volleren Formen durch folgende Haupt-Regel: §. 81. 85. 118.

a) Man sucht das charakteristische Zeichen der Formen zu erhalten, also den unwandelbar langen Vokal. Man läßt daher

51. a) entweder das ׀ stehen und in einem homogenen Vokal ruhen; und wird dadurch die praeformativ-Sylbe simplex, so erhält sie einen langen Vokal (—) §. 118. 85. 1.
Daher die Formen קום §. 355., קום §. 355., אָקום §. 351. a. נָקום §. 351. b. הָקום, אָקום §. 355.

52. β) oder das ׀ fällt weg, um dem charakteristischen Zeichen Platz zu machen. Daher die Formen: קם §. 353. 354. הָקם, הָקם, אָקם §. 118. מָקם §. 355. הָקם, אָקם, מָקם §. 352.

53. b) Participia folgen der Analogie des I. mod. §. 355. line.

54. c) Im mod. II. K. ist der verkürzte Vokal der o—u Töne. — und nach ׀ convers. —

55. d) In Ni. und Hi. ist das punctum adglutinationis vor suffix. gravv. ׀, wodurch ein vorangehendes ׀ in ׀ übergeht. §. 362. 363.; aber vor der weiblichen Endung נָה ein ׀ — §. 363. b.

e) Die Conjugg. graves können der Schwäche des mittelsten Radikals wegen nicht der Analogie der vollen Formen folgen.

56. a) Es treten dafür ein:
aa) die Formen Polel, Polal, Hithpolel (für Pilel etc. §. 348.

57. bb) die Formen Pilpel, Polpal, Hithpalpel. §. 348. 2.

58. β) Späterhin geht ׀ in ׀ mobile über. §. 122. 348. 2.

59. f) Die Verba װ haben entweder ׀ originarium, dessen Flexion in die verwandte Form װ übergeht; oder entstehen durch Aphaeresis des Hi. von װ • So im Kal mehrerer Verba. §. 366.

IV. Zusammengezogene Formen bey weicheren Lauten oder durch das Zusammenstoßen derselben Buchstaben, welche nur ein Schwa trennt. §. 106. 107.

a) Entweder erfolgt das Zusammenziehen der Buchstaben durch die Flexion:

- 1) Verba נָח and bey נָח auch לָח §. 410.

60. a) ׀ fällt weg und wird dem folgenden Buchstaben durch Dag. f. assimilirt. §. 110. 411. 38.

- b) dann erhält im 2. mod. K. der zweyte Radikal — und bey ם ein —, durch ם convers. in — verkürzt. §. 412.
62. c) Inf. constr. K. verliert ם und der zweyte Radikal erhält —, gewöhnlich mit der weiblichen Endung. §. 413. 414.
63. d) ם in ם״ל §. 410. folgt der Regel der Verba ם״ע §. 415.
64. 2) Wenn durch Afformation zwey linguales mit Schwa zusammentreffen, so werden diese durch Dag. f. verbunden. So besonders bey den Verbis ם״ל §. 417.
- B) Oder derselbe Buchstab ist der zweyte und dritte Radikal des Stammes d. h. *Verba geminata*, ם״ם. §. 418. Diese Stämme kommen, nächst den Verbis ם, den zweybuchstäbigen Urstämmen am nächsten und bilden ihre Formation nach demselben Grundsatz: daher die Verwandtschaft der Verb. ם״ם mit ם, die Ähnlichkeit ihrer Bildung u. der leichte Übergang von einer Form in die andere. §. 428.; auf der andern Seite der Übergang zu den Verbis ם״ע §. 283.
- Man achte daher besonders auf die Abweichungen der Formen aus den Verbis ם״ם von denen der Verba ם״ע.
65. a) Regulär sind gebildet der inf. absol. und die particip. K. §. 418. a.
66. b) der mittlere Radikal fällt mit dem vorangehenden Vokal weg, indem der Vokal desselben auf den ersten Radikal zurückgeworfen wird. §. 418. 2. Daher hat I. mod. K., Infinitiv. I. und II. mod. Ni. ein — §. 421. c. cf. 428. 1. 3.
67. c) die zweyte Sylbe des Hi. hat — oder — §. 421. d.
68. d) Inf. constr. und II. mod. K. hat Cholem. §. 421. und bey der intransitiv-Form die praeformativa — §. 421. b.
69. e) Bey verlängerten Formen erhält der zweyte Radikal ein Dag. f. §. 38. 418. c.
70. f) ם als punctum adglutinationis ist auch im K. §. 425.
71. g) 3 pl. I. mod. K. etc. läßt den Accent vorrücken. §. 418. c. 422.
72. h) Statt der Conjugg. graves sind vorherrschend die Formen Poel; Poal und Hithpoel. §. 184. 430.; neben diesen auch die Formen Pilpel etc. §. 430. 431.

H a n n o v e r.

Gedruckt in der Königl. Hofbuchdruckerei bei E. A. Telgener.

